СЛУЖБА ЗОВНІШНЬОЇ РОЗВІДКИ УКРАЇНИ
ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ

ДОКУМЕНТИ ДПУ-НКВС-МДБ-КДБ УРСР СТОСОВНО ЛІКВІДАЦІЇ ВИЗНАЧНИХ ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ

Київ - 2023

За повного або часткового відтворення чи використання документів посилання на місце їх зберігання є обов’язковим

OMNIA VERITAS
VINCIT

З М І С Т

Вступ 7

1. Інформаційні повідомлення про вбивство С. Петлюри 10

№ 1. Повідомлення про вбивство С. Петлюри в румунських газетах 10
№ 2. Про реакцію на вбивство С. Петлюри у російсько-єврейських колах 11
№ 3. Реакція на вбивство С. Петлюри в есерівських паризьких колах 13
№ 4. Реакція української еміграції на вбивство С. Петлюри 14
№ 5. Реакція на вбивство С. Петлюри в Калиші 15
№ 6. Лист російського монархіста, розповсюджений у Бессарабії 16
№ 7. Виписка з газети стосовно смерті С. Петлюри 20
№ 8. Помста за вбивство С. Петлюри 21
№ 9. Лекція Чериковера про вбивство С. Петлюри у єврейському емігрантському клубі “Шалом Алейхем” 22
№ 10. Смерть С. Петлюри у польсько-українському висвітленні 23
№ 11. Зв’язок Шварцбарда з українськими анархістами 26
№ 12. Висловлювання Гусаренка про вбивство Петлюри 27
№ 13. Постанова комітету стосовно увічнення пам’яті С. Петлюри 28
№ 14. Підготовка до процесу над вбивцею С. Петлюри 29
№ 15. Підготовка до процесу над вбивцею С. Петлюри 30
№ 16. Стосовно процесу над вбивцею С. Петлюри 31
№ 17. Про IV конференцію, присвячену пам’яті С. Петлюри 32
№ 18. Доповідна записка Л. Кагановичу по справі вбивства С. Петлюри 35
№ 19. Звернення товариства імені С. Петлюри до Голови Ради Міністрів УНР 38
№ 20. Щодо діяльності петлюрівського комітету 43
№ 21. Про документи УНР, які надсилаються до Парижу на процес Шварцбарда 45
№ 22. Резолюція Головної Управи Товариства С. Петлюри з приводу вироку Паризького суду 47
№ 23. Щодо процесу над Шварцбардом 49
№ 24. Щодо розповсюдження петлюрівцями анкети 53
№ 25. Помста за вбивство С. Петлюри 55
№ 26. Листівка від Уряду УНР з приводу вбивства С. Петлюри 57
№ 27. Листівка Української Соціал-демократичної робітничої партії з приводу вбивства С. Петлюри 58
№ 28. Комунікат Товариства імені С. Петлюри 60
№ 29. Газета “Незалежна Україна” 61

№ 30. Газета “Наша думка”, Мюнхен, травень 1948 р. 65
№ 31. Фото колишніх вояків Армії УНР на могилі С. Петлюри 66

2. Є. Коновалець 67

№ 1. Інформація щодо спостереження за пересуванням Є. Коновальця, від 01.03.1936 р. 67
№ 2. Спецповідомлення про пересування Є. Коновальця, за березень 1936 р. 68
№ 3. Інформація від джерела “К-1” про пересування Є. Коновальця, від 14.03.1936 р. 69
№ 4. Спецповідомлення про пересування Є. Коновальця, від 26.04.1936 р. 70
№ 5. Спецповідомлення про пересування Є. Коновальця, від 23.05.1936 р. 71
№ 6. Повідомлення джерела “Бублик” про перебування Є. Коновальця у Парижі, від 05.07.1936 р 72
№ 7. Повідомлення джерела “Бублик” про перебування Є. Коновальця у Парижі, від 07.07.1936 р.. 73
№ 8. Інформація про перебування Є. Коновальця у Амстердамі, від 14.10.1936 р. 74
№ 9. Спецповідомлення про нараду Проводу ОУН у Парижі, від 07.04.1937 р. 75
№ 10. Спецповідомлення про зустріч Є. Коновальця з японським аташе у Парижі, від 13.09.1937 р. 76

3. А. Мельник 77

№ 1. Довідка за справою-формуляром на А. Мельника, за листопад 1944 р. 77
№ 2. План спецзаходів НКДБ УРСР по агентурній справі “Сич”, від 11.11.1944 р. 79
№ 3. Довідка стосовно А. Мельника, від 15.02.1947 р. 82
№ 4. Довідка складена по агентурному повідомленню агента “Чабан”, від 26.12.1950 р. 83

4. О. Кандиба 86

№ 1. Довідка за справою-формуляром на О. Кандибу, від 11.11.1944 р.. 86

5. П. Курінний 87

№ 1. Довідка щодо планування ліквідації П. Курінного, від 11.07.1951 р. 87
№ 2. Рапорт на планування спецзаходів щодо ліквідації П. Курінного, від 04.12.1951 р. 90
№ 3. План проведення спецзаходів щодо ліквідації П. Курінного, від 20.03.1952 р. 91
№ 4. Інформація щодо планування ліквідації П. Курінного, від 28.05.1952 р. 100

6. М. Капустянський 102

№ 1. Довідка за справою-формуляром на М. Капустянського, від 11.11.1944 р. 102
№ 2. Довідка стосовно діяльності М. Капустянського від 09.02.1952 р. 104

№ 3. Довідка щодо планування ліквідації М. Капустянського, від 18.04.1952 р. 105
№ 4. Довідка по підбору агентури щодо ліквідації М. Капустянського, від 30.04.1952 р. 109
№ 5. Завдання-легенда агенту “Златовському”, від 23.05.1952 р..... 110
№ 6. Завдання-легенда агенту “Златовському”, від 02.07.1952 р..... 116
№ 7. Інформація про підготовку спецоперації стосовно ліквідації М. Капустянського, від 10.01.1953 р. 128
№ 8. Агентурне повідомлення про місце і район проживання М. Капустянського, від 05.01.1953 р. 131
№ 9. План проведення спецзаходів по справі “Кочан”, від 02.07.1952 р. 136
№ 10. Схема розташування будинку “Кочана” та маршруту його пересування 144
№ 11. Завдання агентам “Д” і “О” по справі “Кочан”, від 08.12.1952 р.. 145
№ 12. Пропозиції щодо інструктажу агентів по справі “Кочан”, від 15.01.1953 р. 147
№ 13. Довідка щодо використання агентами спецзасобів стосовно “Кочана”, від 16.01.1953 р. 151
№ 14. Акт щодо навчання агентів по використанню ними спецзасобів, від 22.01.1953 р..... 154
№ 15. Акт щодо передачі агентам зброї з набоями, від 26.01.1953 р. 155
№ 16. Інформація про невиконання агентами спецоперації стосовно ліквідації М. Капустянського, від 19.02.1953 р. 156
№ 17. Довідка щодо повторного використання агентів по ліквідації М. Капустянського, від 08.03.1953 р. 159

7. Л. Ребет, С. Бандера 160

№ 1. План спецзаходів 4 управління НКДБ УРСР по агентурній справі “Овод” стосовно С. Бандери, від 11.11.1944 р.. 160
№ 2. Витяг з агентурного донесення “Надійчина” стосовно Л. Ребета, від 10.03.1956 р..... 163
№ 3. Супровідний лист до брошури П. Стахіва “Процес проти Б. Сташинського”, від 04.03.1963 р.. 165
№ 4. Друковане видання П. Стахіва “Процес проти Б. Сташинського”, за 1962 р... 166

8. Я. Стецько 214

№ 1. Витяг з газети “Самостійна Україна”, від 10.07.1941 р.. 214
№ 2. Спецповідомлення щодо замаху на Я. Стецька в 1941 році, від 21.08.1944 р... 216
№ 3. План заходів щодо активної розробки Я. Стецька, від 24.04.1951 р... 217
№ 4. Заходи про подальше поглиблення протиріч в СКВУ, від 18.06.1981 р... 220
№ 5. Шифротелеграма про здійснення заходів стосовно Я. Стецька, від 02.07.1981 р.. 222
№ 6. Щодо заходів проти Я. Стецька, від 01.11.1984 р.. 225
№ 7. Щодо заходів проти Я. Стецька, від 27.12.1984 р.. 226
№ 8. Підготовлений КДБ СРСР “некролог” про “смерть” Я. Стецька, від 02.03.1985 р.. 227

№ 9. Супровідний лист щодо заходів проти Я. Стецька, від 27.02.1985 р.... 228

№ 10. Підготовлена КДБ СРСР летючка для газети “Національна Трибуна” США, від 10.03.1985 р... 230

№ 11. Підготовлена КДБ СРСР летючка для газети “Шлях Перемоги”, від 16.03.1985 р... 231

№ 12. Підготовлена КДБ СРСР летючка для АБН “Кореспонденс” Славі Стецько, від 07.03.1985 р... 232

№ 13. Пропозиції щодо протидії екстремізму ЗЧ ОУН і розв’язаної ними кампанії проти СРСР, від 10.12.1985 р.... 233

№ 14. Шифротелеграма щодо активних заходів “Некро”, від 26.05.1986 р.... 238

№ 15. Шифротелеграма щодо активних заходів “Некро”, від 03.06.1986 р.... 241

№ 16. Доповідна записка щодо спеціальних заходів проти керівника АБН і ЗЧ ОУН Я. Стецька, від 09.07.1986 р.... 242

№ 17. Переклад статті Вольфганга Штрауса з газети “Рейніше Меркур”, від 03.01.1964 р... 244

В С Т У П

Галузевим державним архівом Служби зовнішньої розвідки України (ГДА СЗРУ) у межах пошуку в фондах матеріалів, які мають історичну цінність, виокремлено низку документів, що стосуються убивств визначних діячів українського національно-визвольного руху Симона Петлюри, Євгена Коновальця, Лева Ребета, Степана Бандери та інших.

Внаслідок перегляду, розсекречення, вивчення архівних справ відібрано окремі матеріали, які свідчать про цілеспрямовану роботу органів ОДПУ-НКВС-МДБ-КДБ СРСР зі стеження за українськими діячами за кордоном, збирання інформації про місця їхнього проживання, пересування, уподобання, розпорядок дня тощо і планування спеціальних операцій із їхньої компрометації і ліквідації.

Водночас, з урахуванням того, що подібні операції нерідко розроблялися в москві, інформація про організаторів, виконавців, конкретні плани, сили і засоби накопичувалася і зберігалася в центральному апараті радянських спецслужб. Відтак найважливіші документи, які б свідчили про підготовку зазначених операцій, надання дозволів на їх проведення, перебіг подій тощо, зберігається в архівах нинішніх спецслужб російської федерації.

Документи, що зберігаються в ГДА СЗРУ, хоч і не містять цілісної картини окремих операцій, все ж дають змогу побачити, як вони відбувалися, зрозуміти, чому у кремлі так боялися діячів визвольного руху за незалежність України і всіляко намагалися їх ліквідувати.

У пропонованому збірнику матеріали згруповані за хронологією і персоналіями.

Архівні документи розвідки, які стосуються убивства 25 травня 1926 року в Парижі українського державного і політичного діяча Симона Петлюри, дають змогу побачити, як ця подія висвітлювалася в закордонній пресі, як на неї реагували українські емігрантські кола і яке трактування й відображення вона мала в оперативних матеріалах радянських спецслужб. Розсекречені цілком таємні документи Іноземного відділу Об’єднаного державного політичного управління (ОДПУ) СРСР є вагомим аргументом на підкріплення зроблених вітчизняними істориками висновків про те, що це убивство було організоване радянською владою, а судовий процес над убивцею використаний для дискредитації як самого Петлюри, так і всього українського визвольного руху.

Документи, які зберігаються в ГДА СЗРУ – це здебільшого окремі довідки, повідомлення, доповідні записки радянської розвідки, які надсилалися закордонними резидентурами до москви, а звідти частково переадресовувалися

до ДПУ УСРР, свідчення про цю подію, зокрема й такі, які відображають загальну атмосферу сприйняття цього убивства низкою європейських урядів і цивілізованою громадськістю. Низка архівних документів присвячена тому, як прихильники Петлюри збирали інформацію для судового процесу, як вшановували його пам'ять, створювали товариство його імені, випускали листівки, газети, збиралися на його могилі.

Матеріали про убивство керівника Проводу ОУН Євгена Коновальця – це окремі довідки, спецповідомлення, агентурні повідомлення, меморандуми, здебільшого копії, датовані 1933–1937 роками, тобто того періоду, коли задумувалася і розроблялася операція. Вони дають змогу доповнити загальну картину і дати відповідь на запитання: чи мав шанси Є. Коновалець у тій ситуації позбутися щільної опіки з боку радянських спецслужб і залишитися живим.

Серед розсекречених документів стосовно голови Проводу українських націоналістів Андрія Мельника знайдено досі невідомі матеріали про підготовку наприкінці 1944 року операції з його ліквідації 4-м (розвідувально-диверсійним) управлінням НКДБ УРСР. У відповідному плані спеціальних заходів чітко зазначено, що кінцевою метою мала бути саме ліквідація А. Мельника. Поетапно розписано і всі необхідні заходи, визначено учасників.

Завдяки пошуковій роботі у фондах розвідки вдалося знайти відомості про ще одного визначного діяча українського національно-визвольного руху, якого наприкінці Другої світової війни планували ліквідувати за вказівкою з кремля сталінські спецслужби. Це – Олег Кандиба (псевдонім – Ольжич), один із лідерів Проводу українських націоналістів, громадсько-політичний діяч, поет, археолог. Розсекречені документи проливають світло на те, як це відбувалося.

Влітку 1952 року, як свідчать архівні документи, було скоєно спробу ліквідації Петра Курінного, українського історика, археолога, етнографа, музеєзнавця, одного з організаторів за кордоном Української вільної академії наук, професора Українського вільного університету (м. Мюнхен). Ця спроба виявилася невдалою. Водночас матеріали про підготовку цієї акції є важливим свідченням злочинних дій тогочасного режиму.

На початку 1950-х років органи МДБ СРСР провели надсекретну операцію проти одного з лідерів української еміграції, міністра військових справ уряду УНР в екзилі генерала Миколи Капустянського. Про особливу секретність цієї операції свідчить те, що низку документів виконували лише від руки в одному примірнику і зберігали окремо в додатку до справи, а згодом – у спеціальному пакеті. У ньому знайдено виконані від руки плани, завдання, інструктажі, довідки, пояснення агентів про хід виконання завдань, матеріали

оперативно-технічних заходів і, що найголовніше, інформація про наміри застосувати спецзасоби.

Апробовані в цій операції схеми, способи й засоби вбивства пізніше були вдосконалені і застосовані органами КДБ СРСР під час ліквідації очільників ОУН Лева Ребета у 1957 році та Степана Бандери у 1959 році.

У 1940–1950-ті роки радянські спецслужби здійснювали оперативну розробку провідного діяча українського визвольного руху, одного з лідерів та ідеологів ОУН, публіциста Лева Ребета. Спершу планували операції з викрадення в Мюнхені, де він мешкав, а після невдалих спроб убили, застосувавши спецзасіб із отруйною речовиною. Матеріали, які зберігаються в ГДА СЗРУ, дають змогу доповнити і уточнити деякі загальновідомі факти про життя і діяльність цієї неординарної особистості, побачити, як органи МДБ-КДБ СРСР вели за ним стеження і приймали рішення про ліквідацію.

У ГДА СЗРУ зберігаються матеріали, досі невідомі широкому загалу, про підготовку органами НКДБ СРСР ще наприкінці 1944 року операції з ліквідації у Берліні одного з лідерів українських націоналістів Степана Бандери. Нарівні зі свідченнями Богдана Сташинського, убивці провідника ОУН, які зберігаються в окремій справі, ці та інші матеріали становлять велику цінність для істориків та дослідників.

Як свідчать архівні документи, інший голова Проводу ОУН(б), незмінний президент Антибільшовицького блоку народів, організатор боротьби за незалежність України Ярослав Стецько помер не лише через різке погіршення стану здоров’я, до чого призвели хронічні хвороби ще від часів перебування у гітлерівському концтаборі, але і внаслідок спецоперації КДБ СРСР. Ця операція Служби "А" (проведення "активних заходів") Першого головного управління (зовнішня розвідка) КДБ СРСР із доведення до смерті одного із головних ідеологів українського національно-визвольного руху дає змогу нині зазирнути за лаштунки особливо таємних підрозділів КДБ і побачити, як москва намагалася внести розкол в український національно-визвольний рух.

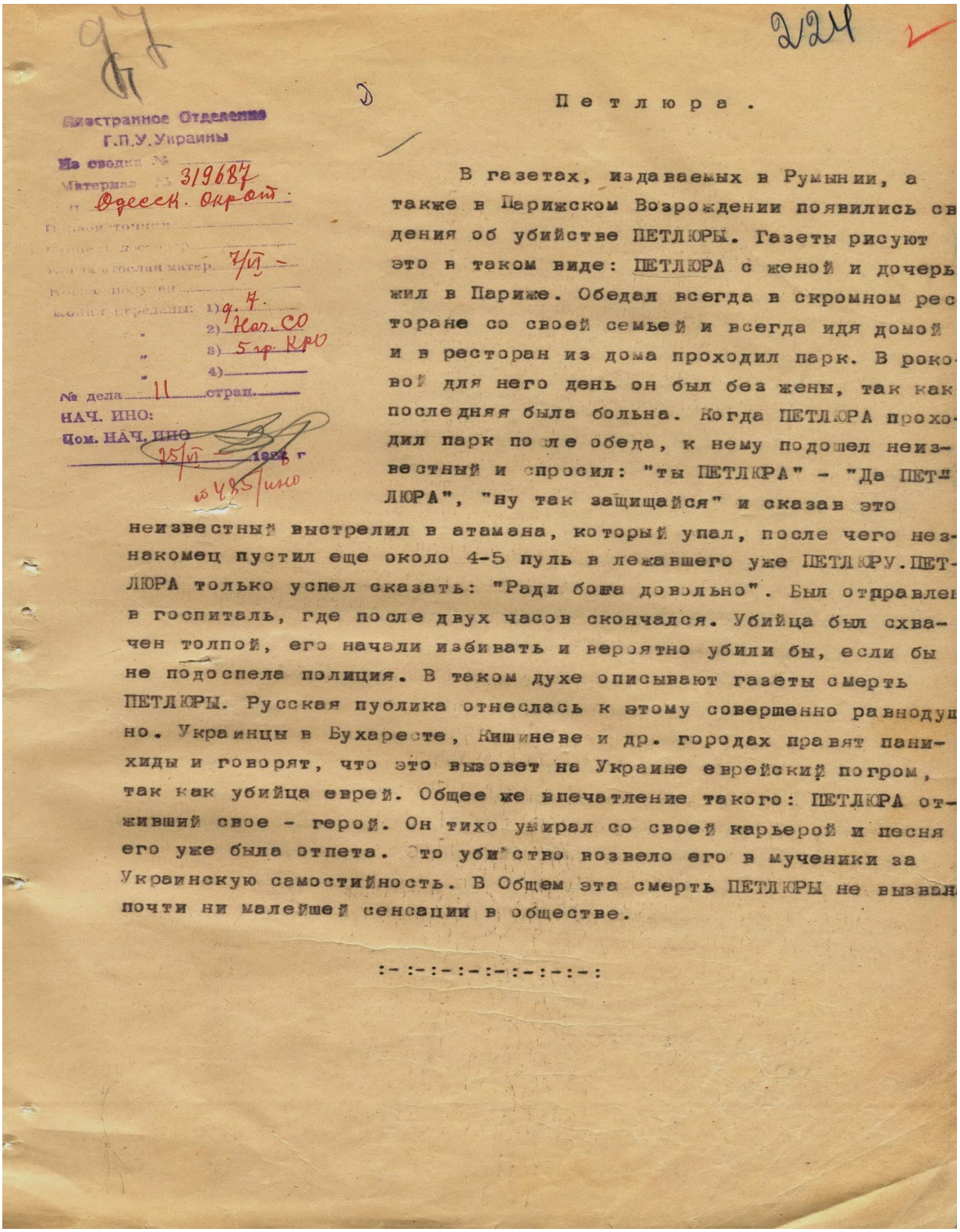
Загалом документи, вміщені у збірнику, дають змогу суттєво доповнити історію замахів і вбивств українських діячів за кордоном, розкрити механізми діяльності радянських спецслужб, спрямовані на знищення національно-визвольного руху за свободу й незалежність України і по-новому оцінювати тогочасні події з позицій сьогодення.

Документи ДПУ-НКВС-МДБ-КДБ УРСР стосовно ліквідації визначних діячів українського національно-визвольного руху

1. Інформаційні повідомлення про вбивство С. Петлюри

№ 1

Повідомлення про вбивство С. Петлюри в румунських газетах

224

Иностранное Отделение
Г.П.У.Украины
На сводки №
Материал № 319687
Одесск. окрот.
Копия отослан матер. 7/VI -
Копия получен
Копии переданы: 1) ч. 7.
2) Нач. СО
3) 5 гр. КРО
4)
№ дела 11 стран.
НАЧ. ИНО:
Пом. НАЧ. ИНО
25/VI 1924 г
об 485/ино

Петлюра.

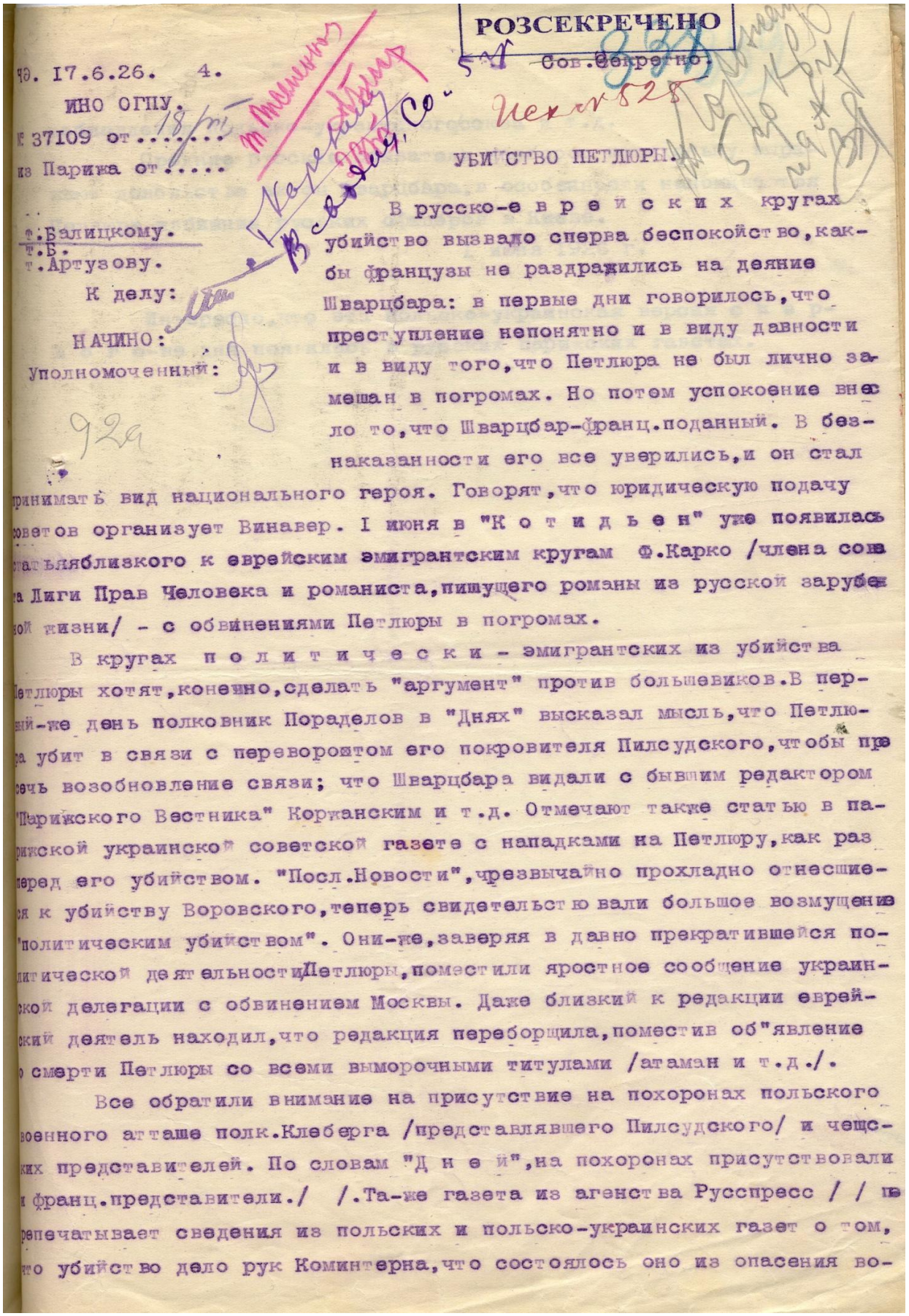
В газетах, издаваемых в Румынии, а также в Парижском Возрождении появились сведения об убийстве ПЕТЛЮРЫ. Газеты рисуют это в таком виде: ПЕТЛЮРА с женой и дочерью жил в Париже. Обедал всегда в скромном ресторане со своей семьей и всегда идя домой и в ресторан из дома проходил парк. В роковой для него день он был без жены, так как последняя была больна. Когда ПЕТЛЮРА проходил парк после обеда, к нему подошел неизвестный и спросил: "ты ПЕТЛЮРА" - "Да ПЕТЛЮРА", "ну так защищайся" и сказав это неизвестный выстрелил в атамана, который упал, после чего незнакомец пустил еще около 4-5 пуль в лежавшего уже ПЕТЛЮРУ. ПЕТЛЮРА только успел сказать: "Ради бога довольно". Был отправлен в госпиталь, где после двух часов скончался. Убийца был схвачен толпой, его начали избивать и вероятно убили бы, если бы не подоспела полиция. В таком духе описывают газеты смерть ПЕТЛЮРЫ. Русская публика отнеслась к этому совершенно равнодушно. Украинцы в Бухаресте, Кишиневе и др. городах правят панихиды и говорят, что это вызовет на Украине еврейский погром, так как убийца еврей. Общее же впечатление такого: ПЕТЛЮРА отживший свое - герой. Он тихо умирал со своей карьерой и песня его уже была отпета. Это убийство возвело его в мученики за Украинскую самостийность. В Общем эта смерть ПЕТЛЮРЫ не вызвала почти ни малейшей сенсации в обществе.

:-:-:-:-:-:-:-:-:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 224

№ 2

Про реакцію на вбивство С. Петлюри у російсько-єврейських колах

РОЗСЕКРЕЧЕНО
Сов.секретно.

Чэ. 17.6.26. 4.
ИНО ОГПУ.
№ 37109 от 18/VI
из Парижа от

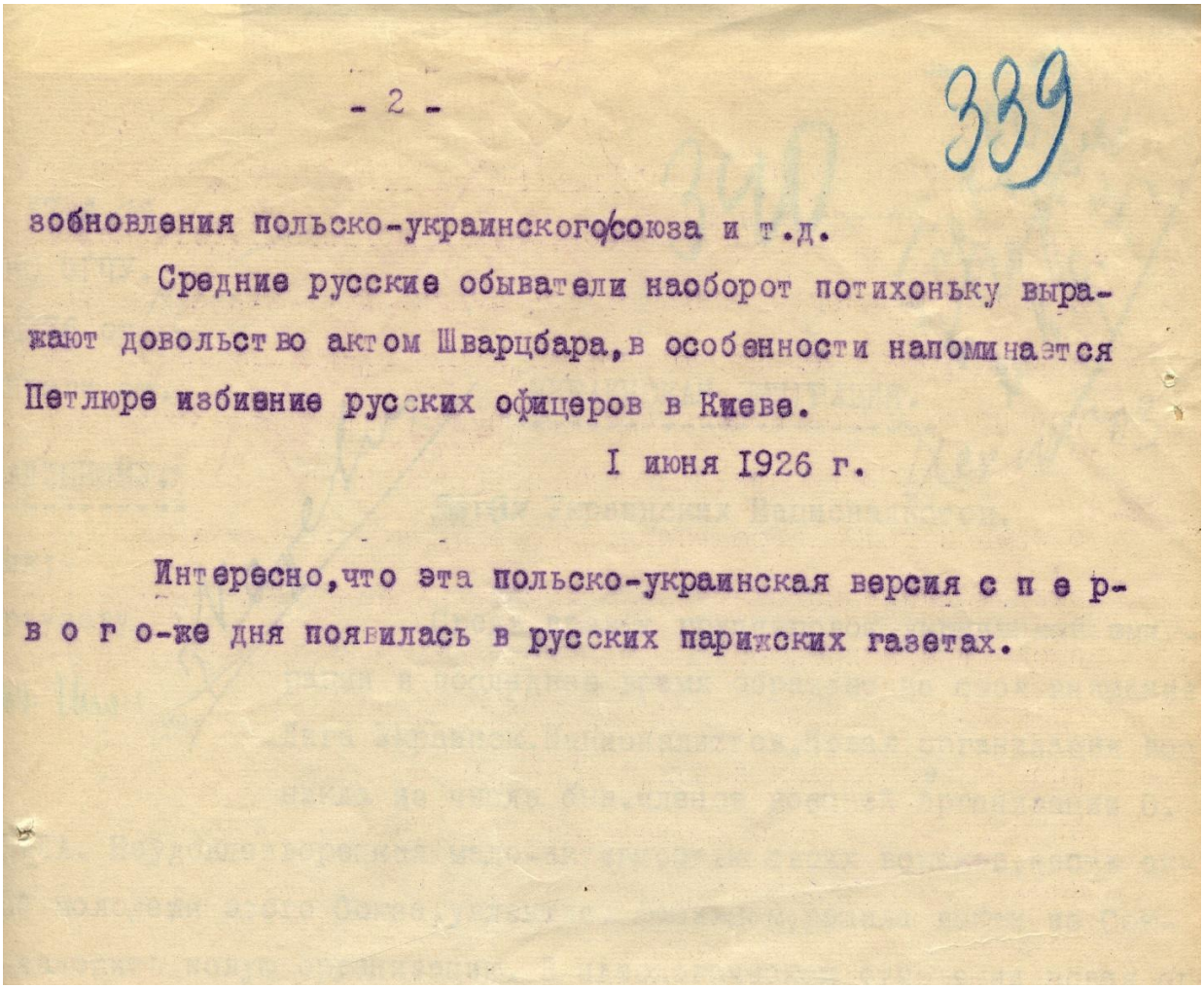
т.Балицкому.
т.Б.
т.Артузову.
К делу:
НАЧИНО:
Уполномоченный:

УБИЙСТВО ПЕТЛЮРЫ.

В русско-е в р е й с к и х кругах убийство вызвало сперва беспокойство, как-бы французы не раздражились на деяние Шварцбара: в первые дни говорилось, что преступление непонятно и в виду давности и в виду того, что Петлюра не был лично замешан в погромах. Но потом успокоение внесло то, что Шварцбар-франц. поданный. В безнаказанности его все уверились, и он стал принимать вид национального героя. Говорят, что юридическую подачу советов организует Винавер. I июня в "К о т и д ь е н" уже появилась статья близкого к еврейским эмигрантским кругам Ф.Карко /члена совета Лиги Прав Человека и романиста, пишущего романы из русской зарубежной жизни/ - с обвинениями Петлюры в погромах.

В кругах п о л и т и ч е с к и - эмигрантских из убийства Петлюры хотят, конечно, сделать "аргумент" против большевиков. В первый-же день полковник Пораделов в "Днях" высказал мысль, что Петлюра убит в связи с переворотом его покровителя Пилсудского, чтобы пресечь возобновление связи; что Шварцбара видали с бывшим редактором "Парижского Вестника" Корнанским и т.д. Отмечают также статью в парижской украинско" советской газете с нападками на Петлюру, как раз перед его убийством. "Посл.Новости", чрезвычайно прохладно отнесшиеся к убийству Воровского, теперь свидетельствовали большое возмущение "политическим убийством". Они-же, заверяя в давно прекратившейся политической деятельности Петлюры, поместили яростное сообщение украинской делегации с обвинением Москвы. Даже близкий к редакции еврейский деятель находил, что редакция переборщила, поместив об"явление о смерти Петлюры со всеми выморочными титулами /атаман и т.д./.

Все обратили внимание на присутствие на похоронах польского военного атташе полк.Клеберга /представлявшего Пилсудского/ и чешских представителей. По словам "Д н е й", на похоронах присутствовали и франц. представители./ /.Та-же газета из агенства Русспресс / / перепечатывает сведения из польских и польско-украинских газет о том, что убийство дело рук Коминтерна, что состоялось оно из опасения во-

- 2 -

339

зобновления польско-украинского союза и т.д.

Средние русские обыватели наоборот потихоньку выражают довольство актом Шварцбара, в особенности напоминается Петлюре избиение русских офицеров в Киеве.

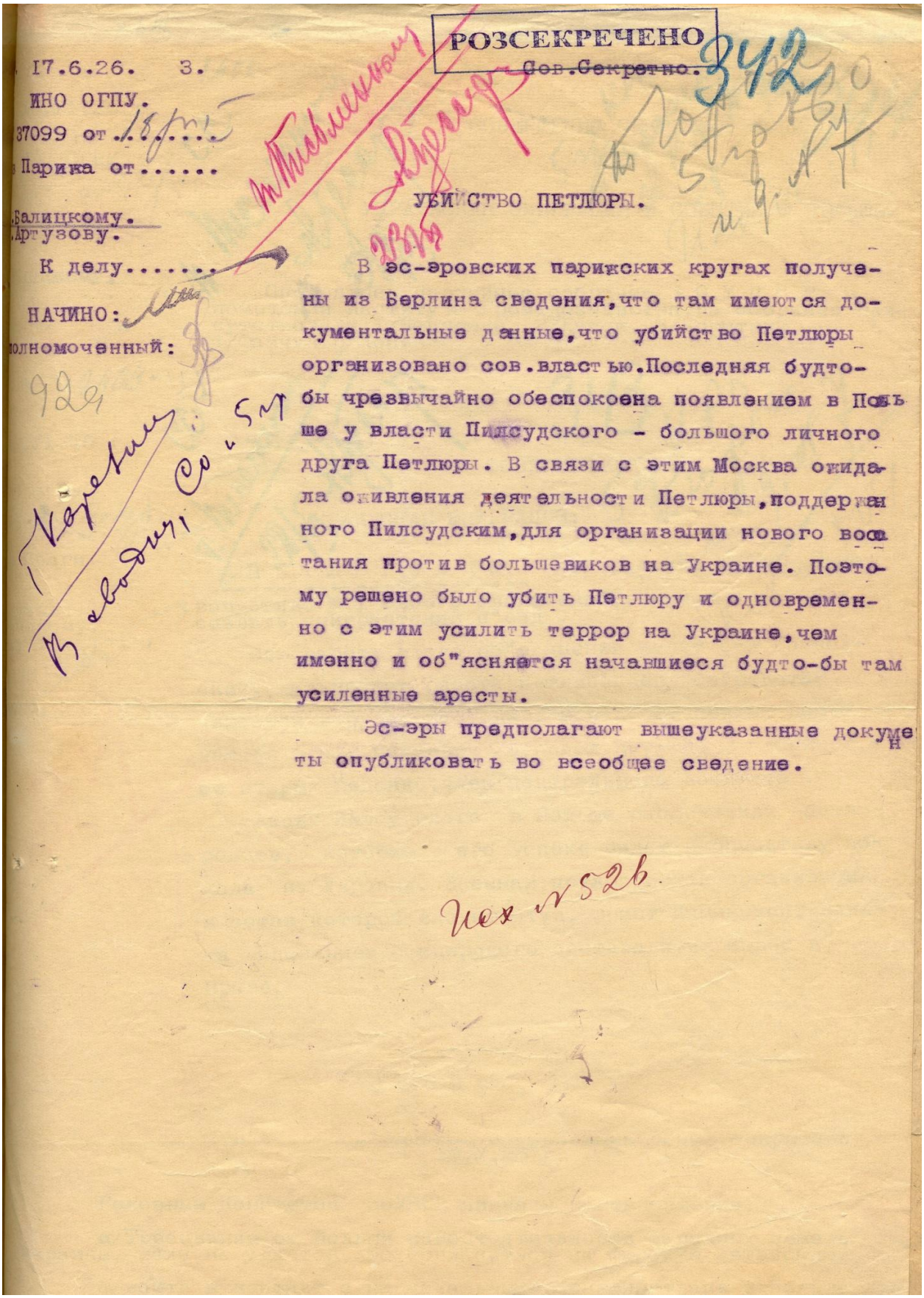
I июня 1926 г.

Интересно, что эта польско-украинская версия с п е р в о г о-же дня появилась в русских парижских газетах.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 1, арк. 338-339

№ 3

Реакція на вбивство С. Петлюри в есерівських паризьких колах

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~Сов.Секретно.~~

17.6.26. 3.
ИНО ОГПУ.
37099 от 18.VI.
Парижа от.....

Балицкому.
Артузову.

К делу.....

НАЧИНО:
полномочный:

342

УБИЙСТВО ПЕТЛЮРЫ.

В эс-эровских парижских кругах получены из Берлина сведения, что там имеются документальные данные, что убийство Петлюры организовано сов.властью. Последняя будтобы чрезвычайно обеспокоена появлением в Польше у власти Пилсудского - большого личного друга Петлюры. В связи с этим Москва ожидала оживления деятельности Петлюры, поддержанного Пилсудским, для организации нового восстания против большевиков на Украине. Поэтому решено было убить Петлюру и одновременно с этим усилить террор на Украине, чем именно и об"ясняется начавшиеся будто-бы там усиленные аресты.

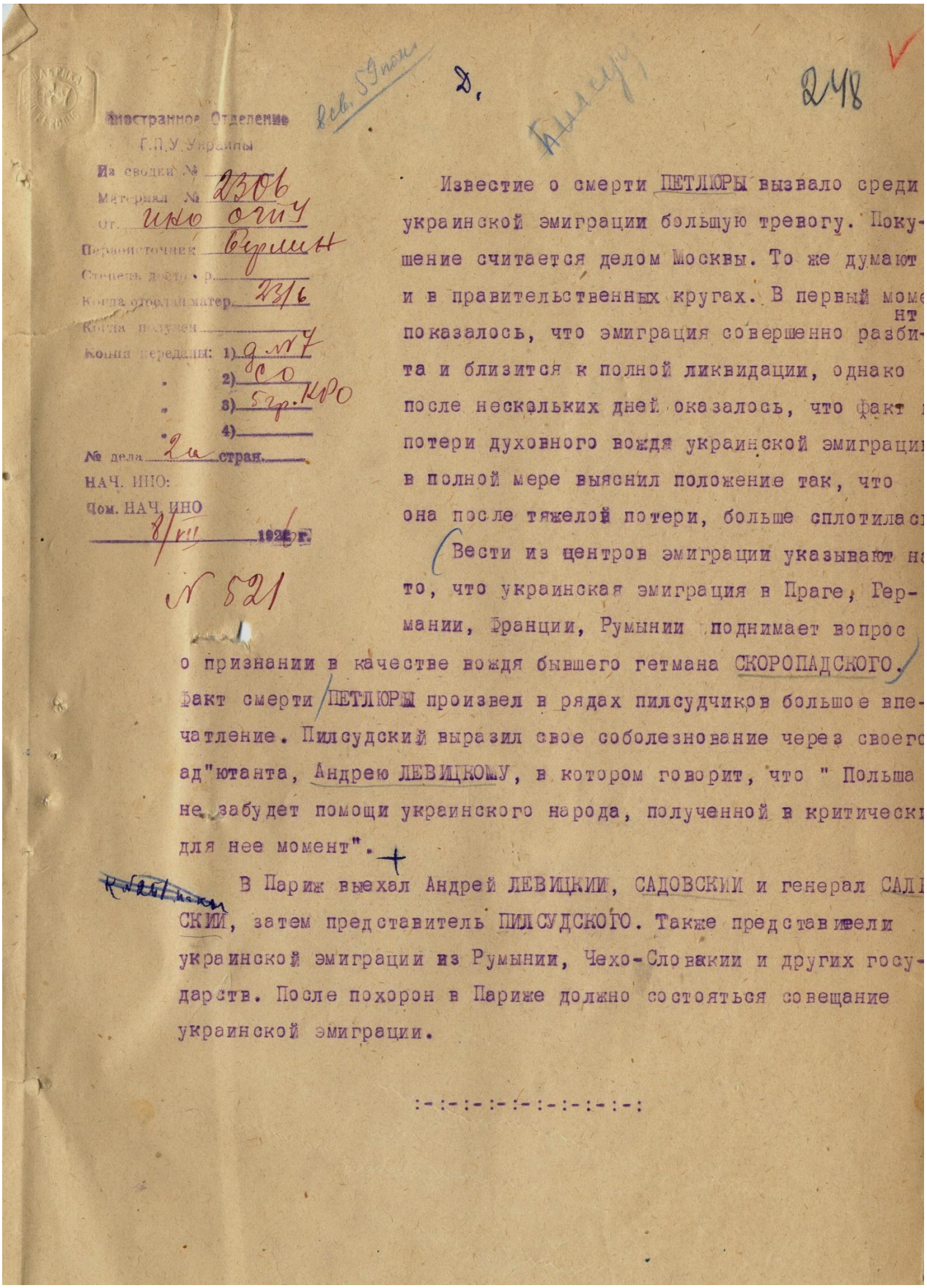
Эс-эры предполагают вышеуказанные документы опубликовать во всеобщее сведение.

Цех № 52б.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 1, арк. 342

№ 4

Реакція української еміграції на вбивство С. Петлюри

Иностранное Отделение
Г.П.У. Украины
На сводки №
Материал № 2306
От. ИНО ОГПУ
Первоисточник Берлин
Степень достов. р.
Когда отобран матер. 23/6
Когда получен
Копии переданы: 1) 9 №7
2) СО
3) 5 гр. КРО
4)
№ дела 2а стран.
НАЧ. ИНО:
Пом. НАЧ. ИНО
8/VII 1926 г.
№ 521

248

Известие о смерти ПЕТЛЮРЫ вызвало среди украинской эмиграции большую тревогу. Покушение считается делом Москвы. То же думают и в правительственных кругах. В первый момент показалось, что эмиграция совершенно разбита и близится к полной ликвидации, однако после нескольких дней оказалось, что факт потери духовного вождя украинской эмиграции в полной мере выяснил положение так, что она после тяжелой потери, больше сплотилась.

Вести из центров эмиграции указывают на то, что украинская эмиграция в Праге, Германии, Франции, Румынии поднимает вопрос о признании в качестве вождя бывшего гетмана СКОРОПАДСКОГО. Факт смерти ПЕТЛЮРЫ произвел в рядах пилсудчиков большое впечатление. Пилсудский выразил свое соболезнование через своего ад"ютанта, Андрею ЛЕВИЦКОМУ, в котором говорит, что " Польша не забудет помощи украинского народа, полученной в критический для нее момент".

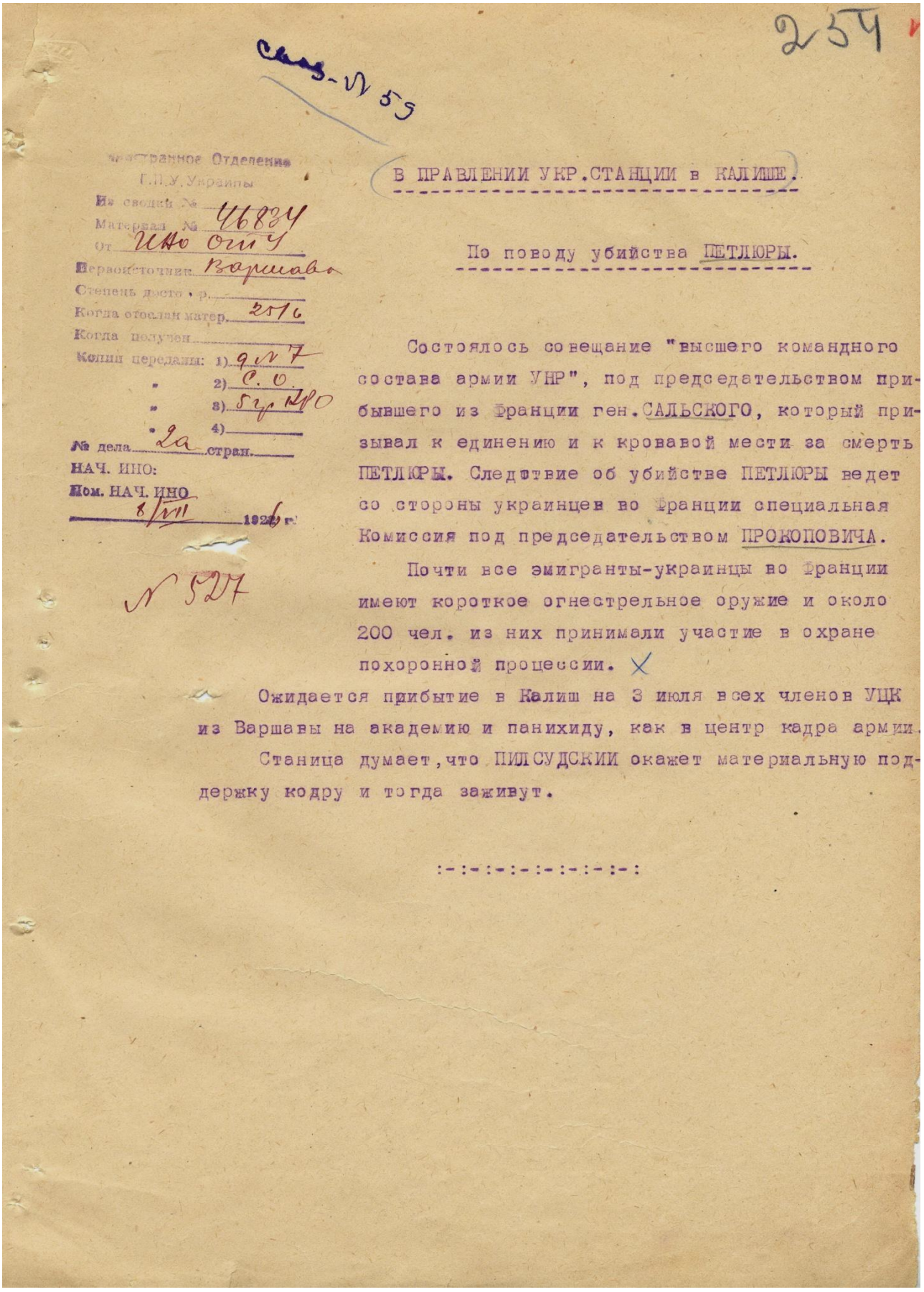
В Париж выехал Андрей ЛЕВИЦКИЙ, САДОВСКИЙ и генерал САЛ СКИЙ, затем представитель ПИЛСУДСКОГО. Также представители украинской эмиграции из Румынии, Чехо-Словакии и других государств. После похорон в Париже должно состояться совещание украинской эмиграции.

:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 248

№ 5

Реакція на вбивство С. Петлюри в Калиші

Сверх-У 55

254

Иностранное Отделение
Г.П.У. Украины
Из сводки №
Материал № 46834
От ИНО ОГПУ
Первоисточник Варшава
Степень достов. р.
Когда отослан матер. 25/6
Когда получен
Копии переданы: 1) 9 и 7
2) С. О.
3) Бур Пр
4)
№ дела 2а стран.
НАЧ. ИНО:
Пом. НАЧ. ИНО
8/VII 1926 г.

№ 527

В ПРАВЛЕНИИ УКР.СТАНЦИИ в КАЛИШЕ.

По поводу убийства ПЕТЛЮРЫ.

Состоялось совещание "высшего командного состава армии УНР", под председательством прибывшего из Франции ген.САЛЬСКОГО, который призывал к единению и к кровавой мести за смерть ПЕТЛЮРЫ. Следствие об убийстве ПЕТЛЮРЫ ведет со стороны украинцев во Франции специальная Комиссия под председательством ПРОКОПОВИЧА.

Почти все эмигранты-украинцы во Франции имеют короткое огнестрельное оружие и около 200 чел. из них принимали участие в охране похоронной процессии.

Ожидается прибытие в Калиш на 3 июля всех членов УЦК из Варшавы на академию и панихиду, как в центр кадра армии.

Станица думает, что ПИЛСУДСКИЙ окажет материальную поддержку кадру и тогда заживут.

:-:-:-:-:-:-:-:-:-:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 254

№ 6

Лист російського монархіста, розповсюджений у Бессарабії

2629

Нижеприводимое "Письмо русского монархиста" распространяется в Бессарабии Представителем Допомогового Комитета в Бессарабии, сотником МИТКЕВИЧЕМ.

Копия

Вы знаете. Ваш политический противник, я - "москаль", я "московский империалист". Прочтя в газете заголовок: "убийство Петлюры", я не мог почувствовать того, что Вы почувствовали. Меня только испугала мысль: неужели это безсмысленное убийство совершил русский. По многим причинам я бы очень не хотел этого. Прочитав фамилию какого то Шварцбурда/ успокоился на этот счет. Но когда я внимательно вчитался и вдумался в подробности убийства, мне стало страшно. И чем больше, чем дальше я читаю то, что пишут об этом деле и о предстоящем процессе еврейские газеты, тем страшнее мне становится.

Что произошло. Ювелир Шварцбурд, бывший русский еврей, давно уже натурализовавшийся во Франции, среди белого дня в Париже убил проживавшего там в качестве частного лица Симона ПЕТЛЮРУ, которого он до того в глаза не видел. И Вот уже работает в Париже какой то еврейский Комитет, собирающийся доказывать, что Петлюра делал еврейские погромы. Уже нанят знаменитый адвокат для защиты убийцы, уже летят во все концы мира известия о том, что Шварцбурд - необыкновенная личность, наделенная всеми возможными добродетелями /скромный, добрый, честный, храбрый и т.д. и д.д./ и вдобавок еще горячий французский патриот, герой великой войны чуть ли не спаситель Франции в боях на Марне и под Верденом. Французским судьям остается только встретить его аплодисмент и выразить ему свою глубокую благодарность и уважение.

В оправдании Шварцбурда никто не сомневается и уже одна эта твердая уверенность в безнаказанности преступления, если оно совершено евреем и во имя "бедного еврейского народа" страшна и ужасна.

Но оправданием убийства далеко не оправдываются цели и желания еврейского комитета. "Дело не Шварцбурда, - это будет суд над Петлюрой" - открыто говорят евреи и говорят это во всех концах мира и говорят это с первого же дня получения известия об убийстве. А у Шварцбурда, изволите ль видеть нет сообщников, он действовал один, за свой страх... Неужели и это не страшно. Но это не всеще. "Суд над Петлюрой".То-есть вот какой суд: кем то произнесен приговор смертный над Петлюрой, этот приговор приведен в исполнение, а теперь будут судить не убийцу убитого и эта, только эта последняя часть суда"над Петлюрой" предоставлена французским судьям, - какая честь для них.

Но кто же обвинитель. Кто палач.

Я только что говорил Вам и охотно повторю: я счастлив, что Петлюру убил не русский, скажем офицер. Но русский офицер мог бы все же сказать: " Я убил врага моего отечества Петлюру. Петлюра был открытым врагом Российской государственности и в будущем мог быть снова опасен ей".

Это было бы по крайней мере понятно. Но что может сказать гражданин Франции, французский патриот и герой, добродетельный Шварцбурд, убивший человека так или иначе принятого Францией под свою защиту. Разве Петлюра воевал с Францией, заводил с ней крамолу, был ей враждебен и опасен. Чем возмутил он патриотическое чувство француза. А, дело, видите ли в том, что патриотический Шварцбурд, хотя, конечно, француз и даже самый настоящий "истинный" француз, но он вместе с тем и еврей "сын своего бедного народа". И он решил /конечно, в полной уверенности в своей безнаказанности, она нагло сквозит в его записке к семье "отомстить за свой бедный народ".

Получается нечто непонятное: французский, чуть ли не национальный герой расправляется не с врагом Франции, а с врагом еврейства и не с врагом французского еврейства, а еврейства вообще. Но пусть так, пусть евреи обладают им одним присущей особенностью одновременно быть горячими патриотами своего государства /мы знаем, как они проявляли и проявляют эту способность в России/. Пусть так. Но за что же мстить Петлюре еврей. На этот раз уже "еврей", а не француз Шварцбурд. Что, Петлюра враждовал с еврейским государством в Палестине. Издавал декреты об истреблении или выселении

263

евреев. Лишал евреев прав в своем государстве. Об"являл себя открытым врагом еврейства. Нет, ничего этого не было, а было только то, что бывает при всякой смуте, во всякой гражданской войне, что все войска вообще, вышедшие из повиновения, устраивали погромы. Не еврейские только погромы, а всяческие. В гражданской войне на Украине погибли многие десятки тысяч людей, являющихся невольными участниками, а то и совсем не участвовавших в ней. Среди них были русские, украинцы, поляки, немцы и мн.др., были, конечно,хотя и в меньшем числе, евреи. И вот уже этого достаточно чтобы французский еврей счел себя в праве убить беззащитного человека, являющегося гостем Франции. Будучи заранее уверен в безнаказанности и чтобы Еврейский Комитет организовывал суд над Петлюрой и всемирная еврейская пресса заранее возводила убийцу в национальные герои. И судить будут Петлюру не за то, что он сделал, и не за то, что было написано на его знамени, а только за то, что при нем погибло на Украине, во время гражданской войны, столько и столько то евреев.

Что же это такое? Неужели только еврейская жизнь драгоценна. Неужели только евреев нельзя убивать, а они, наоборот, имеют право безнаказанно убивать кого, сколько и где им угодно. Если уж так нужен суд, предваряющий суд истории, то почему в первую голову над Петлюрой, а не над еврейством. Пусть рядом с Шварцбурдом, скупающим каратэ у беженцев, гонимых его собратьями, сядет на скамью подсудимых весь еврейский народ. Пусть даст он ответ: что делали евреи во время гражданской войны в России, на Украине. Что делают они там теперь? Сколько тысяч христиан убито и умучено и сколько христианских церквей ими разорено и поругано. И это открыто, на глазах всего мира. И это делалось и еще делается. И мир молчит. Они имеют кого то звать на суд, а мир молчит. Разве это не страшно?

Если я сумел выразить свое чувство, если Вы верите моей искренности, то дайте Вашу руку. Я не скажу Вам ни одного примирительного слова. Мы враждовали, мы снова будем враждовать. Но все же мы братья по крови и вере. Перед лицом общего страшного врага мы обязаны вспомнить об этом.

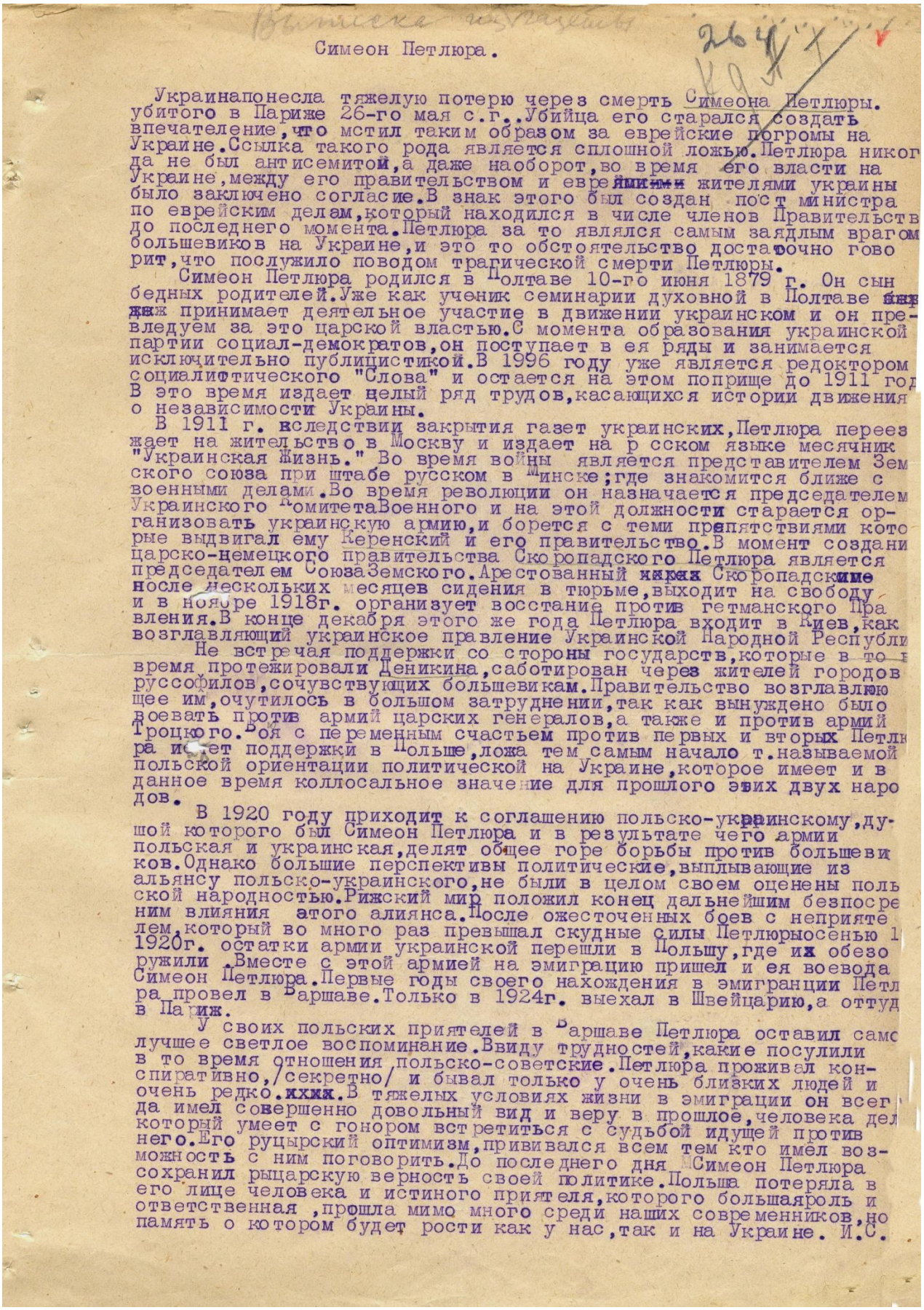
Теперь настал Ваш час в барьбе с этим врагом, трудный ответственный час. Будьте мущественны, не оправдывайтесь, а нападайте и да поможет Вам Бог.

:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 262-263

№ 7

Виписка з газети стосовно смерті С. Петлюри

Выписка из газеты

264

Симеон Петлюра.

Украинапонесла тяжелую потерю через смерть Симеона Петлюры. убитого в Париже 26-го мая с.г..Убийца его старался создать впечателение,что мстил таким образом за еврейские погромы на Украине.Ссылка такого рода является сплошной ложью.Петлюра никог да не был антисемитой,а даже наоборот,во время его власти на Украине,между его правительством и евреями жителями украины было заключено согласие.В знак этого был создан пост министра по еврейским делам,который находился в числе членов Правительств до последнего момента.Петлюра за то являлся самым заядлым врагом большевиков на Украине,и это то обстоятельство достаточно гово рит,что послужило поводом трагической смерти Петлюры.

Симеон Петлюра родился в Полтаве 10-го июня 1879 г. Он сын бедных родителей.Уже как ученик семинарии духовной в Полтаве он уже принимает деятельное участие в движении украинском и он пре-вледуем за это царской властью.С момента образования украинской партии социал-демократов,он поступает в ея ряды и занимается исключительно публицистикой.В 1996 году уже является редоктором социалистического "Слова" и остается на этом поприще до 1911 год В это время издает целый ряд трудов,касающихся истории движения о независимости Украины.

В 1911 г. вследствии закрытия газет украинских,Петлюра переез жает на жительство в Москву и издает на р сском языке месячник "Украинская Жизнь." Во время войны является представителем Зем ского союза при штабе русском в Минске;где знакомится ближе с военными делами.Во время революции он назначается председателем Украинского Комитета Военного и на этой должности старается ор-ганизовать украинскую армию,и борется с теми препятствиями кото рые выдвигал ему Керенский и его правительство.В момент создани царско-немецкого правительства Скоропадского Петлюра является председателем СоюзаЗемского.Арестованный имиж Скоропадским после нескольких месяцев сидения в тюрьме,выходит на свободу и в ноябре 1918г. организует восстание против гетманского Пра вления.В конце декабря этого же года Петлюра входит в Киев,как возглавляющий украинское правление Украинской Народной Республи

Не встречая поддержки со стороны государств,которые в то в время протежировали Деникина,саботирован через жителей городов руссофилов,сочувствующих большевикам.Правительство возглавлю щее им,очутилось в большом затруднении,так как вынуждено было воевать против армий царских генералов,а также и против армий Троцкого.Бо я с переменным счастьем против первых и вторых Петлю ра ищет поддержки в Польше,ложа тем самым начало т.называемой польской ориентации политической на Украине,которое имеет и в данное время коллосальное значение для прошлого этих двух наро дов.

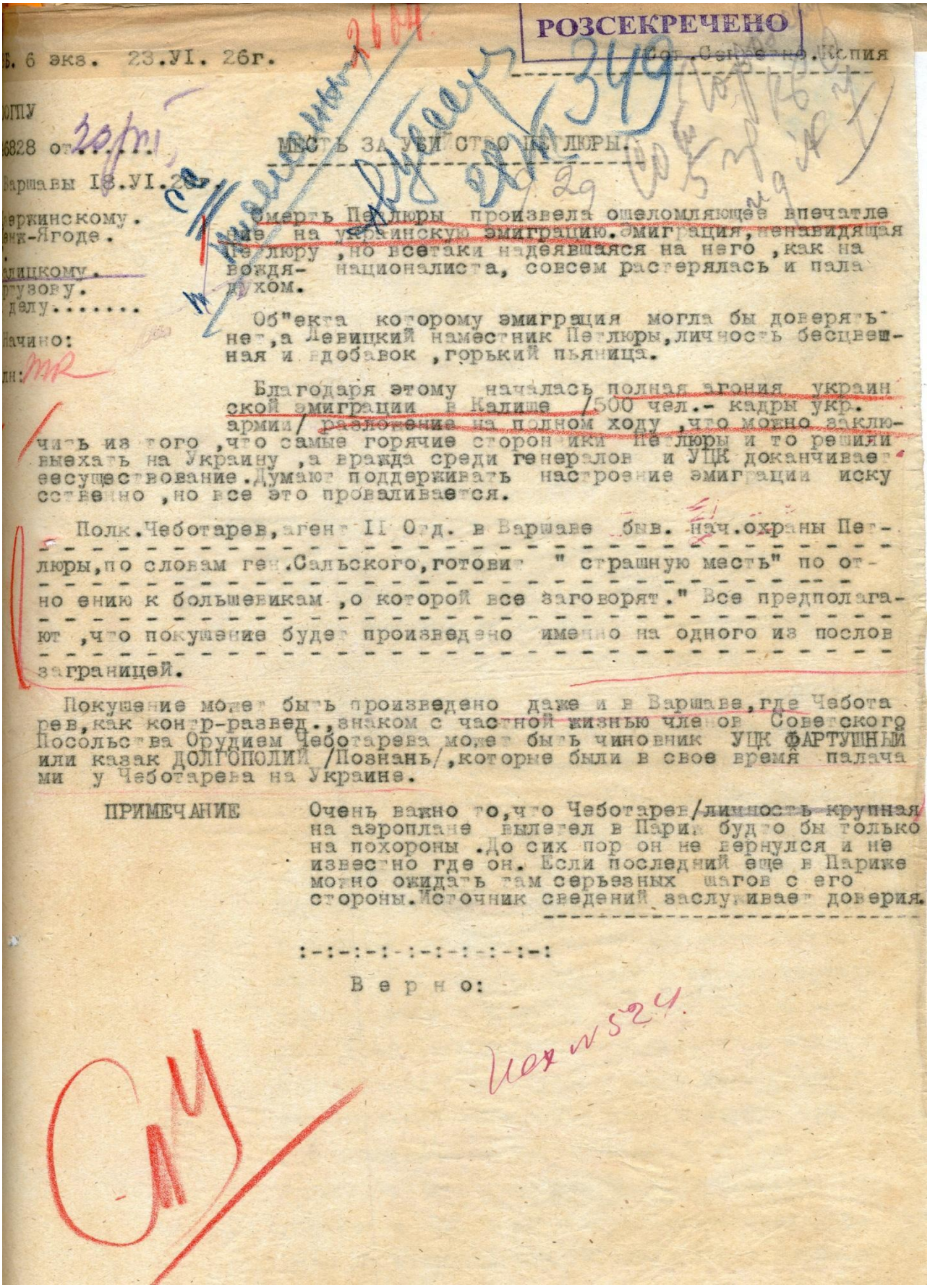
В 1920 году приходит к соглашению польско-украинскому,ду-шой которого был Симеон Петлюра и в результате чего армии польская и украинская,делят общее горе борьбы против большеви ков.Однако большие перспективы политические,выплывающие из альянсу польско-украинского,не были в целом своем оценены поль ской народностью.Рижский мир положил конец дальнейшим безпосре ним влияния этого алиянса.После ожесточенных боев с неприяте лем,который во много раз превышал скудные силы Петлюрысенью 1 1920г. остатки армии украинской перешли в Польшу,где их обезо ружили .Вместе с этой армией на эмиграцию пришел и ея воевода Симеон Петлюра.Первые годы своего нахождения в эмигранции Петл ра провел в Варшаве.Только в 1924г. выехал в Швейцарию,а оттуд в Париж.

У своих польских приятелей в Варшаве Петлюра оставил само лучшее светлое воспоминание.Ввиду трудностей,какие посулили в то время отношения польско-советские.Петлюра проживал кон-спиративно,/секретно/ и бывал только у очень близких людей и очень редко.ххх.В тяжелых условиях жизни в эмиграции он всег да имел совершенно довольный вид и веру в прошлое,человека дел который умеет с гонором встретиться с судьбой идущей против него.Его руцырский оптимизм,прививался всем тем кто имел воз-можность с ним поговорить.До последнего дня Симеон Петлюра сохранил рыцарскую верность своей политике.Польша потеряла в его лице человека и истиного приятеля,которого большаяроль и ответственная ,прошла мимо много среди наших современников,но память о котором будет рости как у нас,так и на Украине. И.С.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 264

№ 8

Помста за вбивство С. Петлюри

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Экз. 6 экз. 23.VI. 26г. Сов. Секретно. Копия

ОГПУ

№ 5828 от 20/VI

Варшавы 18.VI.26

Ержинскому.
ник-Ягоде.
.
Ацицкому.
рузову.
делу.....

Начино:

ин:

МЕСТЬ ЗА УБИЙСТВО ПЕТЛЮРЫ.

Смерть Петлюры произвела ошеломляющее впечатление на украинскую эмиграцию. Эмиграция, ненавидящая Петлюру, но все-таки надеявшаяся на него, как на вождя-националиста, совсем растерялась и пала духом.

Об"екта которому эмиграция могла бы доверять нет, а Левицкий наместник Петлюры, личность бесцветная и вдобавок, горький пьяница.

Благодаря этому началась полная агония украинской эмиграции в Калише /500 чел.- кадры укр. армии/ разложение на полном ходу, что можно заключить из того, что самые горячие сторонники Петлюры и то решили выехать на Украину, а вражда среди генералов и УЦК доканчивает ее существование. Думают поддерживать настроение эмиграции искусственно, но все это проваливается.

Полк. Чеботарев, агент II Отд. в Варшаве быв. нач. охраны Петлюры, по словам ген. Сальского, готовит " страшную месть" по отношению к большевикам, о которой все заговорят." Все предполагают, что покушение будет произведено именно на одного из послов заграницей.

Покушение может быть произведено даже и в Варшаве, где Чеботарев, как контр-развед., знаком с частной жизнью членов Советского Посольства Орудием Чеботарева может быть чиновник УЦК ФАРТУШНЫЙ или казак ДОЛГОПОЛИЙ /Познань/, которые были в свое время палачами у Чеботарева на Украине.

ПРИМЕЧАНИЕ Очень важно то, что Чеботарев /личность крупная/ на аэроплане вылетел в Париж будто бы только на похороны. До сих пор он не вернулся и не известно где он. Если последний еще в Парике можно ожидать там серьезных шагов с его стороны. Источник сведений заслуживает доверия.

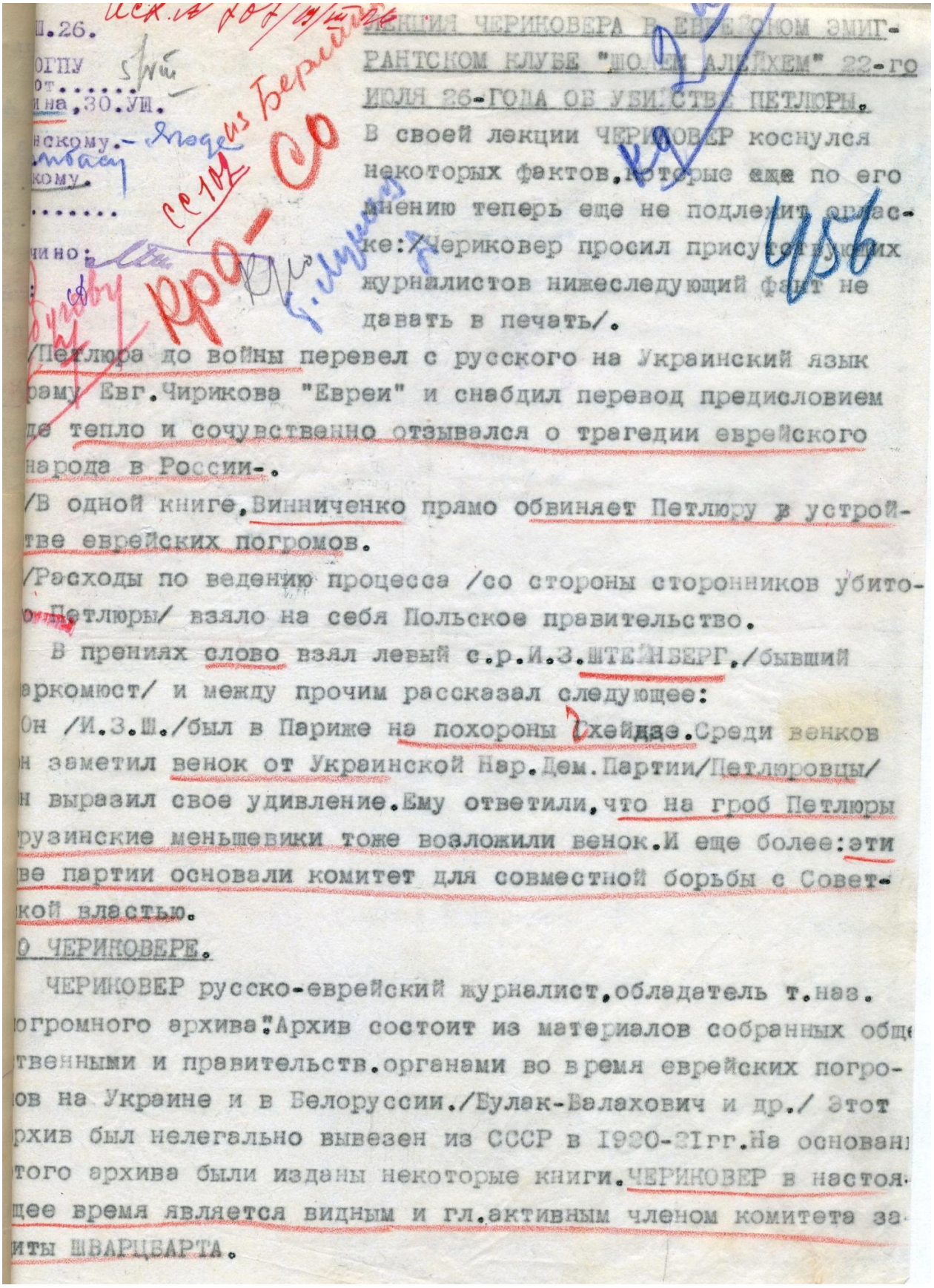
:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:

В е р н о:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 1, арк. 349

№ 9

Лекція Чериковера про вбивство С. Петлюри у єврейському емігрантському клубі “Шалом Алейхем”

ЛЕКЦИЯ ЧЕРИКОВЕРА В ЕВРЕЙСКОМ ЭМИГРАНТСКОМ КЛУБЕ "ШОЛОМ АЛЕЙХЕМ" 22-го ИЮЛЯ 26-ГОДА ОБ УБИЙСТВЕ ПЕТЛЮРЫ.

В своей лекции ЧЕРИКОВЕР коснулся некоторых фактов, которые еще по его мнению теперь еще не подлежит оглас-ке:/Чериковер просил присутствующих журналистов нижеследующий факт не давать в печать/.

/Петлюра до войны перевел с русского на Украинский язык драму Евг.Чирикова "Евреи" и снабдил перевод предисловием где тепло и сочувственно отзывался о трагедии еврейского народа в России-.

/В одной книге,Винниченко прямо обвиняет Петлюру в устройстве еврейских погромов.

/Расходы по ведению процесса /со стороны сторонников убитого Петлюры/ взяло на себя Польское правительство.

В прениях слово взял левый с.р.И.З.ШТЕЙНБЕРГ./бывший наркомюст/ и между прочим рассказал следующее:

Он /И.З.Ш./был в Париже на похороны Схейдае.Среди венков он заметил венок от Украинской Нар.Дем.Партии/Петлюровцы/ и выразил свое удивление.Ему ответили,что на гроб Петлюры грузинские меньшевики тоже возложили венок.И еще более:эти две партии основали комитет для совместной борьбы с Совет-ской властью.

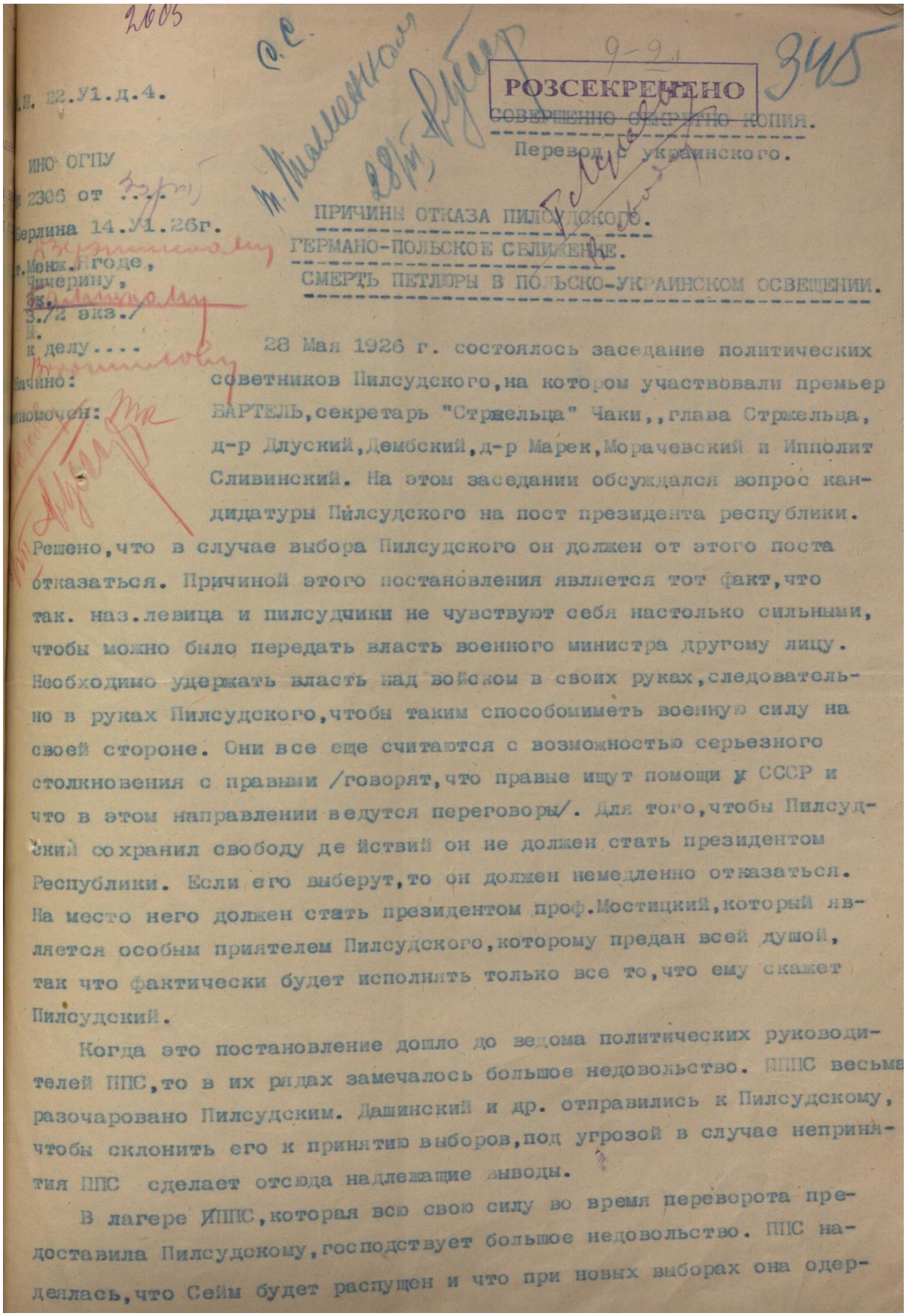
О ЧЕРИКОВЕРЕ.

ЧЕРИКОВЕР русско-еврейский журналист,обладатель т.наз. погромного архива"Архив состоит из материалов собранных общественными и правительств.органами во время еврейских погромов на Украине и в Белоруссии./Булак-Балахович и др./ Этот архив был нелегально вывезен из СССР в 1920-21гг.На основании этого архива были изданы некоторые книги.ЧЕРИКОВЕР в настоящее время является видным и гл.активным членом комитета защиты ШВАРЦБАРТА.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 1, арк. 456

№ 10

Смерть С. Петлюри у польсько-українському висвітленні

2605

Ф.Е.

Пилсудская

Ф.Ф. Дубер

9-2

345

Ф.П. 22.У1.д.4.

РОЗСЕКРЕЧЕНО

~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО~~ КОПИЯ.

ИНО ОГПУ

№ 2306 от 30/VI

Берлина 14.У1.26г.

Перевод с украинского.

т.Менж. Агоде,
Чичерину,
Зк.
3.72 экз./
К.
к делу....
Начино:
Списочен:

ПРИЧИНЫ ОТКАЗА ПИЛСУДСКОГО.

ГЕРМАНО-ПОЛЬСКОЕ СБЛИЖЕНИЕ.

СМЕРТЬ ПЕТЛЮРЫ В ПОЛЬСКО-УКРАИНСКОМ ОСВЕЩЕНИИ.

28 Мая 1926 г. состоялось заседание политических советников Пилсудского, на котором участвовали премьер БАРТЕЛЬ, секретарь "Стрельца" Чаки,, глава Стрельца, д-р Длуский, Дембский, д-р Марек, Морачевский и Ипполит Сливинский. На этом заседании обсуждался вопрос кандидатуры Пилсудского на пост президента республики. Решено, что в случае выбора Пилсудского он должен от этого поста отказаться. Причиной этого постановления является тот факт, что так. наз. левица и пилсудчики не чувствуют себя настолько сильными, чтобы можно было передать власть военного министра другому лицу. Необходимо удержать власть над войском в своих руках, следовательно в руках Пилсудского, чтобы таким способомиметь военную силу на своей стороне. Они все еще считаются с возможностью серьезного столкновения с правыми /говорят, что правые ищут помощи у СССР и что в этом направлении ведутся переговоры/. Для того, чтобы Пилсудский сохранил свободу де йствий он не должен стать президентом Республики. Если его выберут, то он должен немедленно отказаться. На место него должен стать президентом проф. Мостицкий, который является особым приятелем Пилсудского, которому предан всей душой, так что фактически будет исполнять только все то, что ему скажет Пилсудский.

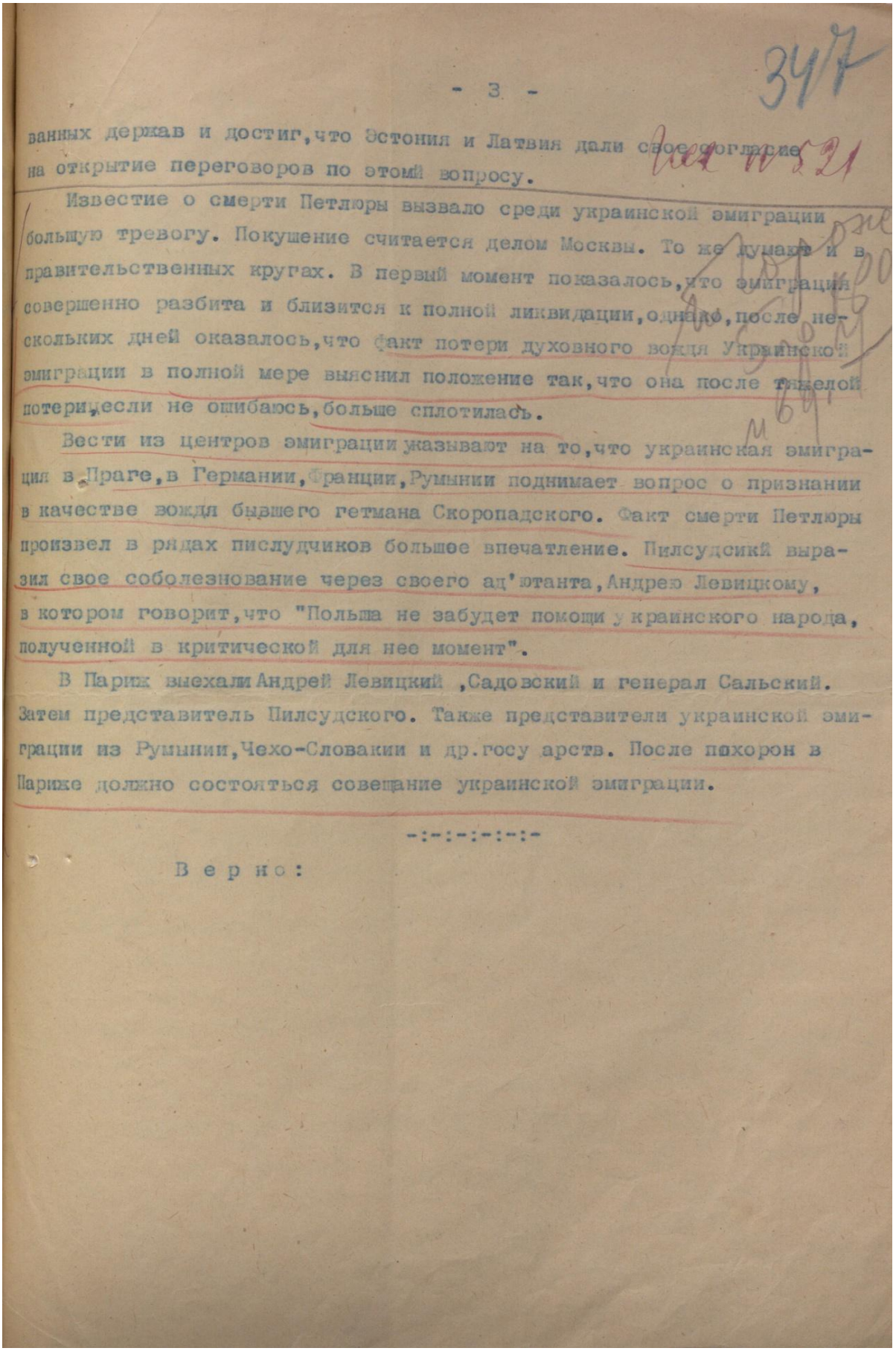
Когда это постановление дошло до ведома политических руководителей ППС, то в их рядах замечалось большое недовольство. ППС весьма разочарована Пилсудским. Дашинский и др. отправились к Пилсудскому, чтобы склонить его к принятию выборов, под угрозой в случае непринятия ППС сделает отсюда надлежащие выводы.

В лагере ППС, которая всю свою силу во время переворота предоставила Пилсудскому, господствует большое недовольство. ППС надеялась, что Сейм будет распущен и что при новых выборах она одер-

346

кит большую победу. Дальше /что самое важное/ во всей стране, на всех собраниях, заседаниях и т.п. агитаторы ППС уверяли, что победа Пилсудского будет одновременно означать и победу трудящегося класса; что экономическая бедность прекратится; что безработица будет устранена, что для рабочих наступит новая эра. Пилсудский, равно как и его советники, считает, что роспуск Сейма силой в настоящее время не соответсвует политическим интересам и положению новой польской власти; что сейм может сам себя распустить, если он того захочет. Однако, для Пилсудского важно и то, чтобы Сейм пока не собирался, но и не создавать положения "Экс-Лекс". Одновременно он будет требовать от Сейма обширные полномочия специально в вопросах финансовых, а также в вопросах польско-немецкого соглашения. В этом ППС с Пилсудским не соглашается. Она считает, что особые полномочия в вопросах финансовых необходимы, однако, вопрос о соглашении с Германией считает вопросом политическим, подлежащим исключительному разрешению Сейма. Оппозицию ППС не следует считать значительной: Это больше политические маневры, чем оппозиция против Пилсудского.

Сейчас организовывается новый кабинет, который уже будет считаться законным. Программа нового кабинета сводится к следующему: 1. Санирование польских финансов; в этом направлении идут лихорадочные приготовления. В Женеву поехала комиссия под предводительством Сокаля-представителя Польши при Лиге Наций, которая должна иметь совещание с Чемберленом по поводу финансовой помощи Польше. 2/ Добиться соглашения между Польшей и Германией. В этом деле посол Диамант получил от Бартеля специальные полномочия, сводящиеся к тому, что Польша принципиально соглашается на допущение немецкого капитала в деле восстановления польской промышленности; к экономическому об'единению Польской части Верхней Силезии с соответствующей немецкой частью, к уарвнению таможенного тарифа с тарифом союзников Польши. 3/ В иностранной политике вступить на путь политики мирной,- одновременно ведется речь в связи с вопросами иностранной политики, что Польша теперь должна приступить к реализации планов Англии относительно создания антибольшевистского фронта из Румынии, Латвии, Эстонии и Финляндии под руководством Польши. В этом направлении министр иностранных дел Залесский предпринял шаги. Он совещался с представителями вышеназ-

- 3 -

ванных держав и достиг, что Эстония и Латвия дали свое согласие на открытие переговоров по этому вопросу.

Известие о смерти Петлюры вызвало среди украинской эмиграции большую тревогу. Покушение считается делом Москвы. То же думают и в правительственных кругах. В первый момент показалось, что эмиграция совершенно разбита и близится к полной ликвидации, однако, после нескольких дней оказалось, что факт потери духовного вождя Украинской эмиграции в полной мере выяснил положение так, что она после тяжелой потери, если не ошибаюсь, больше сплотилась.

Вести из центров эмиграции жазывают на то, что украинская эмиграция в Праге, в Германии, Франции, Румынии поднимает вопрос о признании в качестве вождя бывшего гетмана Скоропадского. Факт смерти Петлюры произвел в рядах пилсудчиков большое впечатление. Пилсудский выразил свое соболезнование через своего ад'ютанта, Андрею Левицкому, в котором говорит, что "Польша не забудет помощи украинского народа, полученной в критической для нее момент".

В Париж выехали Андрей Левицкий, Садовский и генерал Сальский. Затем представитель Пилсудского. Также представители украинской эмиграции из Румынии, Чехо-Словакии и др. госу арств. После похорон в Париже должно состояться совещание украинской эмиграции.

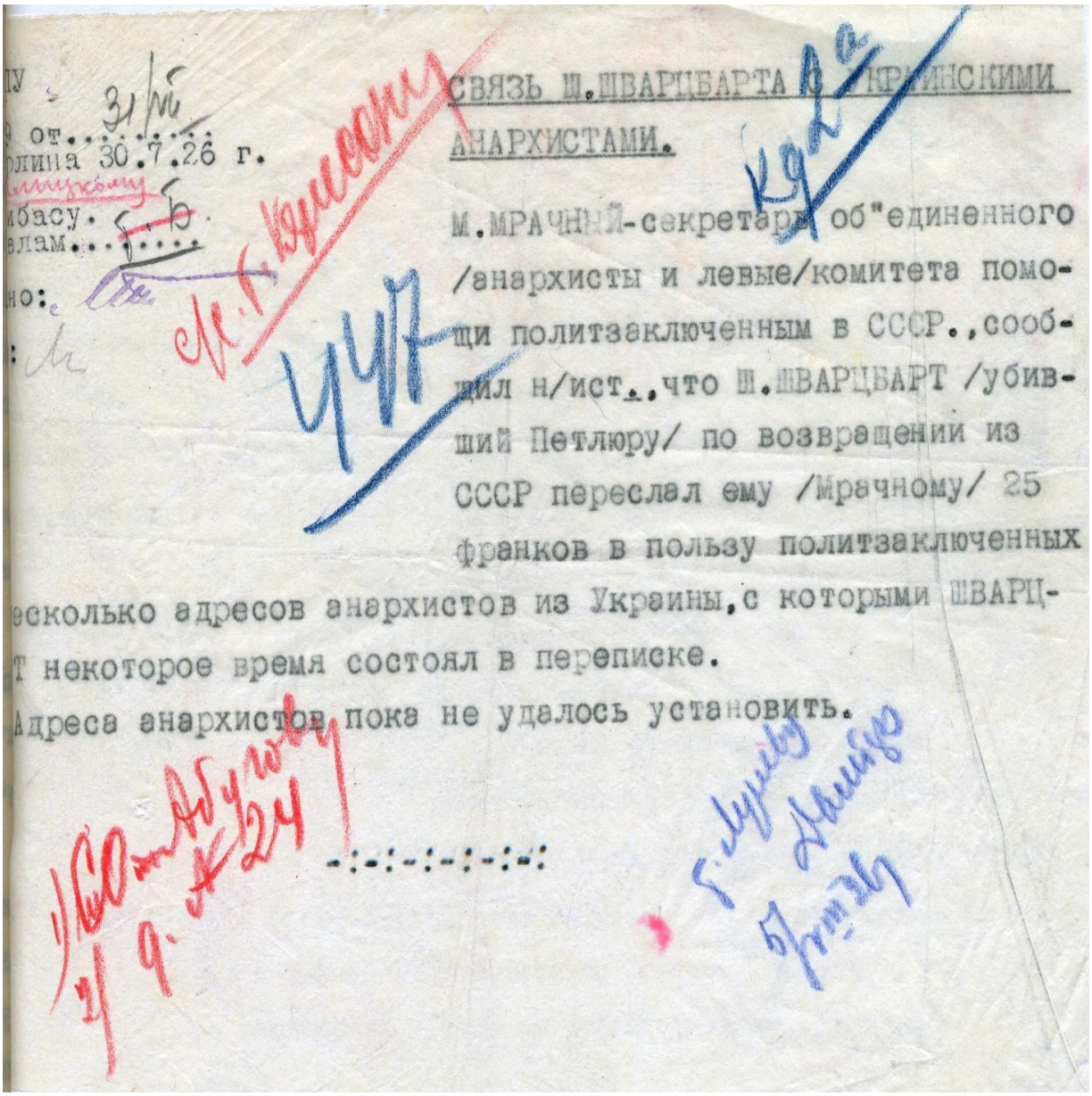
-:-:-:-:-:-

В е р н о :

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 1, арк. 345-347

№ 11

Зв’язок Шварцбарда з українськими анархістами

СВЯЗЬ Ш.ШВАРЦБАРТА С УКРАИНСКИМИ АНАРХИСТАМИ.

М.МРАЧНЫЙ-секретарь об"единенного /анархисты и левые/комитета помощи политзаключенным в СССР.,сообщил н/ист.,что Ш.ШВАРЦБАРТ /убивший Петлюру/ по возвращении из СССР переслал ему /Мрачному/ 25 франков в пользу политзаключенных

несколько адресов анархистов из Украины,с которыми ШВАРЦ-РТ некоторое время состоял в переписке.

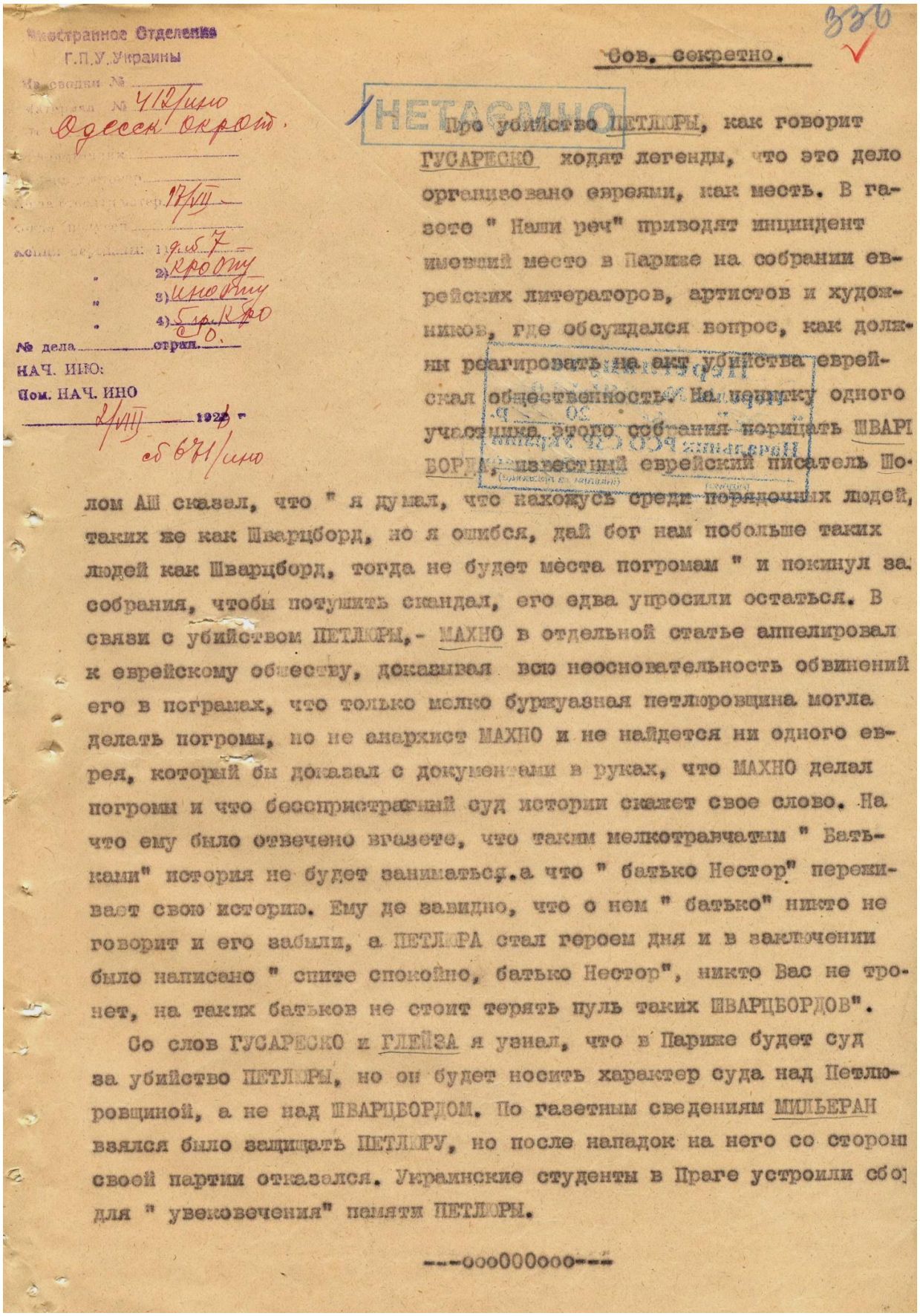
Адреса анархистов пока не удалось установить.

-:-:-:-:-:-:-

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 1, арк. 447

№ 12

Висловлювання Гусаренка про вбивство Петлюри

Иностранное Отделение
Г.П.У.Украины

Из сводки № 412/инф
Одесск окр от.

1926 г.
2)
3)
4)
№ дела стран.
НАЧ. ИНО:
Пом. НАЧ. ИНО
2/III 1926 г.
об 671/инф

336

Сов. секретно.

НЕТАСМНО

Про убийство ПЕТЛЮРЫ, как говорит ГУСАРЕСКО ходят легенды, что это дело организовано евреями, как месть. В газете " Наши реч" приводят инцинидент имевший место в Париже на собрании еврейских литераторов, артистов и художников, где обсуждался вопрос, как должны реагировать на акт убийства еврейскай общественность. На защиту одного участника этого собрания поднялся ШВАРЦБОРД, известный еврейский писатель Шолом Аш сказал, что " я думал, что нахожусь среди порядочных людей, таких же как Шварцборд, но я ошибся, дай бог нам побольше таких людей как Шварцборд, тогда не будет места погромам " и покинул зал собрания, чтобы потушить скандал, его едва упросили остаться. В связи с убийством ПЕТЛЮРЫ,- МАХНО в отдельной статье аппелировал к еврейскому обществу, доказывая всю неосновательность обвинений его в погромах, что только мелко буржуазная петлюровщина могла делать погромы, но не анархист МАХНО и не найдется ни одного еврея, который бы доказал с документами в руках, что МАХНО делал погромы и что беспристрастный суд истории скажет свое слово. На что ему было отвечено в газете, что таким мелкотравчатым " Батьками" история не будет заниматься.а что " батько Нестор" переживает свою историю. Ему де завидно, что о нем " батько" никто не говорит и его забыли, а ПЕТЛЮРА стал героем дня и в заключении было написано " спите спокойно, батько Нестор", никто Вас не тронет, на таких батьков не стоит терять пуль таких ШВАРЦБОРДОВ".

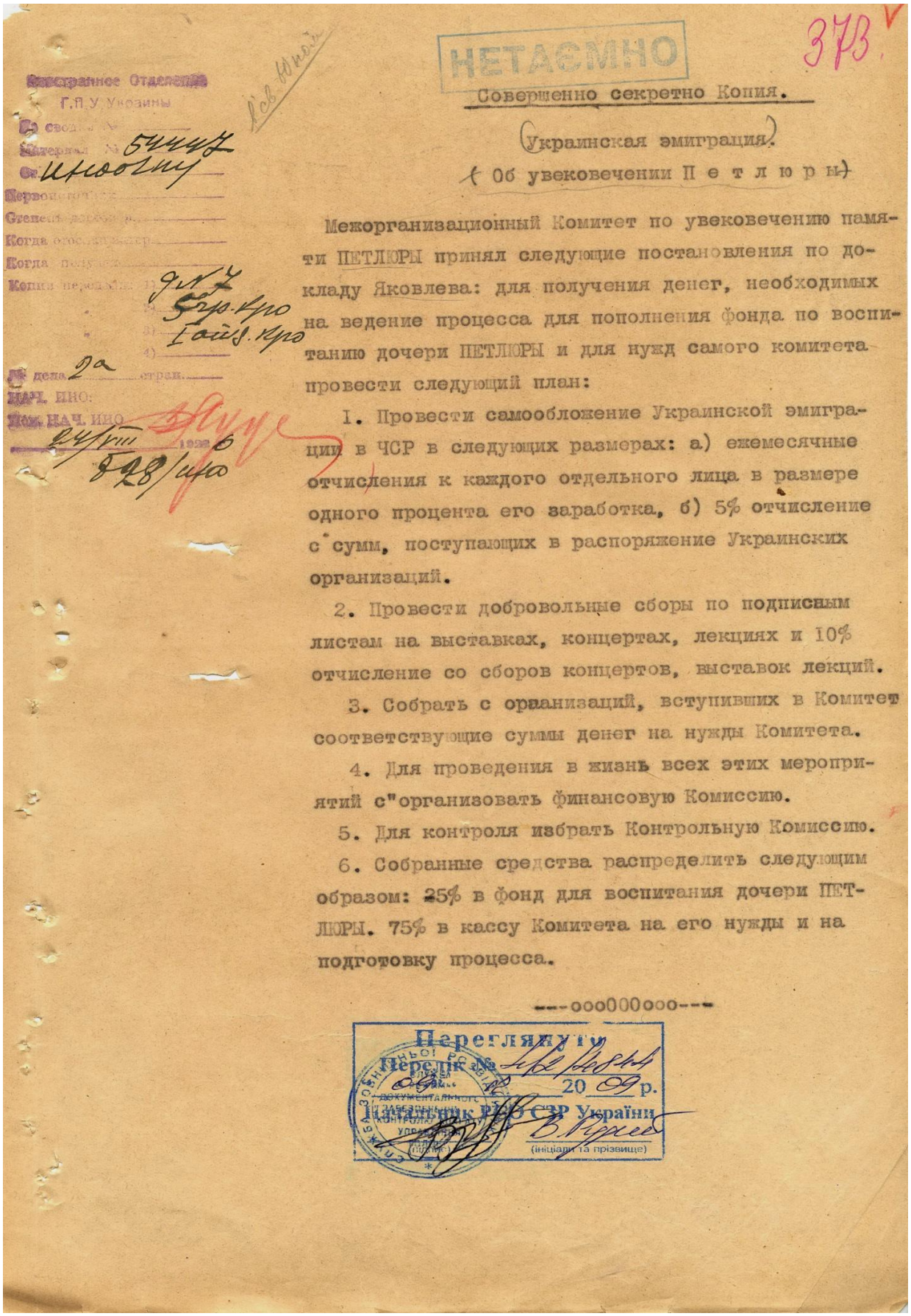
Со слов ГУСАРЕСКО и ГЛЕЙЗА я узнал, что в Париже будет суд за убийство ПЕТЛЮРЫ, но он будет носить характер суда над Петлюровщиной, а не над ШВАРЦБОРДОМ. По газетным сведениям МИЛЬЕРАН взялся было защищать ПЕТЛЮРУ, но после нападок на него со стороны своей партии отказался. Украинские студенты в Праге устроили сбор для " увековечения" памяти ПЕТЛЮРЫ.

---ооо000ооо---

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 336

№ 13

Постанова комітету стосовно увічнення пам’яті С. Петлюри

НЕТАЄМНО

373

Совершенно секретно Копия.

(Украинская эмиграция).

(Об увековечении П е т л ю р ы)

Межорганизационный Комитет по увековечению памяти ПЕТЛЮРЫ принял следующие постановления по докладу Яковлева: для получения денег, необходимых на ведение процесса для пополнения фонда по воспитанию дочери ПЕТЛЮРЫ и для нужд самого комитета провести следующий план:

1. Провести самообложение Украинской эмиграции в ЧСР в следующих размерах: а) ежемесячные отчисления к каждого отдельного лица в размере одного процента его заработка, б) 5% отчисление с сумм, поступающих в распоряжение Украинских организаций.

2. Провести добровольные сборы по подписным листам на выставках, концертах, лекциях и 10% отчисление со сборов концертов, выставок лекций.

3. Собрать с орраанизаций, вступивших в Комитет соответствующие суммы денег на нужды Комитета.

4. Для проведения в жизнь всех этих мероприятий с"организовать финансовую Комиссию.

5. Для контроля избрать Контрольную Комиссию.

6. Собранные средства распределить следующим образом: 25% в фонд для воспитания дочери ПЕТЛЮРЫ. 75% в кассу Комитета на его нужды и на подготовку процесса.

---ооо000ооо---

Переглянуто

Перелік № 20 09 р.

Державний архів СБУ

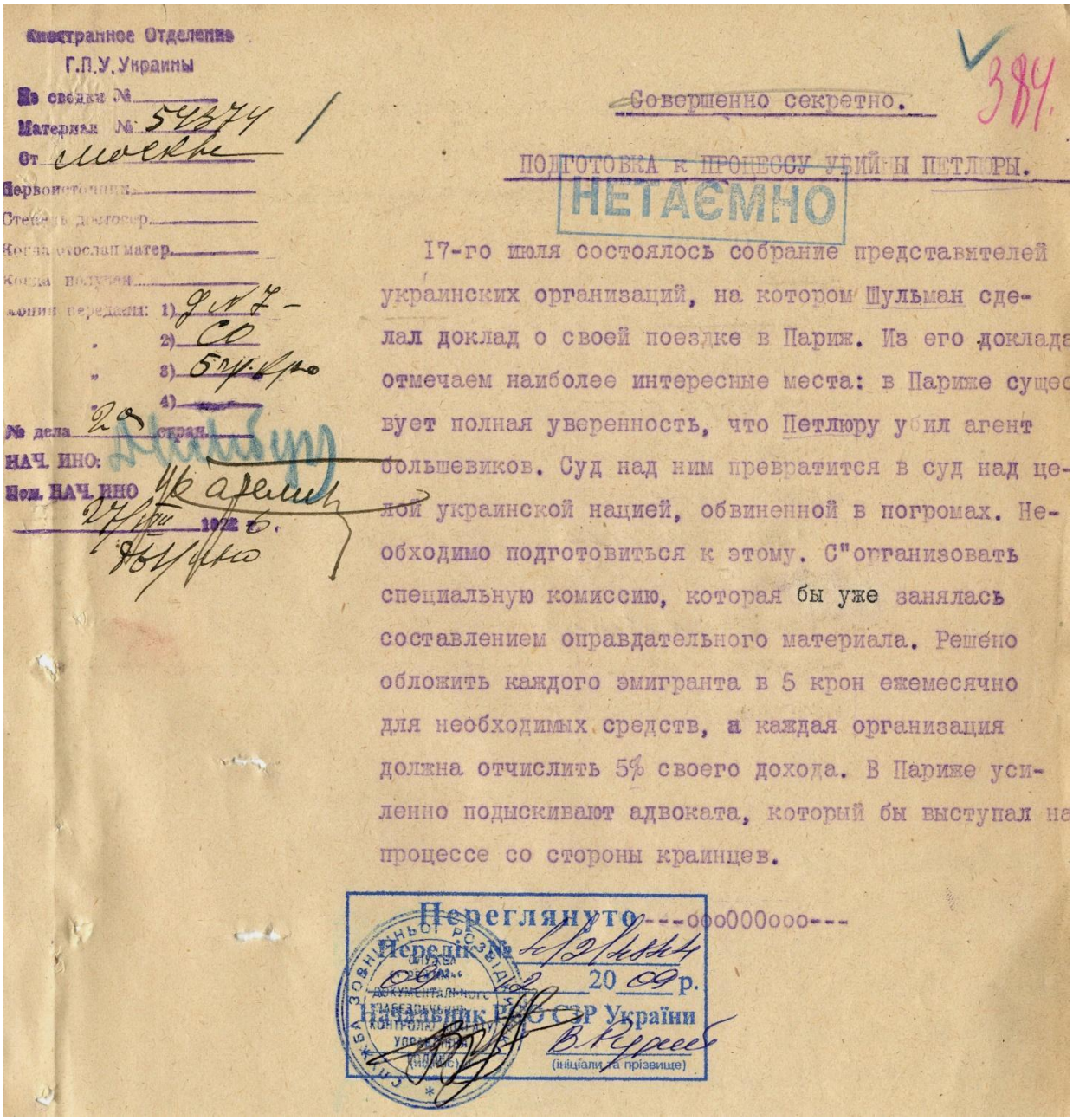
Державний архів СБУ України

(ініціали та прізвище)

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 373

№ 14

Підготовка до процесу над вбивцею С. Петлюри

Иностранное Отделение
Г.П.У. Украины
Из сводки №
Материал № 54374
От Москвы
Первоисточник
Степень достовер.
Когда сообщил матер.
Когда получен
Линия передачи: 1) ВЧ
2) СО
3) Бух. Кр
4)
№ дела 20 стран.
НАЧ. ИНО:
Пом. НАЧ. ИНО
27 IV 1922 г.

384

Совершенно секретно.

ПОДГОТОВКА К ПРОЦЕССУ УБИЙЦЫ ПЕТЛЮРЫ.

НЕТАЄМНО

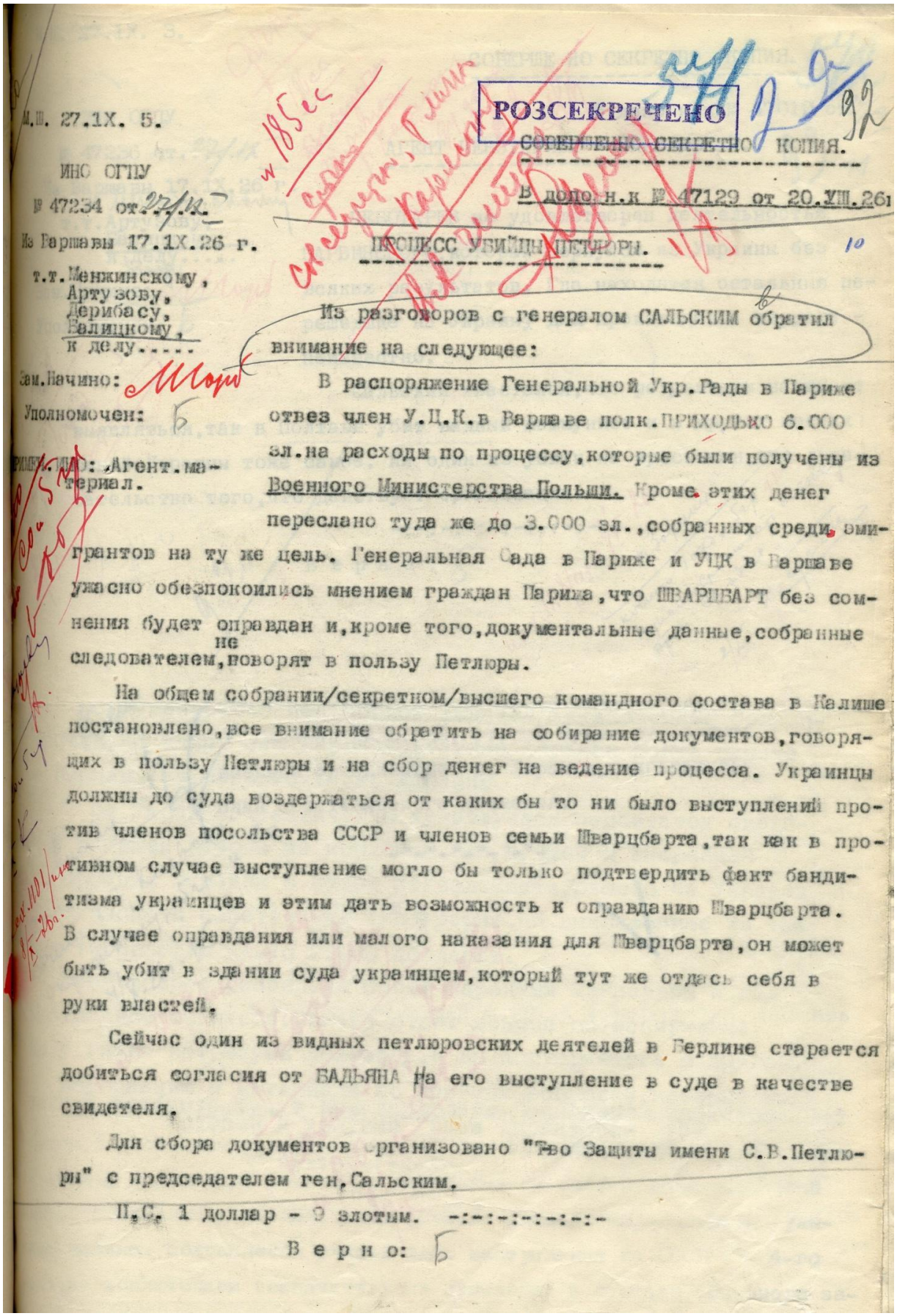
17-го июля состоялось собрание представителей украинских организаций, на котором Шульман сделал доклад о своей поездке в Париж. Из его доклада отмечаем наиболее интересные места: в Париже существует полная уверенность, что Петлюру убил агент большевиков. Суд над ним превратится в суд над целой украинской нацией, обвиненной в погромах. Необходимо подготовиться к этому. С"организовать специальную комиссию, которая бы уже занялась составлением оправдательного материала. Решено обложить каждого эмигранта в 5 крон ежемесячно для необходимых средств, а каждая организация должна отчислить 5% своего дохода. В Париже усиленно подыскивают адвоката, который бы выступал на процессе со стороны кранцев.

Переглянуто---ооо000ооо---
Перелік № 12/1884
20 09 р.
Начальник РВО СЗР України
В. Курас
(ініціали та прізвище)

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 384

№ 15

Підготовка до процесу над вбивцею С. Петлюри

РОЗСЕКРЕЧЕНО
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО КОПИЯ.
В дополнение к № 47129 от 20.VIII.26г.

М.Ш. 27.IX. 5.

ИНО ОГПУ
№ 47234 от 27/IX.
Из Варшавы 17.IX.26 г.

т.т. Менжинскому,
Артузову,
Дерибасу,
Балицкому,
к делу.....

Зам.Начино:
Уполномочен:

ПРОЦЕСС УБИЙЦЫ ПЕТЛЮРЫ.

Из разговоров с генералом САЛЬСКИМ обратил внимание на следующее:

В распоряжение Генеральной Укр.Рады в Париже отвез член У.Ц.К.в Варшаве полк.ПРИХОДЬКО 6.000 зл.на расходы по процессу,которые были получены из Военного Министерства Польши. Кроме этих денег переслано туда же до 3.000 зл.,собранных среди эмигрантов на ту же цель. Генеральная Рада в Париже и УЦК в Варшаве ужасно обеспокоились мнением граждан Парижа,что ШВАРЦБАРТ без сомнения будет оправдан и,кроме того,документальные данные,собранные следователем,не говорят в пользу Петлюры.

На общем собрании/секретном/высшего командного состава в Калише постановлено,все внимание обратить на собирание документов,говорящих в пользу Петлюры и на сбор денег на ведение процесса. Украинцы должны до суда воздержаться от каких бы то ни было выступлений против членов посольства СССР и членов семьи Шварцбарта,так как в противном случае выступление могло бы только подтвердить факт бандитизма украинцев и этим дать возможность к оправданию Шварцбарта. В случае оправдания или малого наказания для Шварцбарта,он может быть убит в здании суда украинцем,который тут же отдасть себя в руки властей.

Сейчас один из видных петлюровских деятелей в Берлине старается добиться согласия от БАДЬЯНА на его выступление в суде в качестве свидетеля.

Для сбора документов организовано "Бюро Защиты имени С.В.Петлюры" с председателем ген.Сальским.

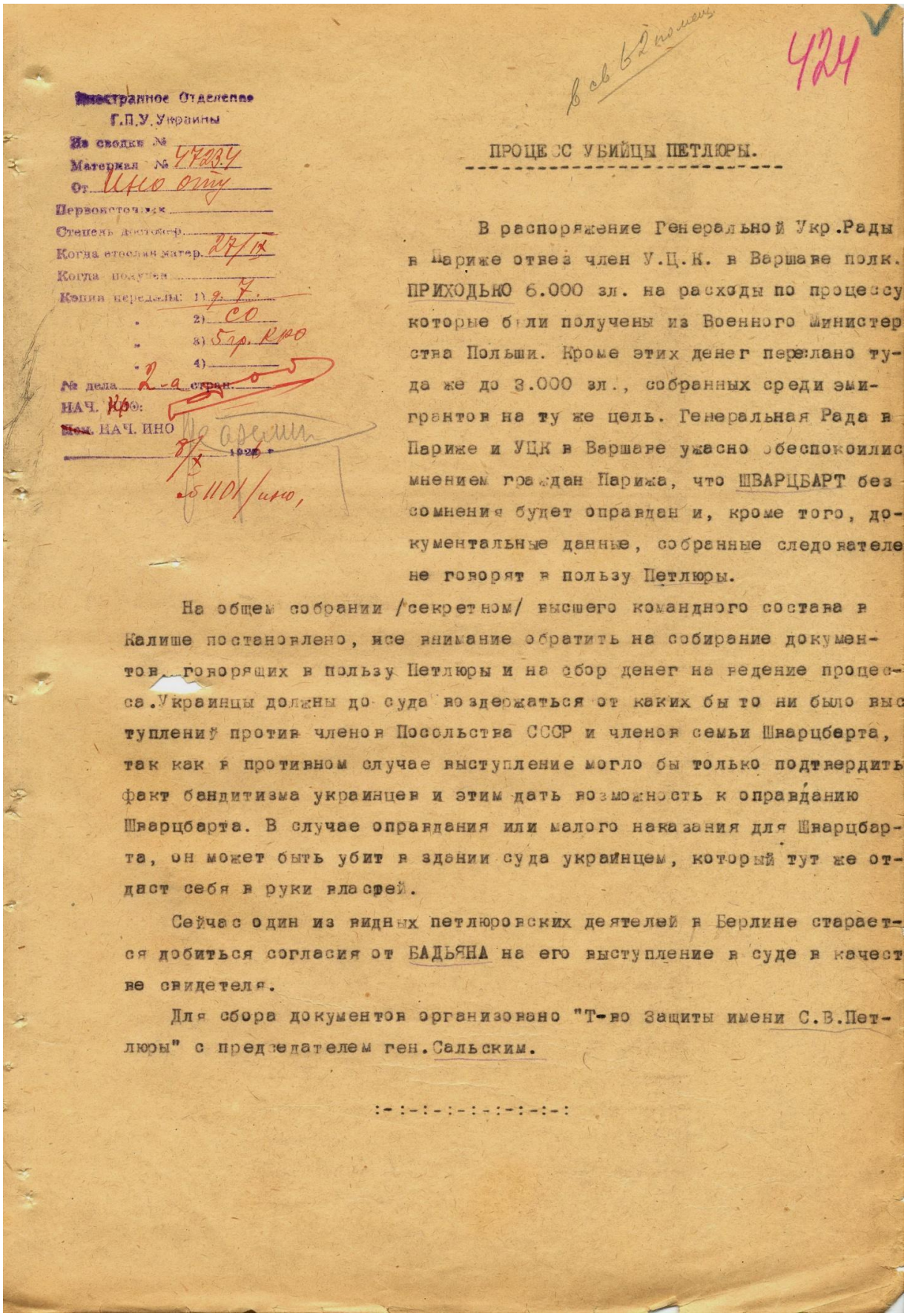
П.С. 1 доллар - 9 злотым. -:-:-:-:-:-:-

Верно:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 2, арк. 571

№ 16

Стосовно процесу над вбивцею С. Петлюри

Иностранное Отделение
Г.П.У. Украины
На сводку №
Материал № 47234
От Ино ОГПУ
Первоисточник
Степень достоверн.
Когда отослан матер. 27/IX
Когда получен
Кому переданы: 1) Г.
2) СО
3) 5 гр. КРО
4)
№ дела 2-а стран.
НАЧ. КРО:
Пом. НАЧ. ИНО
1926 г.
об ИОК/ино,

424

ПРОЦЕСС УБИЙЦЫ ПЕТЛЮРЫ.

В распоряжение Генеральной Укр.Рады в Париже отвез член У.Ц.К. в Варшаве полк. ПРИХОДЬКО 6.000 зл. на расходы по процессу которые были получены из Военного Министерства Польши. Кроме этих денег переслано туда же до 3.000 зл., собранных среди эмигрантов на ту же цель. Генеральная Рада в Париже и УЦК в Варшаве ужасно обеспокоились мнением граждан Парижа, что ШВАРЦБАРТ без сомнения будет оправдан и, кроме того, документальные данные, собранные следователе не говорят в пользу Петлюры.

На общем собрании /секретном/ высшего командного состава в Калише постановлено, все внимание обратить на собирание документов, говорящих в пользу Петлюры и на сбор денег на ведение процесса. Украинцы должны до суда воздержаться от каких бы то ни было выступлений против членов Посольства СССР и членов семьи Шварцбарта, так как в противном случае выступление могло бы только подтвердить факт бандитизма украинцев и этим дать возможность к оправданию Шварцбарта. В случае оправдания или малого наказания для Шварцбарта, он может быть убит в здании суда украинцем, который тут же отдаст себя в руки власфей.

Сейчас один из видных петлюровских деятелей в Берлине старается добиться согласия от БАДЬЯНА на его выступление в суде в качестве свидетеля.

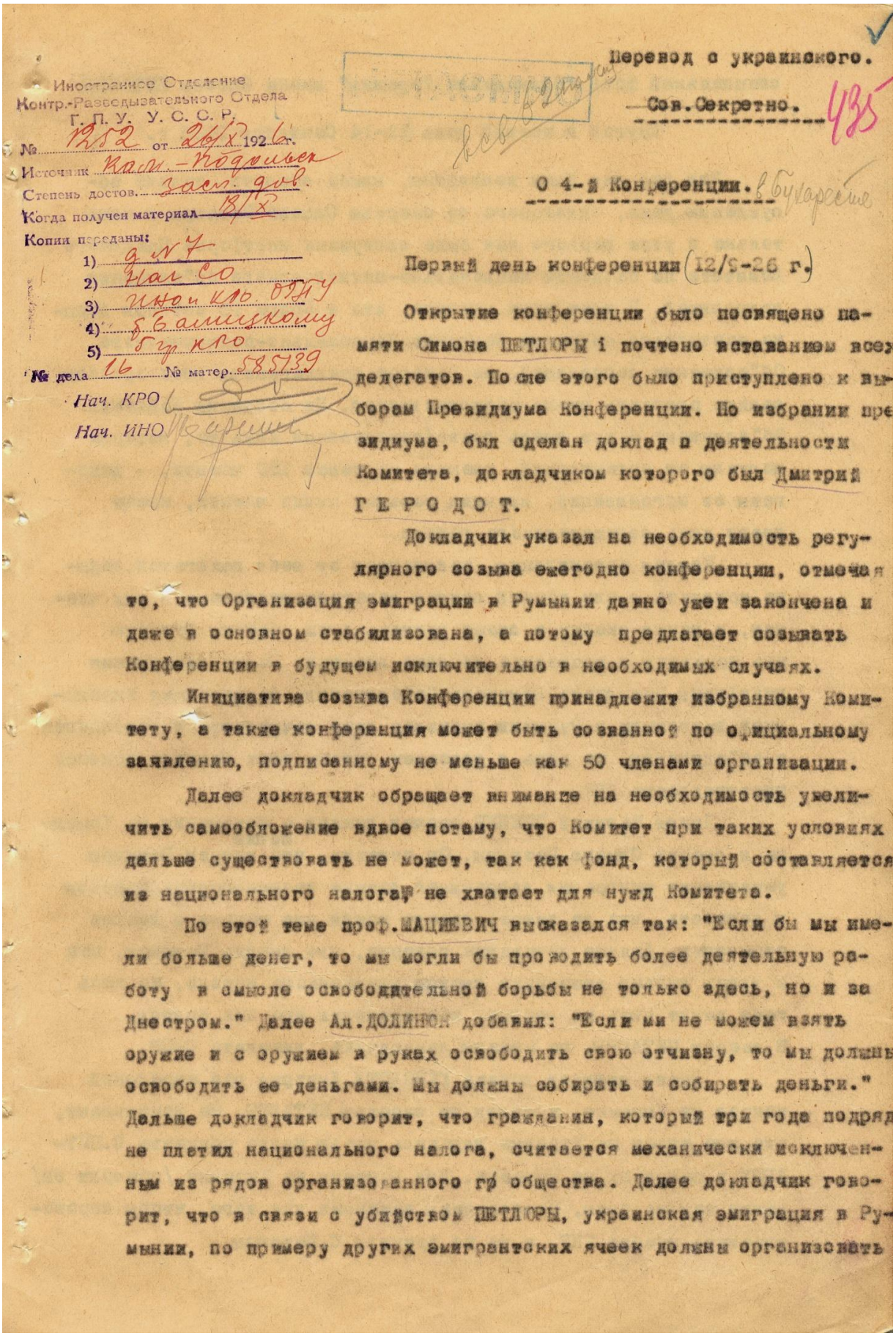
Для сбора документов организовано "Т-во Защиты имени С.В.Петлюры" с председателем ген.Сальским.

:-:-:-:-:-:-:-:-:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 424

№ 17

Про IV конференцію, присвячену пам'яті С. Петлюри

Иностранное Отделение
Контр.-Разведывательного Отдела
Г. П. У. У. С. С. Р.
№ 1252 от 26/X 1926 г.
Источник Нач.-Кодыма
Степень достов. засл. дов.
Когда получен материал 8/X
Копии переданы:
1) 9 № 7
2) Нач. СО
3) Инф. отд. 0754
4) т. Балицкому
5) 5 гр. КРО
№ дела 16 № матер. 528739
Нач. КРО
Нач. ИНО

Перевод с украинского.

Сов. Секретно. 435

О 4-й Конференции в Бухаресте

Первый день конференции (12/9-26 г.)

Открытие конференции было посвящено памяти Симона ПЕТЛЮРЫ і почтено вставанием всех делегатов. После этого было приступлено к выборам Президиума Конференции. По избрании президиума, был сделан доклад о деятельности Комитета, докладчиком которого был Дмитрий Г Е Р О Д О Т.

Докладчик указал на необходимость регулярного созыва ежегодно конференции, отмечая то, что Организация эмиграции в Румынии давно уже закончена и даже в основном стабилизована, а потому предлагает созывать Конференции в будущем исключительно в необходимых случаях.

Инициатива созыва Конференции принадлежит избранному Комитету, а также конференция может быть созванной по официальному заявлению, подписанному не меньше как 50 членами организации.

Далее докладчик обращает внимание на необходимость увеличить самообложение вдвое потому, что Комитет при таких условиях дальше существовать не может, так как фонд, который составляется из национального налога не хватает для нужд Комитета.

По этой теме проф. МАЦИЕВИЧ высказался так: "Если бы мы имели больше денег, то мы могли бы проводить более деятельную работу в смысле освободительной борьбы не только здесь, но и за Днестром." Далее Ад. ДОЛИНОЙ добавил: "Если ми не можем взять оружие и с оружием в руках освободить свою отчизну, то мы должны освободить ее деньгами. Мы должны собирать и собирать деньги." Дальше докладчик говорит, что гражданин, который три года подряд не платил национального налога, считается механически исключенным из рядов организованного гр. общества. Далее докладчик говорит, что в связи с убийством ПЕТЛЮРЫ, украинская эмиграция в Румынии, по примеру других эмигрантских ячеек должны организовать

специальный фонд "Вызволения Украины" имени Симона ПЕТЛЮРЫ.

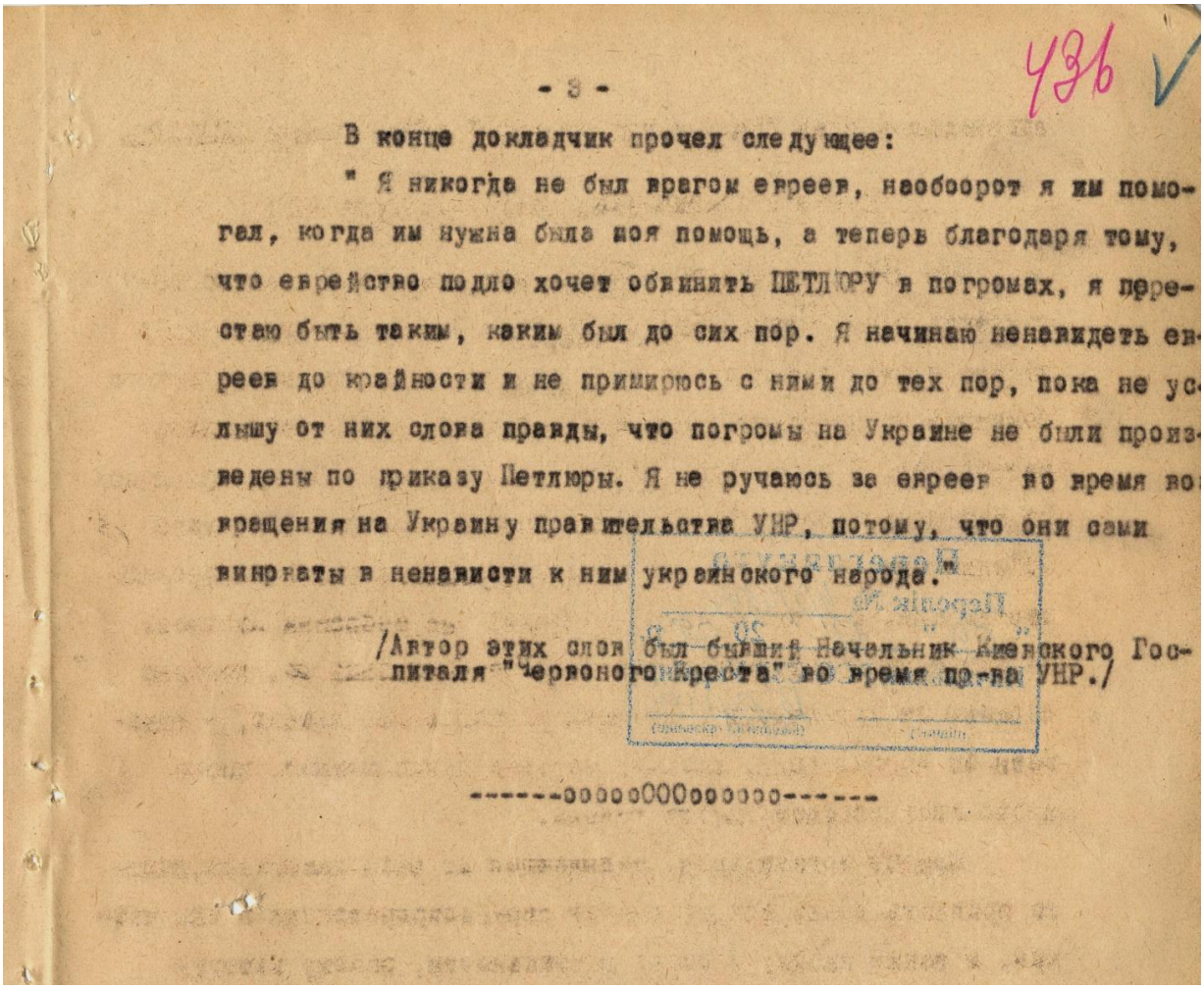
Другой и третий день (13-14 Сентября 1926 г.)

Эти два дня были посвящены, можно сказать, только обсуждению дела, связанного со смертью Симона Петлюры и лишь только с утра первого дня была заслушана платформа Пражского Комитета по созданию национально-политического об"единения заграницей. В платформе сказано, что в Праге 15 октября должно состояться собрание Комитета Национально-политического Об"единения заграницей, на которое предлагается всем организациям прислать своих представителей. На собрании Комитета Об"единения будут иметь право голосования лишь те, которые посланы от организаций, имеющих не менее 100 членов, - делегаты от организаций, имеющих меньшее число членов, имеют право лишь совещательного голоса.

Каждая организация, посылающая от себя делегатов, должна прислать с ним точный список зарегистрированных в них членов, а также сводку о своей деятельности, работу которую она проводит и проводила до сего времени. После заслушания платформы Пражского Комитета Об"единения, конференция Украинской эмиграции в Румынии высказал свое сочувствие и готовность к об"единению, но лишь с условием, чтобы этот Комитет признал правительство УНР.

Далее Василий ТРЕПКЕ прочел доклад о положении на Украине и после смерти Симона Петлюры. Он отметил, что после смерти Петлюры украинская эмиграция заграницей должна теснее сгруппироваться и доказать, что за смерть своего вождя она готова и должна отомстить. Дальше докладчик говорит, что смерть Петлюры, как и здесь сильно затронула сердца украинского народа, но весь гнев лежит лишь на сердце, ибо проявить его они боятся. В смерти ПЕТЛЮРЫ, по мнению докладчика, виновата СССР.

Далее следует доклад ГЕРОДОТА Дмитрия про еврейский вопрос на Украине, в связи со смертью ПЕТЛЮРЫ. Он доказывает, что все евреи на Украине задались целью подло обвинить С.ПЕТЛЮРУ в погромах на Украине. Все погромы на Украине,/говорит он/ какие только были, произведены красными для того, чтобы спровоцировать власть УНР, а не по приказу С.Петлюры.

- 3 -

436

В конце докладчик прочел следующее:

" Я никогда не был врагом евреев, наоборот я им помогал, когда им нужна была моя помощь, а теперь благодаря тому, что еврейство подло хочет обвинить ПЕТЛЮРУ в погромах, я перестаю быть таким, каким был до сих пор. Я начинаю ненавидеть евреев до крайности и не примирюсь с ними до тех пор, пока не услышу от них слова правды, что погромы на Украине не были произведены по приказу Петлюры. Я не ручаюсь за евреев во время возвращения на Украину правительства УНР, потому, что они сами виноваты в ненависти к ним украинского народа."

/Автор этих слов был бывший Начальник Киевского Госпиталя "Червоного Хреста" во время пр-ва УНР./

------oooooOOOooooo------

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 435-436

№ 18

Доповідна записка Л. Кагановичу по справі вбивства С. Петлюри

1 экз
кр. 2, 4
кр. 9, 7
112

ГЕНЕРАЛЬНОМУ СЕКРЕТАРЮ ЦК КП/б/У
тов.К А Г А Н О В И Ч У.

ГОЛОВИ ДПУ УСРР.

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА.
ПО СПРАВІ ВБИВСТВА П Е Т Л Ю Р И .

Смерть ПЕТЛЮРИ викликала серед української еміграції великий неспокій. Всі вважали - це справа МОСКВИ. Теж саме думали й в урядових колах, особливо в Польщі. В перший момент здавалось, що еміграція розбита і наближається мент, коли вона буде зовсім зліквідована. Але надалі виявилось, що вона ще більше об"єдналася. Українська еміграція, яка ненавидила ПЕТЛЮРУ але все-ж сподівалась на нього, як на вождя-націоналиста зовсім зміщалась і упала духом. Почалась агонія серед військових частин української еміграції, які знаходилися в Каліші. Самі завзяті прибічники ПЕТЛЮРИ в перший час вирішили виїхати на Україну, але згодом від цього відмовились.

Українська еміграція в Празі, Германії, Франції та Румунії підняла питання про признання в ролю вождя бувшого гетмана СКОРОПАДСЬКОГО. Остання частина еміграції, особливо та, що знаходиться в Польщі була за те аби призначити вождем Андрія ЛЕВИЦЬКОГО.

В колах політичної еміграції з убивства ПЕТЛЮРИ бажали зробити "аргумент" проти більшовиків. В газеті "Дни" полковник ПОРАДЕЛОВ висловив думку, що ПЕТЛЮРУ забито в звязку з переворотом його захистника ПІЛЬСУДСЬКОГО, аби припинити звязок, який налагоджувався. "Последние Новости" обурювались "политическим убийством". Вони залевняючи в припиненної діяльности ПЕТЛЮРИ, вмістили повідомлення української делегації " с обвинением Москвы". Газета "Дни" також передрукувала відомости з польських та польсько-українських газет про те, що вбивство - це справа рук КОМІНТЕРНА, і відбулося вого тому, що боялися аби знову не розпочалися польсько-українські

V 113.

близькі стосунки, які повели-б до Спілки. Що торкається російських обивателів в Паріжі, то останні потихеньку говорять з задоволенням про акт ШВАРЦБАРДА, згадуючи як ПЕТЛЮРА знущався над руськими офіцерами в Київі.

Після похорон ПЕТЛЮРИ в Паріжі відбулась нарада української еміграції, на якої були представники богатьох держав, як-то Румунії, Чехо-Словакії та інших. Було зорганізовано Міжорганізаційний Комітет по увіковічуванню памяти ПЕТЛЮРИ, який для поповнення фонду на виховання дочки ПЕТЛЮРИ, ведення процесу, та за для потреб самого Комітету вирішив вишукати засіб шляхом самообкладення української еміграції та щомісячних відрахунків.

Після вбивства відбулася нарада Вищого командуючого складу армії УНР під головуванням генерала САЛЬСЬКОГО - військового міністру УНР, який закликав до єдности та кривавої помсти за смерть ПЕТЛЮРИ. Полковник ЧЕБОТАРЕВ в Варшаві /був. начальник охорони ПЕТЛЮРИ/ готував "страшну помсту" більшовикам. Гадали що буде замах на одного з послів за кордоном, але згодом відмовились від цього боючись скомпрометувати себе як терористи.

17 Липня відбулось в Празі зібрання представників українських організацій, на якому було зроблено доклад про майбутній процес над убивцею ПЕТЛЮРИ. З докладу було винесено думку, що суд над убивцею вильється в суд над всією українською нацією, яку будуть обвинувачувати в погромах і що до цього слід підготуватись. Вирішено було організувати спеціяльну Комісію, яка-б почала роботу по складенню виправдуючих матеріялів. На загальному зібранні /таємному/ вищого командуючого складу в Каліші ухвалено всю увагу звернути на зібрання документів, які-б говорили на користь ПЕТЛЮРИ, та на збор грошей на проведення процесу. Для збору документів було організовано "Товариство захисту імені С.В.ПЕТЛЮРИ" під головуванням ген.САЛЬСЬКОГО.

- 3 -

114.

Петлюровцями також розповсюджувалась анкета до майбутнього процесу вбивці ПЕТЛЮРИ. Анкета має своєю метою зібрати відомости про те, що погроми улаштовувались на Україні самими більшовиками та провацировалися самими євреями аби скомпрометувати національну політику ПЕТЛЮРИ /прикладається анкета/.

На випадок виправдання або малої кари для ШВАРЦБАРДА, він може бути забитий в помещканні Суду українцем, який тут же повинен віддатися до рук Уряду.

Лондонські еврейські організації утворили в Лондоні Комітет допомоги захисту ШВАРЦБАРДА. Комітет пропонує організувати ряд мітінгів, на яких в ролі ораторів виступлять очевидці петлюровських погромів на Україні. 24 Жовтня під головуванням СЛІОЗБЕРГА в Парижі відбулось зібрання /конфиденціяльно/ сіоністів, в якому приймав участь лікарь ПАСМАННИК. Зібрання відбулося в квартирі небізчика ВІНАВЕРА. Розглядалася запи-ска ВІНАВЕРА, яка була заготовлена небізчиком до процесу ШВАРЦБАРДА. Нарада познайомившись з запискою та документами прийшла до висновку, що вони не вносять нічого нового в справу ШВАРЦБАРДА і ухвалили не доводити про них до відому друку та до слідственних установ. Записки та документи передани жінці небізчика.

На місто ПЕТЛЮРИ уряд УНР призначив ЛЕВІЦЬКОГО Андрія, особа безкольорова та п"яниця.

Процес призначено на 8-е Грудня.

Бувший ад"ютант ПЕТЛЮРИ, який знаходиться в Харкові виявив бажання виступити на процесі ШВАРЦБАРДА в ролі свідка захисту, за для цього повинен поступити виклик з Парижу від захистника ШВАРЦБАРДА, або від Суду. Питання в стадії розрішення.

Відомости, що ми маємо говорять за те, що ШВАРЦБАРД бувший анархіст і ніби-то переписується з деякими анархістами, які знаходяться на Україні.

ДОДАТОК: А н к е т а .

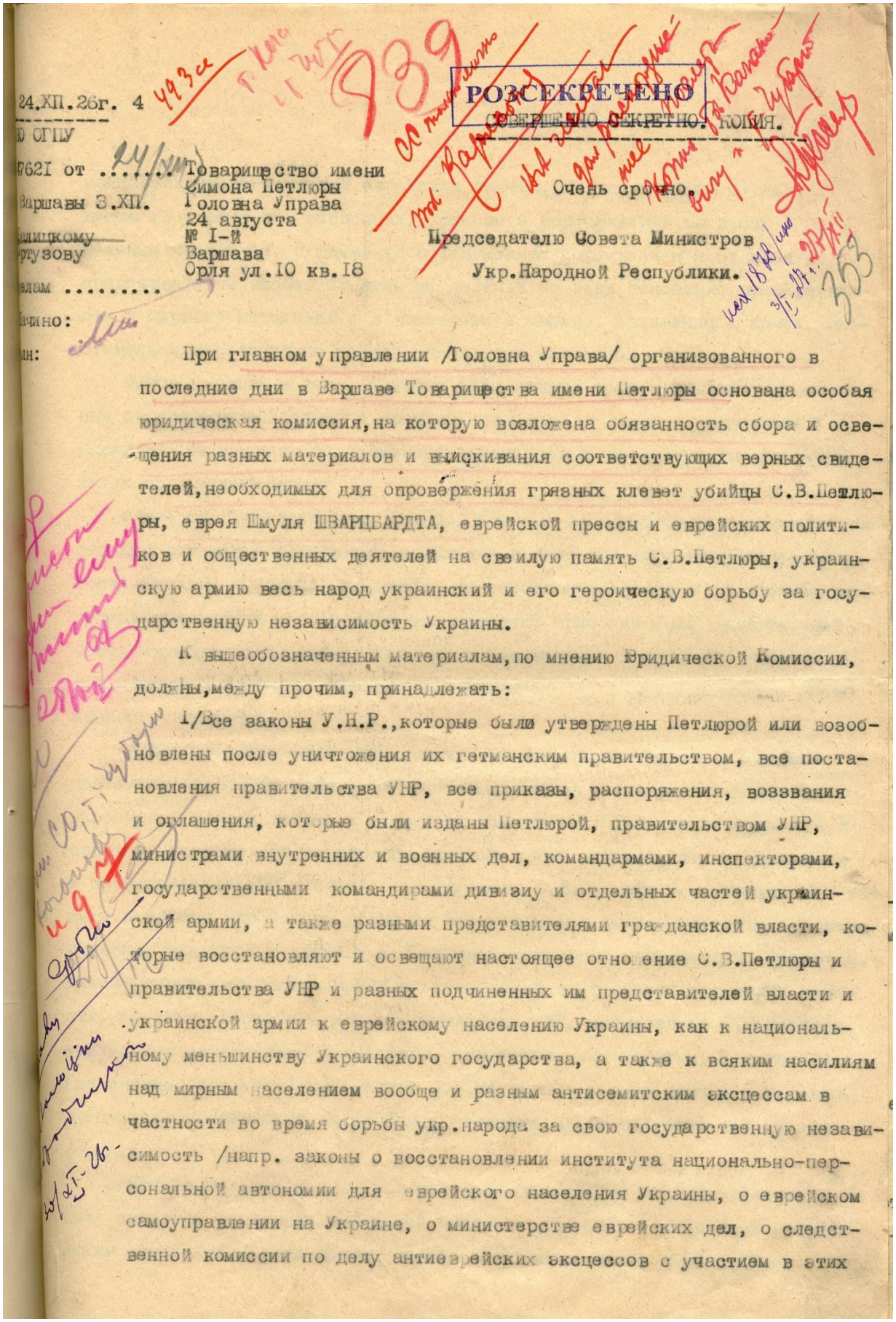
ГОЛОВА ДПУ УСРР: /БАЛИЦЬКИЙ/

" " Грудня 1926 року.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12624, т. 1, арк. 112-114

№ 19

Звернення товариства імені С. Петлюри до Голови Ради Міністрів УНР

РОЗСЕКРЕЧЕНО
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО. КОПІЯ.

24.XII.26г. 4
ю ОГПУ
7621 от .....
Варшавы 3.XII.
алицкому
ртузову
елам .....
ачино:
ин:

Товарищество имени
Симона Петлюры
Головна Управа
24 августа
№ I-й
Варшава
Орля ул.10 кв.18

Очень срочно.

Председателю Совета Министров
Укр.Народной Республики.

При главном управлении /Головна Управа/ организованного в последние дни в Варшаве Товарищества имени Петлюры основана особая юридическая комиссия, на которую возложена обязанность сбора и освещения разных материалов и выискивания соответствующих верных свидетелей, необходимых для опровержения грязных клевет убийцы С.В.Петлюры, еврея Шмуля ШВАРЦБАРДТА, еврейской прессы и еврейских политиков и общественных деятелей на свеилую память С.В.Петлюры, украинскую армию весь народ украинский и его героическую борьбу за государственную независимость Украины.

К вышеобозначенным материалам, по мнению Юридической Комиссии, должны, между прочим, принадлежать:

1/Все законы У.Н.Р., которые были утверждены Петлюрой или возобновлены после уничтожения их гетманским правительством, все постановления правительства УНР, все приказы, распоряжения, воззвания и оглашения, которые были изданы Петлюрой, правительством УНР, министрами внутренних и военных дел, командармами, инспекторами, государственными командирами дивизиу и отдельных частей украинской армии, а также разными представителями гражданской власти, которые восстановляют и освещают настоящее отношение С.В.Петлюры и правительства УНР и разных подчиненных им представителей власти и украинской армии к еврейскому населению Украины, как к национальному меньшинству Украинского государства, а также к всяким насилиям над мирным населением вообще и разным антисемитским эксцессам в частности во время борьбы укр.народа за свою государственную независимость /напр. законы о восстановлении института национально-персональной автономии для еврейского населения Украины, о еврейском самоуправлении на Украине, о министерстве еврейских дел, о следственной комиссии по делу антиеврейских эксцессов с участием в этих

840
35 61

комиссиях представителей еврейских партий, о чрезвычайных судах по делам об упомянутых эксцессах, приказы и распоряжения по армии и отдельным частям ее, а также по официальным учреждениям и отдельным представителям власти по этим же делам и по делу отношения армии и власти к мирному населению и в частности к евреям, воззвания к армии, восставшим и населению по поводу упомянутых эксцессов и т.п./.

2/Все уголовные дела, которые были начаты против виновников отдельных бандитских нападений и насилий, особенно же дела о приговорах к расстрелу виновников антиеврейских эксцессов и вся переписка по поводу таких дел и приговоров;

3/Все те документальные данные, которые восстановляют и освещают настоящее отношение еврейского населения к идее государственной независимости Украины и борьбе укр.народа за самостоятельность с самого начала русской революции и до последнего времени? присоединение значительной части еврейского населения Украины в большевикам и активное участие их в истязании и мучении украинской интеллигенции, военных и вообще украинского населения.

4/Все те документальные данные, которые подтверждают и освещают настоящее отношение лояльной части еврейского населения Украины к украинской власти вообще и к ее руководителю С.В.Петлюре в частности и после Проскуровского еврейского погрома своей лояльности по отношению к правительству УНР и своей благодарности С.В.Петлюре в частности за защиту и охрану еврейского населения от погромов и насилия со стороны анархических бандитских элементов /например резолюции конференции представителей разных еврейских партий и организаций и еврейских городских обществ, которые посылались ими правительству УНР, поднесенные С.В.Петлюре еврейскими делегациями адресаторы, приветственные колитвы, фотографические снимки торжественных встреч С.В.Петлюры в разных местах с евреями, в городах, местечках и на станциях железных дорог во время его приезда и т.д./.

5/Документальные данные, которые свидетельствуют о положительном и даже активном отношении лояльной части украинского еврейства к независимым стремлениям украинского народа и о добровольном и охотном сотруд-

841 255

ничестве политических и общественных деятелей с украинским правительством, как до Проскуровского погрома, так и после его /напр.приказы о назначении еврейских деятелей на разные посты при правительстве УНР и в государственных оффициальных учреждениях, существование между министерством иностранных дел и членом украинской делегации во Франции, а потом украинским послом в Лондоне, Арнольдом Марголиным и секретарем украинского посольства Вишницером, доклады и письма министра по еврейским делам С.В.Петлюре и Мин.Внутр.Дел и Воен.Мин. и т.д./

6/Переписка между Мин.Ин.Дел и выдающимися заграничными еврейскими деятелями Зангвилем /умер несколько дней тому назад в Лондоне/, Люсьеном Вольфом и д-ром Мохльманом по вопросу об украинском освободительном движении и по еврейским вопросам на Украине;

7/ Переписка между тем министерством и известными еврейскими деятелями заграницей Усишкиным, Гольдштейном, Моцкиным, Мохельманом и Ахад-Гаамом /Гинзбергом/, а также с такими известными еврейскими заграничными политическими и общественными организациями, как Комитет Еврейских делегаций в Париже / кот. и теперь работает над делом Шварцбардта/ "Джоинт Форейн Комите", "Еврейская Территор.Организация" ,"Американ Иовиш Комите","Сионисти ческая организация" и "Альянс" Израелит Универсель" по вопросам о еврейских погромах на Украине и организации ими с помощью правительства УНР особой анкетной комиссии для докладного рассмотрения на месте происшествия этих погромов и действительных причин их.

8/книжки, брошюры, старые журналы и газеты вырезки из них, а также рукописные рассказы и заметки разных лиц о жизни и деятельности С.В.Петлюры, об освободительной борьбе укр.народа, об антиеврейских эксцессах со стороны укр.войска, повстанцев и населения, о причинах таких эксцессов и о связанных с ними событиях.

9/ Печатанные сочинения еврейских политич. общественных деятелей о взаимоотношениях между украинским народом и еврейским населением Украины и об отношении С.В.Петлюры и правительства УНР к евреям, к антиеврейским эксцессам и о их борьбе с этими эксцессами.

10/Книжки, брошюры, старые журналы и газеты, вырезки из них, а также

842 256

рукописи о воспоминаниях и заметках о порромах и разных насилиях, совершенных бельшевиками и деникинцами над евреями, а также и над коренным украинским населением и отдельными украинскими интеллигентами и военными.

II/ Книжки, брошюры, старые журналы и газеты, вырезки из них, рукописи рассказов и воспоминаний о погромах, нападениях и насилиях, совершенных обольшевичившимися частями еврейского населения разных городов и местечек вместе с московскими большевиками и даже без их участия над мирным украинским населением, военными частями и восставшими отделами.

Кроме того, Юридическая Комиссия имеет в виду расыскать известных свидетелей, которые могут установить, подтвердить и осветить надлежащим образом те или иные условия и события, которые опровергают упомянутую выше клевету на светлую память Петлюры, Правительство УНР, украинскую армию, весь украинский народ и его героическую, кровавую, освободительную борьбу.

Все добытые материалы с вещественными доказательствами, с соответствующими пояснениями, а также показания всех свидетелей письменно с их подписью и адресами будут присылаться в Ваше распоряжение.

Уведомляя о вышеприведенном Главное Управление Товарищества имени Симона Петлюры имеем честь просить Вашего распоряжения, чтобы ей было как можно скорей прислано:

а/копии всех протоколов показаний тайного убийцы Шварцбардта, а также и о его допросе после ареста Комиссаром Молларом, как и на предыдущем следствии.

б/копии всех других следственных акций по делу /копии протоколов, отмеченных в п.п."а" и"б" еще не получены, то требуется точное содержание этих протоколов, особенно же протоколов показаний Шварцбардта./

в/Точная регистрация всех документальных данных и материалов, которые до сих пор Вам уже присланы и вообще которые уже имеются в Вашем распоряжении и даны уже в дело.

г/Сведения о сущности и содержании тех материалов, которые уже имеются для дела и принесены защитниками Шварцбардта для доказательства представленного им искуственного мотива его отвратительного преступления, и

- 5 -

843

д/ сведения о том, как вообще поставлено дело защиты светлой памяти С.В.Петлюры и чести и достоинства украинского народа в уголовном деле Шварцбардта, что уже сделано по этому делу, в каком положении оно находится и на какое еще время может затянуться предварительное следствие по этому делу.

Вышеупомянутые протоколы и сведения обязательно необходимы Юридической Комиссии, т.к. без них эта комиссия и Главное Управление/Головна Управа/ Товарищества будут лишены возможности ориентироваться надлежащим образом в сущности дела и в том, каких свидетелей и какие документы нужно разыскать и каким образом использовать их для дела, а в зависимости от этого не смогут подать свой точно выработанный план светлой защиты памяти С.В.Петлюры и чести и достоинства украинского народа и вообще исполнить надлежащим образом взятые ими на себя ответственные обязанности.

Кроме того, владение Главн.Управ.Товарищества этими документами /протоколами и сведениями/ необходимо еще для того, чтобы информировать как можно скорее соответствующим образом и в нужных границах украинскую прессу, украинское общество об общем положении упомянутого дела, так как пресса и общество выражают уже большое недовольство и нетерпение по поводу отсутствия всяких сведений о положении этого дела и его постановке и делают разные неприятные упреки по адресу украинских политических и общественных деятелей и правительства УНР, а в украинской прессе помещены уже статьи с такими же упреками в достаточно резкой и неприятной форме /прилагается /.

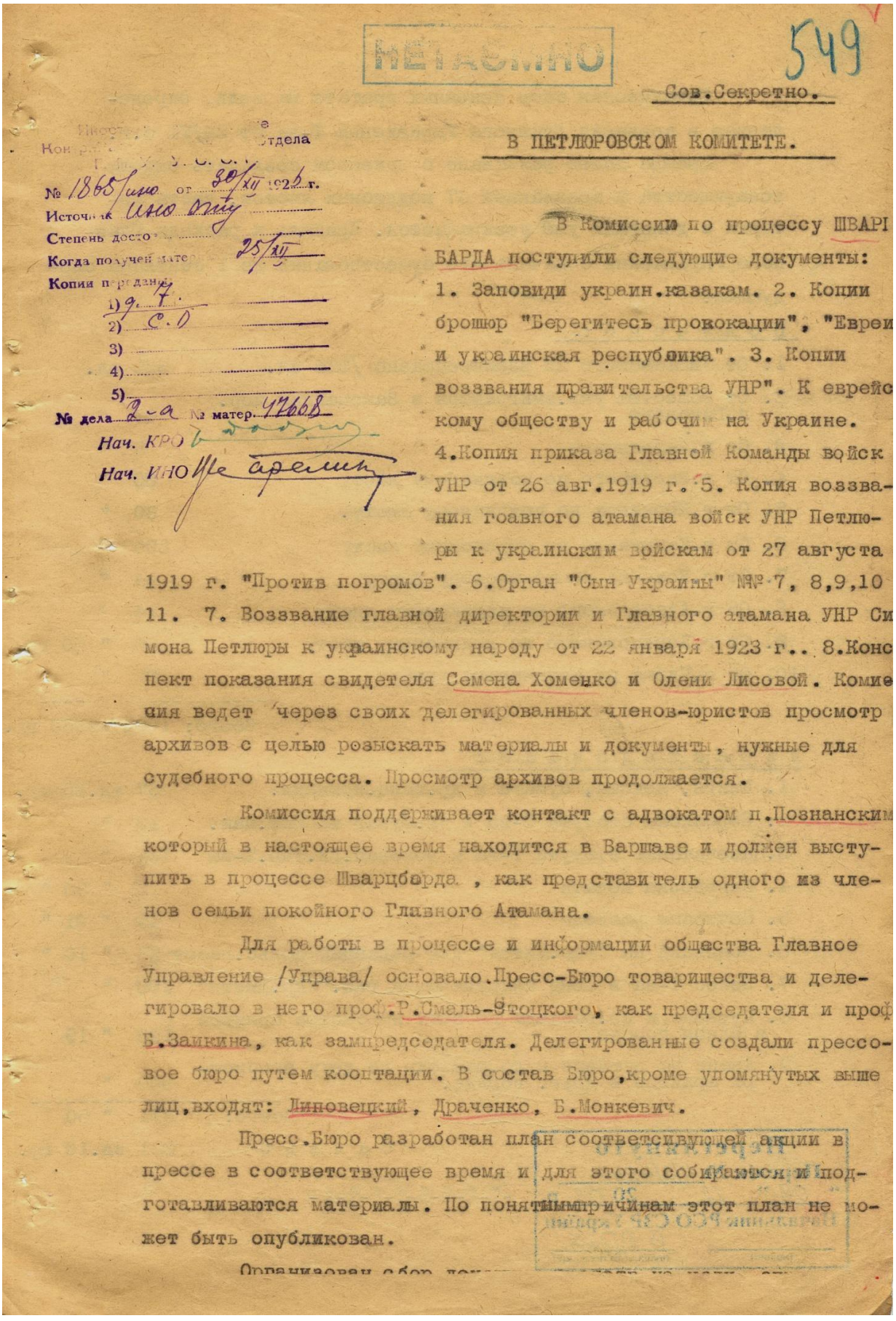
Наконец, Главное Правление Товарищества просит Вашего распоряжения о том, чтобы в будущем оно вышеупомянутым образом всегда осведомлялось и держалось в курсе дела в том, что касается положения и дальнейшего ведения следствия по делу Шварцбардта и всех предпринимаемых мер к его защите, а также, чтобы оно было уведомлено о том, на что сама Юридическая Комиссия должна обратить внимание немедленно при исполнении своих обязанностей.

Предс.Главн.Управ.Товарищ./В.Сальский/.
Член Главн.Управления и Предс.Юрид.Комиссии Тов./И.Золотницкий.
Член-Секретарь Главн.Управл.Товар./В.Заикин/.
Сходно с оригиналом: Секр.Главн.Управ.Тов./подпись/.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 2, арк. 839-843

№ 20

Щодо діяльності петлюрівського комітету

НЕГАСИМО

549

Сов.Секретно.

Отдела

№ 1868/ино от 30/XII 1926 г.
Источник ино отд
Степень достов
Когда получен мате 25/XI
Копии переданы:
1) 9. 7.
2) С.О
3)
4)
5)
№ дела 2-а № матер. 47668
Нач. КРО
Нач. ИНО

В ПЕТЛЮРОВСКОМ КОМИТЕТЕ.

В Комиссию по процессу ШВАРЦБАРДА поступили следующие документы: 1. Заповиди украин.казакам. 2. Копии брошюр "Берегитесь провокации", "Евреи и украинская республика". 3. Копии воззвания правительства УНР". К еврейскому обществу и рабочим на Украине. 4.Копия приказа Главной Команды войск УНР от 26 авг.1919 г. 5. Копия воззвания главного атамана войск УНР Петлюры к украинским войскам от 27 августа 1919 г. "Против погромов". 6.Орган "Сын Украины" №№ 7, 8,9,10 11. 7. Воззвание главной директории и Главного атамана УНР Симона Петлюры к украинскому народу от 22 января 1923 г.. 8.Конспект показания свидетеля Семена Хоменко и Олени Лисовой. Комиссия ведет через своих делегированных членов-юристов просмотр архивов с целью розыскать материалы и документы, нужные для судебного процесса. Просмотр архивов продолжается.

Комиссия поддерживает контакт с адвокатом п.Познанским который в настоящее время находится в Варшаве и должен выступить в процессе Шварцбарда , как представитель одного из членов семьи покойного Главного Атамана.

Для работы в процессе и информации общества Главное Управление /Управа/ основало Пресс-Бюро товарищества и делегировало в него проф.Р.Смаль-Стоцкого, как председателя и проф Б.Зайкина, как зампредседателя. Делегированные создали прессовое бюро путем кооптации. В состав Бюро,кроме упомянутых выше лиц,входят: Диновецкий, Драченко, Б.Монкевич.

Пресс.Бюро разработан план соответствующей акции в прессе в соответствующее время и для этого собираются и подготавливаются материалы. По понятнымпричинам этот план не может быть опубликован.

Организован сбор

Организован сбор денежных средств на цели, определенные в воззвании Главного Управления Т-ва от 24/УШ с.г.

Прежде всего разослано с призывом создавать отделы товарищества и воззванием 67 подписных листов, часть которых с деньгами уже возвращается. Прибыль и расходы Главного Управления с начала его существования до 1 сентября следующее:

Получено:

1.	От Украинского ЦК взаимообразно /525 зл./ ...	525 зл.
2.	От Общества укр.эмигрантов в Закопанием чер. п.Гикавого	49 "
3.	От п.Марьяненка	5 "
4.	От г.Зарудного по подписному листу	80 "
5.	От г.Корниева по подписному листу.	30 "
6.	От г.Калюжного по подписному листу	200 "
7.	От г.Возняка по подписному листу	44 "
8.	От г.Адасовского по подписному листу	14 "
9.	От г.Березовского по подписному листу	60 " 60 гр.
10.	От г.Площа по подписному листу	85 "
	Всего:	1092 зл.60 гр.

Израсходовано:

1.	Книги, печати, бумага и др.канц.принадл.	57 зл.80 гр.
2.	Переписка статута Т-ва и др.бумаг на пиш.маш.	13 "
3.	Напечатание статута Т-ва и воззван.Гл.Упр.Т-ва	132 "
4.	Перевозка печати	2 " 50 "
5.	Почтовые расходы	45 " 01 "
6.	Подписка на "Укр.Життя" для редакций польс.газет	23 " 10 "
7.	Взнос Т-ва в фонд издательства газ."Укр.Життя"	100 "
8.	Путевые и др.расходы по делу просмотра архивов в одном городе.	198 " 19
9.	Аванс на путевые и др.расходы по делу просмотра архивов в друг. городе.	300 "
	Всего:	871 " 50
	Сальдо	221 зл.10 гр.

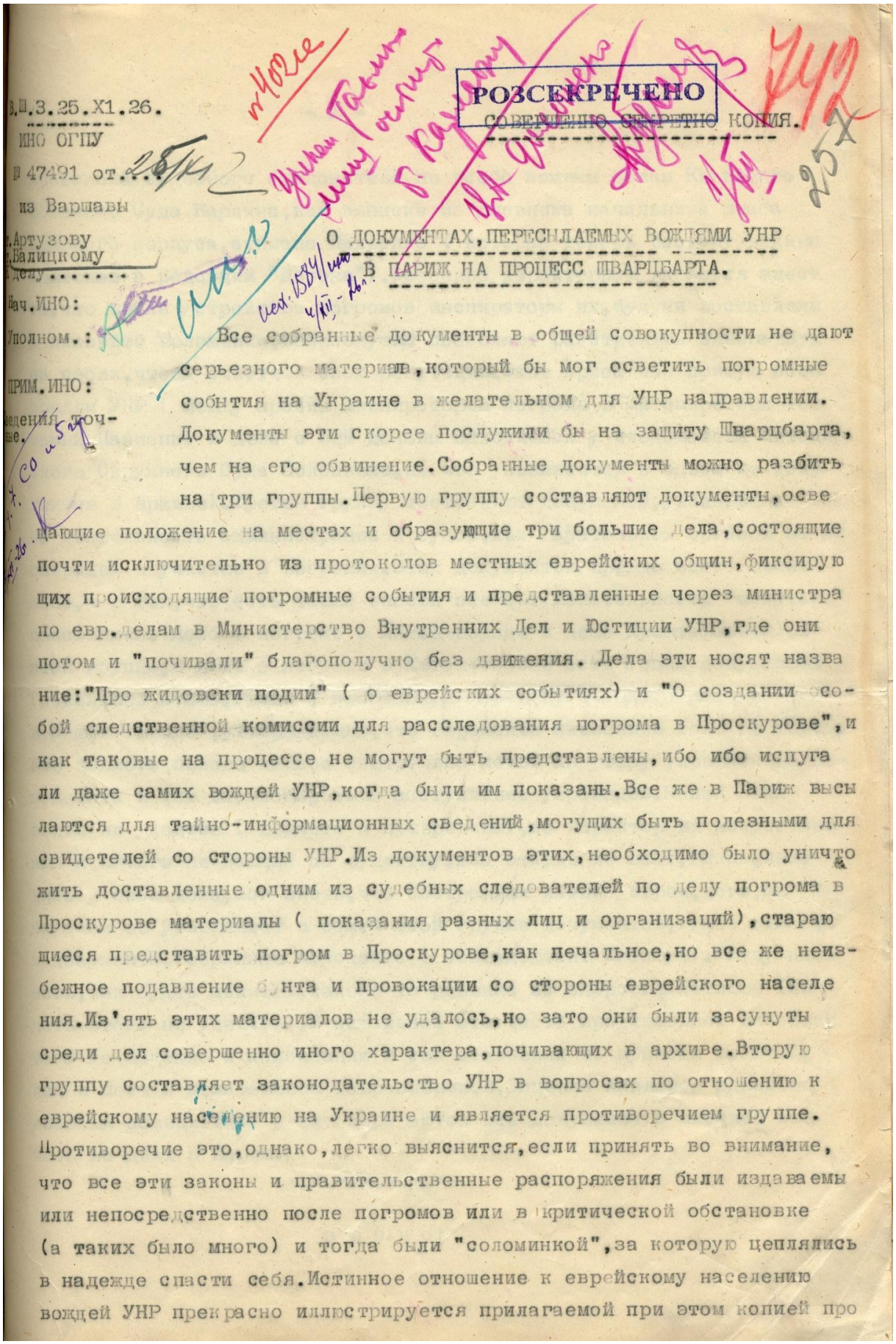
Переглянуто
Перелік № 4/2/4844
20 09 р.
Начальник ЦДАВО СЗР України
В.Рудий
(ініціали та прізвище)

-§-§-§-§-§-§-§-§-§-

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 549

№ 21

Про документи УНР, які надсилаються до Парижу на процес Шварцбарда

РОЗСЕКРЕЧЕНО
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО КОПИЯ.

В.Ш.3.25.XI.26.
ИНО ОГПУ
№ 47491 от. 28/XI
из Варшавы
т.Артузову
т.Балицкому
делу.....
Нач.ИНО:
Уполном.:
ПРИМ.ИНО:
ведения точ-
ные.

О ДОКУМЕНТАХ, ПЕРЕСЫЛАЕМЫХ ВОЖДЯМИ УНР В ПАРИЖ НА ПРОЦЕСС ШВАРЦБАРТА.

Все собранные документы в общей совокупности не дают серьезного материал, который бы мог осветить погромные события на Украине в желательном для УНР направлении. Документы эти скорее послужили бы на защиту Шварцбарта, чем на его обвинение. Собранные документы можно разбить на три группы. Первую группу составляют документы, освещающие положение на местах и образующие три большие дела, состоящие почти исключительно из протоколов местных еврейских общин, фиксирующих происходящие погромные события и представленные через министра по евр. делам в Министерство Внутренних Дел и Юстиции УНР, где они потом и "почивали" благополучно без движения. Дела эти носят название: "Про жидовски подии" (о еврейских событиях) и "О создании особой следственной комиссии для расследования погрома в Проскурове", и как таковые на процессе не могут быть представлены, ибо ибо испугали даже самих вождей УНР, когда были им показаны. Все же в Париж высылаются для тайно-информационных сведений, могущих быть полезными для свидетелей со стороны УНР. Из документов этих, необходимо было уничтожить доставленные одним из судебных следователей по делу погрома в Проскурове материалы (показания разных лиц и организаций), старающиеся представить погром в Проскурове, как печальное, но все же неизбежное подавление бунта и провокации со стороны еврейского населения. Из'ять этих материалов не удалось, но зато они были засунуты среди дел совершенно иного характера, почивающих в архиве. Вторую группу составляет законодательство УНР в вопросах по отношению к еврейскому населению на Украине и является противоречием группе. Противоречие это, однако, легко выяснится, если принять во внимание, что все эти законы и правительственные распоряжения были издаваемы или непосредственно после погромов или в критической обстановке (а таких было много) и тогда были "соломинкой", за которую цеплялись в надежде спасти себя. Истинное отношение к еврейскому населению вождей УНР прекрасно иллюстрируется прилагаемой при этом копией про

- 2 -

743 228

протокола судебного следователя по особо важным делам Киевского Военного Суда Бардина,как выписка из дневника начальника штаба ударного корпуса,атамана Палиенко (который теперь состоит видным деятелем в редакции "Дзвона").Особенно характерным является здесь то,что после устройства погромов инспираторы их,будучи поставлены в неловкое положение,великодушно позволяют расстрелять одного-двух из своих,чтобы очистить свою репутацию.Этот прием был присущ всем вождям УНР (между прочим инспиратором погрома в Житомире был тот самый Палиенко и дела о нем должны находиться у следователя Житомирского Окружного Суда Соловьева,на что указывается в одном из документов в архиве).Третью группу составляют документы,указывающие на деятельность администрации и судов,как карательных органов за инспирацию и участие в погромах.Этих документов прежде всего очень мало,а в тех,что есть также внесен элемент желательности "выпутать" попавшихся.(Дело о погроме в Китай-городе и дело Криштафовича).В этой группе,в деле о погроме в Китай-городе есть копии документов (показания войта,гмины и крестьян,в форме протокола,и милиционера в Китай-городе),утверждающие,что еврейское население того же города без всякого повода первое обстреляло ночью квартиру украинского коменданта и тем спровоцировало выступление украинцев.Копий этих взять не удалось (подшиты и нумерованы),но характер их искусственный и ничего не дающий по существу,ибо откуда же войт,гмины,находясь у себя дома,мог знать,что обстреляли именно евреи,чего,он впрочем не утверждает и сам.К этой группе документов,нужно отнести и документы,собранные А.Доценко (быв.адьютант Петлюры).Между ними есть,как будто молитвы,какого-то раввина за здоровье Петлюры (видеть этого не удалось).В остальном эта часть представляет дневники того же Доценко и комбинации в сопоставлении во времени событий, лиц и мест в желательном направлении.А.Доценко является одним из главных обвинителей и ему передаются все документы с миссией выехать на днях в Париж.

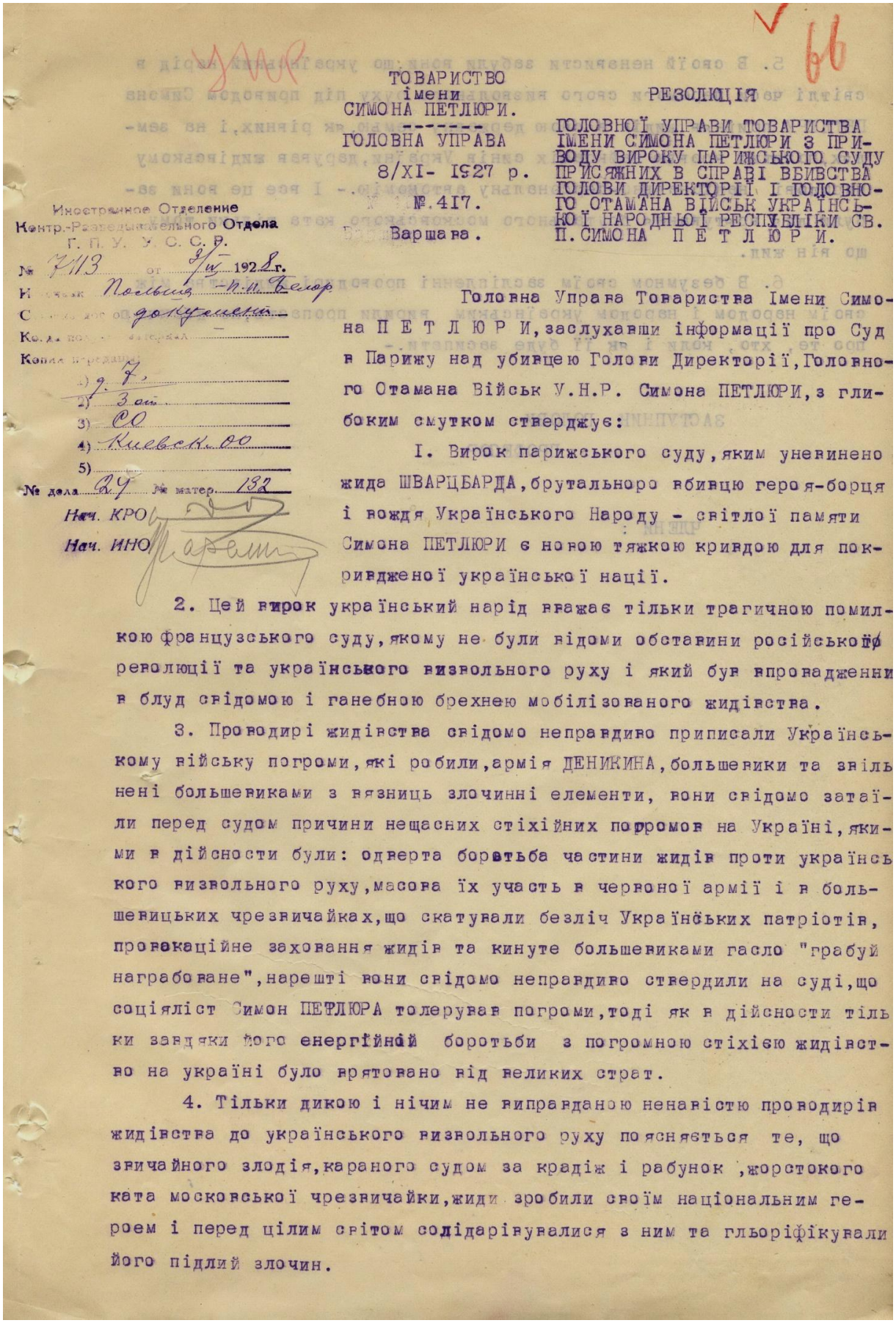
-"-"-"-"-"-"-"-

в е р н о:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 2, арк. 742-743

№ 22

Резолюція Головної Управи Товариства С. Петлюри
з приводу вироку Паризького суду

ТОВАРИСТВО
імени
СИМОНА ПЕТЛЮРИ.

ГОЛОВНА УПРАВА

8/XI- 1927 р.

№.417.

Варшава.

РЕЗОЛЮЦІЯ

ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ТОВАРИСТВА ІМЕНИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ З ПРИВОДУ ВИРОКУ ПАРИЖСЬКОГО СУДУ ПРИСЯЖНИХ В СПРАВІ ВБИВСТВА ГОЛОВИ ДИРЕКТОРІЇ І ГОЛОВНОГО ОТАМАНА ВІЙСЬК УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ СВ. П. СИМОНА П Е Т Л Ю Р И.

Иностранное Отделение
Контр.-Разведывательного Отдела
Г. П. У. У. С. С. Р.
№ 7113 от 3/IX 1928 г.
Польша - п.м. Белор
документы
Кол. нос. материал
Копия передана
1) 9.
2) Зам.
3) СО
4) Киевск. оо
5)
№ дела 24 № матер. 132
Нач. КРО
Нач. ИНО

Головна Управа Товариства Імени Симона П Е Т Л Ю Р И, заслухавши інформації про Суд в Парижу над убивцею Голови Директорії, Головного Отамана Військ У.Н.Р. Симона ПЕТЛЮРИ, з глибоким смутком стверджує:

І. Вирок паризького суду, яким уневинено жида ШВАРЦБАРДА, брутальноро вбивцю героя-борця і вождя Українського Народу - світлої памяти Симона ПЕТЛЮРИ є новою тяжкою кривдою для покривдженої української нації.

2. Цей вирок український нарід вважає тільки трагичною помилкою французького суду, якому не були відоми обставини російської революції та українського визвольного руху і який був впровадженни в блуд свідомою і ганебною брехнею мобілізованого жидівства.

3. Проводирі жидівства свідомо неправдиво приписали Українському війську погроми, які робили, армія ДЕНИКИНА, большевики та звільнені большевиками з вязниць злочинні елементи, вони свідомо затаїли перед судом причини нещасних стіхійних погромов на Україні, якими в дійсности були: одверта боротьба частини жидів проти українського визвольного руху, масова їх участь в червоної армії і в большевицьких чрезвичайках, що скатували безліч Українських патріотів, провокаційне захованння жидів та кинуте большевиками гасло "грабуй награбоване", нарешті вони свідомо неправдиво ствердили на суді, що соціяліст Симон ПЕТЛЮРА толерував погроми, тоді як в дійсности тільки завдяки його енергійній боротьби з погромною стіхією жидівство на україні було врятовано від великих страт.

4. Тільки дикою і нічим не виправданою ненавістю проводирів жидівства до українського визвольного руху пояснюється те, що звичайного злодія, караного судом за крадіж і рабунок, жорстокого ката московської чрезвичайки, жиди зробили своїм національним героем і перед цілим світом солідарівувалися з ним та гльоріфікували його підлий злочин.

5. В своїй ненависти забули вони, що український нарід в світлі часи перемоги свого визвольного руху під приводом Симона ПЕТЛЮРИ прийняв жидів в свою державну семью, як рівних, і на землях, политих кровью найкращіх синів України, даруваз жидівському народові національно-персональну автономію.- І все це вони забули для врятування брутального московського ката тільки тому, що він жид.

6. В безумном своїм засліпленні проводирі жидівства між своїм народом і народом українським вирили пропасть, не дбаючи про те, хто, коли і як її буде засипати.-

ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ

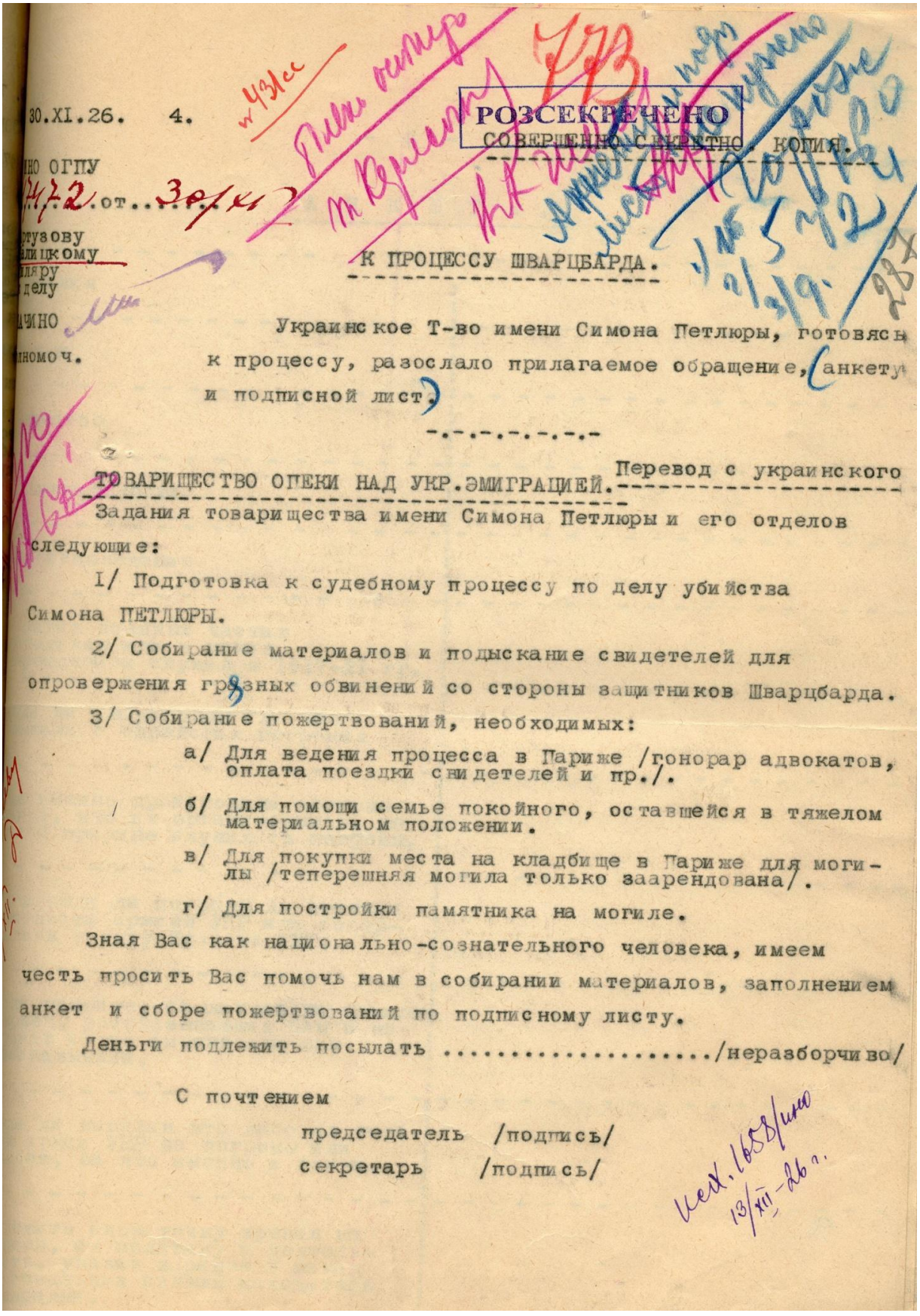
ПРОФЕСОР .

ЧЛЕНИ :

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 17, арк. 66

№ 23

Щодо процесу над Шварцбардом

30.XI.26. 4.

РОЗСЕКРЕЧЕНО
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО. КОПИЯ.

...но ОГПУ
...472 от ...30/XI
...грузову
...ликому
...ляру
...делу
...дчино
...номоч.

К ПРОЦЕССУ ШВАРЦБАРДА.

Украинское Т-во имени Симона Петлюры, готовясь к процессу, разослало прилагаемое обращение, анкету и подписной лист.

-.-.-.-.-.-.-

ТОВАРИЩЕСТВО ОПЕКИ НАД УКР.ЭМИГРАЦИЕЙ. Перевод с украинского

Задания товарищества имени Симона Петлюры и его отделов следующие:

I/ Подготовка к судебному процессу по делу убийства Симона ПЕТЛЮРЫ.

2/ Собирание материалов и подыскание свидетелей для опровержения грязных обвинений со стороны защитников Шварцбарда.

3/ Собирание пожертвований, необходимых:

а/ Для ведения процесса в Париже /гонорар адвокатов, оплата поездки свидетелей и пр./.

б/ Для помощи семье покойного, оставшейся в тяжелом материальном положении.

в/ Для покупки места на кладбище в Париже для могилы /теперешняя могила только заарендована/.

г/ Для постройки памятника на могиле.

Зная Вас как национально-сознательного человека, имеем честь просить Вас помочь нам в собирании материалов, заполнением анкет и сборе пожертвований по подписному листу.

Деньги подлежить посылать ...../неразборчиво/

С почтением

председатель /подпись/

секретарь /подпись/

Исх. 1655/мно 13/XII-26 г.

7749

- 2 -

А Н К Е Т А.

Фамилия	
Имя	
Отчество	
Национальность	
Вероисповедание	
В каких военных частях находился или в каких учреждениях служил в 1917-21 гг.	
Были ли свидетелем или что слышали о еврейских погромах	
Где именно происходили погромы когда, кто их организовывал, по какой причине случились погромы.	
Произошли ли погромы до занятия местности армией УНР или совершались в тылу Прав-ва УНР.	
Если помните, сошлитесь на фамилии евреев, рассказывавших Вам о погромах и что именно они Вам рассказывали.	
Был ли наказан кто либо из военных армии УНР за погромы или грабеж, за что именно и когда.	
Изложите свою точку зрения на евреев, их политику и деятельность, указав заранее в каких персональных связях находитесь с евреями.	

775 289

- 3 -

относились евреи к освобо- дительному движению на Украине.	
подробный адрес.	

Подпись . . . . . .

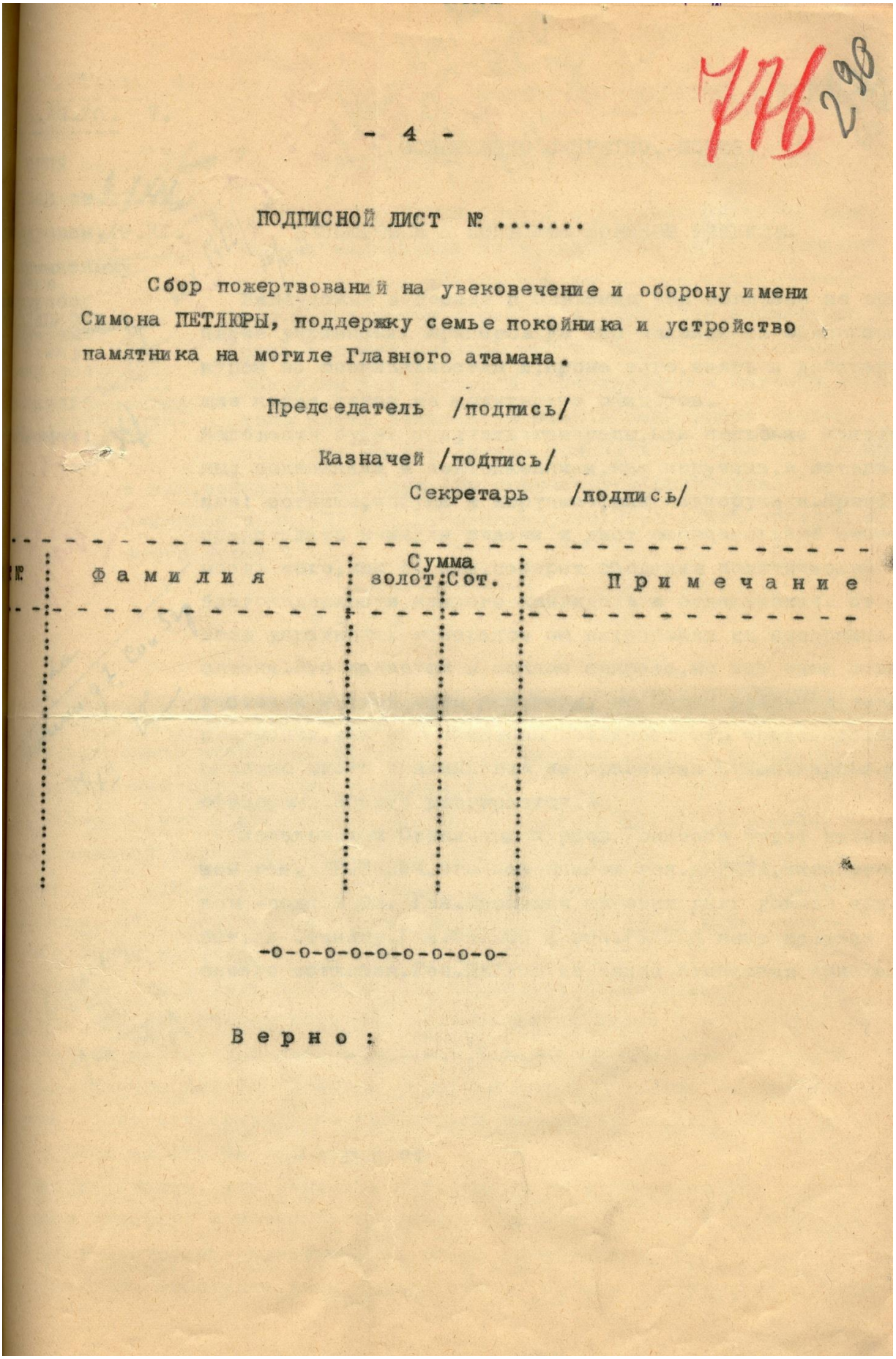
.....дня. .....года 1926 г.

ПРИМЕЧАНИЯ:

1. Анкету заполнять правдиво, не искажая фактов.
2. Ответы писать только в верхней половине, оставляя нижнюю для перевода на франц.язык.
3. Писать четко и разборчиво.
4. Если имеете знакомых, могущих дать ценные указания, сделайте копию и дайте ее заполнить.
5. Если у Вас есть адреса знакомых - пошлите им копию этой анкеты или сообщите нам их адреса.
6. Заполненные анкеты посылайте по адресу.....

Chrzanow Ul.Sokola 880

T. Humeniuk gla Komitetu Ukrain'skiego.

776 290

- 4 -

ПОДПИСНОЙ ЛИСТ № .....

Сбор пожертвований на увековечение и оборону имени Симона ПЕТЛЮРЫ, поддержку семье покойника и устройство памятника на могиле Главного атамана.

Председатель /подпись/

Казначей /подпись/

Секретарь /подпись/

№	Фамилия	Сумма золот.	Сот.	Примечание

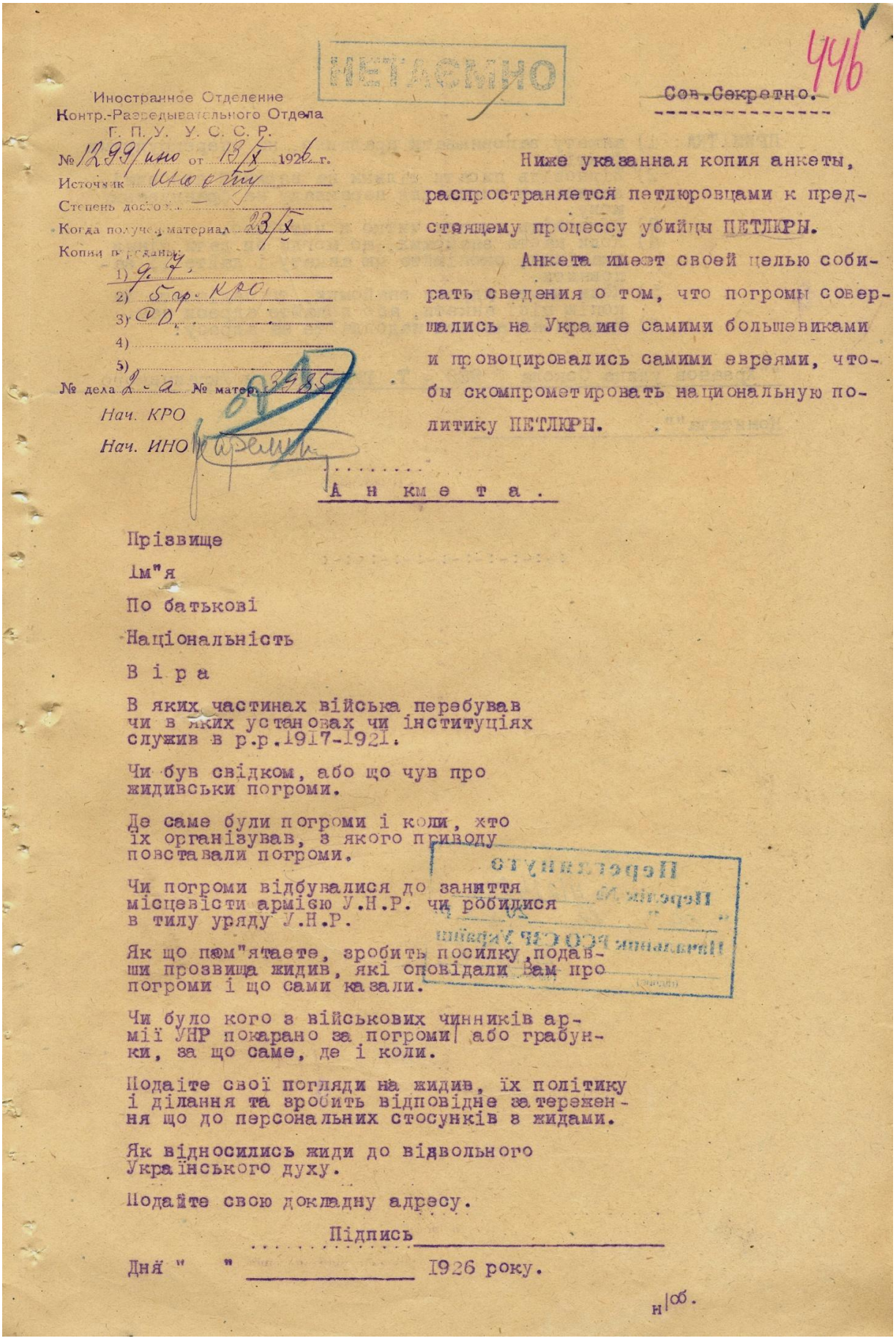
-0-0-0-0-0-0-0-0-0-

Верно:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 2, арк. 773-776

№ 24

Щодо розповсюдження петлюрівцями анкети

НЕТАЄМНО

Сов. Секретно.

446

Иностранное Отделение
Контр.-Разведывательного Отдела
Г. П. У. У. С. С. Р.
№ 1299/ино от 13/X 1926 г.
Источник иностр.
Степень достов. —
Когда получен материал 23/X
Копия передана:
1) Г. Г.
2) Бр. КРО
3) ОО
4)
5)
№ дела 2 - 2 № матер. 3985
Нач. КРО
Нач. ИНО

Ниже указанная копия анкеты, распространяется петлюровцами к предстоящему процессу убийцы ПЕТЛЮРЫ.

Анкета имеет своей целью собирать сведения о том, что погромы совершались на Украине самими большевиками и провоцировались самими евреями, чтобы скомпрометировать национальную политику ПЕТЛЮРЫ.

А н к м е т а.

Прізвище

Ім"я

По батькові

Національність

В і р а

В яких частинах війська перебував чи в яких установах чи інституціях служив в р.р.1917-1921.

Чи був свідком, або що чув про жидивські погроми.

Де саме були погроми і коли, хто їх організував, з якого приводу повставали погроми.

Чи погроми відбувалися до заняття місцевісти армією У.Н.Р. чи робидися в тилу уряду У.Н.Р.

Як що пом"ятаете, зробить посилку, подавши прозвища жидів, які оповідали Вам про погроми і що сами казали.

Чи було кого з військових чинників армії УНР покарано за погроми або грабунки, за що саме, де і коли.

Подаіте свої погляди на жидів, їх політику і ділання та зробить відповідне затереження що до персональних стосунків з жидами.

Як відносились жиди до відвольного Українського духу.

Подайте свою докладну адресу.

Підпись _____

Дня " " _____ 1926 року.

н/об.

ПРИМІТКА: 1) анкету заповнювати правдиво, не еперекрунуючи фактів.
2) Відповідь писати тільки на верхній половині, залишаючи нижню для перекладу на французьку мову.
3) Відповідь писати чітко и чительно.
4) Коли маєте знайомих, що могли би дати цінни вказівки, скопіюйте цю анкету і дайте її заповнити.
5) Коли маєте адреси знайомих, то надішлить їм копію цієї анкети, або подайте адреси нам.
6) Заповнені анкети надсилайте на адресу:

.....

""Хрзанов улица Сокола № 880 - Т. ГУМЕНЮК для Украинского

.....

Комитета"".

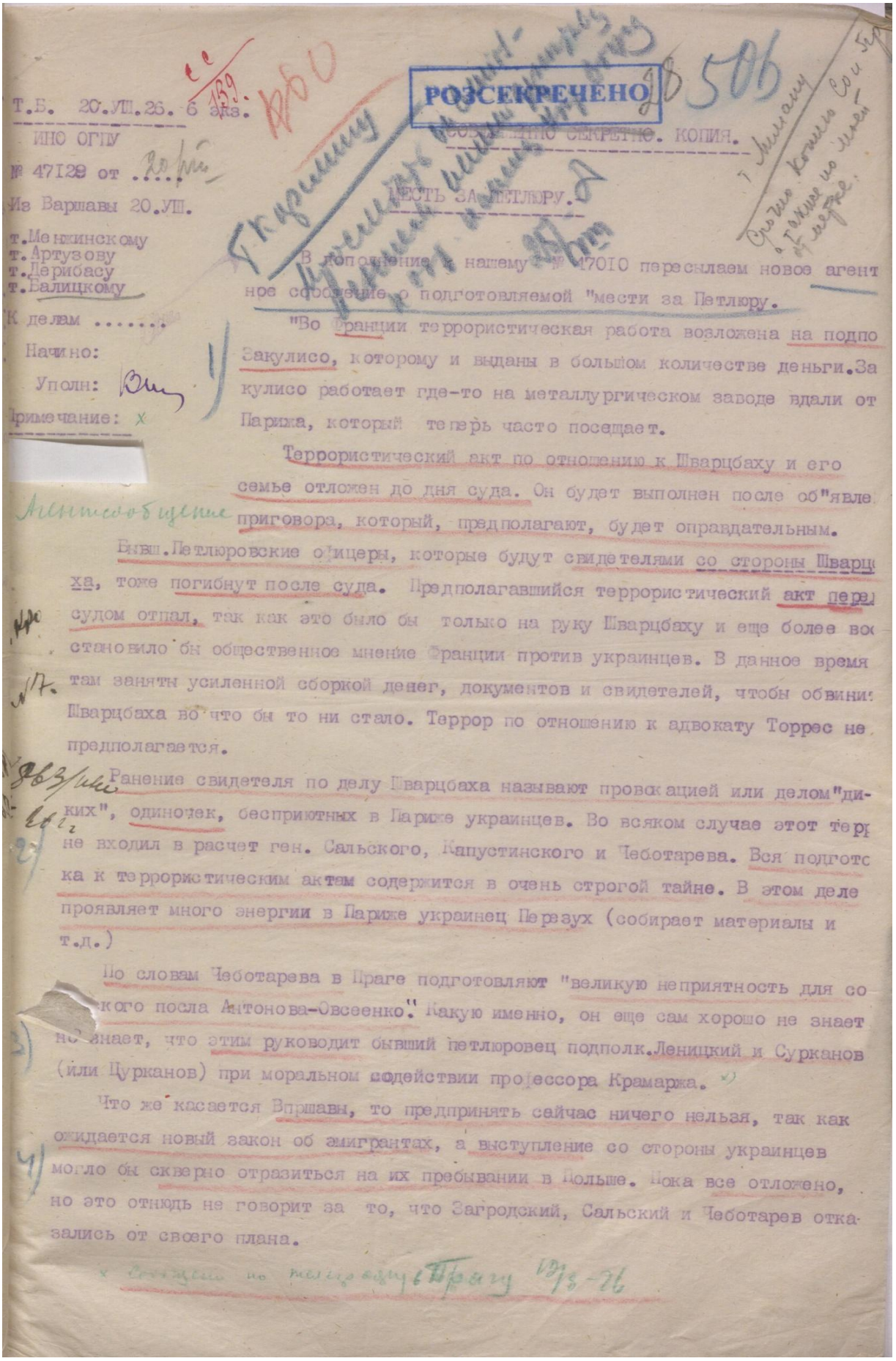
:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:

Переглянуто
Перепік 4/2/4844
20 09 р.
Начальник ВО СЗР України
В. Рудик

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 446

№ 25

Помста за вбивство С. Петлюри

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Т.Б. 20.УП.26. 6 экз.

ИНО ОГПУ

№ 47128 от 20/VII

Из Варшавы 20.УП.

т.Менжинскому
т.Артузову
т.Дерибасу
т.Балицкому

К делам .....

Начино:

Уполн:

Примечание: х

Весьма секретно. Копия.

ВЕСТЬ ЗА ПЕТЛЮРУ.

В дополнение к нашему № 47010 пересылаем новое агентурное сообщение о подготовляемой "мести за Петлюру.

"Во Франции террористическая работа возложена на подпо Закулисо, которому и выданы в большом количестве деньги. Закулисо работает где-то на металлургическом заводе вдали от Парижа, который теперь часто посещает.

Террористический акт по отношению к Шварцбаху и его семье отложен до дня суда. Он будет выполнен после об"явле приговора, который, предполагают, будет оправдательным.

Бывш. Петлюровские офицеры, которые будут свидетелями со стороны Шварцбаха, тоже погибнут после суда. Предполагавшийся террористический акт перед судом отпал, так как это было бы только на руку Шварцбаху и еще более во становило бы общественное мнение Франции против украинцев. В данное время там заняты усиленной сборкой денег, документов и свидетелей, чтобы обвини Шварцбаха во что бы то ни стало. Террор по отношению к адвокату Торрес не предполагается.

Ранение свидетеля по делу Шварцбаха называют провокацией или делом "диких", одиночек, бесприютных в Париже украинцев. Во всяком случае этот терр не входил в расчет ген. Сальского, Капустинского и Чеботарева. Вся подготовка к террористическим актам содержится в очень строгой тайне. В этом деле проявляет много энергии в Париже украинец Перезух (собирает материалы и т.д.)

По словам Чеботарева в Праге подготовляют "великую неприятность для со кого посла Антонова-Овсеенко." Какую именно, он еще сам хорошо не знает но знает, что этим руководит бывший петлюровец подполк. Леницкий и Сурканов (или Цурканов) при моральном содействии профессора Крамаржа.

Что же касается Варшавы, то предпринять сейчас ничего нельзя, так как ожидается новый закон об эмигрантах, а выступление со стороны украинцев могло бы скверно отразиться на их пребывании в Польше. Пока все отложено, но это отнюдь не говорит за то, что Загродский, Сальский и Чеботарев отказались от своего плана.

29 507
2.

5 Левицкий вообще против всякого террора, так как боится террора против своей особы.

ПИВОВАРЕНКО и КОЛОМИЙЦЕВ проживают в Варшаве и часто бывают около
6 советского посольства. Из слов Чеботарева я пришел к заключению, что он имеет намерение ночью подкинуть разрывной снаряд в помещение советского посольства.

II Отдел очень серьезно озабочен, чтобы не произошло какой нибудь
7 неприятности в результате разрыва дипломатических отношения с СССР. Чеботареву говорили, чтобы он непременно удерживал своих людей от подобных эксцессов.

На Украину вышло 7 человек с целью убить Петровского, Чубаря, Скрипника. Два человека перешло границу в направлении Городок, два в районе Дубно и три в Полесьи. От них никаких сведенич еще нет. Установить фамилии всех не удалось. Все ушли с документами красноармейцев.-

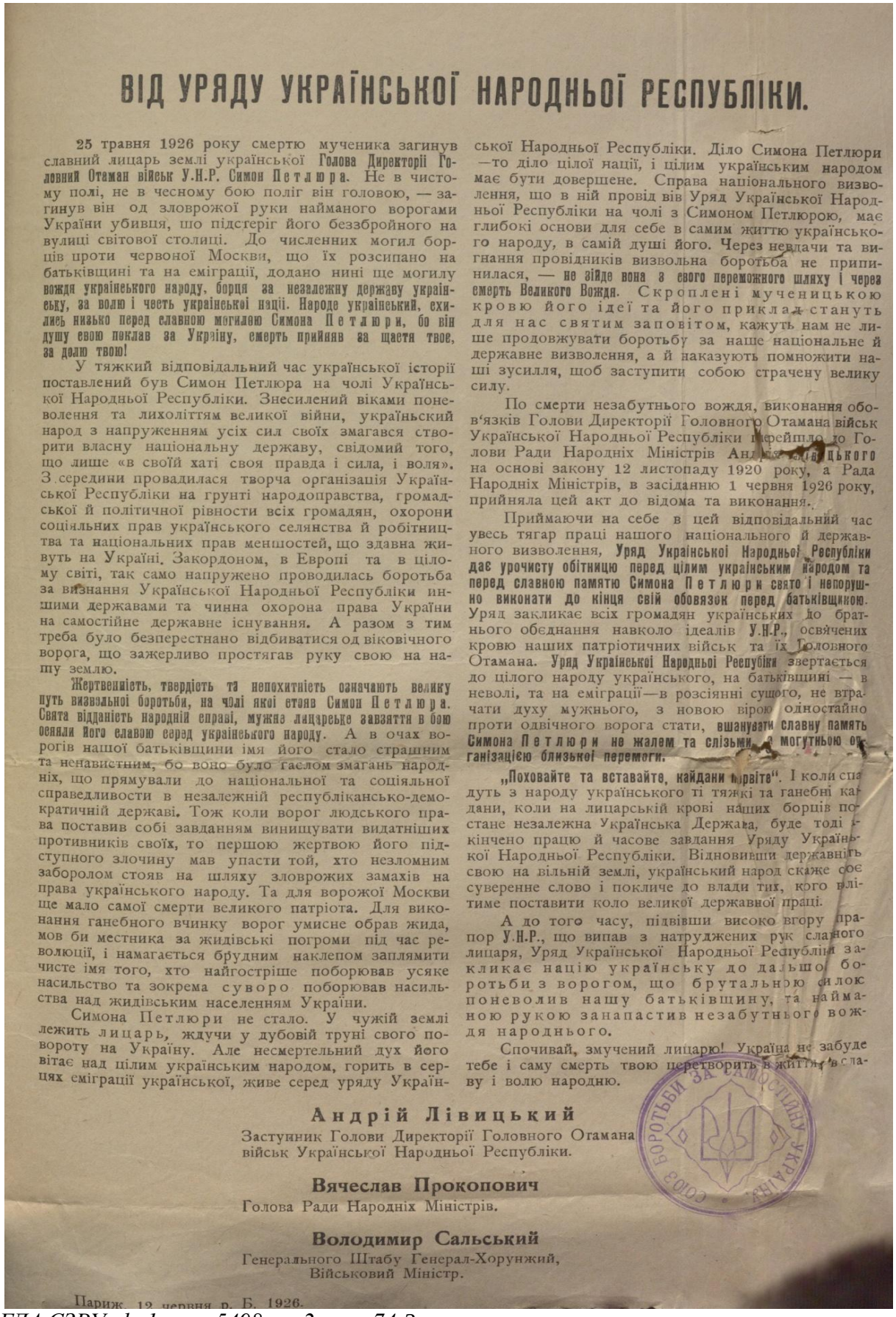
-:-:-:-:-:-:-:-

Верно: В

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10324, т. 2, арк. 28-29

№ 26

Листівка від Уряду УНР з приводу вбивства С. Петлюри

ВІД УРЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ.

25 травня 1926 року смертю мученика загинув славний лицарь землі української **Голова Директорії Головний Отаман військ У.Н.Р. Симон Петлюра.** Не в чистому полі, не в чесному бою поліг він головою, — загинув він од зловрожої руки найманого ворогами України убивця, що підстеріг його беззбройного на вулиці світової столиці. До численних могил борців проти червоної Москви, що їх розсипано на батьківщині та на еміграції, додано нині ще могилу **вождя українського народу, борця за незалежну державу українську, за волю і честь української нації. Народе український, схились низько перед славною могилою Симона Петлюри, бо він душу свою поклав за Україну, смерть прийняв за щастя твоє, за долю твою!**

У тяжкий відповідальний час української історії поставлений був Симон Петлюра на чолі Української Народньої Республіки. Знесилений віками поневолення та лихоліттям великої війни, український народ з напруженням усіх сил своїх змагався створити власну національну державу, свідомий того, що лише «в своїй хаті своя правда і сила, і воля». З середини провадилася творча організація Української Республіки на грунті народоправства, громадської й політичної рівности всіх громадян, охорони соціяльних прав українського селянства й робітництва та національних прав меншостей, що здавна живуть на Україні. Закордоном, в Европі та в цілому світі, так само напружено проводилась боротьба за визнання Української Народньої Республіки иншими державами та чинна охорона права України на самостійне державне існування. А разом з тим треба було безперестанно відбиватися од віковічного ворога, що зажерливо простягав руку свою на нашу землю.

Жертвенність, твердість та непохитність означають велику путь визвольної боротьби, на чолі якої стояв Симон Петлюра. Свята відданість народній справі, мужнє лицарське завзяття в бою осяяли його славою серед українського народу. А в очах ворогів нашої батьківщини ім'я його стало страшним та ненависним, бо воно було гаслом змагань народніх, що прямували до національної та соціяльної справедливости в незалежній республікансько-демократичній державі. Тож коли ворог людського права поставив собі завданням винищувати видатніших противників своїх, то першою жертвою його підступного злочину мав упасти той, хто незломним заборолом стояв на шляху зловрожих замахів на права українського народу. Та для ворожої Москви ще мало самої смерти великого патріота. Для виконання ганебного вчинку ворог умисне обрав жида, мов би местника за жидівські погроми під час революції, і намагається брудним наклепом заплямити чисте ім'я того, хто найгостріше поборював усяке насильство та зокрема суворо поборював насильства над жидівським населенням України.

Симона Петлюри не стало. У чужій землі лежить лицарь, ждучи у дубовій труні свого повороту на Україну. Але несмертельний дух його вітає над цілим українським народом, горить в серцях еміграції української, живе серед уряду Української Народньої Республіки. Діло Симона Петлюри —то діло цілої нації, і цілим українським народом має бути довершене. Справа національного визволення, що в ній провід вів Уряд Української Народньої Республіки на чолі з Симоном Петлюрою, має глибокі основи для себе в самим життю українського народу, в самій душі його. Через невдачи та вигнання провідників визвольна боротьба не припинилася, — **не зійде вона з свого переможного шляху і через смерть Великого Вождя.** Скроплені мученицькою кровю його ідеї та його приклад стануть для нас святим заповітом, кажуть нам не лише продовжувати боротьбу за наше національне й державне визволення, а й наказують помножити наші зусилля, щоб заступити собою страчену велику силу.

По смерти незабутнього вождя, виконання обов'язків Голови Директорії Головного Отамана військ Української Народньої Республіки перейшло до Голови Ради Народніх Міністрів Андрія Лівицького на основі закону 12 листопаду 1920 року, а Рада Народніх Міністрів, в засіданню 1 червня 1926 року, прийняла цей акт до відома та виконання.

Приймаючи на себе в цей відповідальний час увесь тягар праці нашого національного й державного визволення, **Уряд Української Народньої Республіки дає урочисту обітницю перед цілим українським народом та перед славною памятю Симона Петлюри свято і непорушно виконати до кінця свій обовязок перед батьківщиною.** Уряд закликає всіх громадян українських до братнього обєднання навколо ідеалів **У.Н.Р.**, освячених кровю наших патріотичних військ та їх Головного Отамана. **Уряд Української Народньої Республіки** звертається до цілого народу українського, на батьківщині — в неволі, та на еміграції—в розсіянні сущого, не втрачати духу мужнього, з новою вірою одностайно проти одвічного ворога стати, **вшанувати славну память Симона Петлюри не жалем та слізьми, а могутньою організацією близької перемоги.**

„Поховайте та вставайте, найдани нарвіте". І коли спадуть з народу українського ті тяжкі та ганебні кайдани, коли на лицарській крові наших борців постане незалежна Українська Держава, буде тоді закінчено працю й часове завдання Уряду Української Народньої Республіки. Відновивши державність свою на вільній землі, український народ скаже своє суверенне слово і покличе до влади тих, кого вважатиме поставити коло великої державної праці.

А до того часу, підвівши високо вгору прапор **У.Н.Р.**, що випав з натруджених рук славного лицаря, Уряд Української Народньої Республіки закликає націю українську до дальшої боротьби з ворогом, що брутальною силою поневолив нашу батьківщину, та найманою рукою занапастив незабутнього вождя народнього.

Спочивай, змучений лицарю! Україна не забуде тебе і саму смерть твою перетворить в життя, в славу і волю народню.

Андрій Лівицький
Заступник Голови Директорії Головного Отамана військ Української Народньої Республіки.

Вячеслав Прокопович
Голова Ради Народніх Міністрів.

Володимир Сальський
Генерального Штабу Генерал-Хорунжий, Військовий Міністр.

Париж, 12 червня р. Б. 1926.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 5498, т. 2, арк. 74-3

№ 27

Листівка Української Соціал-демократичної робітничої партії з приводу вбивства С. Петлюри

До українських робітників і селян.

25-го мая 1926 року в Парижі убитий большевицьким агентом Симон Петлюра, голова Директорії і головний отаман військ Української Народньої Республіки. Московські комуністи, які панують залізом і кровю над українським народом, підіслали свого найнятого ката, який гарячою кровю вірного сина України зросив вулицю світового города. Вони навмисне послали **жида** Шварцбарта, щоб він убив Симона Петлюру ніби то за погроми жидів на Україні; цим московські комуністи хотять заклеймити всю геройську боротьбу українського народа за самостійність, як боротьбу розбійників і погромщиків.

Звісно, всі заяви душогубця про помсту Петлюрі за жидівські погроми придумані для того, щоб затулили дійсну причину убійства. Руками свого наймита убили Петлюру вороги України, які вже давно хотіли знищити цього найактивнішого борця за визволення українського народа.

Убиваючи Петлюру московська комуністична влада йде слідами проклятого царського режиму, який панував, нацьковуючи один народ на другий, улаштовував жидівські погроми, армено-татарську різню і т. д. **Московські большевики хотять обернути ту ненависть, яка ширіться в українському народі проти їхнього режиму, на жидівське населення.** Вони знають, що коли на Україні зростатиме ворожнеча між українським і жидівським населенням, то тим легше буде Москві керувати Україною, держати в неволі український народ і виставляти себе перед світом за „оборонців" жидівської людности.

Всі на Україні памятають про те, як в 1917 р., після повалення царського режиму, Українська Центральна Рада, утворена в Київі нашими робітниками й селянами, боролась за волю й незалежність України.

Знаючи, що сусіди українського народа заздро дивляться на наш багатий край, Центральна Рада приступила до організації українського народнього війська, щоб оборонити Україну від нападів ворогів. Всі ми знаємо, що на чолі молодої української армії став з самого початку С. Петлюра, який був в той час членом Української Соціял-Демократичної Робітничої Партії. Незабаром довелося нашій армії обороняти Україну від московських большевиків. В упертій кровавій боротьбі знемогло українське козацтво і мусило в лютім місяці 1918 року залишити столицю України — Київ.

Тим часом з заходу сунула на Україну австро-німецька армія. Німецькі генерали накинули Україні правительство гетьмана Скоропадського. Поміщицьке правительство Скоропадського скасувало всі демократичні закони й постанови Центральної Ради, яка передала всю землю на Україні селянству без викупу. За уряду Скоропадського найкращих діячів української революції, між ними й С. Петлюру, було посажено в тюрми.

Але не згасло в українськім народі стремління до свободи. Вся Україна згадує славний день 15-го листопаду 1918 року, коли С. Петлюра, вирвавшись із гетьманської тюрми, почав з доручення Української Соціял-Демократичної Партії повстання проти правительства Скоропадського, яке проголосило федерацію з Росією. На чолі української влади стала Директорія Української Народньої Республіки, якої членом був також С. Петлюра. Разом з тим він був головним отаманом військ Української Народньої Республіки.

Здавалось, що український народ заживе вільним щасливим життям у своїй самостійній демократичній республіці. Та не спали вороги українського трудового народу. З усіх боків посунули на Україну жадні до багатства чужинські армії: з півночі московська червона армія, зі сходу біла російська армія генерала Деникина, з заходу рушило на нашу землю польське військо, а в Одесі та в Миколаєві з'явилися війська капіталістичної Антанти, яка не хотіла визнавати самостійної Української Народньої Республіки і допомагала Деникину.

Оточена з усіх боків Україна оборонялась скільки могла проти напасників. Настав радісний день 31 серпня 1919 року, коли військо соборної України знову вигнало московських большевиків із Київа. Слідом за цим почалась нова уперта боротьба України з російською армією Деникина. Цю боротьбу використало московське большевицьке військо, яке прийшло знову на Україну майже без бою, бо армія Української Народньої Республіки та українські повстанці підірвали силу Деникина. Армія Української Народньої Республіки продовжувала боротьбу з московськими комуністами, і в цьому їй помагав увесь український народ. Увесь час цієї боротьби українського народа за самостійність головним отаманом був С. Петлюра, який разом з правительством, що складалось до 1920 року переважно з соціял-демократів та соціялістів-революціонерів, обороняв найцінніший здобуток нашої революції Українську Народню Республіку.

Кожен український громадянин з жалем споминає про те, як наприкінці 1920 року під натиском ворогів мусила армія Української Народньої Республіки відступити з рідної землі на чужину. З цього часу починається перебування С. Петлюри за кордоном, аж поки жорстока рука большевицького наймита не перервала його многотрудного життя.

Ввесь український народ протестує проти цього убійства і з погордою відкидає від себе негідну спробу ворогів України оганьбити перед світом український визвольний рух, на чолі якого стояв Петлюра, як рух протижидівський. Ні, не може відповідати Петлюра за ту кров жидівського народа, яка пролилась на Україні в час революції, невинен в цій крови Український народ.

Московські большевики — ось хто приніс на Україну міжгромадянську війну, в якій комуністи мали правило: фізично нищити своїх противників, карати за провинність однієї людини родичів, сусід або й усіх громадян міста чи села. **Це ж вони завели на Україні „інститут заложників," кровавий терор і „Чека," де загинули тисячі найкращих людей усіх національностей; це ж вони випалювали цілі села, нищили цілі родини, це вони розстрілювали людей тільки за саму розмову по українському.**

В тій страшній бурі міжнаціональної й міжкласової війни, яку принесли на Україну московські большевики, загинуло багато невинних громадян жидівської та инших національностей, що живуть на Україні.

Правительство Української Народньої Республіки разом з отаманом Петлюрою в тисячах проклямацій закликало населення України до спокою, **суворо карало погромщиків і всяких злочинців, які підбурювали одну частину населення проти другої.**

Ні, не за вигадану московськими большевиками небувалу ворожнечу С. Петлюри до жидів загинув він від жорстокої руки в далекій Франції. Убійство Петлюри пояснюється значно глибшими **політичними причинами.**

Діяльність демократичного й соціялістичного правительства Української Народньої Республіки на Україні оставила глибокий слід в памяти народніх мас. **Народні маси України ненавидять окупаційну владу московських комуністів і мали надію, що вернеться С. Петлюра, якого вони уважали за представника українського національного правительства.** Ні за ким український народ не жалкує — ні за царем, ні за Деникином, ні за Скоропадським, тільки за Петлюрою, за своєю Народньою Республікою, в якій український народ здобув хоч на де-який час землю, волю, національні й політичні права. І московські зайди-комуністи добре знали про це. Недаром зовсім недавно говорив призначений з Москви комісар України Чубарь про прихильність населення України до своєї Республіки на чолі з Петлюрою. **Відповідальність за кров Петлюри падає на московську владу,** яка по цей день гнобить Україну, грабує непомірними податками працю нашого народа і злобно слідкує за кожним вільним рухом українського селянина й робітника.

Ця московська влада намірено ширить на Україні національну ворожнечу, бажаючи утопити боротьбу українського народа за самостійність в жидівській крови.

Робітники й селяне України!

Не піддавайтесь провокації московських комуністів, які хотять викликати знову на нашій землі жидівські погроми, кров і пожар міжгромадянської війни, щоб на згарищах України далі панувати нагайкою та рушницею.

Робітники й селяне України повинні обєднатися в одній думці, в однім гарячім стремлінні: **спільними силами визволитись зпід влади московських комуністичних жандармів і провокаторів, цих неситих пявок, які пють кров нашого народа.**

Нелегка буде ця боротьба України за свою свободу. Для успішної боротьби треба великої й сильної **політичної орґанізації. Тому ми кличемо всіх трудящих України орґанізуватися в рядах Української Соціял-Демократичної Робітничої Партії.** Московські насильники намагаються всякими жорстокими засобами знищити Українську Соціял-Демократію, та даремні їхні заходи. Прийде час визволення, коли міліони трудящого українського люду підуть знову могутніми рядами проти своїх гнобителів за кличами Української Соціял-Демократії, за ідеями державної незалежности, волі політичної, національної рівноправности та соціяльної справедливости.

В цій боротьбі Українська Соціял-Демократія не буде одинока. Соціялістичний Робітничий Інтернаціонал, що обєднує міліони робітників з усього світа, на з'їзді в Марселі у Франції в осени 1925 року **запротестував проти поневолення України чужинцями і висловився за піддержку самостійної демократичної України.** Наші товариші соціял-демократи за кордоном будуть і надалі шукати підпори для визвольної боротьби Українського робітництва й селянства в европейському соціялістичному пролєтаріяті, який не допустив до себе зарази московського большевизму.

Трудящий народе України!

Доля України в твоїх руках. Не надіймось на те, що хтось чужий прийде зза кордону й визволить наш народ. Бо чужинці, які б хотіли йти з своїм військом на Україну, шукатимуть своїх інтересів і вигод, їм байдуже добро українського народа. Надіймося тільки на себе, на свою силу й орґанізацію, щоб, коли настане слушний час, ми орґанізовано, як один чоловік, узялися будувати вільну самостійну Українську Народню Республіку.

Нехай живе незалежна демократична Україна!

Нехай живе Українська Соціял-Демократична Робітнича Партія!

Честь і слава всім, що загинули в боротьбі за волю України!

Вічна память Симонові Петлюрі, борцеві-мученикові за Українську Народню Республіку!

Центральний Комітет Української Соціял-Демократичної Робітничої Партії.

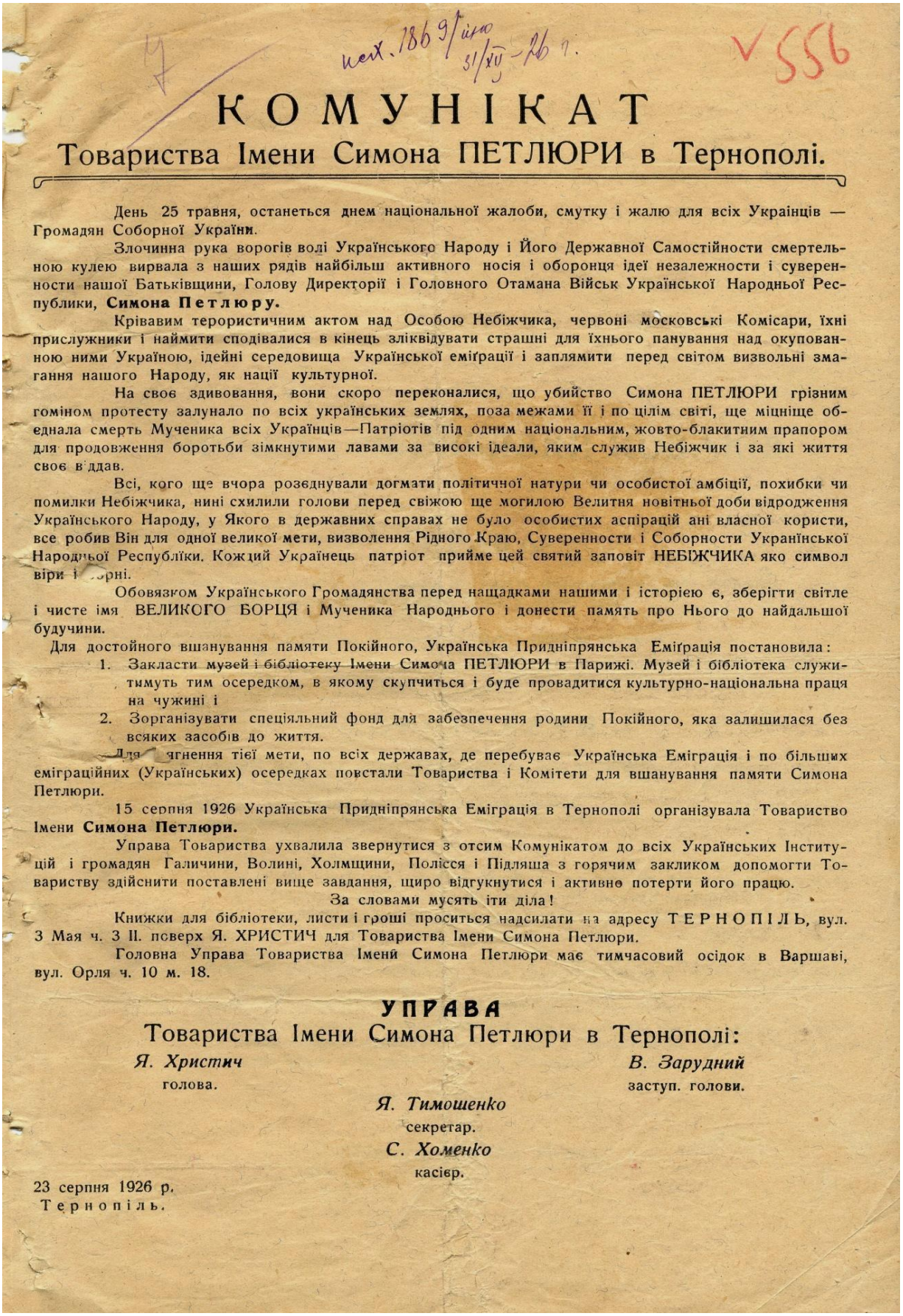
З рук до рук, з хати до хати.

СОЮЗ БОРОТЬБИ ЗА САМОСТІЙНУ УКРАЇНУ

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 5498, т. 2, арк.74-1

№ 28

Комунікат Товариства імені С. Петлюри

вих. 1869/йно 31/XII-26 р.

V 556

КОМУНІКАТ

Товариства Імени Симона ПЕТЛЮРИ в Тернополі.

День 25 травня, останеться днем національної жалоби, смутку і жалю для всіх Українців — Громадян Соборної України.

Злочинна рука ворогів волі Українського Народу і Його Державної Самостійности смертельною кулею вирвала з наших рядів найбільш активного носія і оборонця ідеї незалежности і суверенности нашої Батьківщини, Голову Директорії і Головного Отамана Військ Української Народньої Республики, **Симона Петлюру.**

Кривавим терористичним актом над Особою Небіжчика, червоні московські Комісари, їхні прислужники і наймити сподівалися в кінець зліквідувати страшні для їхнього панування над окупованною ними Україною, ідейні середовища Української еміґрації і заплямити перед світом визвольні змагання нашого Народу, як нації культурної.

На своє здивования, вони скоро переконалися, що убийство Симона ПЕТЛЮРИ грізним гоміном протесту залунало по всіх українських землях, поза межами її і по цілім світі, ще міцніще об-єднала смерть Мученика всіх Українців—Патріотів під одним національним, жовто-блакитним прапором для продовження боротьби зімкнутими лавами за високі ідеали, яким служив Небіжчик і за які життя своє в ддав.

Всі, кого ще вчора розєднували догмати політичної натури чи особистої амбіції, похибки чи помилки Небіжчика, нині схилили голови перед свіжою ще могилою Велитня новітньої доби відродження Українського Народу, у Якого в державних справах не було особистих аспірацій ані власної користи, все робив Він для одної великої мети, визволення Рідного Краю, Суверенности і Соборности Украінської Народньої Республіки. Кождий Українець патріот прийме цей святий заповіт НЕБІЖЧИКА яко символ віри і [illegible]рні.

Обовязком Українського Громадянства перед нащадками нашими і історією є, зберігти світле і чисте імя ВЕЛИКОГО БОРЦЯ і Мученика Народнього і донести память про Нього до найдальшої будучини.

Для достойного вшанування памяти Покійного, Українська Придніпрянська Еміґрація постановила:

1. Закласти музей і бібліотеку Імени Симона ПЕТЛЮРИ в Парижі. Музей і бібліотека служитимуть тим осередком, в якому скупчиться і буде провадитися культурно-національна праця на чужині і
2. Зорганізувати спеціяльний фонд для забезпечення родини Покійного, яка залишилася без всяких засобів до життя.

Для [illegible]гнення тієї мети, по всіх державах, де перебуває Українська Еміґрація і по більших еміґраційних (Українських) осередках повстали Товариства і Комітети для вшанування памяти Симона Петлюри.

15 серпня 1926 Українська Придніпрянська Еміґрація в Тернополі організувала Товариство Імени **Симона Петлюри.**

Управа Товариства ухвалила звернутися з отсим Комунікатом до всіх Українських Інституцій і громадян Галичини, Волині, Холмщини, Полісся і Підляша з горячим закликом допомогти Товариству здійснити поставлені вище завдання, щиро відгукнутися і активно потерти його працю.

За словами мусять іти діла!

Книжки для бібліотеки, листи і гроші проситься надсилати на адресу ТЕРНОПІЛЬ, вул. 3 Мая ч. 3 II. поверх Я. ХРИСТИЧ для Товариства Імени Симона Петлюри.

Головна Управа Товариства Імени Симона Петлюри має тимчасовий осідок в Варшаві, вул. Орля ч. 10 м. 18.

УПРАВА

Товариства Імени Симона Петлюри в Тернополі:

Я. Христич — голова.

В. Зарудний — заступ. голови.

Я. Тимошенко — секретар.

С. Хоменко — касієр.

23 серпня 1926 р.
Тернопіль.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 16, арк. 556

№ 29

Газета “Незалежна Україна”

...Вставайте,
Кайдани порвіте,

НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА

І вражою злою кров'ю
Волю окропіте!

ОРГАН ЗАКОРДОННОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ

Ч. 7 Травень—Червень 1929

ТРЕТІ РОКОВИНИ.

Три роки вже минуло, як у далекому Парижі прогреміли стріли, що гомінкою луною відбилися в усіх живих українських серцях, як тут на чужині, так і там—„на нашій славній Україні, на нашій не своїй землі".

Три роки пролинуло, відтоді, як лютий ворог-кат, гидкою найманою рукою поклав у могилу найкращого, найвірнішого сина Вкраїни. Поклав на те, щоб остаточно закріпити своє панування над завойованою, в кайдани закутою Українською Землею, над народом пригнобленим, розпорошеним, заляканим. Смерть Симона Петлюри, цього символа і виразника української думки і волі, мусила цоховати в українському народові останню надію на волю, мала приспати його на віки в невільничій покорі...

Прогреміли стріли, впав влучений зрадницькою кулею Отаман і козацьке його тіло чужа земля присипала... Тішся, лютий враже, та не дуже! Духом високим своїм провадив Отаман Україною, духа ж того кулею не вбито; дух той живе. Дух той до бою кличе, волю до чину сталить. Дух той і далі шляхи Україні показує.

СИМОН ПЕТЛЮРА

Як дзвін на ґвалт, як гасло тривоги гомін стрілів паризьких в серцях українських, разом з пекучим болем утрати, не покору створив, не зневіря, а ще дужче, ще ясніше невгасиме полум'я любови до змученої Батьківщини роздмухав. Прапор отаманський, прапор державности на землю не впав; дужі руки товаришів—друзів його підхопили, високо понад головами здвигнули. Прапор цей всіх вірних до себе збірає, у лави шикує, а лави стають все густіші та міцніші. І ті навіть, що духом були підупали, що в невдачах, у кожній борні неминучих, вірний шлях із очей опустили, на манівці, було, збились, і ті, спамятавшись, до спільного діла вертають.

Неспокій, тривога серед ворогів,—переможців, бо-ж кроком твердим, шляхом ясним ідемо до святої мети — волі та щастя українському народові, Незалежної Великої Державної України.

Вічна-ж Тобі память, Отамане, на тій Україні!

З прапором Петлюри.

Чи відчуваємо ми, українці,—кожен громадянин української землі — сучасну грізну хвилю, що от-от перейде в історичний суд, в страшний порахунок двох народів — московського — вікового нашого гнобителя і прозрівшого раба—народу українського?

Чи відчуває кожен з нас — від ученого до неписьменного селянина та чорнороба — всю страшну відповідальність за завтрашній день, за близьке та й далеке майбутнє українського народу?

Від того чи иншого відношення широких українських мас та їх місцевих проводирів — організаторів до сучасних подій на окупованій Україні залежить доля народня на цілі наступні покоління.

Судними були дні 17 року, коли впало вікове царське ярмо, що нечуваним гнітом своїм приспало було широкі українські маси, так, що, здавалось, не здолає українська нація зрозуміти вагу історичної хвилі і не встане на заклик національно-свідомої своєї інтелігенції, щоб творити на власній землі нове вільне державне життя. Приборканий московським поліційним режимом, упослідженний культурно та національно, позбавлений віками власної школи та вільного друкованого слова, український народ все-ж стрепенувся, відчув заподіяну москалями вікову кривду і збагнув, що усунути її можна лише у власній незалежній демократичній державі. Універсалами Центральної Ради український народ проголосив цілому світові, що приспана нація українська живе і розуміє свої історичні національні завдання. Незалежна Українська Народня Республіка без хлопа і без пана,— ось ціль і форма українського національного руху перетвореного нарешті в дійсність.

В цю відповідальну історичну хвилину, коли ослабли перегнили московські наїзницькі пута, український народ відчув самого себе і наочно, збройним чином, довів свою національну відокремленність та політичну дозрілість до власної модерної поступової держави. Зрозумів, що національну гідність і свої права на землю та на вільне господарювання, на власній землі, можна забезпечити та оборонити тільки власною збройною та політичною силою, отже у власній національній державі. Численні новоповсталі полки та загони знову піднесли віками стрчені козацькі знамена і здавалось, що український народ твердо стане збройною силою на кордонах власної землі і приступить до здійснення невідкладних внутрішніх реформ, — в першу чергу — забезпечення трудового селянства землею без викупу та українського національного робітництва всіми видами соціяльного забезпечення — від хороби, інвалідности, старости і т. ин.

Підступна стороння сила роззброїла молоде українське військо і настановила на Україні ворожу широким народнім масам владу царського генерала Павла Скоропадського. Отож тяжкою нау-

Московське здирство.

(Про податки за комуністичної влади і на що вони йдуть).

Комуністи на всіх зїздах, конференціях, у книжках, газетах —всюди доказують, що інтереси українського селянства, робітництва, інтеліґенції, одним словом, всієї України вимагають того, щоб Україна була разом з Московщиною. Всі комуністи, як москалі й жиди, так і наші-ж землячки з КП(б)У, рішуче виступають проти відділення України від Московщини і розстрілюють та висилають у Сибір тих, що стоять за Самостійну Українську Народню Республіку. Вони лякають тих, що не тямлять що й до чого, тим, що, мовляв, як Україна відірветься від Росії і стане Самостійною Українською Народньою Республікою, то зразу всякі европейські та американські капіталісти будуть визискувати Україну.

Не тільки московські й жидівські комуністи та українці-члени КП(б)У, але й московські та жидівські соціял-демократи, соціялісти-революціонери, кадети, бувші поміщики на Україні, монархісти,—всі ці партії проти самостійної України. Чого це всім москалям так не хочеться випустити України з своїх рук? Чи, стоючи за те, щоб Україна не відділялася від Московії, вони роблять це для добра України, добра українського населення, чи для добра Московії, для добра московського народу?

Колись російський (московський) цар, царське правительство, царські урядовці не хотіли, щоб Україна стала самостійною, бо вони обдирали Україну. Це кажуть не тільки всі українці, навіть ті, що зараз в КП(б)У, але признають це й самі москалі. Але тепер комуністи кажуть:—то колись, за царя, Росія експлоатувала Україну, але тепер, за комуністів, РСФСР, себ-то та сама Московщина не експлоатує УССР, себ-то Україну. Так кажуть комуністи, але чи правду вони кажуть?

От на це питання треба, щоб кожен українець мав ясну відповідь. Щоб знати правду, чи обдирає Московщина Україну, чи ні, придивімось насамперед до того, скільки збирається на Україні грошей податками, від землі, від підприємств то-що для державного бюджету, на державні потреби, та для місцевого бюджета, на місцеві потреби, і скільки з зібраних таким чином грошей витрачається на Україні. Для цього ми беремо цифри, які оголосили комуністи в книжці, виданій в 1928 р. в Харкові і яка називається „Стати-

кою для українського народу було це друге панування москалів на Україні, під охороною німецького війська. Московський дух гетьманської влади незабаром проявився в поступовому нищенню українського національного господарського життя і в кінці 1918 року московське оточення кволого духом „гетьмана", примусило його оголосити офіційне приєднання України до Московщини. Здавалось, що молода українська державна думка загине знову без сліду в старому московському великодержавному багні.

Та кинув клич до згнобленного німецькою силою українського народу його національний вождь Симон Петлюра. Отаманського слова було досить, щоб навкруги Києва та других осередків озброених москалів та німців, в оден майже день, виросла з землі, з українського села стотисячна українська армія. Повстав український народ, бо зрозумів всю небезпеку для українського державного життя і перебрав до власних рук запродану гетьманом Москві незалежність української держави, надавши їй поступового демократичного народнього змісту та перетворивши її в Українську Народню Республіку.

В хвилину, коли московські „брати", відгодовані українським хлібом, простягли злочинну руку, щоб відбрати українському народові його право бути господарем на власній землі, широкі маси зрозуміли покійного Отамана і пійшли з ним до кривавого бою за дідівські права та вольності козацькі.

Чому нарешті, по двох роках тяжкої борні, переміг московський червоний комунізм — говорити і важко і боляче. Забракло на цей раз українському народові витревалости та упертости в обороні здобутих і забезпечених національною республікою прав. Повставши та прогнавши німців з України, а разом з ними і гетьманських москалів, народ наш і думки не мав проте, що на українську землю зазіхає друга уже Москва, на цей раз — червона. Повірили наші нетяги, що москалі-комуністи забезпечать їм здобуту в українській революції землю та волю. Як страшно покарав себе український народ за цю легковажність. Які муки, злидні та, от уже другий з черги, голод терпить український народ за страшну історичну помилку, за те, що випустив з власних рук, з власної держави оборону своїх інтересів та несвідомо-злочинно передав в руки вікового ворога керовництво українською державою. Чи ж не відомо кожному українцеві, що сучасні способи обдирання українського народу, відбирання останнього шматка хліба, продаж з торгів, кровью та потом набутого українським селянством господарського майна, нарешті вязнниця, розстріл або виселення українських господарів за межі України, відбирання землі під московські комуни — та совхози, — що це все народнє лихо повстало тільки завдяки тому, що український нарід легковажно позбувся

стичний збірник. Україна 1928". Подаємо з цієї книжки, скільки було з УССР (себ-то з України) прибутків в останніх роках для комуністичної влади:

По якому бюджету	Скільки карбованців було зібрано на Україні в таких роках: *)			
	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27
	міл. т.	міл. т.	міл. т.	міл. т.
По місцевому бюдж. . .	125 999	125 245	268 127	370 818
По державному „ . .	366 304	486 315	695 863	954 900
Разом зібрано на Україні	491 302	671 560	963 990	1 міліярд 325 713

А скільки було витрачено кожного року для України з цих мілійонів карбованців, зібраних на Україні? Про це нам каже ця табличка:

По якому бюджету	Скільки карбованців було витрачено на Україні в таких роках:			
	1923/24	1924/25	1925/29	1926/27
	міл. т.	міл. т.	міл. т.	міл. т.
По місцевому бюдж. . .	122 523	187 179	202 796	446 464
По державному „ . .	80 377	106 292	186 231	273 401
Разом витрачено на Україні	202 900	293 461	389 27	719 865

*) Коли стоїть 1923/24, 1924/25 і т. д., то це означає від 1 жовтня 1923 р. до 31 вересня 1924 р., від 1 жовтня 1924 р. до 31 вересня 1925 року і т. д.

А тепер порівняймо, скільки на Україні зібрано, скільки витрачено і скільки залишилося комуністам чистого зиску:

	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27
	міл. т.	міл. т.	міл. т.	
Всього зібрано на Україні	491 304	671 560	963 990	1 мрд. міл. т. 325 713
Всього витрачено на Україні	202 900	293 461	389 27	719 865
Залишилося . .	288 403	378 99	574 963	605 848

З цих рахунків бачимо, що кожного року забірається з України більше, ніж витрачається на потреби України.

Чому це так, що на Україні збірається більше грошей, ніж на Україні витрачається?... Куди пішли ці гроші, зідрані комуністами з українського народу?... Ці мілійони, які кожного року здираються з українського народу, не витрачаються всі на потреби українського народу тому, що вони йдуть в Москву і там витрачаються на потреби Московщини, на потреби московського народу. Ось чому всі кацапи від комуністів до мо-

власної незалежної держави — Української Народньої Республики. Це-ж український народ сам накликав на себе це лихо, бо сам же огинався боронити, під проводом народнього вождя України Симона Петлюри свою державу, в якій український селянин та громадянин мав бути повним господарем, вільним будівничим нового кращого, вільного та самостійного життя.

Кращі сини українського народу не покинули свого Отамана і до останньої змоги, збройною рукою, боронили незалежність української держави і, покидаючи рідну землю, ні на хвилину не сумнівалися, що лютий ворог на Україні довго не продержиться і що треба боротися, ввесь час готуватися до тої хвилі, коли захитається, підупаде московська комуністична влада. І справді, занадто безглуздий московський окупант, щоб на довший час приборкати молоду, повну творчих сил українську націю. Нечуваним знущанням та визиском всіх верств українського населення, москалі тільки прискорили народнє усвідомлення про необхідність власної демократичної національної держави, і, ми певні, в слушну хвилину український нарід скористає з цієї тяжкої комуністичної науки. Не сьогодня - завтра комуністична влада, підточена з самої середини, впаде під натиском обдурених нею та обкрадених широких українських мас. — Це може статись швидче навіть, ніж ми того сподіваємось.

І хоч немає Симона Петлюри, хоч московська куля і знала, що вона нищить того, хто в слушну хвилину повів би народні українські маси до бою з грабіжницькою московською навалою, та не вбито національно-державної ідеї, котру так героїчно, аж до трагічної смерти, боронив покійний Отаман.

Навколо гасел української революції, навколо прапору Української Народньої Республики, навколо заступника покійного Отамана — Андрія Лівицького ще тісніше згуртувалися тисячі й тисячі українських борців на еміграції, щоб незабаром піти на зустріч і в поміч українському народові, коли він почне нарешті свій історичний порахунок з одвічним ворогом — Москвою.

Не тисячі тоді, а десятки і сотні тисяч вояків стане в шереги української республиканської армії з прапором Петлюри на оборону української революції, здушеної москалями перед десятьма роками.

І прикличе тоді всіх без вийнятку громадян законний Уряд України до відбудови державного, культурного, громадського та господарчого життя в незалежній Українській Народній Республиці.

Тільки незалежна Українська Народня Республіка принесе українському народові спокій і добробут.

„В своїй хаті — своя правда і сила, і воля".

нархістів проти того, щоб Україна відділилася від Московії, проти самостійної Української Народньої Республики. Вони знають добре, що, коли-б Україна стала самостійною, ні від кого незалежною Народньою Республікою, то тоді всі гроші, що збираються на Україні, пішли би на потреби українського народу, а не йшли-б на москалів, як це було досі. Ось для чого комуністи захопили Україну, палили села, розстрілювали українців! Все це для того, щоб і надалі обдирати Україну, як це раніше робило царське правительство. Вистарчить подивитися тільки на ті мілійони, що їх кожного року здирають комуністи з українського народу, щоби переконатися, що експлоатація України Московщиною збільшується з року на рік: в 1923/24 р. передано Москві зібраних на Україні 288 мілійонів з гаком карбованців, в наступному році 378 мілійонів, а в 1926/27 вже майже 606 мілійонів. А куди, скажете, дивиться „робітничо-селянське" правительство УССР, оці „українські комуністи" з КП(б)У з Петровським, Чубарем та инш. на чолі?... А туди вони й дивляться, щоб з України зібрати для Москви як найбільше грошей, бо-ж для цього такі Сталіни, Калініни, Рикови, Ворошилови, Буденні й посадили їх у Харкові, щоб їх руками обдирати український народ.

Кожен на Україні чує від комуністів, що комуністична влада є влада робітничо - селянська. Як що комуністична влада є також селянська, то вона повинна дбати про українське село. Тимчасом, що ми бачимо? Скільки з селян беруть податку і скільки тратять на сільське господарство? Ось подивімся, скільки на Україні збірається єдиного сільсько-господарського податку і скільки тратиться на потреби сільського господарства.

	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27
	міл. т.	міл. т.	міл. т.	міл. т.
Зібрано єдиного сільсько-господарського податку.	82 3	82 56	91 715	156 941
Видано на потреби сільського господарства . .	3 471	8 824	19 873	21 911
Більше стягнуто, аніж видано	78 532	73 232	72 842	135 030

Отже, бачите, з українських сільських господарів — селян здерто більше ніж видано на їх господарські потреби від 1 жовтня 1923 року до 31 вересня 1924 р. 78 мілійонів 532 тисячи карбованців, а від 1 жовтня 1926 р. до 31 вересня 1927 р. вже 135 мілійонів 30 тисяч карбованців. Ось по цих цифрах, що їх самі комуністи подають, дуже добре видно, як

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 1812, т. 2, арк.146-000-146-004

№ 30

Газета “Наша думка”, Мюнхен, травень 1948 р.

ІМ’Я — ЛЕҐЕНДА

Чи можна в короткій газетній статті представити всю велич і значення Головного Отамана Симона Петлюри в житті нашого народу? Двадцять два роки минуло від його трагічної смерти, а його постать усе яскравіше виступає перед нами, все більше відчувається, яку втрату понесли ми 25 травня 1926 року. У важливому періоді своєї історії український народ втратив Голову своєї держави, провідника в боротьбі за національне визволення.

Одначе Петлюра є сьогодні для нас не тільки Головою нашої держави. Згадуючи про нього, ми

деколи навіть забуваємо про те, що він — це Голова Директорії Української Народньої Республіки, Головний Отаман збройних сил України. Цей найвищий пост, який довірив йому український народ, відходить у нашій свідомості на другий плян, наче щось другорядне. Зате незатертим лишається одне ім’я — ПЕТЛЮРА. Не Симон Васильович Петлюра, як його часом люблять називати, а просто — Петлюра, як щось безособове, не зв’язане з часом, як ідея, як символ.

Нам важко навіть встановити, чим являється Петлюра для нас: вождем, чи символом. Симон Петлюра, Голова Директорії УНР згинув 25 травня 1926 р. у Парижі. Але Петлюра як леґенда, як символ боротьби українського народу за свободу і державну незалежність живе далі.

Вийшовши з народніх мас як синтеза здорового і непоборного українського духа, він став синтезою визвольного зриву українського народу в бурхливі революційні роки і синтезою його державного будівництва. Не диво, що з його ім’ям серед народніх мас зв’язалися всі прагнення народу до свободи, до соціяльного та національного визволення. Петлюра — це не тільки особа. Це уособлення всього руху і боротьби проти зла й насильства, яке принесли з собою московські большевики; це уособлення всього доброго, ідеального й це врешті втілення часто навіть підсвідомих прагнень народу до національної волі. Таким живе Петлюра в свідомості народніх мас, у свідомості цілого народу. Живе, схований наче найдорожчий скарб у таємних закутинах людських душ навіть там, де на протязі 30 років ворог намагався знищити його леґенду, вбити так, як убив тіло, стерти з душі народу навіть згадку про нього. І в цьому велич Петлюри, не тільки політичного, але й духового вождя народу.

Великі люди переростають свою добу й кидають свою тінь далеко наперед, у майбутні покоління. Такою великою людиною був і Петлюра. Він своєю великою індивідуальністю відчув велику правду українського визволення, вийшов поза рамки „всесильних” і „всеспасаючих” партійних доктрин і випередив на кілька десятків років своїх сучасників. Не диво, що його думки сьогодні для нас такі свіжі, такі актуальні, неначе писані декілька днів тому. Його концепція визволення України шляхом збройної революційної боротьби, його заклики до консолідації всіх українських сил та облишення всяких політично-партійних спорів, бо „справа здобуття української держави — це справа цілої нації української, а не якоїсь кляси її, чи партії, — як далеко це все випереджує добу 1917—1920-их років, коли ще так всесильно володіли душами партійні програми, і як близьке це теперішньому поколінню, що керується ідеями революційної боротьби за визволення Нації й національного солідаризму внутрі Нації.

Сьогодні, у роки, що вирішально відбиваються на майбутності цілої української нації, ми особливо сильно відчуваємо брак Головного Отамана Симона Петлюри між нами й на це розраховував ворог, вбиваючи його. Одначе він не розрахував того, що ім’я Петлюри залишиться живе і непереможне, покладе своє тавро на цілий народ і мобілізуватиме його до майбутньої боротьби. Воно стало прапором, довкола якого гуртуватимуться всі борці за здійснення його заповітів.

Ю. М.

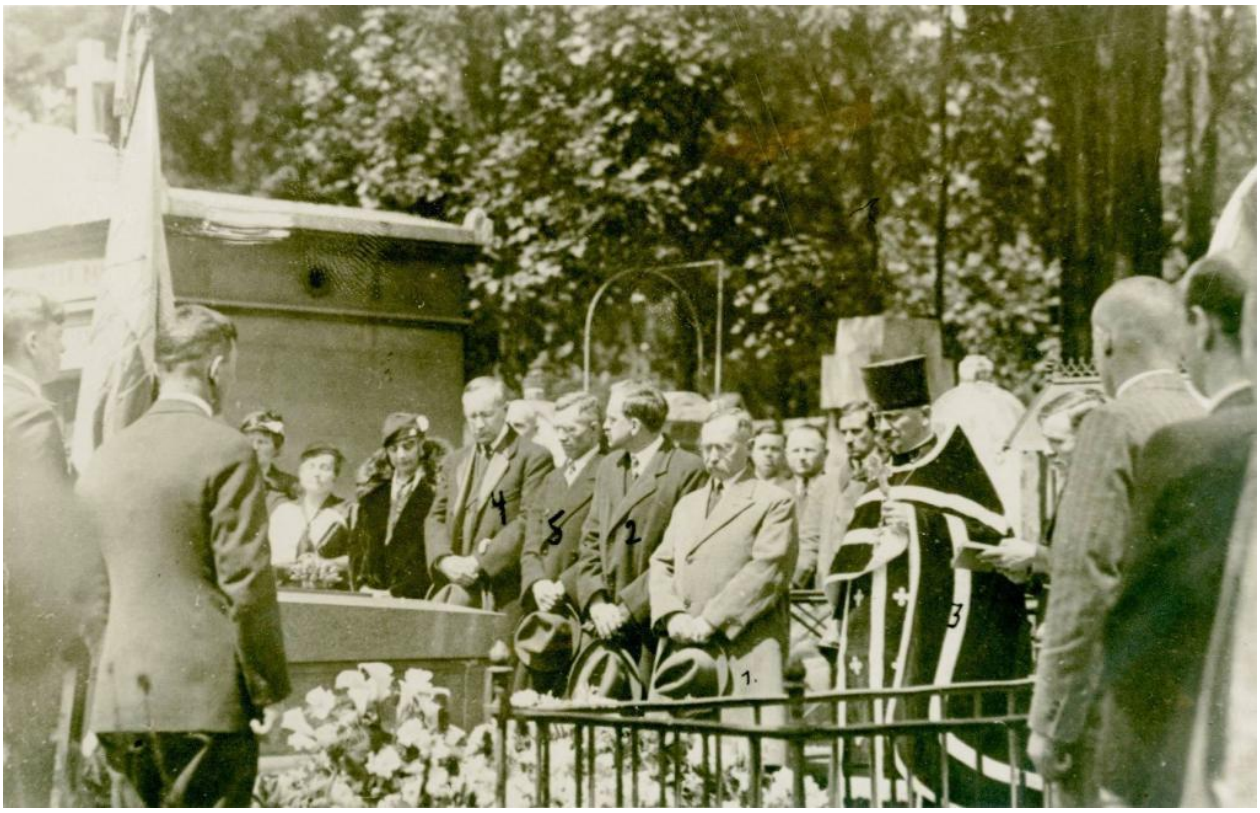

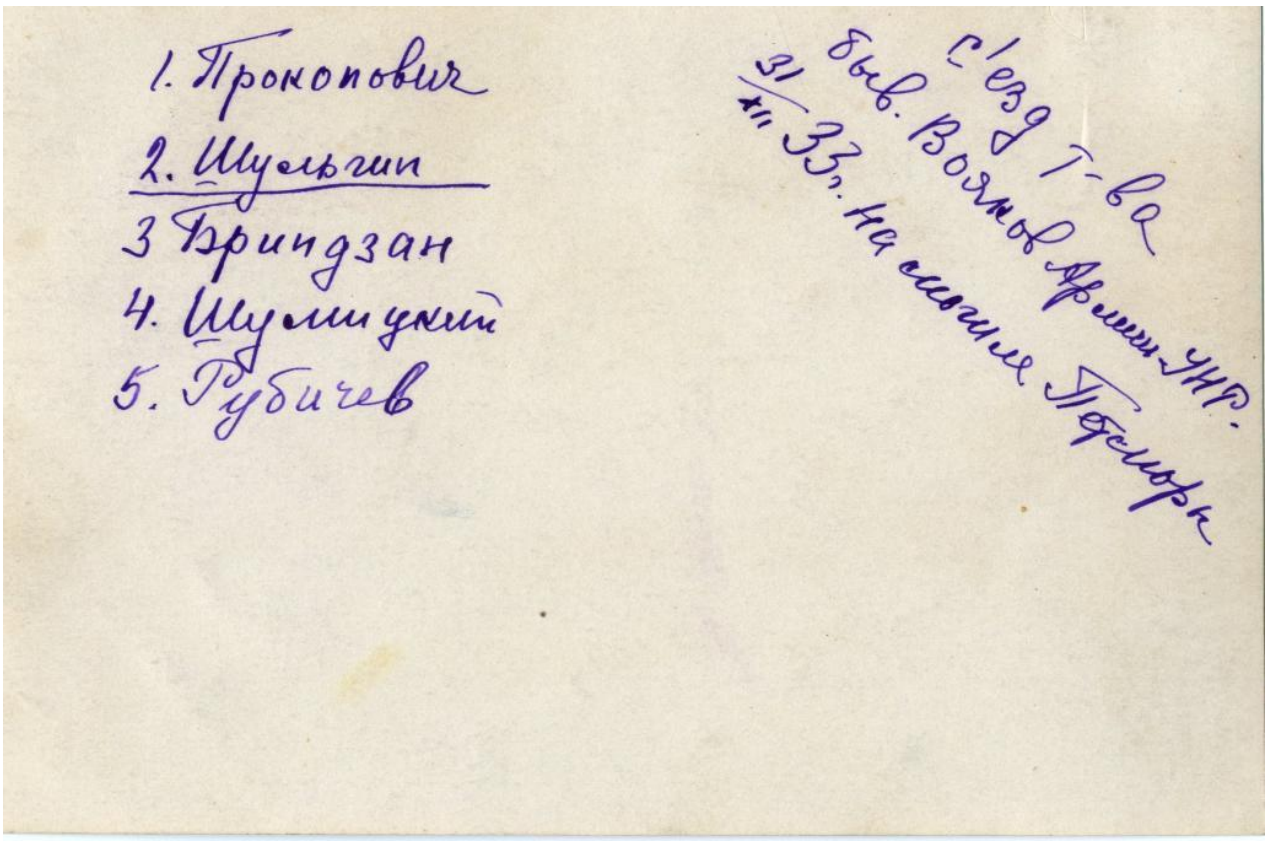
2

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 6946, т. 1, арк. 132-0

№ 31

Фото колишніх вояків Армії УНР на могилі С. Петлюри

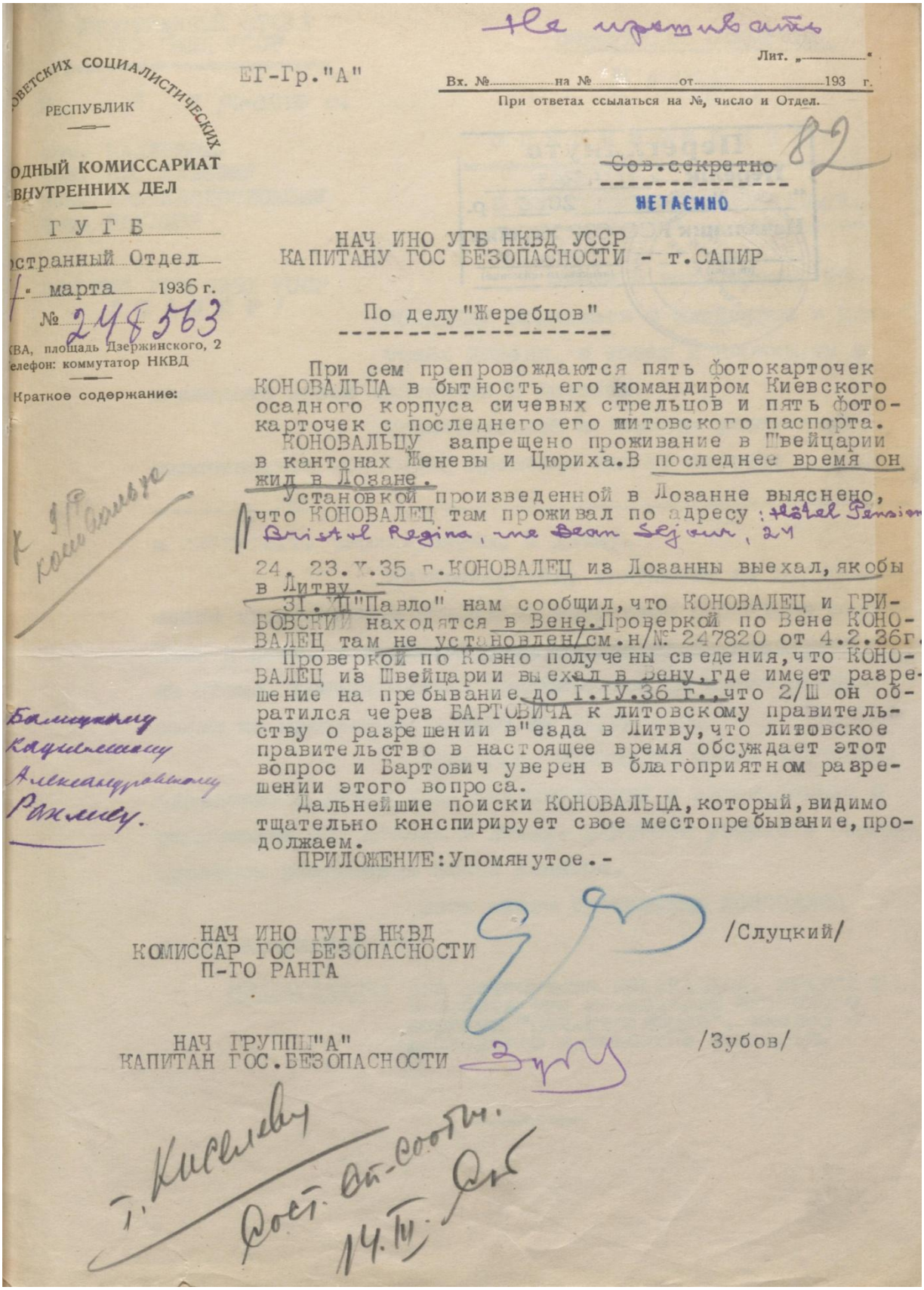

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6687, т. 1, арк. 206-06; 206-07

2. Є. Коновалець

№ 1

Інформація щодо спостереження за пересуванням Є. Коновальця, від 01.03.1936 р.

ОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ
РЕСПУБЛИК

ОДНЫЙ КОМИССАРИАТ
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Г У Г Б

остранный Отдел

1" марта 1936 г.

№ 248563

КВА, площадь Дзержинского, 2
елефон: коммутатор НКВД

Краткое содержание:

На прочитывать

Лит. „—————"

Вх. №————— на №————— от————— 193 г.

При ответах ссылаться на №, число и Отдел.

ЕГ-Гр."А"

82

~~Сов.секретно~~

НЕТАЄМНО

НАЧ ИНО УГБ НКВД УССР
КАПИТАНУ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ - т.САПИР

По делу"Жеребцов"

При сем препровождаются пять фотокарточек КОНОВАЛЬЦА в бытность его командиром Киевского осадного корпуса сичевых стрельцов и пять фотокарточек с последнего его литовского паспорта.

КОНОВАЛЬЦУ запрещено проживание в Швейцарии в кантонах Женевы и Цюриха. В последнее время он жил в Лозане.

Установкой произведенной в Лозанне выяснено, что КОНОВАЛЕЦ там проживал по адресу: Hôtel Pension Bristol Regina, rue Beau Sejour, 24

24. 23.У.35 г. КОНОВАЛЕЦ из Лозанны выехал, якобы в Литву.

31.УП"Павло" нам сообщил, что КОНОВАЛЕЦ и ГРИБОВСКИЙ находятся в Вене. Проверкой по Вене КОНОВАЛЕЦ там не установлен/см.н/№ 247820 от 4.2.36г.

Проверкой по Ковно получены сведения, что КОНОВАЛЕЦ из Швейцарии выехал в Рапу, где имеет разрешение на пребывание до 1.1У.36 г., что 2/Ш он обратился через БАРТОВИЧА к литовскому правительству о разрешении в"езда в Литву, что литовское правительство в настоящее время обсуждает этот вопрос и Бартович уверен в благоприятном разрешении этого вопроса.

Дальнейшие поиски КОНОВАЛЬЦА, который, видимо тщательно конспирирует свое местопребывание, продолжаем.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Упомянутое.-

НАЧ ИНО ГУГБ НКВД
КОМИССАР ГОС БЕЗОПАСНОСТИ
П-ГО РАНГА /Слуцкий/

НАЧ ГРУППЫ"А"
КАПИТАН ГОС.БЕЗОПАСНОСТИ /Зубов/

К 9 Р Коновальце

Балицкому
Каушанскому
Александровскому
Ржевскому.

т. Киселеву
Дост. об-сооты.
14.Ш

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 82

№ 2

Спецповідомлення про пересування Є. Коновальця, за березень 1936 р.

ИНОСТРАННЫЙ ОТДЕЛ
УГБ НКВД УССР

~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.~~
НЕТАЕМНО

"....." "/Ш-1936 г.

СПЕЦСООБЩЕНИЕ

О ПЕРЕДВИЖЕНИИ КОНОВАЛЬЦА.

тов. БАЛИЦКОМУ
тов. КАЦНЕЛЬСОНУ
тов. АЛЕКСАНДРОВСКОМУ
тов. РАХЛИСУ

НАЧ ИНО УГБ НКВД УССР
/ САПИР /

В связи с запрещением КОНОВАЛЬЦУ проживать в Швейцарии в Кантонах Женевы, а затем и Цюриха, он в последнее время находился в Лозанне.

Произведенной в Лозанне установкой выяснено, что КОНОВАЛЕЦ проживал там по адресу: _____

_____

и 23/X- п.г. выехал, якобы, в Литву.

По агентурному донесению от 31/XII-п.г. стало известно, что КОНОВАЛЕЦ совместно с СЕЛИКОМ появились в Вене. Эти данные были подтверждены проверкой по Ковно. Дополнительно выяснено, что он имеет разрешение на пребывание в Вене до 1/IУ- с.г.

2/Ш- с.г. КОНОВАЛЕЦ через БАРТОВИЧА обратился к ЛИТОВСКОМУ ПРАВИТЕЛЬСТВУ с ходатайством о разрешении ему в'езда в Литву. БАРТОВИЧ уверен в благоприятном разрешении этого вопроса.

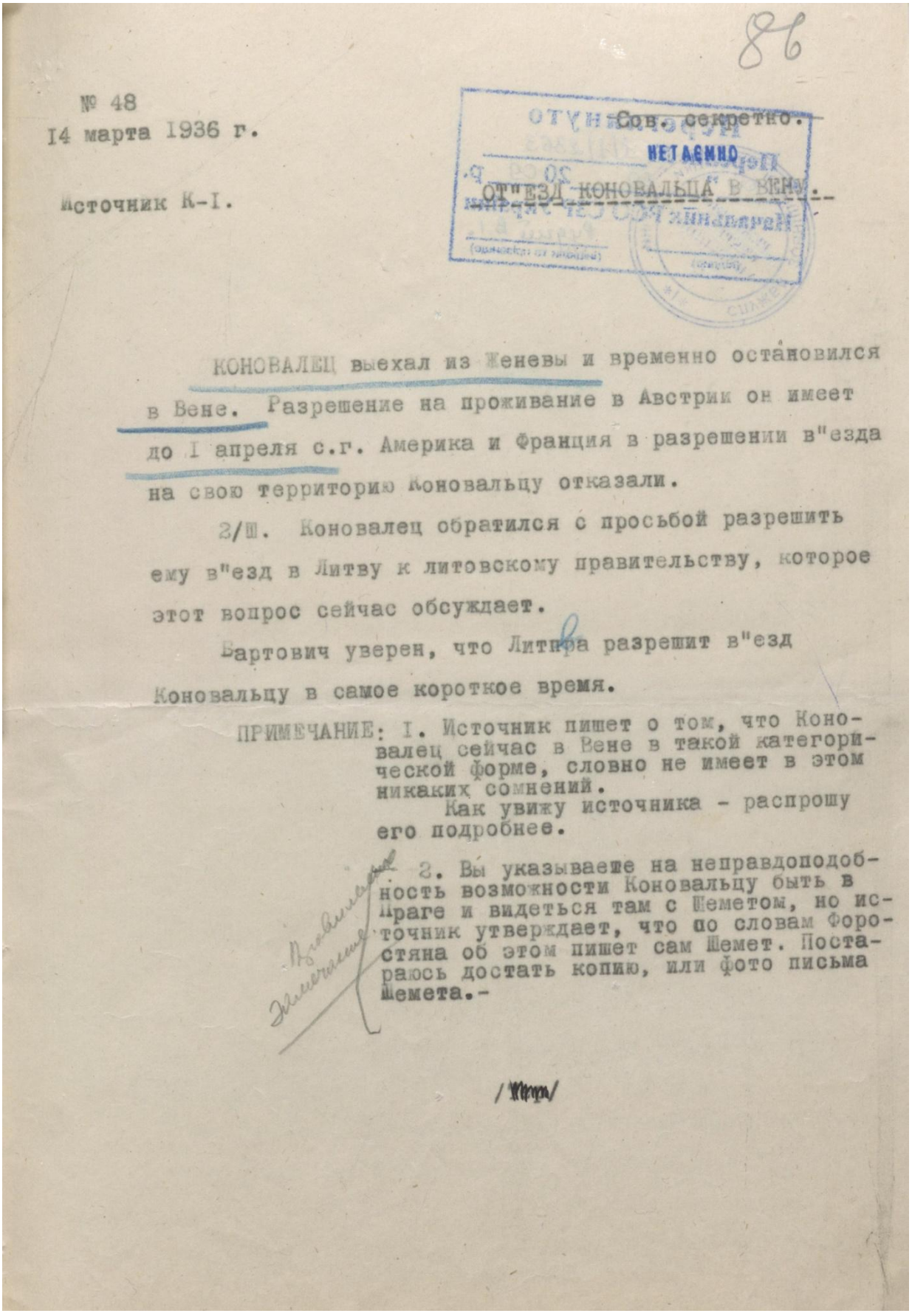
Свое место пребывания КОНОВАЛЕЦ всюду конспирирует.

ПРИЛАГАЕТСЯ: два фотоснимка КОНОВАЛЬЦА, первый в бытность его командиром Киевского корпуса "Сеч.Стрельцов", второй с последнего литовского паспорта.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 83

№ 3

Інформація від джерела “К-1” про пересування Є. Коновальця, від 14.03.1936 р.

86

№ 48
I4 марта 1936 г.

Сов. секретно.
НЕТ АСМНО

Источник К-I.

ОТ"ЕЗД КОНОВАЛЬЦА В ВЕНУ.

КОНОВАЛЕЦ выехал из Женевы и временно остановился в Вене. Разрешение на проживание в Австрии он имеет до I апреля с.г. Америка и Франция в разрешении в"езда на свою территорию Коновальцу отказали.

З/Ш. Коновалец обратился с просьбой разрешить ему в"езд в Литву к литовскому правительству, которое этот вопрос сейчас обсуждает.

Бартович уверен, что Литва разрешит в"езд Коновальцу в самое короткое время.

ПРИМЕЧАНИЕ: I. Источник пишет о том, что Коновалец сейчас в Вене в такой категорической форме, словно не имеет в этом никаких сомнений.
Как увижу источника - распрошу его подробнее.

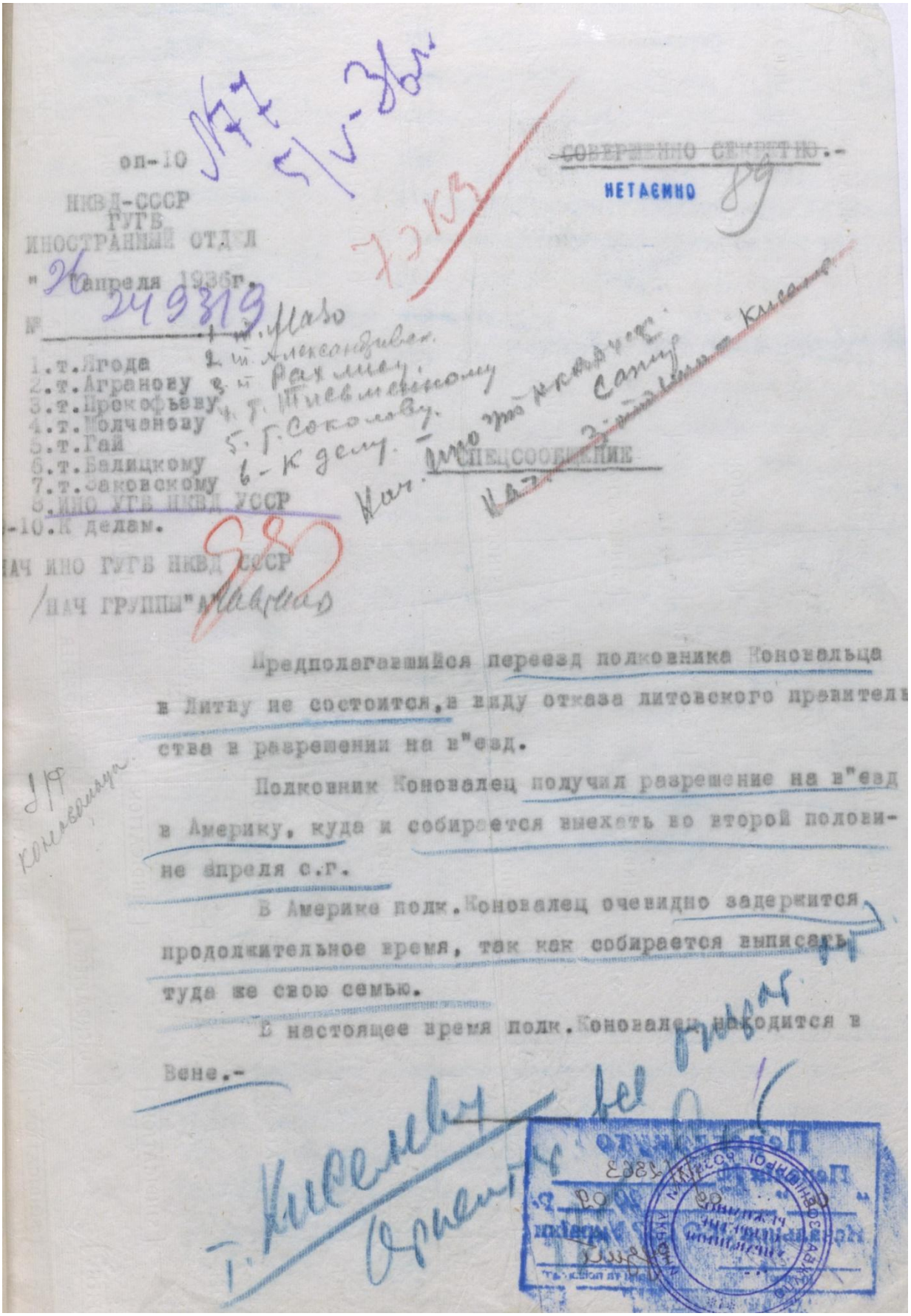
2. Вы указываете на неправдоподобность возможности Коновальцу быть в Праге и видеться там с Шеметом, но источник утверждает, что по словам Форостяна об этом пишет сам Шемет. Постараюсь достать копию, или фото письма Шемета.-

/Кем/

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 86

№ 4

Спецповідомлення про пересування Є. Коновальця, від 26.04.1936 р.

оп-10

НКВД-СССР
ГУГБ
ИНОСТРАННЫЙ ОТДЕЛ

"26" апреля 1936г.

№ 249819

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.-

НЕТАЄМНО

1.т.Ягода
2.т.Агранову
3.т.Прокофьеву
4.т.Молчанову
5.Т.Гай
6.т.Балицкому
7.т.Заковскому
8.ИНО УГБ НКВД УССР
9-10.К делам.

НАЧ ИНО ГУГБ НКВД СССР
/НАЧ ГРУППЫ"А"

СПЕЦСООБЩЕНИЕ

Предполагавшийся переезд полковника Коновальца в Литву не состоится,в виду отказа литовского правительства в разрешении на в"езд.

Полковник Коновалец получил разрешение на в"езд в Америку, куда и собирается выехать во второй половине апреля с.г.

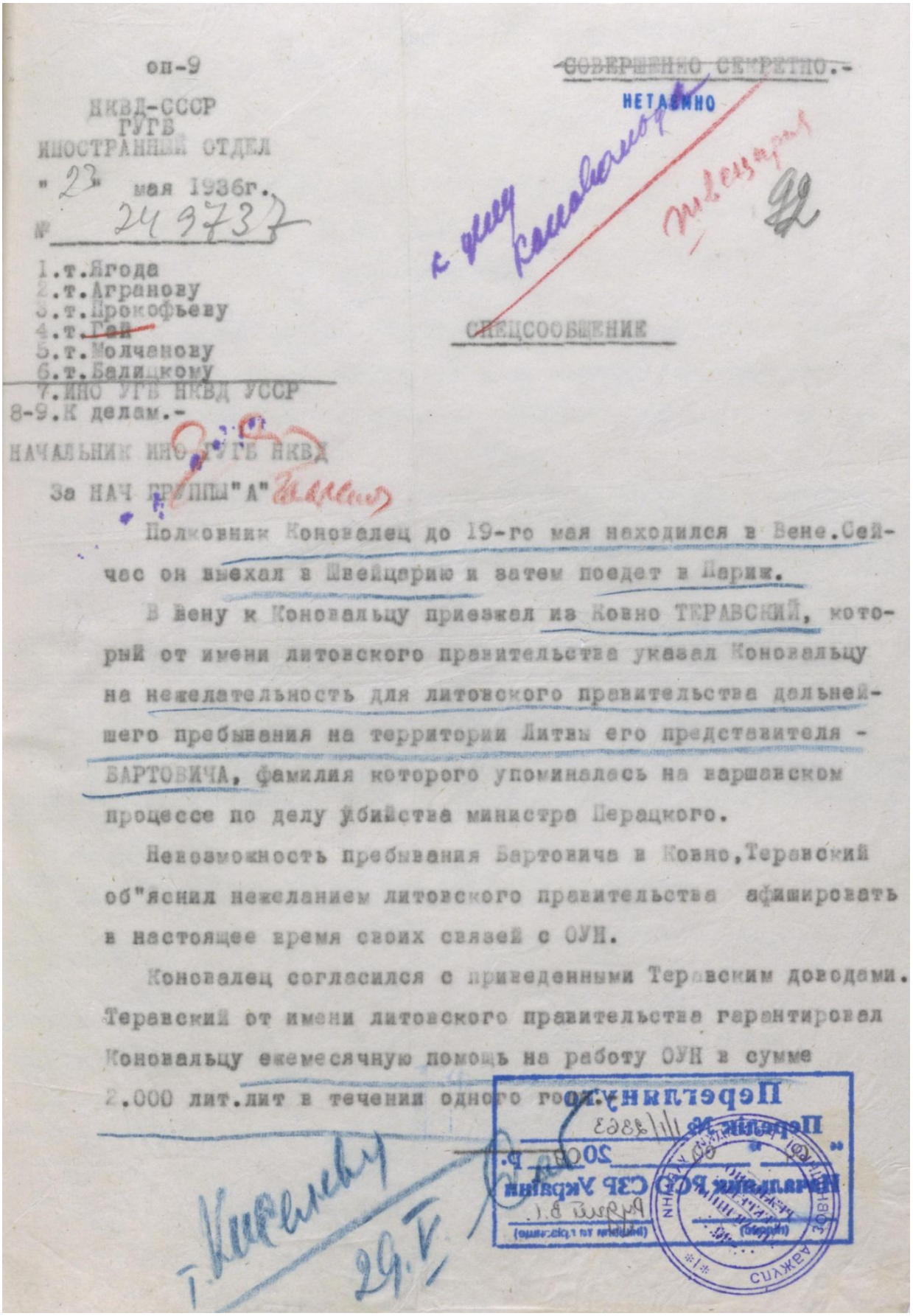
В Америке полк.Коновалец очевидно задержится продолжительное время, так как собирается выписать туда же свою семью.

В настоящее время полк.Коновалец находится в Вене.-

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 89

№ 5

Спецповідомлення про пересування Є. Коновальця, від 23.05.1936 р.

оп-9

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.-

НКВД-СССР
ГУГБ
ИНОСТРАННЫЙ ОТДЕЛ
"23" мая 1936г.
№ 24 9737

НЕТАЙНО

1.т.Ягода
2.т.Агранову
3.т.Прокофьеву
4.т.Гай
5.т.Молчанову
6.т.Бадицкому
7.ИНО УГБ НКВД УССР
8-9.К делам.-

НАЧАЛЬНИК ИНО УГБ НКВД
За НАЧ ГРУППЫ "А"

СПЕЦСООБЩЕНИЕ

Полковник Коновалец до 19-го мая находился в Вене.Сейчас он выехал в Швейцарию и затем поедет в Париж.

В Вену к Коновальцу приезжал из Ковно ТЕРАВСКИЙ, который от имени литовского правительства указал Коновальцу на нежелательность для литовского правительства дальнейшего пребывания на территории Литвы его представителя - БАРТОВИЧА, фамилия которого упоминалась на варшавском процессе по делу убийства министра Перацкого.

Невозможность пребывания Бартовича в Ковно,Терановский об"яснил нежеланием литовского правительства афишировать в настоящее время своих связей с ОУН.

Коновалец согласился с приведенными Терановским доводами. Терановский от имени литовского правительства гарантировал Коновальцу ежемесячную помощь на работу ОУН в сумме 2.000 лит.лит в течении одного года.

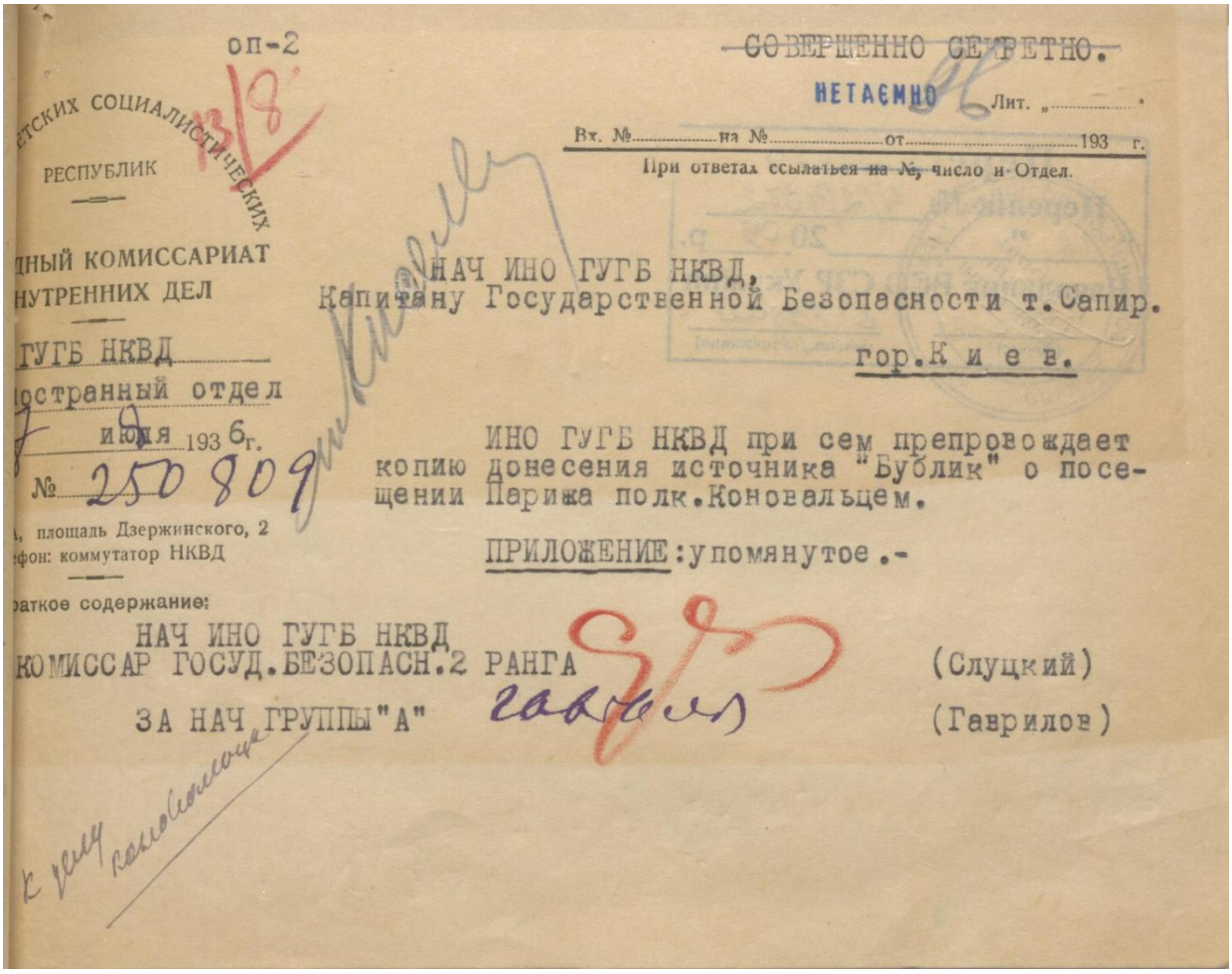
Перелучнику

29.V

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 92

№ 6

Повідомлення джерела “Бублик” про перебування Є. Коновальця у Парижі, від 05.07.1936 р.

оп-2

ЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ
РЕСПУБЛИК

ДНЫЙ КОМИССАРИАТ
НУТРЕННИХ ДЕЛ

ГУГБ НКВД
остранный отдел
7 июля 1936 г.
№ 250809

, площадь Дзержинского, 2
ефон: коммутатор НКВД

раткое содержание:

НАЧ ИНО ГУГБ НКВД
КОМИССАР ГОСУД.БЕЗОПАСН.2 РАНГА (Слуцкий)
ЗА НАЧ ГРУППЫ "А" (Гаврилов)

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.
НЕТАЄМНО Лит. „ ”

Вх. №..... на №..... от..... 193 г.
При ответах ссылаться на №, число и Отдел.

НАЧ ИНО ГУГБ НКВД,
Капитану Государственной Безопасности т.Сапир.
гор.К и е в.

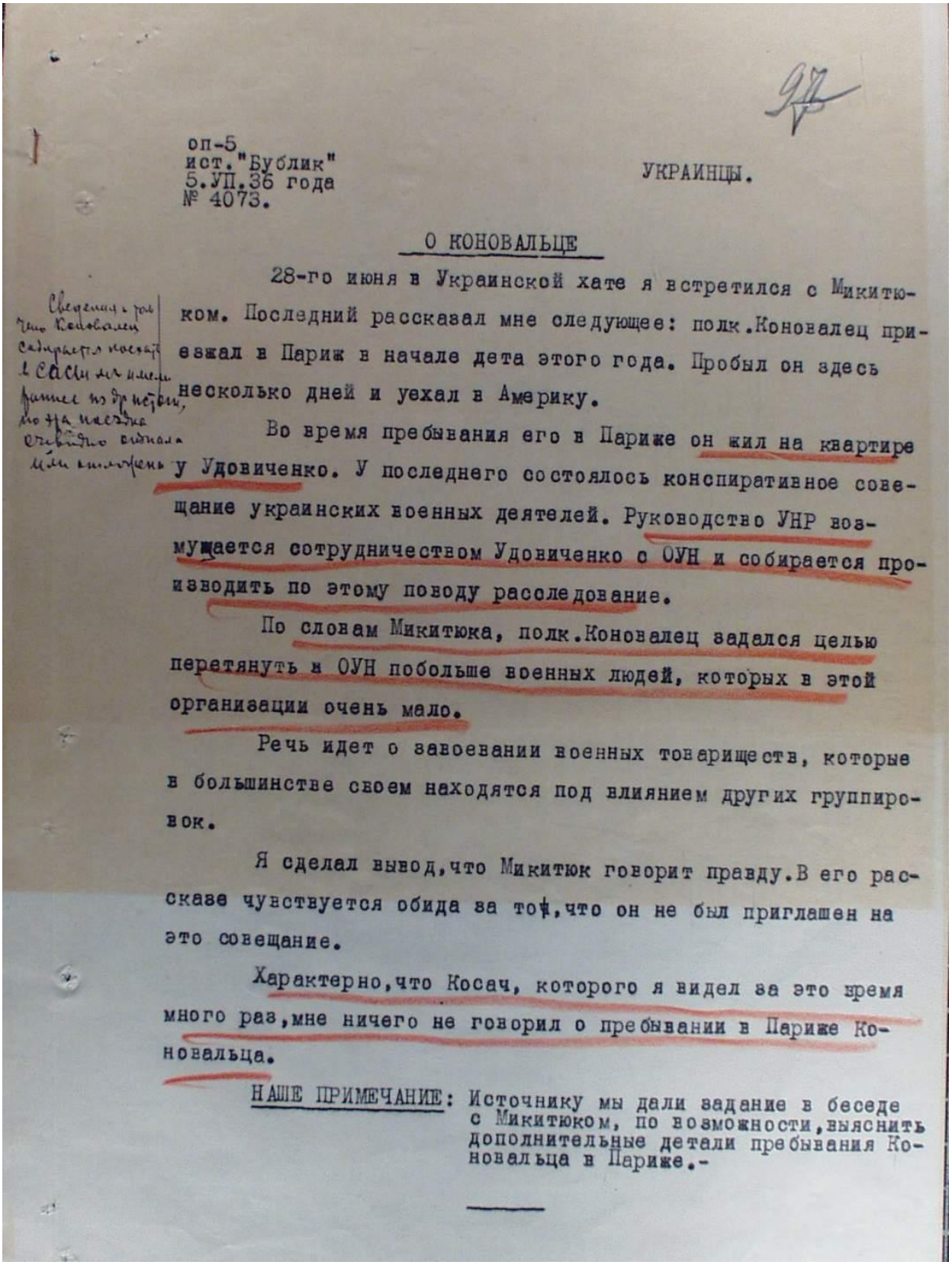
ИНО ГУГБ НКВД при сем препровождает копию донесения источника "Бублик" о посещении Парижа полк.Коновальцем.

ПРИЛОЖЕНИЕ: упомянутое.-

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 96

№ 7

Повідомлення джерела “Бублик” про перебування Є. Коновальця у Парижі, від 07.07.1936 р.

оп-5
ист."Бублик"
5.УП.36 года
№ 4073.

УКРАИНЦЫ.

О КОНОВАЛЬЦЕ

28-го июня в Украинской хате я встретился с Микитюком. Последний рассказал мне следующее: полк.Коновалец приехал в Париж в начале дета этого года. Пробыл он здесь несколько дней и уехал в Америку.

Во время пребывания его в Париже он жил на квартире у Удовиченко. У последнего состоялось конспиративное совещание украинских военных деятелей. Руководство УНР возмущается сотрудничеством Удовиченко с ОУН и собирается производить по этому поводу расследование.

По словам Микитюка, полк.Коновалец задался целью перетянуть в ОУН побольше военных людей, которых в этой организации очень мало.

Речь идет о завоевании военных товариществ, которые в большинстве своем находятся под влиянием других группировок.

Я сделал вывод,что Микитюк говорит правду.В его рассказе чувствуется обида за то,что он не был приглашен на это совещание.

Характерно,что Косач, которого я видел за это время много раз,мне ничего не говорил о пребывании в Париже Коновальца.

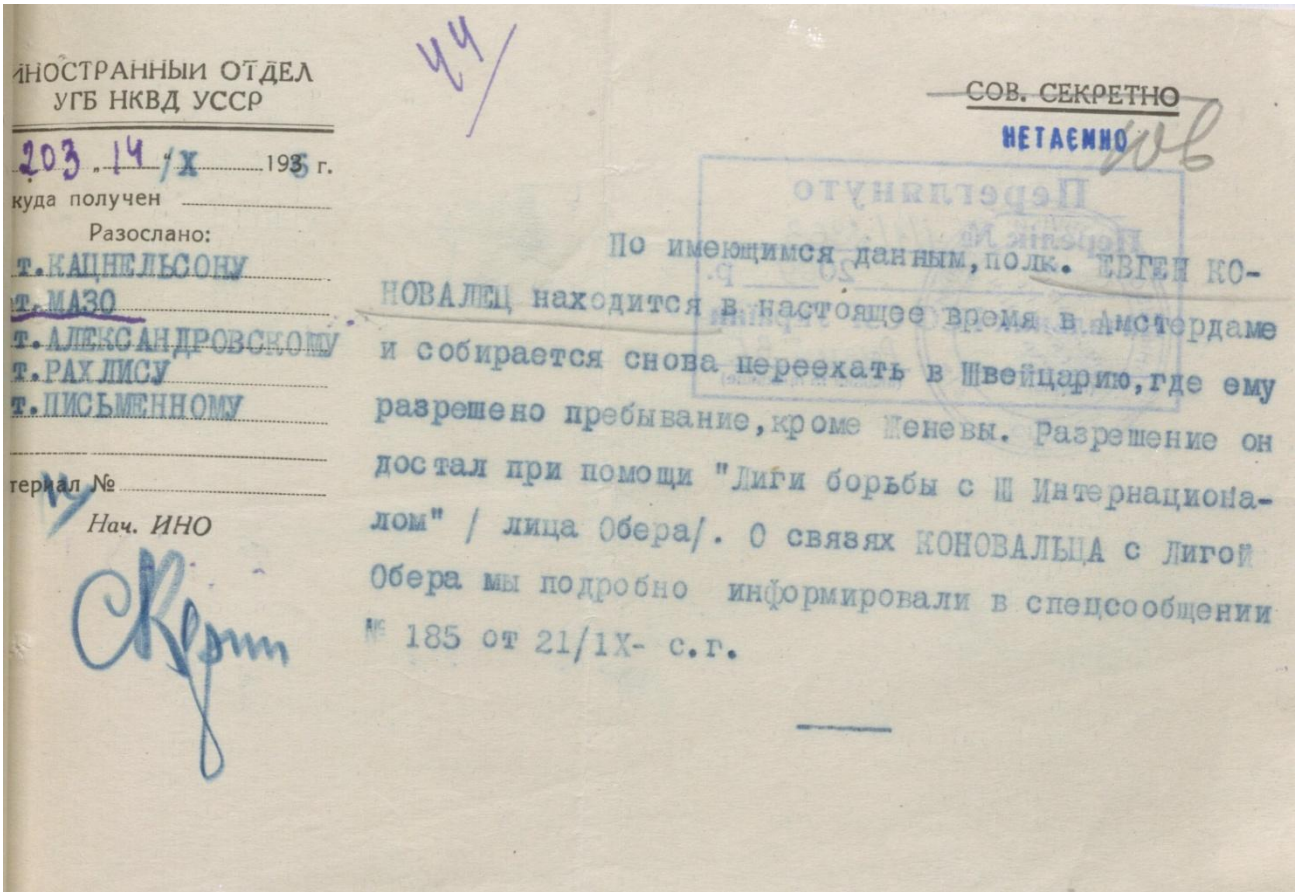
НАШЕ ПРИМЕЧАНИЕ: Источнику мы дали задание в беседе с Микитюком, по возможности,выяснить дополнительные детали пребывания Коновальца в Париже.-

---

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 97

№ 8

Інформація про перебування Є. Коновальця у Амстердамі, від 14.10.1936 р.

ИНОСТРАННЫЙ ОТДЕЛ
УГБ НКВД УССР

203. 14/X 193 г.
куда получен
Разослано:
т. КАЦНЕЛЬСОНУ
т. МАЗО
т. АЛЕКСАНДРОВСКОМУ
т. РАХЛИСУ
т. ПИСЬМЕННОМУ

терминал №
Нач. ИНО

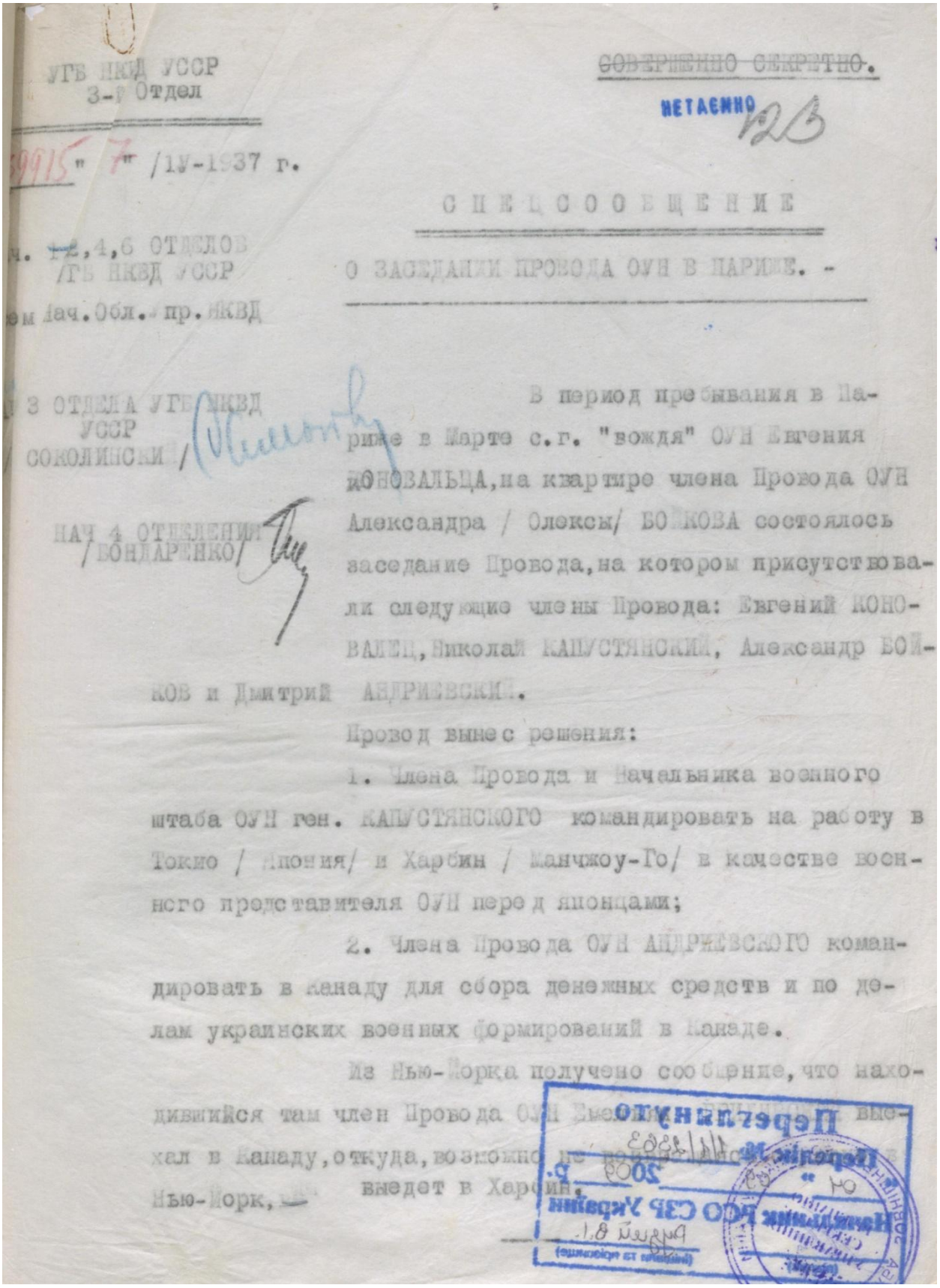
СОВ. СЕКРЕТНО
НЕТАЄМНО

По имеющимся данным, полк. ЕВГЕН КОНОВАЛЕЦ находится в настоящее время в Амстердаме и собирается снова переехать в Швейцарию, где ему разрешено пребывание, кроме Женевы. Разрешение он достал при помощи "Лиги борьбы с III Интернационалом" / лица Обера/. О связях КОНОВАЛЬЦА с Лигой Обера мы подробно информировали в спецсообщении № 185 от 21/1X- с.г.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 106

№ 9

Спецповідомлення про нараду Проводу ОУН у Парижі, від 07.04.1937 р.

УГБ НКВД УССР
3-Р Отдел

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.

НЕТАСИНО

"7" /IV-1937 г.

СПЕЦСООБЩЕНИЕ

О ЗАСЕДАНИИ ПРОВОДА ОУН В ПАРИЖЕ. -

В период пребывания в Париже в Марте с.г. "вождя" ОУН Евгения КОНОВАЛЬЦА, на квартире члена Провода ОУН Александра / Олексы/ БОЙКОВА состоялось заседание Провода, на котором присутствовали следующие члены Провода: Евгений КОНОВАЛЕЦ, Николай КАПУСТЯНСКИЙ, Александр БОЙКОВ и Дмитрий АНДРИЕВСКИЙ.

Провод вынес решения:

1. Члена Провода и Начальника военного штаба ОУН ген. КАПУСТЯНСКОГО командировать на работу в Токио / Япония/ и Харбин / Манчжоу-Го/ в качестве военного представителя ОУН перед японцами;

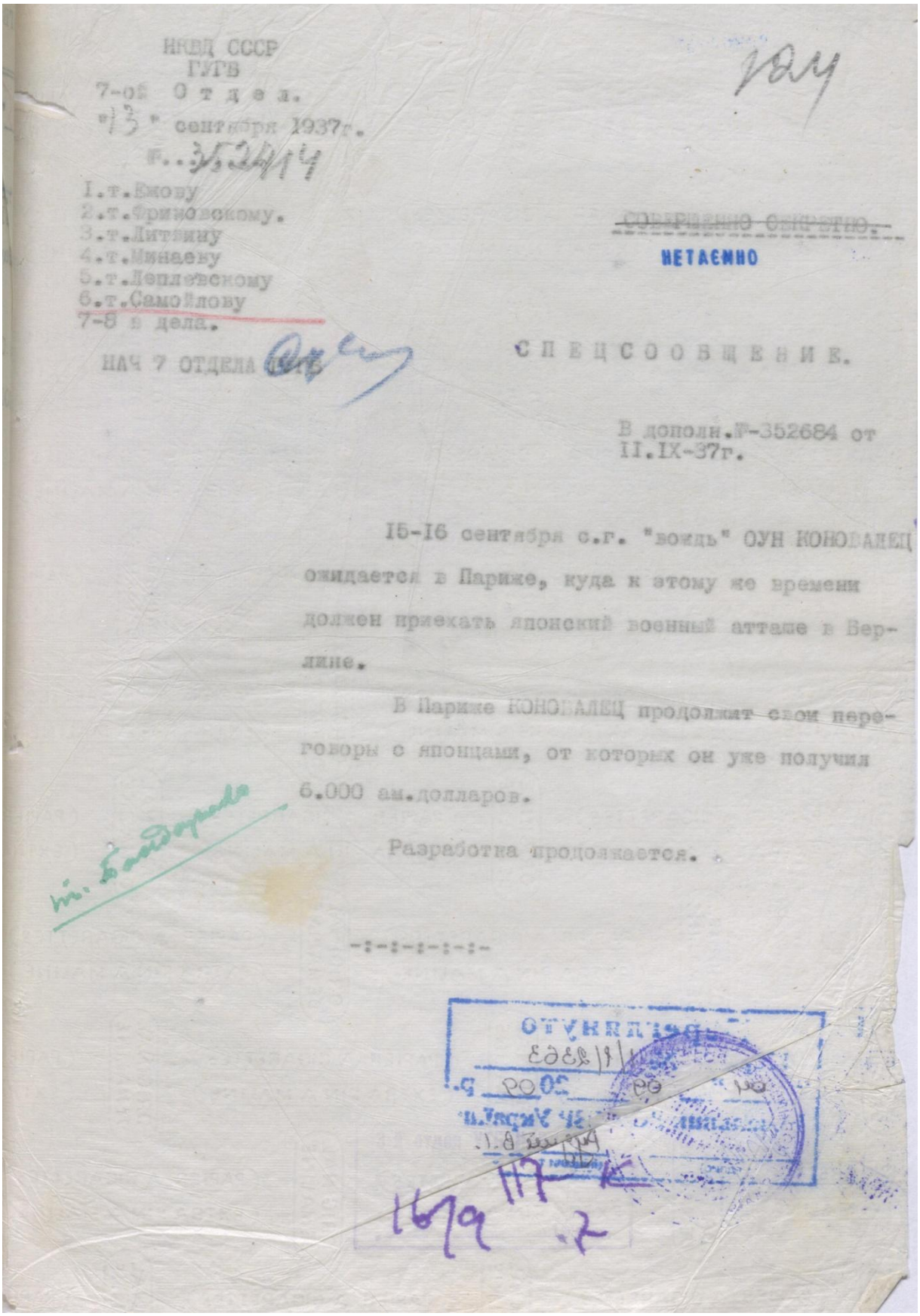
2. Члена Провода ОУН АНДРИЕВСКОГО командировать в Канаду для сбора денежных средств и по делам украинских военных формирований в Канаде.

Из Нью-Йорка получено сообщение, что находившийся там член Провода ОУН [illegible] выехал в Канаду, откуда, возможно [illegible] в Нью-Йорк, [illegible] выедет в Харбин.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 123

№ 10

Спецповідомлення про зустріч Є. Коновальця з японським аташе у Парижі, від 13.09.1937 р.

НКВД СССР
ГУГБ
7-ое Отдела.
"13" сентября 1937г.
№ 352414

1.т.Ежову
2.т.Фриновскому.
3.т.Литвину
4.т.Минаеву
5.т.Леплевскому
6.т.Самолову
7-8 в дела.

НАЧ 7 ОТДЕЛА ГУГБ

~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.~~
НЕТАЄМНО

СПЕЦСООБЩЕНИЕ.

В дополн.№-352684 от
11.IX-37г.

15-16 сентября с.г. "вождь" ОУН КОНОВАЛЕЦ ожидается в Париже, куда к этому же времени должен приехать японский военный атташе в Берлине.

В Париже КОНОВАЛЕЦ продолжит свои переговоры с японцами, от которых он уже получил 6.000 ам.долларов.

Разработка продолжается.

-:-:-:-:-:-

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 6964, т. 1, арк. 124

З. А. Мельник

№ 1

Довідка за справою-формуляром на А. Мельника, за листопад 1944 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО~~

С П Р А В К А

по делу-формуляр № 4/206 на

МЕЛЬНИКА Андрея, 1890 года рождения, уроженца с.Якубовая Воля, Дрогобычской области, украинца, бывш.полковника петлюровской армии.

Дело-формуляр заведено 8 мая 1944 года на основании материалов агентов "АЛЕКСЕЕВА", "ТАЙГА", "ОРЕЛ" "ОКСАНЫ", "82", "ЯРОСЛАВА" и целого ряда других официальных источников.

Из этих данных устанавливается, что МЕЛЬНИК во время мировой войны находился на службе в австрийской армии в качестве добровольца в украинском отряде "Сичови Стрильци". В 1916 г. попал в плен к русским, из плена убежал.

В 1917 г. вместе с КОНОВАЛЬЦЕМ и СУШКО Романом, принимал участие в организации вооруженной силы УНР.

В 1920 г. после разгрома так наз. Украинской Галицийской армии /УГА/; бежал на территорию Западной Украины, где принялся за создание украинской военной организации.

За эту работу польскими властями был осужден к 4 годам тюрьмы. По освобождении, некоторое время работал в должности администратора при митрополите ШЕПТИЦКОМ.

После убийства в 1938 г. КОНОВАЛЬЦА, МЕЛЬНИК возглавил контрреволюционную организацию украинских националистов ОУН, существующую с 1920 г. и стоявшую на платформе "Единой независимой соборной Украины" и руководит ею до настоящего =ремени.

В 1939-1941 г.г., после раскола ОУН на сторонников МЕЛЬНИКА и БАНДЕРЫ, ОУН, руководимая МЕЛЬНИКОМ, тесно связала свою антисоветскую деятельность с авантюристскими планами гитлеровской Германии на Востоке и стала открыто на службу немецко-фашистским захватчикам.

8

2.-

Украинско-немецкие националисты, возглавляемые Андреем МЕЛЬНИКОМ, придерживаются выжидательной тактики в вопросе создания самостоятельной Украины и свои надежды в этом возлагают и до настоящего времени на Германию.

МЕЛЬНИК ориентировался только на немецкий фашизм, игнорируя значение организации украинских сил в борьбе за "самостоятельное украинское государство" и только при помощи немцев имел ввиду строить "Самостоятельную Украину".

По данным агента "82" известно, что руководитель "провода" организации украинских националистов, МЕЛЬНИК в настоящее время находится в г.Берлине, содержится немцами под домашним арестом.

Установлено также, что Андрей МЕЛЬНИК является прямым агентом немецких разведывательных органов, под руководством немцев продолжает вести активную борьбу против Советского Союза, засылая в наш тыл шпионов, террористов и диверсантов.

Для разработки руководящих центров и, в частности, МЕЛЬНИКА, а также организации специальных мероприятий по ликвидации их, за кордон выведены следующие агенты: "МСТИСЛАВ", "ОРЕЛ", "ВОЛКОВСКИЙ", "НИКОЛЬСКИЙ", "ЗАХИДНЫЙ" и др.

Одновременно, в целях разложения украинского националистического подполья мельниковского направления и организации специальных мероприятий по ликвидации МЕЛЬНИКА Андрея, 4 Управлением НКГБ УССР подготовляется и в ближайшее время будет выброшена за кордон в г.Берлин специальная группа "ВУЛКАН".

ЗАМ НАЧ ОТД-НИЯ I ОТД 4 УПР НКГБ УССР
Капитан Госбезопасности /ПРИЙМАК/

СОГЛАСЕН: ЗАМ НАЧ I ОТДЕЛА 4 УПР НКГБ УССР
Майор Госбезопасности /ЛЕВЕНЕЦ/

ноября 1944 г.

Верно: ЗАМ НАЧ 6 ОТДЕЛА 2 УПР НКГБ УССР
Майор Госбезопасности /КРАВЧЕНКО/

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 11332, т. 2, арк. 7-8

№ 2

План спецзаходів НКДБ УРСР по агентурній справі “Сич”, від 11.11.1944 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО~~

"УТВЕРЖДАЮ"
ЗАМ НАРКОМА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УССР
КОМИССАР ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

/ДРОЗДЕЦКИЙ/

"11" ноября 1944 г.

П Л А Н

специальных мероприятий 4 Управления НКГБ УССР
по агентурному делу "Сич"

По данным агентов "82","ЯРОСЛАВА","ОКСАНЫ" и других источников известно, что руководитель "Провода" организации украинских националистов Андрей МЕЛЬНИК в настоящее время находится в гор.Берлине и,якобы, содержится немцами под домашним арестом.

Установлено также, что Андрей МЕЛЬНИК, являясь прямым агентом немецких разведывательных органов, под руководством и при непосредственной поддержке со стороны немцев, продолжает вести активную борьбу против Советского Союза, засылая в наш тыл шпионов, террористов и диверсантов.

Имея ввиду разложение украинского националистического подполья мельниковского направления и парализации его действий на территории СССР, 4 Управление НКГБ УССР считает необходимым организовать ликвидацию руководителя этого формирования,Андрея МЕЛЬНИКА, для чего провести следующие мероприятия:

1. Создать специальную группу в числе 5-7 человек и выбросить ее в район города Берлина.

2. СпецГруппу укомплектовать из числа проверенной агентуры 4 и 2 Управлений НКГБ УССР,работающей по линии украинских националистов и имеющей опыт в подпольной работе в тылу противника.

48

3. Принимая во внимание режимные условия, а также и то, что МЕЛЬНИК несомненно находится под наблюдением немецких разведывательных органов, в состав группы ввести 2-3 агентов из числа военнопленных немцев, знающих хорошо Берлин, в задачу которых будут входить все вопросы, относящиеся к легализации, как всей группы, так и лиц, являющихся непосредственными исполнителями настоящего задания.

Одновременно в состав группы ввести двух агентов из числа украинских националистов мельниковцев, знающих хорошо Берлин, располагающих там связями, как среди украинских националистов, так и среди местного населения и в совершенстве владеющих немецким языком.

В этих целях в состав группы ввести агентов "ЯРОСЛАВА", знающего город Берлин и располагающего интересными связями в оперативном отношении среди ОУН и УНО и агента "БОРЕЦ", которого использовать, как прямого исполнителя настоящего задания.

4. Агентов из числа немцев в курс задания не посвящать.

5. Для поддержания связи с нами, группе придать радиостанцию и радиста.

6. Боевых операций группа в районе своего нахождения не проводит.

Перед группой поставить следующие задачи:

Ликвидировать находящегося в гор. Берлине руководителя "Провода" организации украинских националистов мельниковского направления Андрея МЕЛЬНИКА, в этих целях:

а/ Агенты, ведущие подготовку к осуществлению ликвидации, легализуются в гор. Берлине, остальной же состав группы находится на нелегальном положении в окрестностях Берлина.

б/ Связь между агентами и группой осуществляется при помощи выделенного для этой цели специального связника из числа участников группы.

79

3.-

в/ После ликвидации, спецгруппа принимает меры к выходу на нашу сторону. В случае невозможности - остается на месте, на нелегальном положении, до прихода туда войск Красной Армии.

Спецгруппу в дальнейшем именовать "ВУЛКАН".

Исходя из поставленных перед группой задач, спецгруппу "ВУЛКАН" соответствующим образом вооружить, экипировать, снабдить необходимыми для легализации в условиях Берлина документами.

На расходы, связанные с выполнением настоящего задания, спецгруппе "ВУЛКАН" выдать 30.000 тысяч немецких марок.

Вывод группы осуществить в первой половине декабря 1944 года.

Организацию группы, подготовку и вывод ее возложить на зам. начальника отделения 4 Управления НКГБ УССР, капитана государственной безопасности т.ПРИЙМАКА и старшего оперативного уполномоченного 4 Управления НКГБ УССР, старшего лейтенанта государственной безопасности - т.БУТЕНКО.-

ЗАМ.НАЧАЛЬНИКА ОТДЕЛЕНИЯ I ОТД. 4 УПР. НКГБ УССР
КАПИТАН ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
/ПРИЙМАК/

СОГЛАСНЫ: ЗАМ НАЧАЛЬНИКА I ОТДЕЛА 4 УПР. НКГБ УССР
МАЙОР ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
/ЛЕВИНЕЦ/

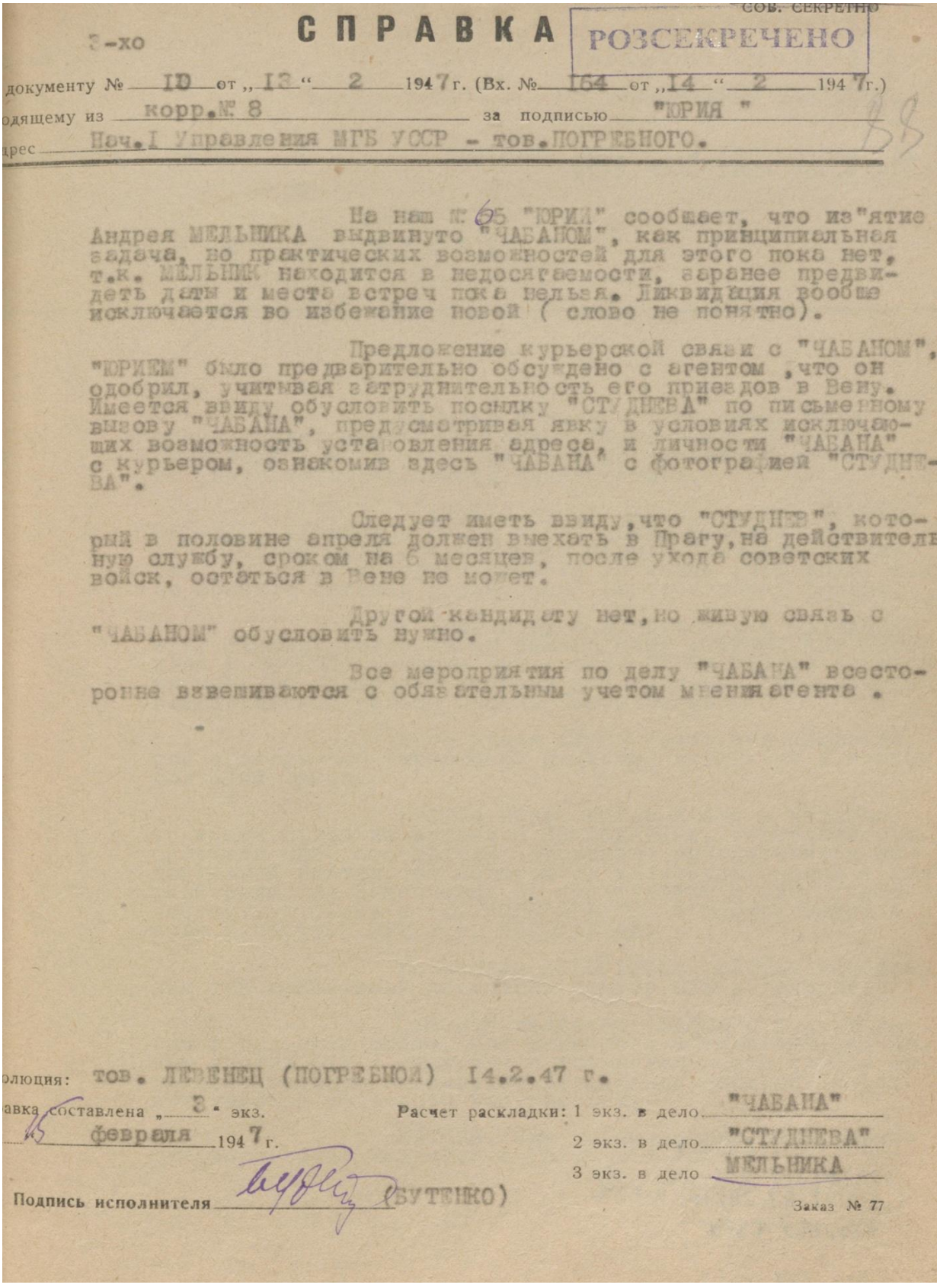
НАЧАЛЬНИК 4 УПРАВЛЕНИЯ НКГБ УССР
ПОДПОЛКОВНИК ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
/СИДОРОВ/

"10" ноября 1944 г.
г.Киев.
2/рп

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 11332, т. 2, арк. 77-79

№ 3

Довідка стосовно А. Мельника, від 15.02.1947 р.

СОВ. СЕКРЕТНО

РОЗСЕКРЕЧЕНО

3-хо

СПРАВКА

документу № ID от „13" 2 1947 г. (Вх. № 164 от „14" 2 1947 г.)

одящему из корр.№ 8 за подписью "ЮРИЯ"

дрес Нач.I Управления МГБ УССР - тов.ПОГРЕБНОГО.

На наш № 65 "ЮРИЙ" сообщает, что из"ятие Андрея МЕЛЬНИКА выдвинуто "ЧАБАНОМ", как принципиальная задача, но практических возможностей для этого пока нет, т.к. МЕЛЬНИК находится в недосягаемости, заранее предвидеть даты и места встреч пока нельзя. Ликвидация вообще исключается во избежание повой (слово не понятно).

Предложение курьерской связи с "ЧАБАНОМ", "ЮРИЕМ" было предварительно обсуждено с агентом ,что он одобрил, учитывая затруднительность его приездов в Вену. Имеется ввиду обусловить посылку "СТУДНЕВА" по письменному вызову "ЧАБАНА", предусматривая явку в условиях исключающих возможность установления адреса, и личности "ЧАБАНА" с курьером, ознакомив здесь "ЧАБАНА" с фотографией "СТУДНЕВА".

Следует иметь ввиду,что "СТУДНЕВ", который в половине апреля должен выехать в Прагу,на действительную службу, сроком на 6 месяцев, после ухода советских войск, остаться в Вене не может.

Другой кандидату нет,но живую связь с "ЧАБАНОМ" обусловить нужно.

Все мероприятия по делу "ЧАБАНА" всесторонне взвешиваются с обязательным учетом мнения агента .

олюция: тов. ЛЕВЕНЕЦ (ПОГРЕБНОЙ) 14.2.47 г.

авка составлена „3" экз. Расчет раскладки: 1 экз. в дело "ЧАБАНА"

15 февраля 1947 г. 2 экз. в дело "СТУДНЕВА"

3 экз. в дело МЕЛЬНИКА

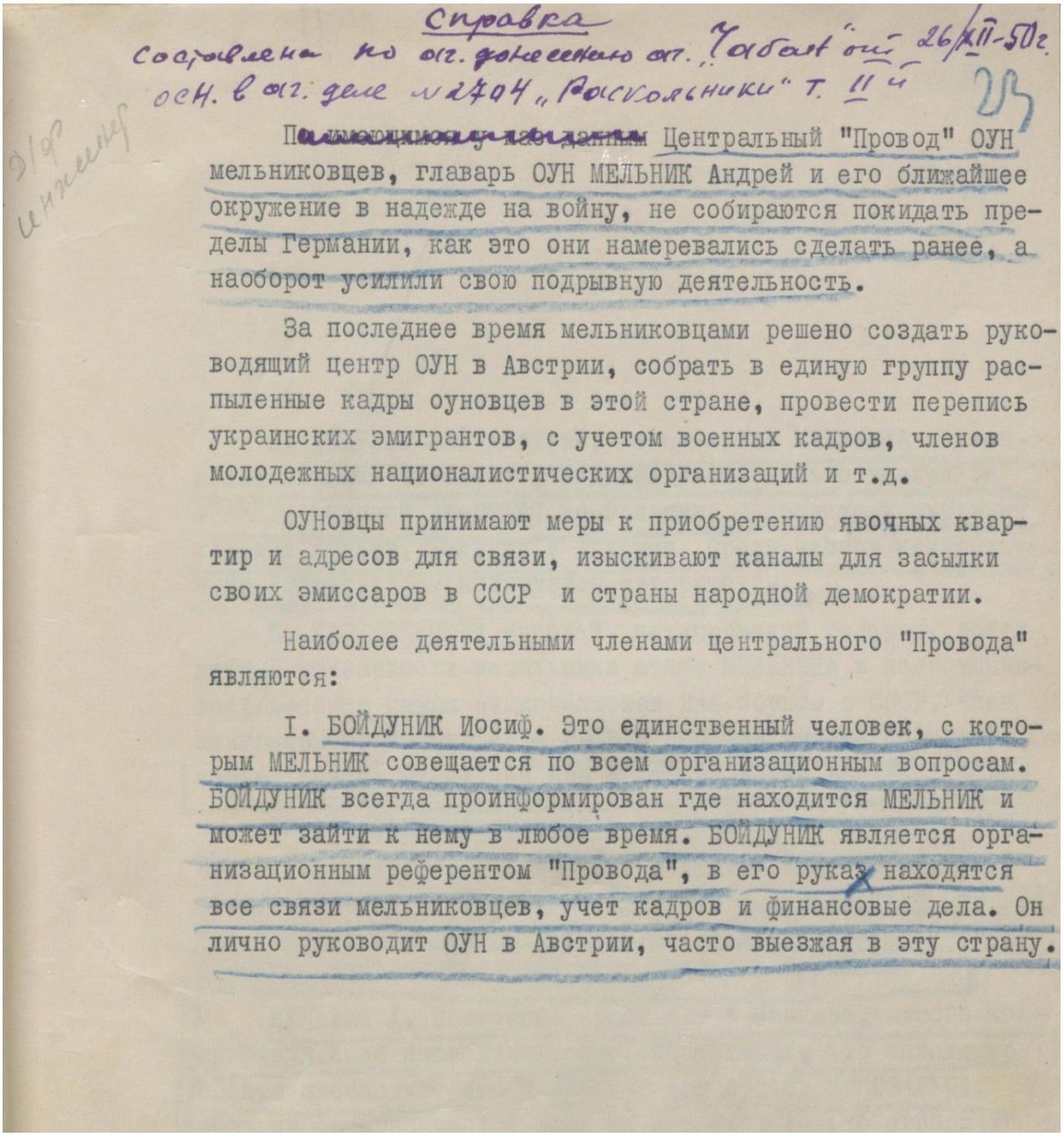
Подпись исполнителя (БУТЕНКО)

Заказ № 77

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 11332, т. 1, арк. 88

№ 4

Довідка складена за агентурним повідомленням агента “Чабан”, від 26.12.1950 р.

Справка

составлена по агент. донесению аг. "Чабан" от 26/XII-50г.
осн. в оп. деле №2704 „Раскольники" т. II ч

23

Зам. нач. 2 отд. инженер

По имеющимся данным Центральный "Провод" ОУН мельниковцев, главарь ОУН МЕЛЬНИК Андрей и его ближайшее окружение в надежде на войну, не собираются покидать пределы Германии, как это они намеревались сделать ранее, а наоборот усилили свою подрывную деятельность.

За последнее время мельниковцами решено создать руководящий центр ОУН в Австрии, собрать в единую группу распыленные кадры оуновцев в этой стране, провести перепись украинских эмигрантов, с учетом военных кадров, членов молодежных националистических организаций и т.д.

ОУНовцы принимают меры к приобретению явочных квартир и адресов для связи, изыскивают каналы для засылки своих эмиссаров в СССР и страны народной демократии.

Наиболее деятельными членами центрального "Провода" являются:

I. БОЙДУНИК Иосиф. Это единственный человек, с которым МЕЛЬНИК совещается по всем организационным вопросам. БОЙДУНИК всегда проинформирован где находится МЕЛЬНИК и может зайти к нему в любое время. БОЙДУНИК является организационным референтом "Провода", в его руках находятся все связи мельниковцев, учет кадров и финансовые дела. Он лично руководит ОУН в Австрии, часто выезжая в эту страну.

24

2.

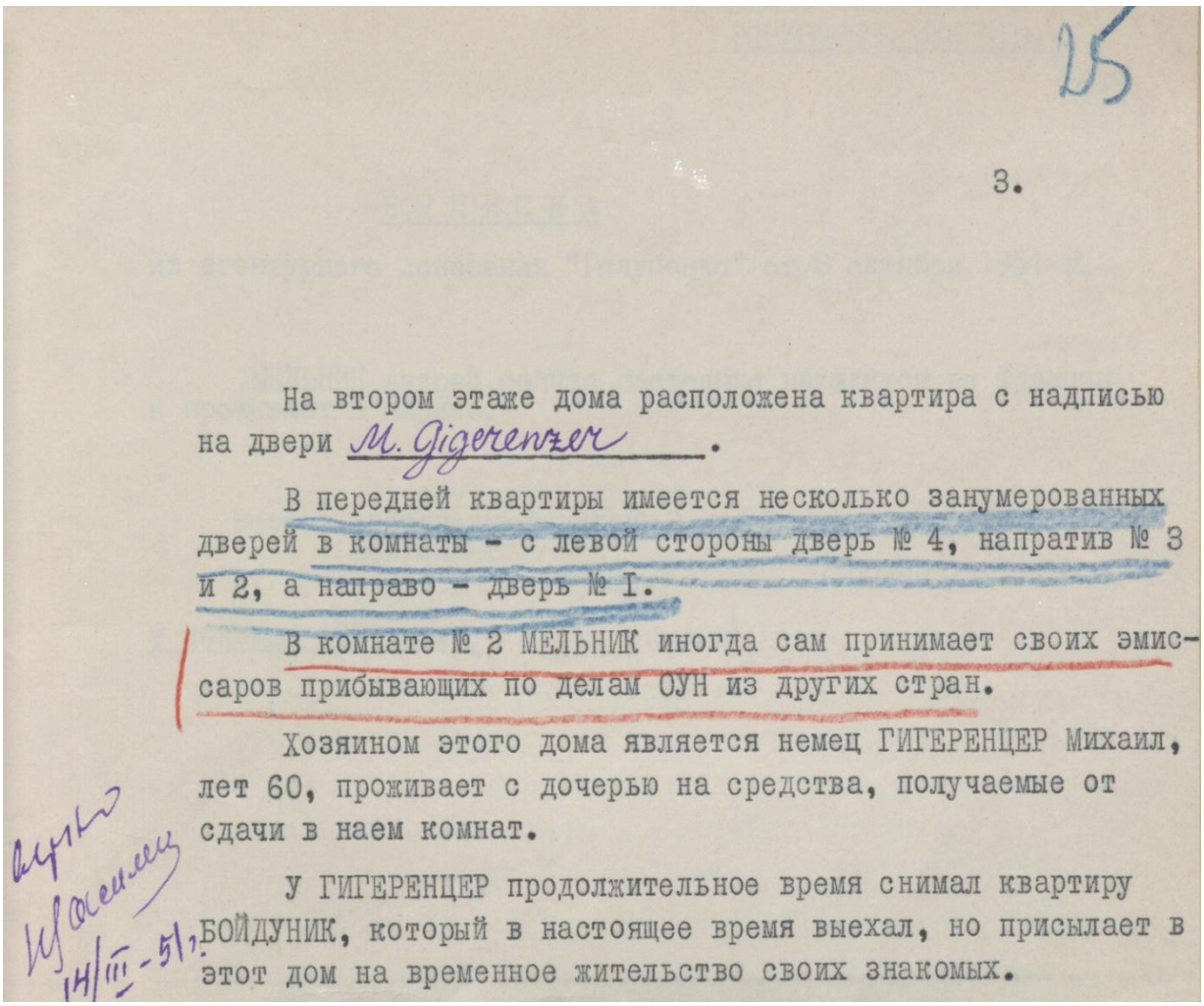
2. АНДРИЕВСКИЙ Дмитрий, заместитель МЕЛЬНИКА по вопросам внешних отношений, поддерживает связь с генералом ФРАНКО, группой де-ГОЛЛЯ во Франции, с правительственными кругами Англии, Бельгии и другими. Среди членов центрального "Провода" он пользуется авторитетом.

3. КАПУСТЯНСКИЙ Николай, петлюровский генерал, исполняет обязанности начальника штаба МЕЛЬНИКА и подготавливает военные кадры националистов для борьбы с СССР. Член центрального "Провода" - ГАЙВАС Ярослав вместе со своей семьей выехал в США. На его место назначен БОРЕЦКИЙ Осип.

Близко соприкасающимся с работой мельниковского центра в Мюнхене является ЭНДЫК Ростислав, являющийся руководителем прессы и пропаганды "Провода", проживает в 8-м районе Мюнхена Auingerstrasse 25/П, имеет одну небольшую комнату, заваленную кучей книг, газет и журналов.

МЕЛЬНИК А. постоянно проживает в Мюнхене, строго конспирируя свое местонахождение. Он убежден, что советские агенты преследуют его и готовят ему судьбу КОНОВАЛЬЦА, поэтому он принимает у себя на квартире только ограниченный круг своих приближенных. Боязнь покушения привела его к такой осторожности, что он в свои руки не берет ни одного предмета, ранее не проверенного его женой или приближенными лицами.

Штаб квартира мельниковцев, по нашим данным, находится во 2-м районе Мюнхена по Герцог Вильгельмштрассе 9, второй этаж в кое-как отремонтированном четырех этажном здании , у главного входа которого имеется вывеска gigerenzer Fremdenzimmer тоесть "заезжий дом, где сдаются в наем меблированные комнаты. Однако в помещении нет ничего свидетельствующего что это именно так.

25

3.

На втором этаже дома расположена квартира с надписью на двери M. Gigerenzer.

В передней квартиры имеется несколько занумерованных дверей в комнаты - с левой стороны дверь № 4, напратив № 3 и 2, а направо - дверь № I.

В комнате № 2 МЕЛЬНИК иногда сам принимает своих эмиссаров прибывающих по делам ОУН из других стран.

Хозяином этого дома является немец ГИГЕРЕНЦЕР Михаил, лет 60, проживает с дочерью на средства, получаемые от сдачи в наем комнат.

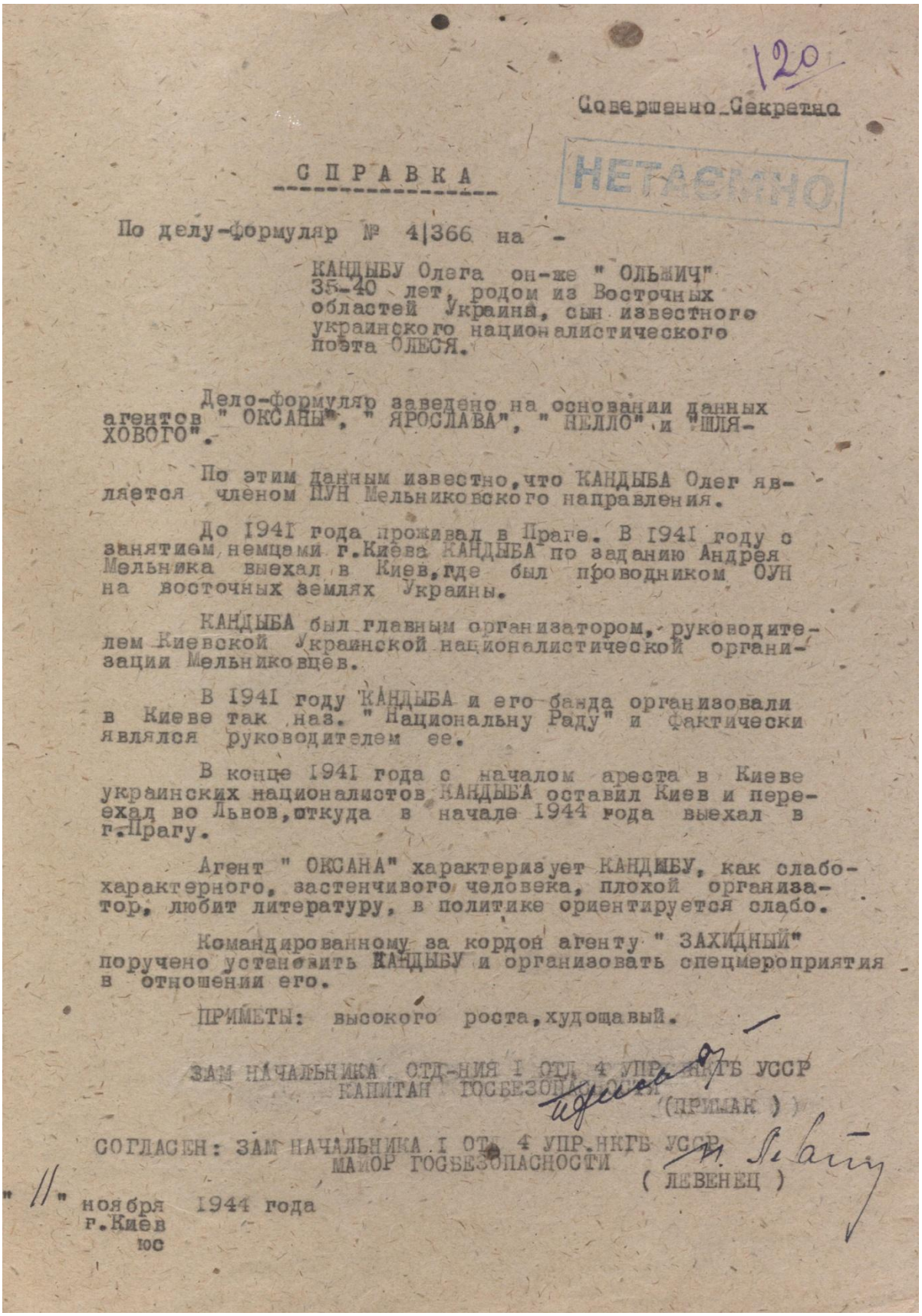
У ГИГЕРЕНЦЕР продолжительное время снимал квартиру БОЙДУНИК, который в настоящее время выехал, но присылает в этот дом на временное жительство своих знакомых.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 11332, т. 5, арк. 23-25

4. О. Кандиба

№ 1

Довідка за справою-формуляром на О. Кандибу, від 11.11.1944 р.

120

Совершенно Секретно

НЕТАЕМНО

СПРАВКА

По делу-формуляр № 4|366 на -

КАНДЫБУ Олега он-же " ОЛЬЖИЧ" 35-40 лет, родом из Восточных областей Украина, сын известного украинского националистического поэта ОЛЕСЯ.

Дело-формуляр заведено на основании данных агентов " ОКСАНЫ", " ЯРОСЛАВА", " НЕЛЛО" и "ШЛЯХОВОГО".

По этим данным известно, что КАНДЫБА Олег является членом ПУН Мельниковского направления.

До 1941 года проживал в Праге. В 1941 году с занятием немцами г.Киева КАНДЫБА по заданию Андрея Мельника выехал в Киев, где был проводником ОУН на восточных землях Украины.

КАНДЫБА был главным организатором, руководителем Киевской Украинской националистической организации Мельниковцев.

В 1941 году КАНДЫБА и его банда организовали в Киеве так наз. " Национальну Раду" и фактически являлся руководителем ее.

В конце 1941 года с началом ареста в Киеве украинских националистов КАНДЫБА оставил Киев и переехал во Львов, откуда в начале 1944 года выехал в г.Прагу.

Агент " ОКСАНА" характеризует КАНДЫБУ, как слабохарактерного, застенчивого человека, плохой организатор, любит литературу, в политике ориентируется слабо.

Командированному за кордон агенту " ЗАХИДНЫЙ" поручено установить КАНДЫБУ и организовать спецмероприятия в отношении его.

ПРИМЕТЫ: высокого роста, худощавый.

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА ОТД-НИЯ I ОТД. 4 УПР. НКГБ УССР
КАПИТАН ГОСБЕЗОПАСНОСТИ (ПРИЛАК)

СОГЛАСЕН: ЗАМ НАЧАЛЬНИКА I ОТД. 4 УПР. НКГБ УССР
МАЙОР ГОСБЕЗОПАСНОСТИ (ЛЕВЕНЕЦ)

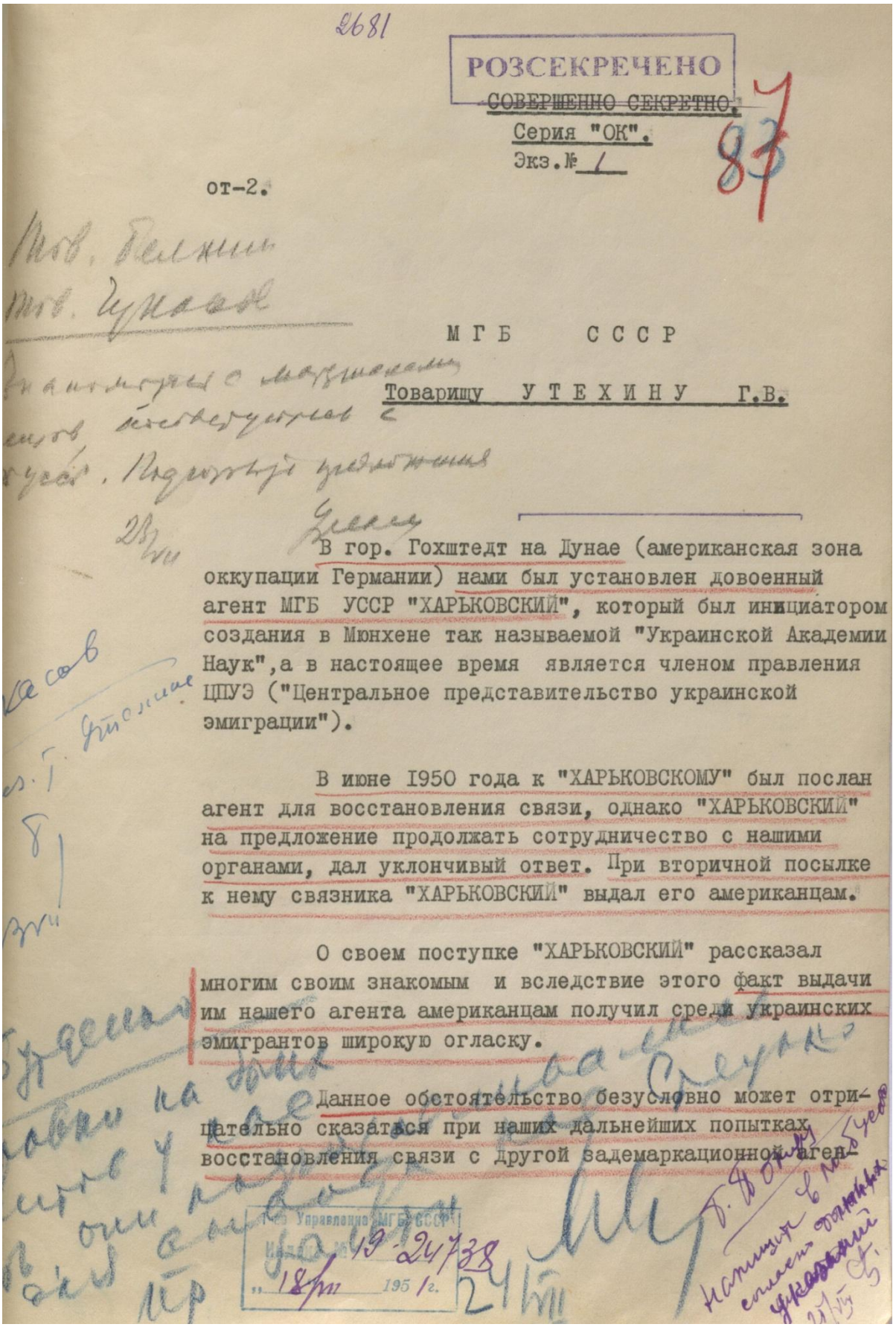
" 11 " ноября 1944 года
г.Киев
юс

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 4417, т. 1, арк. 120

5. П. Курінний

№ 1

Довідка щодо планування ліквідації П. Курінного, від 11.07.1951 р.

2681

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО~~
Серия "ОК".
Экз.№ 1

от-2.

МГБ СССР

Товарищу УТЕХИНУ Г.В.

В гор. Гохштедт на Дунае (американская зона оккупации Германии) нами был установлен довоенный агент МГБ УССР "ХАРЬКОВСКИЙ", который был инициатором создания в Мюнхене так называемой "Украинской Академии Наук",а в настоящее время является членом правления ЦПУЭ ("Центральное представительство украинской эмиграции").

В июне 1950 года к "ХАРЬКОВСКОМУ" был послан агент для восстановления связи, однако "ХАРЬКОВСКИЙ" на предложение продолжать сотрудничество с нашими органами, дал уклончивый ответ. При вторичной посылке к нему связника "ХАРЬКОВСКИЙ" выдал его американцам.

О своем поступке "ХАРЬКОВСКИЙ" рассказал многим своим знакомым и вследствие этого факт выдачи им нашего агента американцам получил среди украинских эмигрантов широкую огласку.

Данное обстоятельство безусловно может отрицательно сказаться при наших дальнейших попытках восстановления связи с другой засемаркационной аген-

Управление МГБ СССР
„18" III 195 1 г.

турой, если по отношению к "ХАРЬКОВСКОМУ" не будет предпринято каких-либо репрессивных мер.

На основании вышеизложенного считаем необходимым направить в гор. Гохштедт на Дунае двух агентов-боевиков для проведения по отношению к "ХАРЬКОВСКОМУ" спецмероприятий.

Осуществление данных мероприятий не будет сопряжено с большими трудностями, так как к "ХАРЬКОВСКОМУ" можно легко проникнуть на квартиру не будучи никем замеченным или подстеречь его в вечернее время на улице. При этом будет имитировано нападение на него с целью грабежа.

По имеющимся у нас данным в МГБ УССР имеется два подготовленных агента-боевика владеющих немецким языком "ШУМНЫЙ" и "ЮЖНЫЙ", которые по всем своим данным могут быть вполне пригодны для осуществления намечаемых нами мероприятий.

"ШУМНЫЙ" и "ЮЖНЫЙ" характеризуются как решительные, волевые, находчивые и вполне надежные агенты, проверенные на практической работе , безусловно преданные органам МГБ (агент "ШУМНЫЙ" лично ликвидировал несколько десятков бандитов ОУН).

Использование "ШУМНОГО" и "ЮЖНОГО" предусмотрено разработанным Вами планом по активизации разработки ОУН-овских центров в Западной Германии.

89

- 3.

Просим Вашего указания командировать в наше распоряжение агентов "ШУМНЫЙ" и "ЮЖНЫЙ", которые после соответствующей подготовки будут направлены в Западную Германию для выполнения вышеуказанного задания.

(ДАВЫДОВ)

"11" июля 1951 года.
№ ОК/ 10828

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10603, т. 2, арк. 87-89

№ 2

Рапорт на планування спецзаходів щодо ліквідації П. Курінного, від 04.12.1951 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

96

Голик
Голику
Нашл. Надо разработать план операции
Ов

товарищу САВЧЕНКО С.Р.

РАПОРТ

4.12.51 В американской зоне оккупации Германии установлен бывший агент наших органов "Харьковский", являющийся в настоящее время активным украинским националистом, членом правления украинской националистической организации ЦПУЭ.

В июне 1950 года к "Харьковскому" направлялся наш связник, которого он выдал американцам и впоследствии этот факт получил широкую огласку среди эмигрантов, что отрицательно может сказаться в дальнейшем на восстановлении связи с нашей довоенной агентурой.

Считаем целесообразным провести в отношении "Харьковского" спецмероприятия по его ликвидации.

Для его выполнения полагал бы возможным направить в распоряжение Уполномоченного МГБ СССР в Германии агентов МГБ УССР "Южного" и "Шумного". В Восточной Германии агенты будут легализованы под видом польских переселенцев. После соответствующей подготовки на месте, агенты будут выведены в Западную Германию.

Прошу Вашей санкции на вывод "Южного" и "Шумного" в Германию.

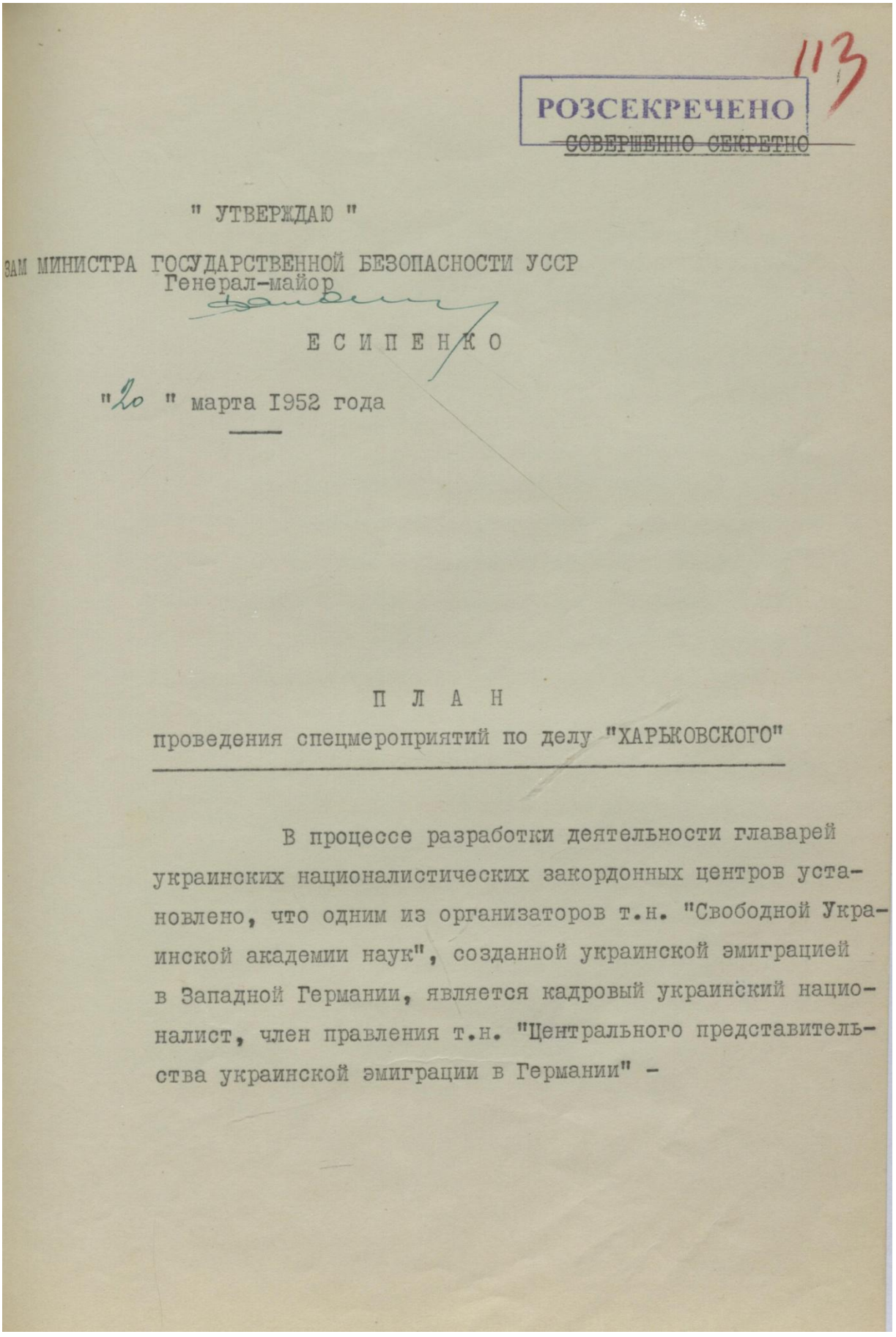
ПОДПОЛКОВНИК /ГОЛИК/

_____ 1951г.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10603, т. 2, арк. 96

№ 3

План проведення спецзаходів щодо ліквідації П. Курінного, від 20.03.1952 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО~~

113

" УТВЕРЖДАЮ "

ЗАМ МИНИСТРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УССР
Генерал-майор

Е С И П Е Н К О

"20" марта 1952 года

П Л А Н

проведения спецмероприятий по делу "ХАРЬКОВСКОГО"

В процессе разработки деятельности главарей украинских националистических закордонных центров установлено, что одним из организаторов т.н. "Свободной Украинской академии наук", созданной украинской эмиграцией в Западной Германии, является кадровый украинский националист, член правления т.н. "Центрального представительства украинской эмиграции в Германии" -

114

2.

Куринный Петр Петрович,
1894 года рождения, уроженец гор.Умани, Киевской области, украинец, выходец из семьи адвоката, с высшим образованием, бывший старший научный сотрудник археологии Академии наук УССР и агент УГБ НКВД УССР с 1935 года под псевдонимом "ХАРЬКОВСКИЙ". В настоящее время проживает в гор. Hochstadt.

Известно, что "ХАРЬКОВСКИЙ" на протяжении многих лет проводил активную националистическую деятельность. В 1913 году в гор.Киеве вступил в организационную связь с видными украинскими националистами ГРУШЕВСКИМ, ВОРОНОВЫМ, ПРОКОПОВИЧЕМ и другими. Проживая в гор.Умань, являлся одним из руководителей т.н. "Украинского общества" объединения украинских националистов.

В годы гражданской войны "ХАРЬКОВСКИЙ", являясь членом "уманского повстанкома", был тесно связан с руководителями петлюровских банд ДЕРЕЩУКОМ и другими, принимал личное участие в организации кулацкого восстания на Украине.

После приезда в г.Киев в 1924 году "ХАРЬКОВСКИЙ" вошел в состав антисоветской националистической организации, по заданию которой проводил антисоветскую деятельность среди работников киевских музеев и археологов.

115

3.

В 1933 году, являясь директором музейного городка в гор.Киеве, "ХАРЬКОВСКИЙ" арестовывался органами ГПУ по делу УВО, но за недостаточностью состава преступления из-под стражи был освобожден. В августе 1935 года он был завербован в качестве агента НКВД УССР под псевдонимом "ХАРЬКОВСКИЙ".

Как установлено, "ХАРЬКОВСКИЙ" за время сотрудничества с нашими органами от своих националистических идей не отошел, хотя и представил ряд заслуживающих внимания данных о фашистских проявлениях украинских националистов ИВАСЮКА, МАНДЗЮКА и других и разрабатывал фигурантов нескольких агентурных дел.

Оставшись в оккупированном немцами г.Киеве, "ХАРЬКОВСКИЙ", работая директором Центрального исторического музея, стал на путь сотрудничества с немецкими оккупационными властями, проводил открытую профашистскую пропаганду, выступая на страницах фашистских газет, популяризовал немецкую "расовую теорию" и, как ученый консультант Киевского музея-архива "переходного периода", разрабатывал темы антисоветского содержания.

Боясь ответственности перед советскими органами за сотрудничество с немецкими оккупантами, "ХАРЬКОВСКИЙ" в 1943 году с отступающими немецкими войсками

116

4.

бежал в Германию и обосновался в гор. Hochstadt, где и проживает в настоящее время по адресу Haupstraße 66.

Находясь за кордоном, "ХАРЬКОВСКИЙ" быстро сблизился с видными украинскими националистами ДЕРЖАВИНЫМ Владимиром, ВАСИЛЕНКО-ПОЛОНСКОЙ, ФЕДЕНКО и другими и принимает активное участие в общественно-политической деятельности украинской эмиграции.

Учитывая прошую связь "ХАРЬКОВСКОГО" с нашими органами, а равно его возможности по разработке интересующих нас украинских националистических кругов за кордоном, к нему по нашему предложению, аппаратом Уполномоченного МГБ СССР в Германии, в 1950 году дважды посылались агенты-связники с заданием склонить его к возобновлению сотрудничества с органами МГБ.

Однако "ХАРЬКОВСКИЙ" при попытке наших агентов-связников восстановить с ним связь, категорически отказался от возобновления сотрудничества с нашими органами, более того, он выдал нашего агента-связника американской разведке и этот факт, по инициативе "ХАРЬКОВСКОГО", получил широкую огласку среди украинской эмиграции.

Принимая во внимание, что факт выдачи "ХАРЬКОВСКИМ" американской контрразведке агента-связника

117

5.

наших органов может отрицательно сказаться при проведении дальнейших мероприятий по восстановлению связи с другой довоенной агентурой органов МГБ, находящейся за кордоном, если по отношению к нему не будет предпринято каких-либо репрессивных мер, МГБ УССР намечает в отношении "ХАРЬКОВСКОГО" провести спецмероприятия по его физической ликвидации.

Для осуществления указанных мероприятий целесообразно направить под соответствующей легендой в Западную Германию в гор. Hochstadt специально подготовленных, проверенных и закрепленных за нашими органами на внутренней практической работе агентов-боевиков МГБ УССР "ДОВБУША" и "ОРИХА".

"ДОВБУШ" - Ставийский Алексей Иванович, 1922 года рождения, уроженец с.Чирна, Ново-Санчивского повита, Краковского воеводства, украинец, беспартийный, со средним образованием, по профессии учитель, женат, проживает в гор.Станиславе по ул. Заводской № 15/1, работает в тресте столовых и ресторанов заготовителем.

Завербован в 1944 году.

За время сотрудничества с органами МГБ "ДОВБУШ" в составе группы принимал участие в боях с оуновскими бандами "ЛЕТУНА", "ЯСТРЕБА", "ГРИЗНОГО" и "БЛАГОГО",

118

6.

а при проведении мероприятий по поимке командующего т.н. УПА края "Запад-Карпаты" "БЕРКУТА" и руководителя разведки "Провода" ОУН - "БОГУНА", проявил личную инициативу и исключительную смелость и находчивость.

С 1946 по 1949 год использовался на закордонной работе быв. Первым Управлением МГБ УССР в качестве курьера для связи с закагентурой, проживающей в Польше, на которой показал себя только с положительной стороны.

"ОРИХ" - Кобеляк Дмитрий Васильевич, 1924 года рождения, уроженец с.Крампне, Ясловского района, Краковского воеводства, украинец, беспартийный, со средним образованием, женат, работает заготовителем в тресте столовых и ресторанов, проживает в г.Станиславе по ул. Волынской дом №10, кв. 3.

Завербован в 1944 году в качестве агента-боевика и использовался впоследствии в составе боевой группы по борьбе с бандоуновским подпольем, принимал активное участие в ряде комбинаций по захвату и разоблачению видных участников ОУН, где проявил исключительную сообразительность и смелость. Кроме того, он использовался МГБ УССР на закордонной работе в качестве курьера к агентуре на территорию Польши.

119

7.

С декабря 1946 года "ОРИХ" используется по разработке местного оуновского подполья. За этот период по его материалам была арестована террористическая группа украинских националистов по гор.Станиславу в количестве 7 человек.

"ДОВБУШ" и "ОРИХ" достаточно проверены и закреплены на боевой внутренней работе. Обладают необходимыми качествами для работы за кордоном, как-то: в совершенстве владеют польским и достаточно хорошо немецким языками, имеют значительный опыт в боевой и агентурной работе, на которой проявили себя, как способные, смелые, волевые и преданные нашим органам агенты, знают территорию Германии.

Для реализации намеченных мероприятий по ликвидации "ХАРЬКОВСКОГО" осуществить следующее:

I. Агентов-боевиков МГБ УССР "ДОВБУША" и "ОРИХА" после тщательной оперативной подготовки направить в сопровождении оперработника МГБ УССР в советский сектор гор.Берлина для последующего их продвижения в Западную Германию с задачей:

а) В соответствии с разработанной легендой остановиться на временное жительство в г. Hoch-

120

8:

stadt или Допашwerk для последующего установления личности "ХАРЬКОВСКОГО", места его работы, изучения личной жизни, а также сбора других характеризующих его данных.

б) После легализации и всестороннего изучения "ХАРЬКОВСКОГО", в зависимости от местной обстановки, провести мероприятия по его физической ликвидации.

2. Задание-инструкцию разработать дополнительно. В задании для "ДОВБУША" и "ОРИХА" предусмотреть линию их поведения при изучении "ХАРЬКОВСКОГО", его ликвидацию и их возвращение в советскую зону оккупации Германии после выполнения задания.

3. Легенду для "ДОВБУША" и "ОРИХА" разработать на месте в соответствии с документами, которыми они будут снабжены в гор.Берлине, исходя из возможностей аппарата Уполномоченного МГБ СССР в Германии.

4. Вывод "ДОВБУША" и "ОРИХА" в западную зону Германии для практического осуществления физической ликвидации "ХАРЬКОВСКОГО" произвести совместно с аппаратом Уполномоченного МГБ СССР в Германии.

5. На содержание "ДОВБУША" и "ОРИХА" на нашей стороне, экипировку и на расходы, связанные с

121

9.

выполнением задания, выдать 4.000 рублей и _____ западных немецких марок каждому.

Выполнение намеченных планом мероприятий возложить на Зам.Начальника I отдела МГБ УССР подполковника Ткаченко для чего командировать его в г.Берлин с агентами "ДОВБУШ" и "ОРИХ".

СТ ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ I ОТДЕЛА МГБ УССР
Лейтенант
КУРИЛЕНКО

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛЕНИЯ I ОТДЕЛА МГБ УССР
Капитан
Д Е Й М О Н

СОГЛАСЕН: НАЧАЛЬНИК ПЕРВОГО ОТДЕЛА МГБ УССР
Подполковник
БУРЛАЧЕНКО

" 18 " марта 1952 года

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10603, т. 2, арк. 113-121

№ 4

Інформація щодо планування ліквідації П. Курінного, від 28.05.1952 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО~~

124

Товарищу И Г Н А Т Ь Е В У С.Д.

В 1950 году нами был установлен на жительстве в Западной Германии бывший агент МГБ УССР "Харьковский", который по занимаемому им положению в кругах украинских националистов представлял для нас существенный оперативный интерес.

При попытке связаться с "Харьковским", последний выдал американской контрразведке нашего агента-связника.

Об этом случае "Харьковский" рассказал многим своим знакомым, вследствие чего факт выдачи им нашего агента американцам получил среди украинских эмигрантов широкую огласку и несколько осложнил нашу работу по восстановлению связи с бывшей агентурой МГБ из числа лиц, находящихся в настоящее время в Западной Германии.

Считаем, что враждебный выпад "Харьковского" против нас не может оставаться безнаказанным. В связи с этим поддерживаем предложение МГБ УССР и Уполномоченного МГБ СССР в Германии о целесообразности проведения мероприятия по ликвидации "Харьковского".

Эта мера, по нашему мнению, будет способствовать предотвращению предательства со стороны агентуры органов МГБ в Западной Германии.

2.

125

Для осуществления указанного мероприятия МГБ УССР по нашему заданию подобрало агентов-боевиков "Довбуш" и "Орих".

В целях определения пригодности этих агентов к выполнению возлагаемой на них задачи, последние были вызваны нами в Москву. После личного знакомства с этими агентами и изучения характеризующих их материалов, мы пришли к выводу, что оба они являются вполне подходящими кандидатурами.

"Довбуш" и "Орих" проверены и закреплены на боевой работе по нашим заданиям. Имеют значительный опыт в этой области. При выполнении заданий проявили себя находчивыми, смелыми, волевыми разведчиками. Оба они владеют польским и немецким языками, знают территорию Германии. На территории Украинской ССР и Польши проживают близкие родственники агентов. Сами они находятся между собой в родственных отношениях.

Полагаем необходимым согласиться с предложением о направлении агентов "Довбуш" и "Орих" в Берлин для подготовки и вывода их в Западную Германию с целью ликвидации "Харьковского".

Детальный план осуществления самого мероприятия будет разработан и доложен Вам на утверждение после изучения условий и конкретных возможностей на месте.

Прошу Вашей санкции.

С.САВЧЕНКО

"28" мая 1952 года

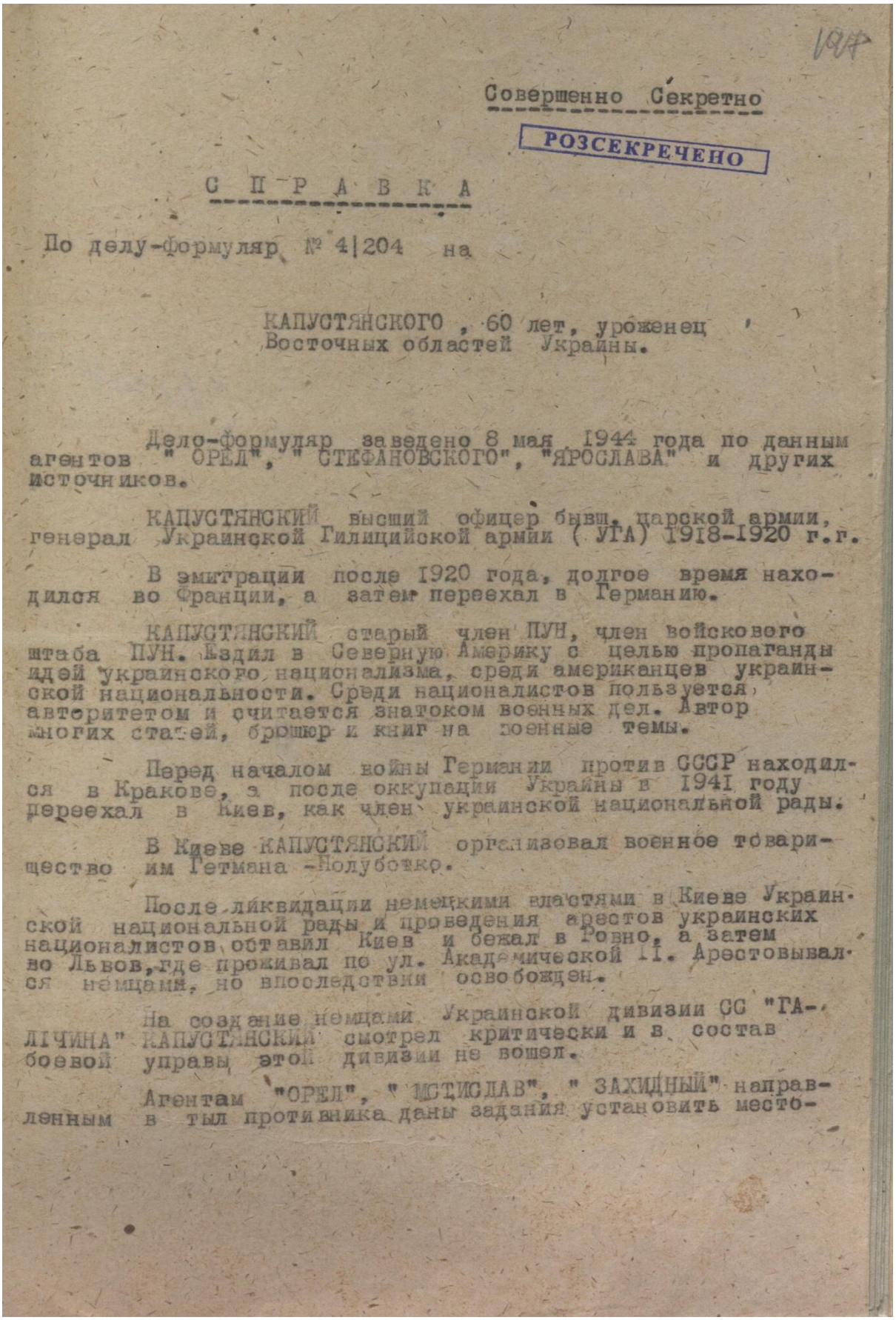
№_____

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10603, т. 2, арк. 124-125

6. М. Капустянський

№ 1

Довідка за справою-формуляром на М. Капустянського, від 11.11.1944 р.

197

Совершенно Секретно

РОЗСЕКРЕЧЕНО

С П Р А В К А

По делу-формуляр № 4|204 на

КАПУСТЯНСКОГО, 60 лет, уроженец Восточных областей Украины.

Дело-формуляр заведено 8 мая 1944 года по данным агентов "ОРЕЛ", "СТЕФАНОВСКОГО", "ЯРОСЛАВА" и других источников.

КАПУСТЯНСКИЙ высший офицер бывш. царской армии, генерал Украинской Гилицийской армии (УГА) 1918-1920 г.г.

В эмиграции после 1920 года, долгое время находился во Франции, а затем переехал в Германию.

КАПУСТЯНСКИЙ старый член ПУН, член войскового штаба ПУН. Ездил в Северную Америку с целью пропаганды идей украинского национализма, среди американцев украинской национальности. Среди националистов пользуется авторитетом и считается знатоком военных дел. Автор многих статей, брошюр и книг на военные темы.

Перед началом войны Германии против СССР находился в Кракове, а после оккупации Украины в 1941 году переехал в Киев, как член украинской национальной рады.

В Киеве КАПУСТЯНСКИЙ организовал военное товарищество им Гетмана -Полуботка.

После ликвидации немецкими властями в Киеве Украинской национальной рады и проведения арестов украинских националистов оставил Киев и бежал в Ровно, а затем во Львов, где проживал по ул. Академической 11. Арестовывался немцами, но впоследствии освобожден.

На создание немцами Украинской дивизии СС "ГАЛИЧИНА" КАПУСТЯНСКИЙ смотрел критически и в состав боевой управы этой дивизии не вошел.

Агентам "ОРЕЛ", "МСТИСЛАВ", "ЗАХИДНЫЙ" направленным в тыл противника даны задания установить место-

нахождение КАПУСТЯНСКОГО и организовать ликвидацию

ПРИМЕТЫ: среднего роста, седой, носит очк

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА ОТД-НИЯ I ОТД 4 УПР. НКГБ У
КАПИТАН ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
(ПРИМАК)

СОГЛАСЕН: ЗАМ НАЧАЛЬНИКА I ОТД 4 УПР. НКГБ УССР -
МАЙОР ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
(ЛЕВЕНЕЦ)

" // " ноября 1944 года
г.Киев
юс

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 1, арк. 197

№ 2

Довідка стосовно діяльності М. Капустянського від 09.02.1952 р.

Сов. секретно 49

РОЗСЕКРЕЧЕНО

СПРАВКА

по телегр. № 32 от 6-П-52г. из Берлина от т. КАВЕРЗНЕВА тов. СЕРГЕЕВУ. вх. № 311893.

На наш № 1/3/527 от 12 января с.г. тов. Каверзнев сообщает, что агент "Златовский" при выводе в Западную Германию был снабжен 300 западными марками. Кроме этого он имел восточные марки, которые по прибытию в Мюнхен, обменял официальным путем на западные.

Обстоятельства его нелегального перехода демаркационную линию и проживание в Мюнхене на полученные им деньги, вполне правдоподобны и сомнений не вызывают. Каких либо возможностей для проверки как он проживал в Мюнхене не имеется. В Мюнхене "Златовский" не имел определенного местожительства.

По вопросу использования "Златовского" в дальнейшем т. Каверзнев считает возможным использовать в спецмероприятиях в отношении члена "провода" ОУН-мельниковцев, военного "министра" УНРады КАПУСТЯНСКОГО.

О КАПУСТЯНСКОМ известно, что он по заданию штаба ЭЙЗЕНХАУЭРА работает над составлением плана восстания на Украине. В связи с этим КАПУСТЯНСКИЙ развернул активную деятельность по организации украинских военных формирований и засылает агентуру на территорию СССР. В настоящее время между КАПУСТЯНСКИМ и Бульбой Боровец идет борьба за пост военного "министра", что можно было бы использовать нри проведении спец мероприятий. Просят санкционировать намечаемые мероприятия План мероприятий будет выслан дополнительно после получения санкции

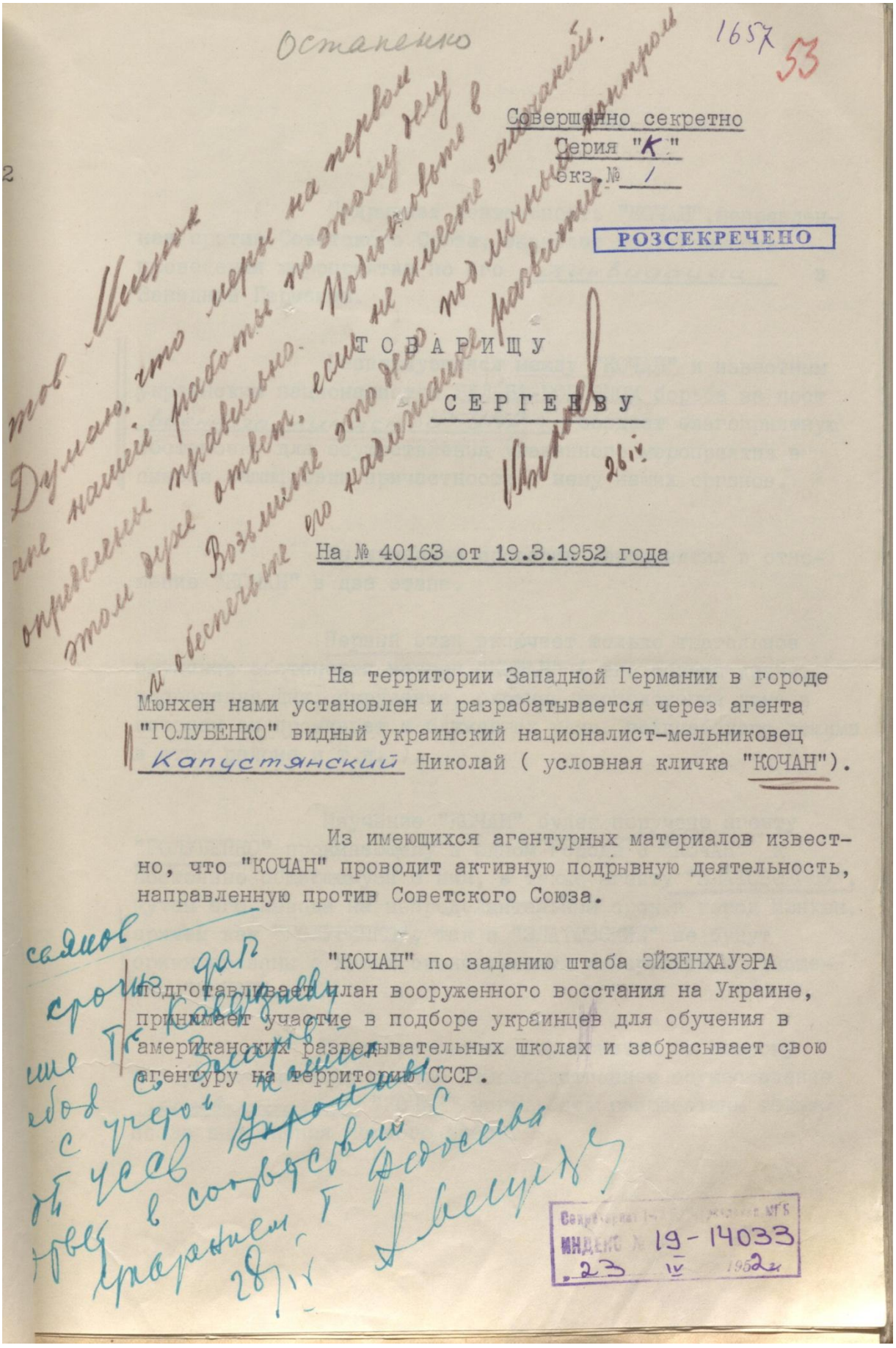
Резолюция ~~тМицюк~~ 1. Мы не можем санкционировать предложения о которых так не конспиративно ведется переписка. Сообщите об этом тов. Каверзневу. 2. Доложите справку на "З". САВЧЕНКО 7-П-52г.

"9" февраля Верно : /БУРДЕНКО/

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 49

№ 3

Довідка щодо планування ліквідації М. Капустянського, від 18.04.1952 р.

Совершенно секретно
Серия "К"
Экз. № 1

РОЗСЕКРЕЧЕНО

ТОВАРИЩУ

СЕРГЕЕВУ

На № 40163 от 19.3.1952 года

На территории Западной Германии в городе Мюнхен нами установлен и разрабатывается через агента "ГОЛУБЕНКО" видный украинский националист-мельниковец Капустянский Николай (условная кличка "КОЧАН").

Из имеющихся агентурных материалов известно, что "КОЧАН" проводит активную подрывную деятельность, направленную против Советского Союза.

"КОЧАН" по заданию штаба ЭЙЗЕНХАУЭРА подготавливает план вооруженного восстания на Украине, принимает участие в подборе украинцев для обучения в американских разведывательных школах и забрасывает свою агентуру на территорию СССР.

МИДЕКС 19-14033
23 IV 1952г

54

Подрывная деятельность "КОЧАН",направленная против Советского Союза, вызывает необходимость проведения мероприятия по его ликвидации в Западной Германии.

Развернувшаяся между "КОЧАН" и известным украинским националистом БУЛЬБА-БОРОВЦОМ борьба за пост „военного министра" УНР создает благоприятную обстановку для осуществления указанного мероприятия в смысле зашифровки причастности к нему наших органов.

Мы намечаем провести мероприятия в отношение "КОЧАН" в два этапа.

Первый этап включает только тщательное изучение обстановки вокруг "КОЧАН" (его образа жизни, распорядка дня, окружения, охраны, расположения дома в котором он проживает и ближайших улиц, полицейского режима в этом районе и т.д.).

Изучение "КОЧАН" будет поручено агенту "ГОЛУБЕНКО" проживающему в одном городе с "КОЧАН" и постоянно общающемуся с ним, а также агенту "ЗЛАТОВСКОМУ", путем его вывода на непродолжительный срок в город Мюнхен, причем как "ГОЛУБЕНКО", так и "ЗЛАТОВСКИЙ" не будут ориентированы о наших окончательных намерениях в отношении "КОЧАН".

Наши конкретные мероприятия по второму этапу, включающему в себя непосредственное осуществление ликвидации "КОЧАН" могут быть разработаны только после выполнения первого этапа.

55

Поэтому в ближайшее время мы намечаем вывод агента "ЗЛАТОВСКОГО" в гор. Мюнхен с заданием:

Произвести установку "КОЧАН" по месту его жительства (Унгерштрассе дом № 40/3). Путем личного наблюдения тщательно изучить окружающую "КОЧАН" обстаноку, маршруты его следования к месту работы и прогулок, установить посещает ли он рестораны и бывает ли в нетрезвом состоянии, ходит один или с охраной, имеется ли охрана возле его дома.

Установить точное месторасположение дома и квартиры "КОЧАНА", собрать по возможности данные о соседях по квартире и дому, выяснить имеется ли в доме телефон.

Для более безопасного пребывания "ЗЛАТОВского" в Западной Германии, снабдить его фиктивным паспортом жителя американской зоны. Паспорт нами будет изготовлен на месте.

Вывод "ЗЛАТОВСКОГО" в Западную Германию осуществить нелегально по известному ему маршруту.

В период пребывания в Мюнхене связь с "ЗЛАТОВСКИМ" будет поддерживаться нами путем почтовой кодированной переписки по условному адресу Берлин-Митте Бергштрассе 77/2 Тонка Стефан, которым он пользовался во время своей первой поездки в Мюнхен.

Одновременно с этим "КОЧАН" нами будет изучаться через агента "ГОЛУБЕНКО", проживающего в Мюнхене.

56

- 4.

В зависимости от результатов выполнения мероприятий первого этапа, после возвращения "ЗЛАТОВСКОГО" из Западной Германии, будут разработаны дальнейшие мероприятия по этому делу.

Прошу сообщить Ваше мнение по существу намеченных нами мероприятий по делу "КОЧАН".

(КАВЕРЗНЕВ)

"18" апреля 1952 года
№ ЭМ/ 7604

Т. Ветлицкому

Не помешало ли на этом этапе "Линкольну" боровку, показать еще более опасному агенту "Кочан". Мне кажется, что следует вести работу с таким направлением чтобы убрав одного из них, на этом самом агенты бы дезинформировать и отвлечь от активной работы другого.

29/IV-52г.

№ 4

Довідка по підбору агентури щодо ліквідації М. Капустянського, від 30.04.1952 р.

57.

копия

Совершенно секретно

экз.№

РОЗСЕКРЕЧЕНО

БЕРЛИН

тов. КАВЕРЗНЕВУ

С Вашими мероприятиями по делу "Качан" согласны. Однако нам кажется одновременно следует продумать вопрос об активной разработке Тараса Барановича, впредь "Лесник", с таким рассчетом, чтобы, убрав "Качана", скомпрометировать "Лесника", устранив его от активной деятельности, как не менее опасного врага, чем "Качан".

В соответствии с этим просим подобрать агентуру, способную вести разработку "Лесника" и наметить мероприятия его компрометации с целью удаления его от руководства УНГ и создания вокруг его атмосферы, которая не позволила бы ему стать "военным министром" УНР и продолжать сотрудничать с американской и английской разведками. При удобном случае организовать ликвидацию "Лесника" под видом мести со стороны приверженцев "Качана".

Ваши соображения по этому вопросу просим сообщить, сообщить в ответном письме

- адр.
- исп.Касьянов печ.Гусева 30.4.52г.

30 " апреля 1952 года

подписал Сергиев

3/V

№ I/8-964

верно:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 57

№ 5

Завдання-легенда агенту “Златовському”, від 23.05.1952 р.

Совершенно секретно
Экз.№ 1.

61

"УТВЕРЖДАЮ"
УПОЛНОМОЧЕННЫЙ МГБ СССР
В ГЕРМАНИИ
ГЕНЕРАЛ - МАЙОР
(КАВЕРЗНЕВ)
"23" мая 1952 года

РОЗСЕКРЕЧЕНО

З А Д А Н И Е - Л Е Г Е Н Д А

агенту "ЗЛАТОВСКОМУ"

В ближайшее время Вы будете нами нелегально переправлены в американскую зону Германии для выполнения задания в городе Мюнхен.

После перехода линии демаркации рекомендуем Вам следовать в Мюнхен по уже известному Вам маршруту.

В целях беспрепятственного продвижения по территории Западной Германии и более успешного выполнения нашего задания в гор.Мюнхене,мы Вас снабжаем паспортом американской зоны Германии на вымышленное имя польского немца Квятковского Эдуарда

В гор.Мюнхене остановитесь на временное жительство где-либо на частной квартире с тем,чтобы не

62

регистрироваться в полиции,однако категорически запрещаем Вам останавливаться на жительство или посещать те места, где Вы были в период своего первого пребывания в Мюнхене в 1951 году,а также искать каких-либо встреч с известным Вам Андриевским.После этого приступите к выполнению нашего задания,которое заключается в следующем:

По адресу:Мюнхен 23,улица Унгерштрассе дом №40/3 живет немец МОЛЛЕРС Альфред,советник по хозяйственным вопросам (Виртшафтс-бератер),тел.33684. На квартире МОЛЛЕРСА проживает старый петлюровский генерал Капустянский Николай,72 лет.

Вам необходимо путем личного наблюдения установить Капустянского и собрать следующие данные о нем: маршруты и время его следования на работу и с работы,время и места совершаемых им прогулок,если он посещает рестораны или другие заведения,то какие именно и когда, кто постоянно находится в его обществе,есть ли возле его дома охрана и сопровождает ли его кто при выходе из дома или со службы,его образ жизни,месторасположение квартиры, кто с ним совместно проживает на квартире,кто является его посетителями и свободен ли для них вход,и другие вопросы, касающиеся обстановки,в которой он живет.

Необходимо также собрать сведения о соседях Капустянского,проверить какие там имеются еще телефоны,какой полицейский режим на указанной улице,далеко ли находится ближайший полицейский участок.

Для более успешного выполнения этого задания постарайтесь поселиться где-либо вблизи интересующего

63

нас дома,а если будет возможность,то и в самом доме по Унгерштрассе 40. Если же такой возможности не будет,то изыщите другие средства и условия,позволяющие Вам беспрепятственно вести наблюдение за интересующим нас об"ектом (посещение какого-либо ближайшего ресторана,газетного киоска,скверика иди другого общественного места,которое можно было бы ежедневно посещать,не навлекая на себя подозрений).

Если Капустянский переменил место жительства или временно проживает где-либо на даче,постарайтесь установить его по новому месту жительства и собрать все интересующие нас сведения.

Срок Вашего пребывания в Западной Германии устанавливаем в две недели,однако при необходимости Вы можете остаться еще на несколько дней,о чем поставите нас в известность путем кодированной переписки по известному Вам адресу Берлин - Митте, Бергштрассе 77/2, Топка Сефи, которым Вы пользовались ранее.

Письма пишите на украинском языке,подписывая их именем "Степан", Капустянского именуйте "Карлом". Обратный адрес указывайте вымышленный и письма отправляйте в отдаленном районе от своего места проживания.

О своем благополучном прибытии в Мюнхен немедленно нам напишите и в дальнейшей переписке пользуйтесь следующими условными фразами:

I."В Мюнхен прибыл благополучно" "Почуваю себе добре".

- 4.

64

2. "Капустянского установил и веду за ним наблюдение" „Бачив Карла, він тебе вітає"

3." Капустянский ходит с охраной (без охраны) Карл навчання закінчив (не закінчив)

4." Капустянский бывает в А,Б,В (места его времяпровождения) У вільну годину зайшли з Карлом до А,Б,В (напр. ресторан „Дге Ґчопек" і ін.)

5."Я нахожусь под наблюдением" „Трошки нездужаю"

6."Я нахожусь под угрозой ареста" Захворів, піду до лікаря

Находясь на территории Западной Германии ведите себя исключительно осторожно,избегая ненужных встреч и разговоров,бывайте только там,где это необходимо для выполнения нашего задания.Помните,что успех выполнения нашего задания будет целиком зависеть от Вашей выдержки,находчивости и честного отношения к порученному делу.

Для более успешного выполнения задания рекомендуем Вам избрать следующую линию поведения:

В случае Вашего задержания непосредственно вблизи линии демаркации Вам необходимо своевременно выбросить паспорт с таким расчетом,чтобы западногерманские полицейские не могли его найти,а Вы,при возможности, могли бы его снова забрать.При проверке сообщите,что являетесь польским фольксдойчем по фамилии и имени ЯНУШ Станислав,во время войны попали в Германию,батрачили в селе Дойбах,а сейчас решили перейти в Баварию и наняться там к зажиточному бауэру в работники.Документов с собой никаких

65

не имеете,так как не сумели их получить.Если Вас направят обратно на сторону ГДР,возвращайтесь к нам и доложите о случившемся.Если же разрешат следовать дальше,разыщите свой паспорт и следуйте по заданному маршруту.

При удачном переходе линии демаркации и прибытии в гор.Мюнхен ведите себя так,как местный житель, ничем не выделяясь из общей среды.

В случае Вашего задержения или проверки по пути к Мюнхену или в самом городе,пред"явите имеющийся у Вас паспорт и сообщите о себе следующее:

Вы родились в Польше (назовите любой,хорошо известный Вам населенный пункт) в семье немца Квятковского. В период войны с Германией добровольно выехали в Германию и и работали в сельском хозяйстве в селе Дойбах.В 1947 году переехали в Висбаден и получив здесь паспорт, продолжали работать по найму на различных предприятиях. В Мюнхен приехали для подыскания более выгодной работы. Если Вас будут проверять по месту получения паспорта и уличат в том,что этот паспорт в полиции гор. Висбаден не зарегистрирован,"признайтесь" в том,что не имея необходимых документов и связей,Вы не смогли законным образом приобрести паспорт и вынуждены были купить его у одного спекулянта.

На всех допросах строго придерживайтесь этой легенды и при любых обстоятельствах отрицайте свою связь с органами МГБ.

Если Вас попытаются завербовать и направить в ГДР,дайте на это согласие и при возвращении в ГДР доложите об этом нам.

- 6. 66

Во всех остальных непредвиденных случаях мы рассчитываем на Вашу находчивость, инициативу и опыт.

После возвращения из Западной Германии Вы должны о своем прибытии сообщить по телефону 50-01-34.

На выполнение задания выдаем Вам 500 западных немецких марок.

Зам.Нач.Отделения отдела А-5
Аппарата Уполномочен.МГБ СССР в Германии
м а й о р
(СВЯТОГОРОВ)

"СОГЛАСЕН": Начальник Отдела А-5 Аппарата
Уполномоченного МГБ СССР в Германии
п о л к о в н и к
(ШИЛОВ)

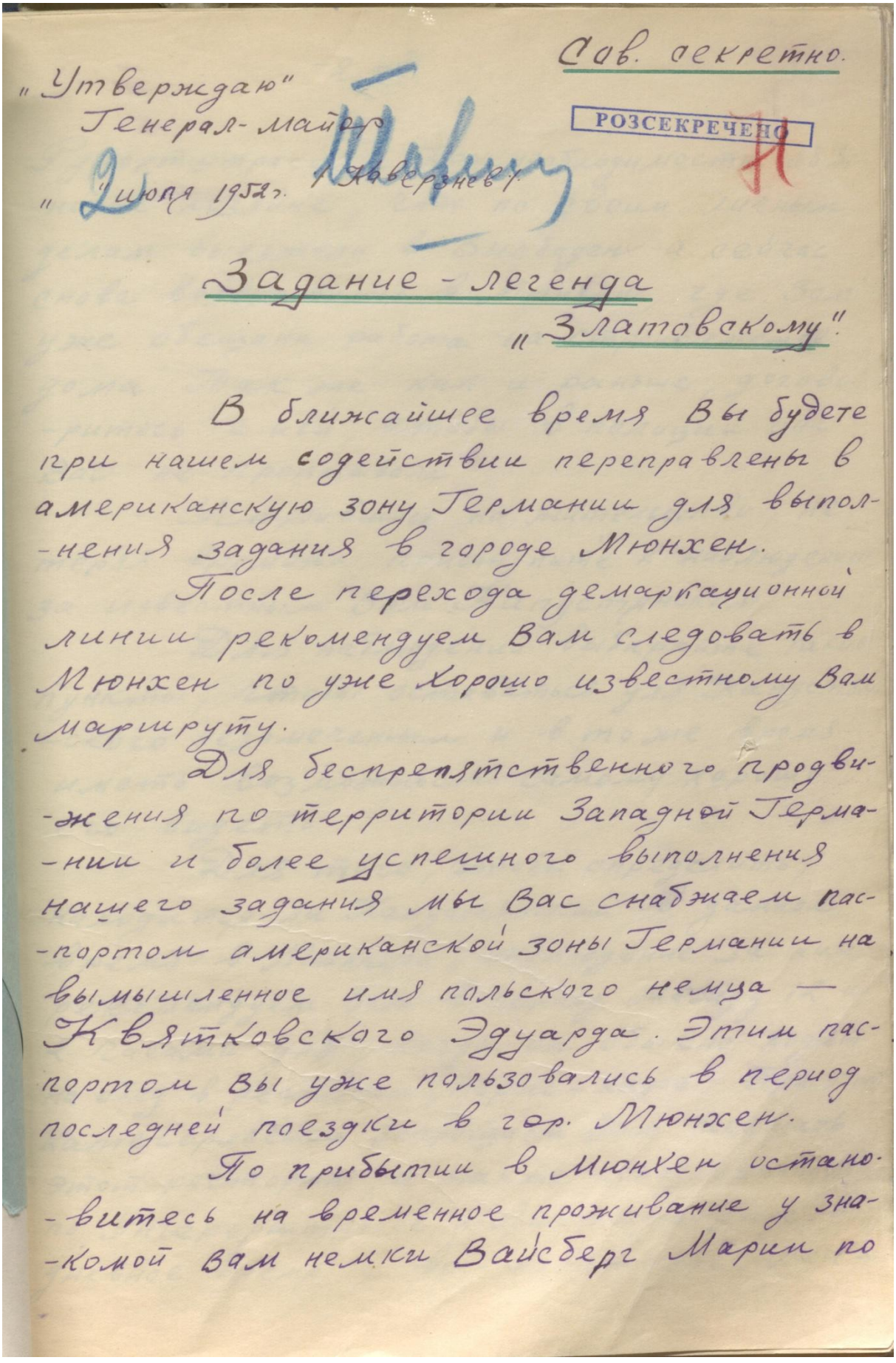
"23" мая 1952 года.

2-й экз. задания легенды после инструктажа уничтожен.
29.5.52г. Майор - Святогоров

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 61-66

№ 6

Завдання-легенда агенту “Златовському”, від 02.07.1952 р.

Сов. секретно.

РОЗСЕКРЕЧЕНО

“Утверждаю”
Генерал-майор
“2” июля 1952 г.

Задание - легенда
“Златовскому”.

В ближайшее время Вы будете при нашем содействии переправлены в американскую зону Германии для выполнения задания в городе Мюнхен.

После перехода демаркационной линии рекомендуем Вам следовать в Мюнхен по уже хорошо известному Вам маршруту.

Для беспрепятственного продвижения по территории Западной Германии и более успешного выполнения нашего задания мы Вас снабжаем паспортом американской зоны Германии на вымышленное имя польского немца — Квятковского Эдуарда. Этим паспортом Вы уже пользовались в период последней поездки в гор. Мюнхен.

По прибытии в Мюнхен остановитесь на временное проживание у знакомой Вам немки Вайсберг Марии по

-2-

72

Рурорттштрассе. При необходимости объясните хозяйке, что по своим личным делам выезжали в Висбаден а сейчас снова возвратились в Мюнхен, где Вам уже обещана работа на строительстве дома. Так же как и раньше, договоритесь с ней, чтобы в полиции она Вас не прописывала.

Устроившись на жительство, не теряя времени, приступите к наблюдению за известным Вам Капустянским.

Для наблюдений выбирайте такие пункты, чтобы оставаться для Капустянского незамеченным и в тоже время иметь возможность самому хорошо его видеть.

Для того, чтобы определить, находится ли Капустянский в данное время в Мюнхене, наблюдение за ним рекомендуем Вам в период между 12 и 2 часами дня, когда он обычно ходит на обед в ресторан „Норис - Кафэ". При этом категорически запрещаем Вам посещать этот ресторан, а также прогуливаться по Унгерерштрассе и Леопольдштрассе в дневное время, во - избежание лич-

73

-ной встречи с Капустянским, так как встреча с вами может его насторожить и значительно затруднить выполнение нашего задания.

После того, как вы убедитесь, что Капустянский никуда из Мюнхена не выехал, прекратите свое наблюдение в дневное время и в районе расположения квартиры Капустянского появляйтесь только в позднее вечернее время или в крайнем случае, с наступлением сумерек.

Вашим основным заданием является:

Выследить Капустянского в вечернее время, когда он один возвращается домой и во дворе дома №40 по Унгерерштрассе ликвидировать его при помощи средства, которым мы вас снабжаем.

Для сведения сообщаем, что Капустянский обычно возвращается очень поздно. В 10-11 часов вечера его иногда можно встретить на Карлплатц, когда он трамваем №26 возвращается домой. По своим служебным делам он бывает

74

в доме № 117 по Леопольдштрассе. В большинстве случаев он ходит один.

В целях зашифровки действительных причин ликвидации Капустянского, необходимо инспирировать его „ограбление", для чего рекомендуем Вам вытащить его портмоне, снять часы и забрать другие ценности, если они при нем окажутся. Эти вещи ни в коем случае при себе не оставляйте, а запрячьте их где либо поблизости в развалинах дома. После этого трамваем или другим видом транспорта выезжайте в другой район города и немедленно возвращайтесь к нам.

Рекомендуем Вам заранее ознакомиться с расписанием поездов, стоянками такси и расписанием других видов транспорта, действующих в ночное время. В целях маскировки по дороге приобретите в магазине костюм или плащ другого цвета, в который переоденьтесь а также сбрейте усы имеющейся при Вас бритвой.

В дневное время Вы можете ликвидировать Капустянского только в крайнем случае, если Вам при мно-

15

-гократных попытках не удастся его встретить вечером. Однако Вам необ-
-ходимо это сделать только в том случае, если у Вас будут совершенно надежные условия отхода с тем, чтобы Вас не могли задержать а также если при этом не будет посторонних лиц.

Подчеркиваем еще раз, что Вы должны на месте, исходя из кон-
-кретной обстановки, продумать все свои действия с тем, чтобы предуп-
-редить всякую возможность Вашего задержания.

Поэтому отнеситесь очень серьезно и внимательно к выбору места и подходящего момента для успешного выполнения нашего задания.

Однако Вам все же необходимо быть подготовленным к тому, что по стечению неблагоприятных обсто-
-ятельств, Вы окажетесь задер-
-жанным полицией или другими органами и при наличии неопровер-
-жимых улик будете уличены в покушении на жизнь Капустянского.

7Ь

В этом случае признание в связи с органами советской разведки не только не облегчит Вашего положения, а наоборот, усложнит его. Это признание нанесет ущерб не только Вашей Родине но и лично вам, так как оно еще больше отягчит Вашу „вину" в понятии местных судебных органов. Ссылка же на покушение с целью „ограбления" может способствовать значительному облегчению Вашего положения и отведет подозрения в вашей связи с советскими органами.

В том случае, если вашим утверждениям о попытке „ограбления" Капустянского все же не поверят, путем намеков и недомолвок дайте понять допрашивающим вас лицам, что здесь имел место акт мести со стороны одного лица из „Национальной гвардии" и Вы являетесь только исполнителем воли этого лица. При этом категорически откажитесь назвать имя этого лица или ссылайтесь на незнание его имени.

Изыскивайте любые средства, чтобы бежать из под стражи и возвратиться на нашу сторону.

77

Однако мы рассчитываем на Ваш опыт, смелость и находчивость и надеемся что Вы благополучно и с честью выполните боевое задание Родины по ликвидации одного из ее опаснейших врагов, готовящих новую мировую войну, и благополучно возвратитесь на нашу сторону.

Срок Вашего пребывания в Западной Германии устанавливаем такой, какой потребуется для успешного выполнения задания, однако он не должен превышать одного месяца.

О своем местонахождении и ходе выполнения задания периодически информируйте нас путем направления закодированных писем по следующему адресу:

Берлин-Митте, Бергштрассе 77/2, Топпка Стефан;

Письма пишите на украинском языке, подписывая их именем „Степан", Капустянского именуйте „Карлом" Обратный адрес указывайте вымышленный и письма отправляйте в отдаленном районе от места своего проживания.

78

В письмах к нам пользуйтесь следующими условными фразами:

1) „В Мюнхен прибыл благополучно"
— „Почуваю себе добре"

2) „Капустянского установил и веду за ним наблюдение" —
— „Бачив Карла, він тебе вітає"

3) „Я нахожусь под наблюдением" —
— „Пірошки нездужаю"

4) „Я нахожусь под угрозой ареста"
— „Захворів, піду до лікаря"

5) „Возвращаюсь в Берлин — числа"
— „Виїжджаю до Америки — числа"

О своем возвращении напишите только в том случае, если у вас предоставится для этого возможность.

Ни в коем случае не допускайте в письмах таких выражений, которые бы в какой то степени расшифровывали Ваше местопребывание.

Находясь на территории Западной Германии, ведите себя исключительно осторожно, избегая ненуж-

79

-ных встреч и разговоров, бывайте только там, где это необходимо для выполнения нашего задания. Помните, что успех выполнения нашего задания будет целиком зависеть от Вашей выдержки, находчивости и честного отношения к порученному делу.

При переходе линии демаркации и в период пребывания в Западной Германии рекомендуем Вам избрать следующую линию поведения:

В случае Вашего задержания непосредственно вблизи линии демаркации Вам необходимо своевременно выбросить паспорт с таким расчетом, чтобы за-падногерманские полицейские не могли его найти, а Вы при возможности могли бы его снова забрать. При про-верке сообщите, что являетесь польским фольксдойчем по фамилии и имени Януш Станислав, во время войны попали в Германию, батрачили в селе Дойбах, а сейчас решили перейти в Баварию и наняться там к зажиточному бауэру в работники. Документов с собой ника-ких не имеете, так как не сумели

-10-

20

их получить. Если Вас направят обратно в ГДР, возвращайтесь к нам и доложите о случившемся. Если же разрешат следовать дальше, разыщите свой паспорт и следуйте по заданному маршруту.

Что касается средства, которым мы Вас снабжаем для выполнения задания, то при переходе линии демаркации оно должно находиться у Вас в таком месте, чтобы Вы смогли его в любую минуту надежно спрятать в лесу или возле дороги и когда опасность минует, снова его забрать.

При удачном переходе линии демаркации и прибытии в Мюнхен ведите себя так, как местный житель, ничем не выделяясь из общей среды.

В случае Вашего задержания или проверки по пути к Мюнхену или в самом городе, предъявите имеющийся у Вас паспорт и сообщите о себе следующее:

Вы родились в Польше (назовите любой, хорошо известный Вам населенный пункт) в семье немца Квятковского.

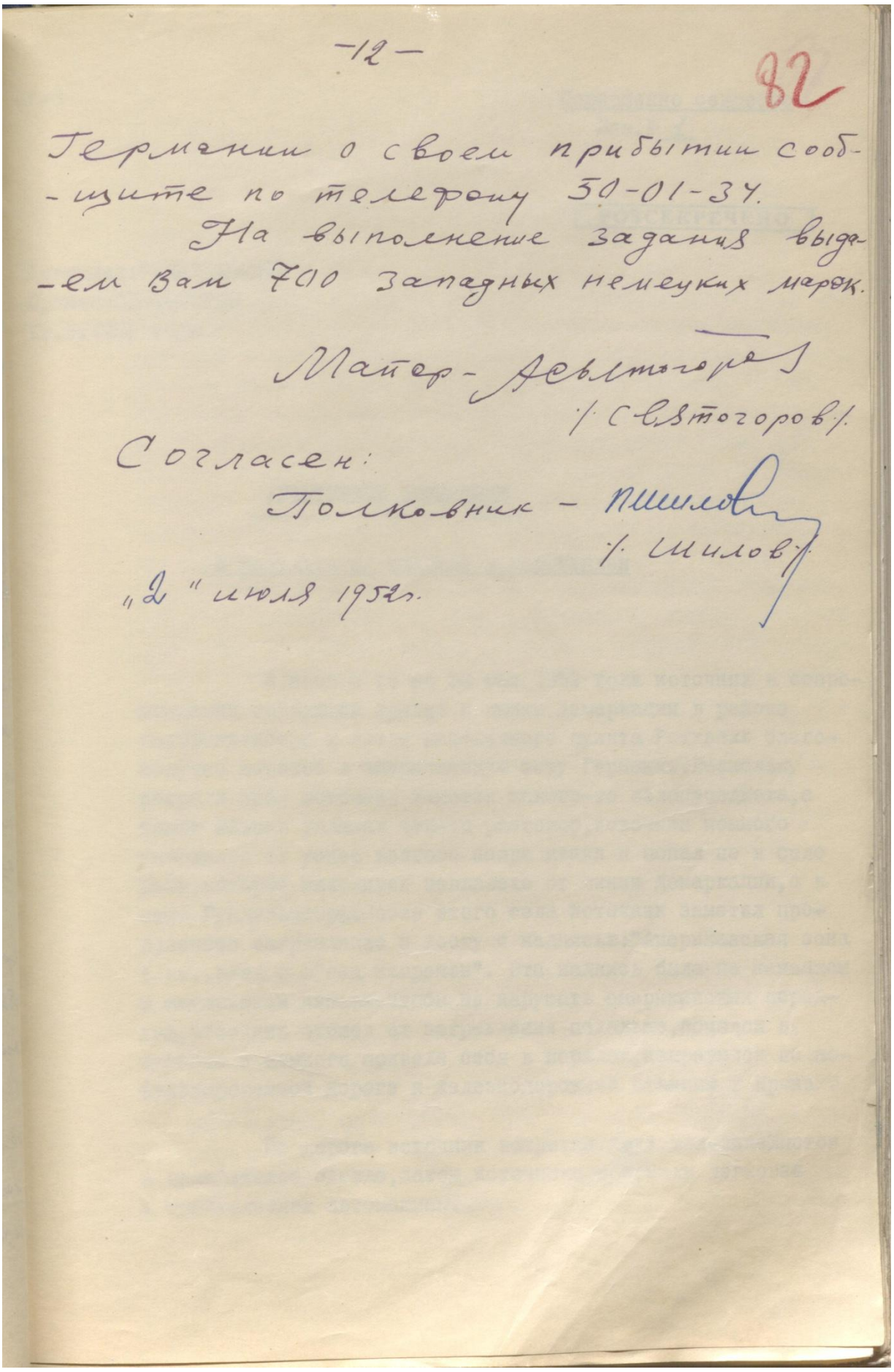
81

В период войны с Германией добровольно выехали в Германию и работали в сельском хозяйстве в селе Дойбах. В 1947 году переехали в Висбаден и получив здесь паспорт, продолжали работать по найму на различных предприятиях. В Мюнхен приехали для подыскания более выгодной работы. Если Вас будут проверять по месту получения паспорта и уличат в том, что этот паспорт в полиции гор. Висбадена не зарегистрирован, „признайтесь" в том, что не имея необходимых документов и связей, Вы не смогли законным образом приобрести паспорт и вынуждены были купить его у одного спекулянта.

На всех допросах строго придерживайтесь этой легенды и при любых обстоятельствах отрицайте свою связь с советскими органами.

Если Вас попытаются завербовать и направить в ГДР, дайте на это согласие и при возвращении в ГДР доложите об этом нам.

После возвращения из Западной

-12-

82

Германии о своем прибытии сооб-
-щите по телефону 50-01-34.

На выполнение задания выда-
-ем вам 700 западных немецких марок.

Майор - Девятогоров
/ С.Девятогоров /.

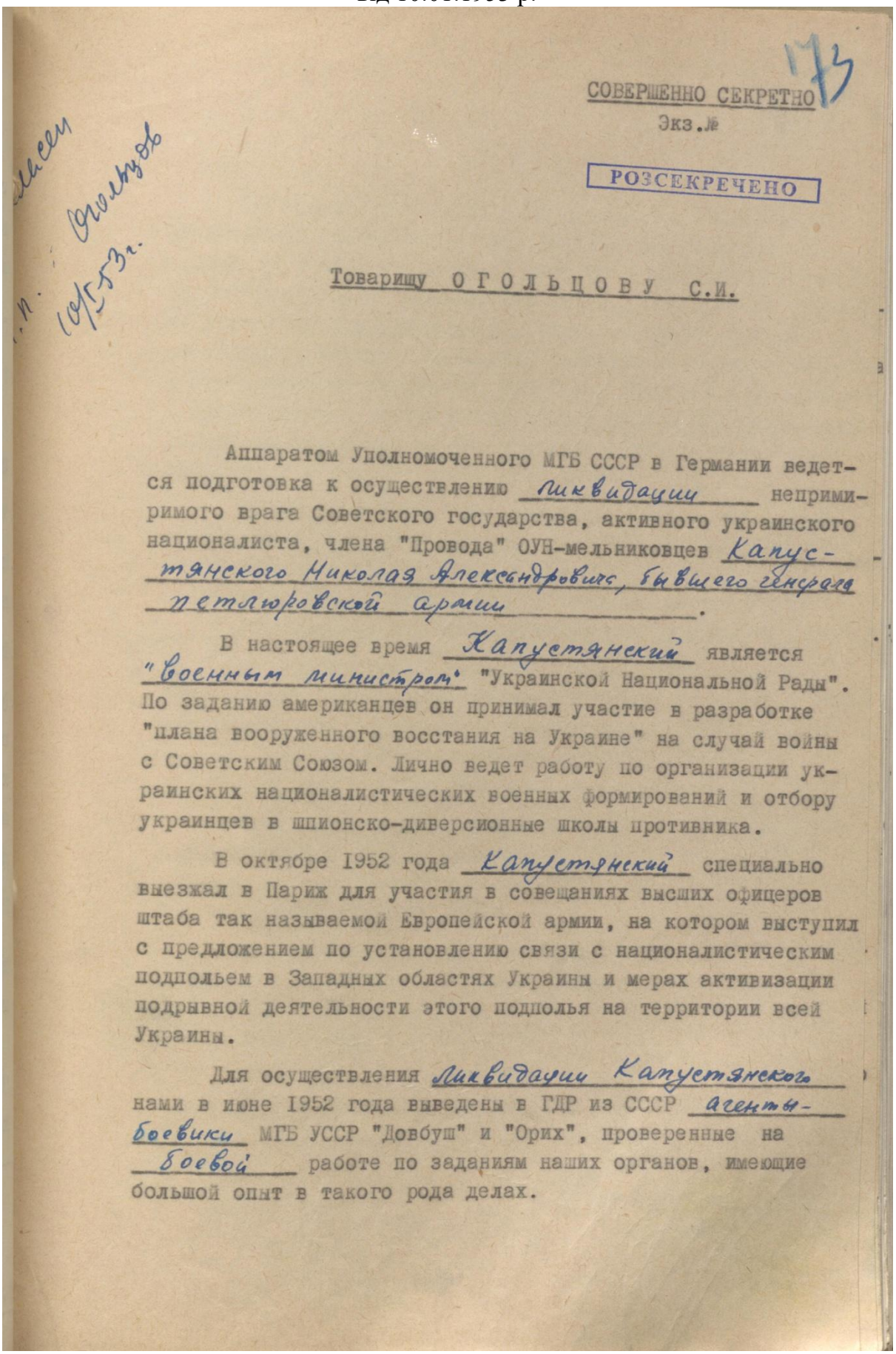
Согласен:
Полковник - Шиловский
/ Шиловский /.

„2" июля 1952г.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 71-82

№ 7

Інформація про підготовку спецоперації стосовно ліквідації М. Капустянського, від 10.01.1953 р.

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО
Экз.№

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Товарищу О Г О Л Ь Ц О В У С.И.

Аппаратом Уполномоченного МГБ СССР в Германии ведется подготовка к осуществлению ликвидации непримиримого врага Советского государства, активного украинского националиста, члена "Провода" ОУН-мельниковцев Капустянского Николая Александровича, бывшего генерала петлюровской армии.

В настоящее время Капустянский является "военным министром" "Украинской Национальной Рады". По заданию американцев он принимал участие в разработке "плана вооруженного восстания на Украине" на случай войны с Советским Союзом. Лично ведет работу по организации украинских националистических военных формирований и отбору украинцев в шпионско-диверсионные школы противника.

В октябре 1952 года Капустянский специально выезжал в Париж для участия в совещаниях высших офицеров штаба так называемой Европейской армии, на котором выступил с предложением по установлению связи с националистическим подпольем в Западных областях Украины и мерах активизации подрывной деятельности этого подполья на территории всей Украины.

Для осуществления ликвидации Капустянского нами в июне 1952 года выведены в ГДР из СССР агенты-боевики МГБ УССР "Довбуш" и "Орих", проверенные на боевой работе по заданиям наших органов, имеющие большой опыт в такого рода делах.

174 2.

За время пребывания в ГДР "Довбуш" и "Орих" прошли специальную подготовку, усовершенствовали свои познания в области немецкого языка. В декабре 1952 года "Довбуш" и "Орих" специально выводились в Мюнхен, где успешно произвели установку Капустянского, изучили распорядок дня последнего, маршруты движения, выяснили посещаемые им места и его ближайшее окружение. Они также детально ознакомились с обстановкой в районе жительства и работы Капустянского, условиями городской жизни, порядком движения всех видов транспорта в сторону линии демаркации.

"Довбуш" и "Орих" на основании добытых ими данных в отношении Капустянского считают, что его ликвидацию целесообразнее всего провести во дворе дома, где проживает Капустянский, вечером, во время его возвращения, путем применения бесшумного оружия.

По проверенным агентурным данным, обстановка в "Украинской Национальной Раде" характеризуется в настоящее время открытой острой борьбой между сторонниками руководителя "Украинской Национальной Гвардии" БОРОВЦА и Капустянского, как "военного министра" УНРады.

Претендуя на руководящее положение в этой организации, БОРОВЕЦ и Капустянский всячески разжигают эту борьбу, широко прибегают к средствам публичной политической компрометации друг друга.

Это обстоятельство, по нашему мнению, создает благоприятные условия для проведения операции в отношении Капустянского, так как способствует большей зашифровке нашего в ней участия.

Кроме того, через агента "Голубенко", располагающего влиятельными связями в руководящих кругах украинских националистов и работающего по нашему заданию в направлении

175 3.

усиления внутренней борьбы между ними, мы имеем возможность укрепить мнение о том, что убийство Капустянского явилось следствием борьбы между указанными выше группировками.

Докладывая об изложенном, считаем возможным принять представленный тов.КАВЕРЗНЕВЫМ план проведения этой операции.

Просим Вашей санкции.

БУРДЕНКО

МИЦЮК

ФЕДОСЕЕВ

I-в адрес
2-3 отд.исп.Мицюк
печ.Бушуева
вед.I2/2

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 173-175

№ 8

Агентурне повідомлення про місце і район проживання М. Капустянського, від 05.01.1953 р.

210

Совершенно секретно
экз.№ 1.

Источники: "ДОВБУШ "
"ОРИХ"
Принял: СВЯТОГОРОВ
3 января 1953 года

РОЗСЕКРЕЧЕНО

АГЕНТУРНОЕ ДОНЕСЕНИЕ

Об обстановке и видах уличного движения в районе проживания Капустянского

От главного вокзала гор. Мюнхена до площади Мюнхенерфрайгайт (и обратно) можно проехать трамваями № 3 и № 8. На этой площади сходятся Унгерерштрассе и Леопольдштрассе, но по Унгерерштрассе указанные номера трамваев не проходят, а идет трамвай № 6, на который следует сделать пересадку.

Помимо этого от вокзала трамваем № 3 можно проехать до Карлсплатца (который население называет "Штахус", так как там находится крупный универмаг "Штахус").

От Карлсплатца идет трамвай № 6, которым можно доехать непосредственно на Унгерерштрассе и проехать мимо дома № 40 по этой улице, в котором проживает Капустянский.

По Унгерерштрассе кроме трамвая, других видов уличного транспорта нет. Пешеходное движение здесь

211

неоживленно, но легковых и грузовых машин проходит очень много.

В районе проживания Капустянского имеется две трамвайные остановки - на Мюнхенерфрайгайт и возле домов № 48-50,т.е. возле бензозаправочного пункта.

Дом № 40 представляет из себя 4-х этажное здание, половина которого со стороны Антониенштрассе находится в ремонте, но сейчас там никаких работ не проводится и только стоят леса.

Вход в дом № 40 со стороны Унгерерштрассе ведет через железную [illegible] калитку и через двор, который имеет в длину до 10 метров и в ширину до 4 метров. С трех сторон этот двор огорожен проволочной решеткой немного выше человеческого роста (см. схему дома № 40).

На улице возле дома № 40 стоит телефонная будка, которая размещена на тротуаре примерно против середины дома.

За двором дома № 40 находится небольшой огород площадью от 50 до 60 кв. метров. В этот огород ведет небольшая калитка, которая закрыта.

В вечернее время трамвайная остановка против домов №№ 48-50 сильно освещается со стороны расположенного напротив бензозаправочного пункта.

212

Унгерерштрассе по всей своей длине освещается электрическими фонарями. Такие фонари имеются против входов в дома № 40 и № 42, а также на углу Унгерерштрассе-Антониенштрассе.

Расстояние от трамвайной остановки, на которой обычно вечером сходит Капустянский до дома № 40 около 80 метров. Этот путь Капустянский всегда проходит медленным шагом по левой стороне улицы.

Возле бензозаправочного пункта постоянно находится много легковых и грузовых машин. Здесь же на перекрестке стоит полицейский регулировщик.

Антониенштрассе представляет из себя темную глухую улицу, по которой почти никто не ходит. Она тянется до Кунигунденштрассе.

В случае необходимости быстрого и незаметного ухода из района расположения дома № 40 наиболее удобно пройти по глухой улице Антониенштрассе на Кунигунденштрассе, а оттуда через Фелитштрассе, Хаймхаузерштрассе или Хесселогерштрассе пройти на площадь "Мюнхенерфрайгайт", откуда первым из попавшихся трамваев № 3,8 или 6 доехать до Хохенцоллернштрассе, а там сделать пересадку на трамвай № 22 и окружным путем доехать до Дахауэрштрассе. Здесь пересесть на трамвай № 7 и с совершенно другого направления приехать на главный вокзал.

213

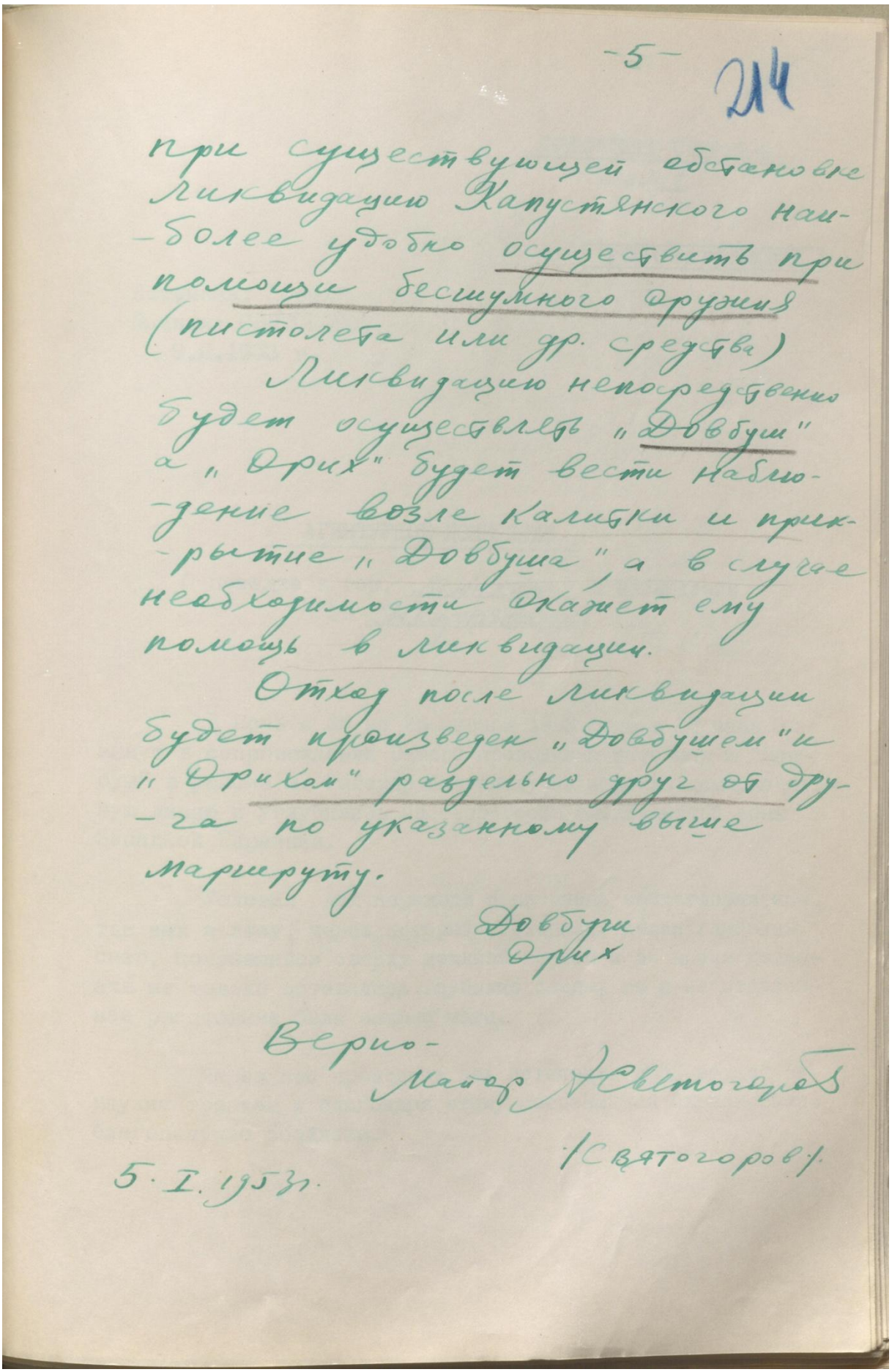
- 4.

С вокзала в сторону Нюрнберга каждые 1 1/2-2 часа идут поезда, одним из которых можно уехать, но при необходимости из Мюнхена можно выехать немедленно, так как с главного вокзала отходят поезда через очень короткие промежутки времени.

После тщательного изучения обстановки на Унгерерштрассе и расположения дома №40, источники считают, что наиболее пригодным местом для ликвидации Капустянского является двор возле его дома. Наиболее удобно это сделать вечером при возвращении его домой.

В то время, пока Капустянский будет итти с трамвайной остановки до калитки двора дома №40, его можно ожидать в телефонной будке или на другой стороне улицы, с таким расчетом, чтобы зайти вслед за ним во двор и не дать ему возможности войти в дом.

Источники считают, что

-5-

214

при существующей обстановке ликвидацию Капустянского наиболее удобно осуществить при помощи бесшумного оружия (пистолета или др. средства)

Ликвидацию непосредственно будет осуществлять „Довбуш" а „Орих" будет вести наблюдение возле калитки и прикрытие „Довбуша", а в случае необходимости окажет ему помощь в ликвидации.

Отход после ликвидации будет произведен „Довбушем" и „Орихом" раздельно друг от друга по указанному выше маршруту.

Довбуш
Орих

Верно-
Майор /Святогоров/

/Святогоров/

5.I.1953г.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 210-214

№ 9

План проведення спецзаходів по справі “Кочан”, від 02.07.1952 р.

„Утверждаю"
Генерал-майор
/ Коверченко /
„ 2 июля 1952 г.

Сов. секретно. 353

РОЗСЕКРЕЧЕНО

План
проведения спецмероприятий по делу „Кочан"

В целях определения возможностей по проведению спецмероприятий в отношении „Кочана", 29 мая с/г по месту его жительства (Мюнхен, Унгererштрассе 40) был выведен агент „Златовский", которому было поручено путем осторожного наблюдения за „Кочаном" тщательно изучить окружающую его обстановку, образ жизни, маршруты движения по Мюнхену, установленный им распорядок дня, время прогулок, посещений ресторана, выхода и возвращения домой, имеется ли возле него охрана и др. вопросы. Помимо этого „Златовский должен был установить соседей „Кочана", изучить расположение его дома и квартиры, улицы, на которой он проживает и всех близ расположенных улиц, переулков, магазинов, ресторанов, полицейских участков и т. п., а также

изучить маршруты следования трамваев, автобусов и троллейбусов, проходящих вблизи места проживания „Кочана".

19 июня с/г „Златовский" возвратился в Берлин и доложил о результатах проведенного им наблюдения за „Кочаном".

„Златовский" установил, что „Кочан" ежедневно, в период между 12-2 часами дня посещает ресторан „Норис-кафе", расположенный невдалеке от места его проживания, на углу Леопольдштрассе-Хохенцоллернштрассе (схема прилагается).

Несколько раз „Златовский" наблюдал „Кочана" обедающим в обществе одного или двух его знакомых украинцев, имена и фамилии которых агенту не удалось установить. Иногда „Кочан" проходил по Унтерреитрассе и Леопольдштрассе совершенно один, из чего можно заключить, что у него охраны не имеется. Агент установил, что вход в под'езд дома, где находится квартира „Кочана", совершенно свободный. Эта квартира находится на третьем этаже, на дверях указано, что „Кочану" следует звонить три раза. В коридоре, на лестнице и во дворе

375

в течение длительного времени можно не встретить ни одного человека.

Согласно нашему заданию „Златовский" тщательно изучил все близ расположенные улицы, переулки, рестораны, магазины, маршруты трамваев, а также установил местонахождение ближайшего полицейского участка.

К недостаткам наблюдений „Златовского" следует отнести то, что ему не удалось ни разу встретить „Кочана" в вечернее время и зафиксировать его возвращение домой вечером.

Однако, как явствует из донесения „Голубенко", „Кочан" зачастую возвращается домой очень поздно и этим видимо объясняется то, что „Златовский" не смог его встретить вечером.

Данные „Голубенко" подтверждают результаты наблюдений „Златовского" и в частности то обстоятельство, что возле „Кочана" охраны не имеется.

Путем проведения специального проверочного мероприятия нами было с достоверностью установлено, что „Златовский" безошибочно установил „Кочана"

и хорошо изучил его личность.

Результаты наблюдений „Златовского" и материалы „Голубенко" указывают на то, что намечаемое нами мероприятие по ликвидации „Кочана" вполне реально и осуществимо.

Для осуществления этого мероприятия намечается:

1. В качестве непосредственного исполнителя выделить „Златовского", который обладает для этого достаточными волевыми, физическими и другими качествами. Агент по нашему заданию дважды посещал гор. Мюнхен, в связи с чем имеет некоторый опыт в нелегальном переходе через линию демаркации и знаком с существующим в Западной Германии режимом.

2. В задании „Златовскому" указать, что при выборе места и времени для ликвидации „Кочана", наиболее приемлемым вариантом может являться следующий: выследить „Кочана" поздно вечером при его возвращении домой и ликвидировать во дворе дома №40 по Унгерер-штрассе. Если для этого представится удобный случай в позднее вечернее время

397

в другом малолюдном месте, можно им воспользоваться. После ликвидации „Кочана" немедленно оставить город и возвращаться к нам. Предупредить „Злетовского", что к ликвидации „Кочана" он может приступать только в том случае, если у агента будут иметься вполне надежные условия для отхода с тем, чтобы он ни в коем случае не мог быть задержан и уличен в совершении этого мероприятия.

В задании „Злетовскому" предусмотреть возможность ликвидации „Кочана" в дневное время в том случае, если агенту не удастся при многократных попытках выследить „Кочана" с наступлением темноты. Однако в дневное время агент должен выбрать такой момент, когда „Кочан" будет находиться один в малолюдном месте и у агента будут иметься все условия для своего отхода и полная гарантия того, что он не будет кем либо задержан.

3. Для ликвидации „Кочана" снабдить „Злетовского" специальным средством в соответствии с имеющимися в ПТУ МГБ СССР возможностями. Агент должен принять все меры к тому, чтобы

10
358

это средство не попало в посторонние руки.

4. В целях зашифровки действительных мотивов ликвидации „Кочана", поручить „Златовскому" инспирировать его „ограбление", для чего взять имеющиеся при „Кочане" ценности и запрятать их где либо в развалинах дома. Держать эти ценные вещи при себе агенту категорически запретить.

5. В легенде для „Златовского" предусмотреть линию его поведения в том случае, если все же, несмотря на принятые меры к побегу, он будет задержан и уличен в покушении на „Кочана". Указать агенту, что признание в связи с советскими органами не только не облегчит, а значительно усложнит его положение, тогда как ссылка на „ограбление" „Кочана" поможет ему направить следствие по ложному следу и облегчить свое положение.

Учитывая вражду между „Кочаном" и главарем УНГ „Бульбой"-Боровец, указать „Златовскому", что если его версии об „ограблении" не поверят, он должен путем намеков и недомолвок дать понять

359

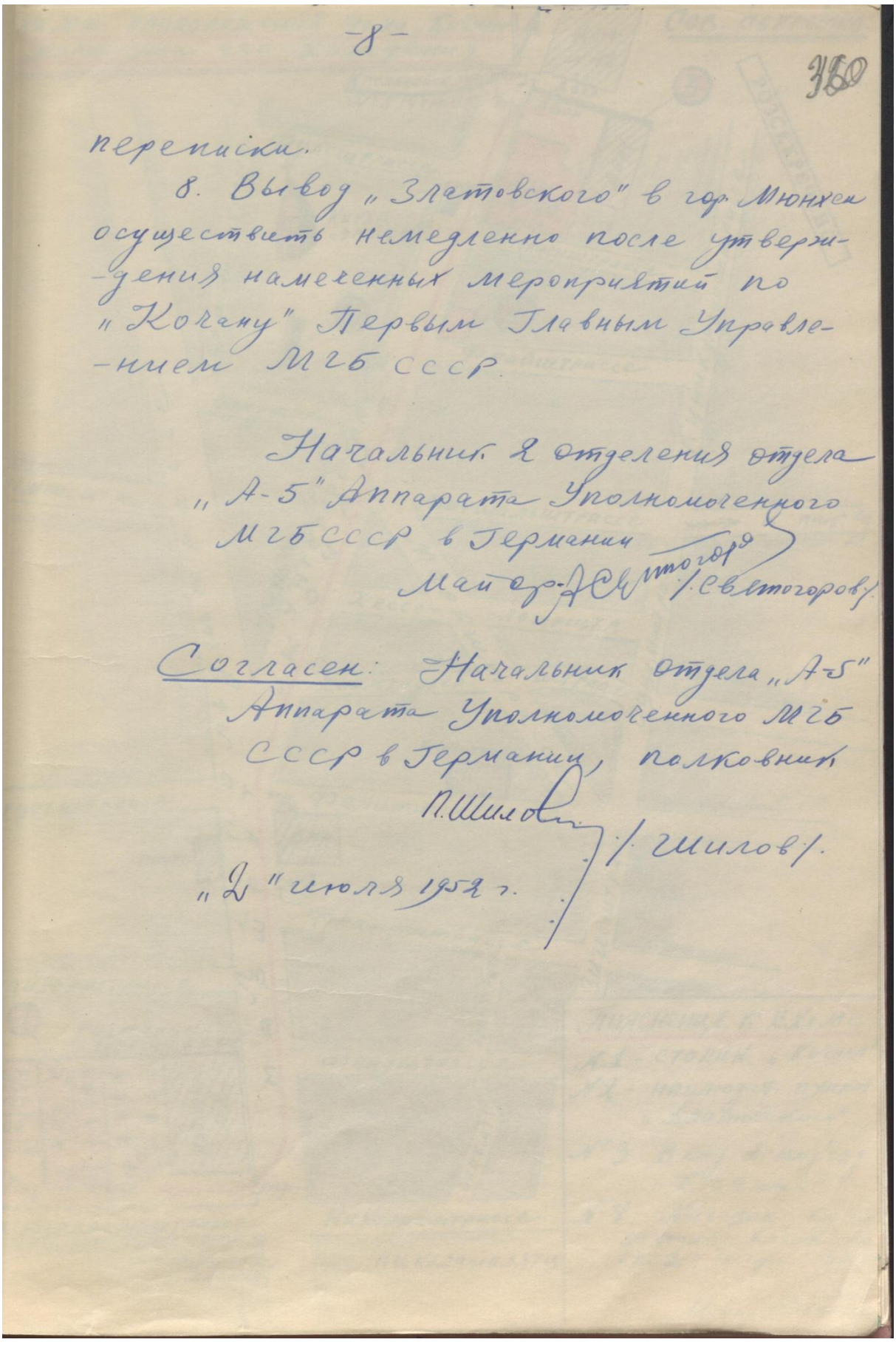
допрашивающим его лицам, что здесь имел место акт мести по поручению одного из деятелей „Украинской национальной гвардии". При этом категорически отказываться назвать имя этого деятеля или ссылаться на незнание имени.

Имеется в виду, что если даже „Златовскому" полностью и не поверят, все же националистическая пресса, враждебная „Бульбе"-Боровцу, постарается использовать показания „Златовского" для компрометации „Бульбы"-Боровца.

При возможности изготовить и снабдить „Златовского" письмом с почерком „Бульбы"-Боровца, которое он должен „утерять" возле „Кокана".

6. Вывод „Златовского" за линию демаркации осуществить в хорошо знакомом ему месте в районе ст. Кронах-(схема прилагается). Для более успешного выполнения задания снабдить „Златовского" паспортом американской зоны Германии и соответствующей экипировкой.

7. На период пребывания „Златовского" в Мюнхене, обусловить с ним регулярную связь путем кодированного

-8-

360

переписки.

8. Вывод „Златовского" в гор. Мюнхен осуществить немедленно после утверждения намеченных мероприятий по „Кочану" Первым Главным Управлением МГБ СССР.

Начальник 2 отделения отдела „А-5" Аппарата Уполномоченного МГБ СССР в Германии
майор /Светогоров/

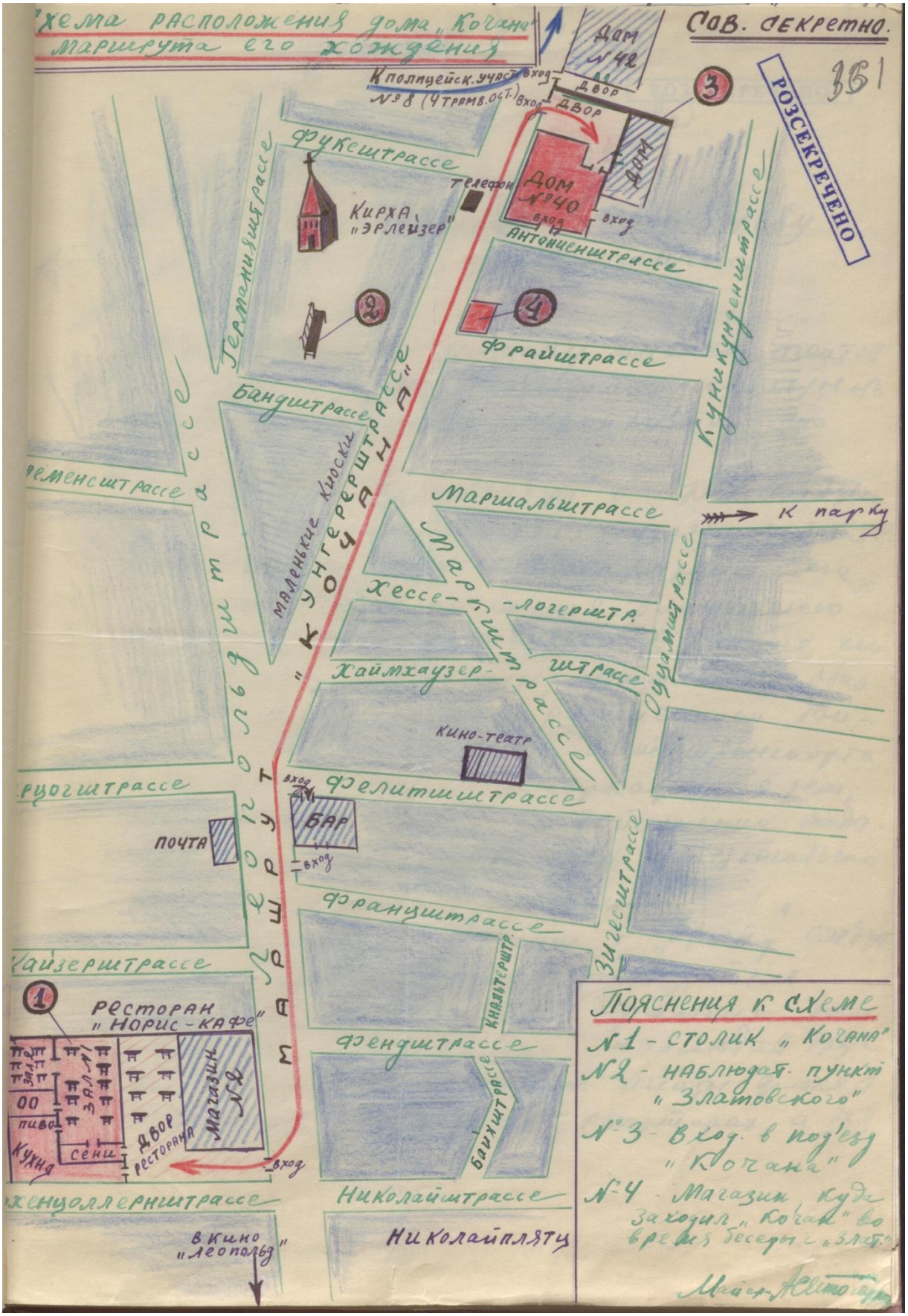
Согласен: Начальник отдела „А-5" Аппарата Уполномоченного МГБ СССР в Германии, полковник
П. Шилов /Шилов/.

„2" июля 1952 г.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 353-360

№ 10

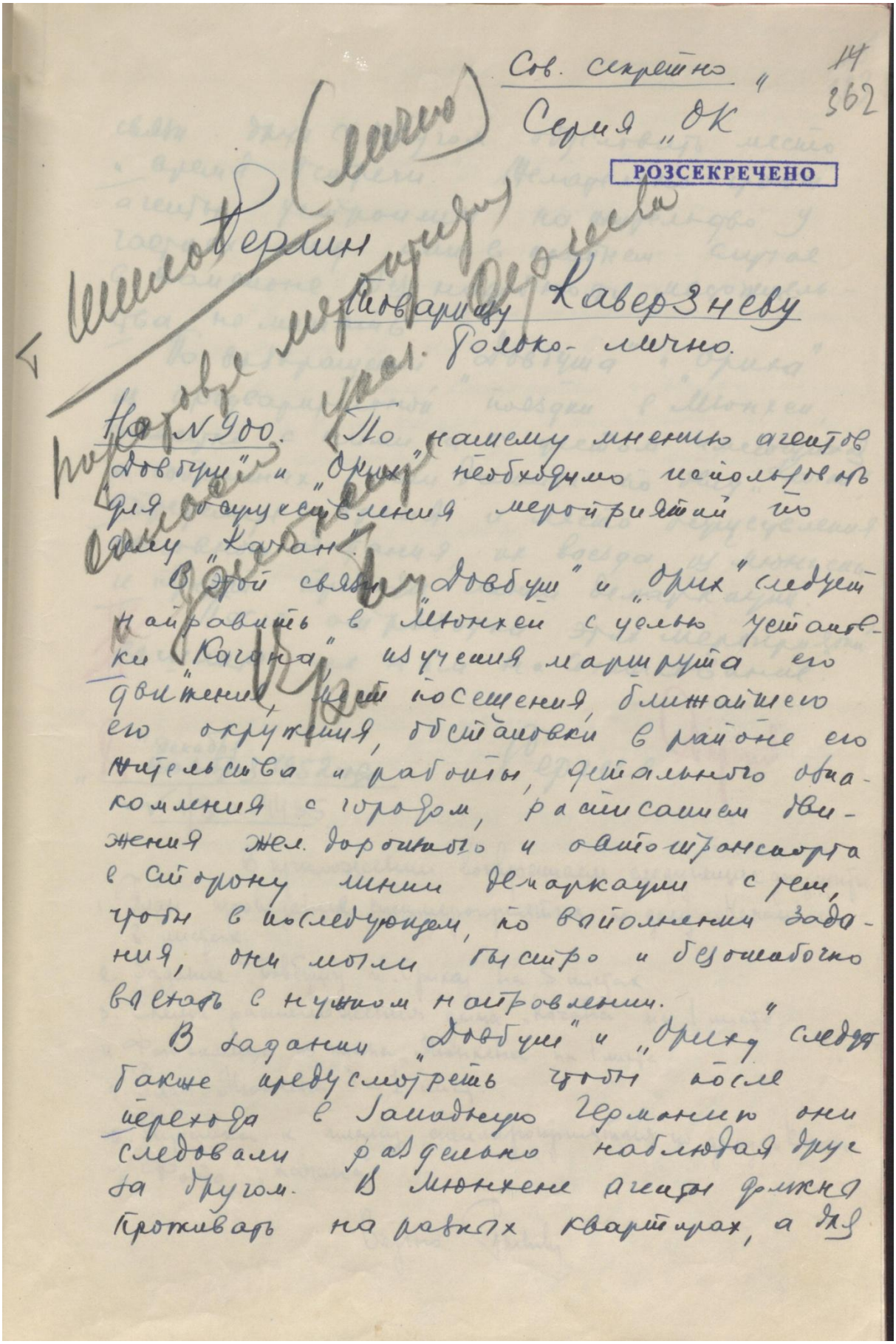
Схема розташування будинку “Кочана” та маршруту його пересування

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 361

№ 11

Завдання агентам “Д” і “О” по справі “Кочан”, від 08.12.1952 р.

Сов. секретно
Серия „ОК"
14
362

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Шифротелеграмма (лично)

Начальнику Управления Каверзневу
Только лично.

№ 900. По нашему мнению агентов „Добрый" и „Орех" необходимо использовать для осуществления мероприятий по делу „Кочан".

В этой связи „Доброго" и „Орех" следует направить в Мюнхен с целью установки „Кочана" изучения маршрута его движения, мест посещения, ближайшего его окружения, обстановки в районе его жительства и работы, детального ознакомления с городом, расписанием движения жел. дорожного и автотранспорта в сторону линии демаркации с тем, чтобы в последующем, по выполнении задания, они могли быстро и безошибочно влиться с нужным направлением.

В задании „Доброго" и „Ореха" следует также предусмотреть чтобы после перехода с Западную Германию они следовали раздельно наблюдая друг за другом. В Мюнхене агенты должны проживать на разных квартирах, а для

РОЗСЕКРЕЧЕНО

15
363

связи друг с другом обусловить место и время встречи. Желательно чтобы агенты устроились на жительство у хороших лиц, или в крайнем случае с комфортом, бу надобности местожительства не менять.

По возвращении "Довбуша" и "Ореха" из предварительной поездки в Мюнхен, совместно с ними и с учетом имеющихся и собранных ими данных по делу "Качан", определить время и место осуществления основного задания, их всегда в Мюнхене и пункт перехода линии демаркации.

После отработки этих мероприятий представить их нам на согласование.

"8" декабря 1952 года Сергеев

№ 1/8-а-4435

В приложении возвращаем следующие документы:

1. План проведения спецмероприятия по делу "Качан" на 8 листах.
2. Задание "Довбушу" и "Ореху" на 5 листах
3. Схема расположения дома "Качана" на 1 листе.
4. Фотосхемы из плана Мюнхена на 1 листе.
5. План Мюнхена – 1 лист.
6. Справка к плану спецмероприятия по делу "Качан"
7. Фото "Качана"

Верно:

№ 12

Пропозиції щодо інструктажу агентів по справі “Кочан”, від 15.01.1953 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО

кп-2

Совершенно секретно

– лично

БЕРЛИН

тов. КАВЕРЗНЕВУ

Проведение спецмероприятия в отношении "Качан" по предложенному Вами плану санкционируем.

Перед направлением "Довбуш" и "Ориха" в Западную Германию тщательно проинструктируйте их о пути движения и поведении, как до выполнения задания, так и после, исключив возможное задержание агентов.

Совместно с агентами разработайте в деталях их линию поведения во время проведения операции и определите роль каждого из них – кто должен будет применять оружие и кто вести наблюдение за районом, где будет проходить ликвидация „Качана", а также где нужны их совместные действия.

В задании агентам следует также предусмотреть, в случае необходимости, как они должны избавиться от выданного им оружия.

Проведение мероприятия по "Качану" возложите лично на тов.МАКАРОВА.

Приложение: 1. План проведения операции на 3 л.
2. Схема и фотокопии – 2 л.

С.ОГОЛЬЦОВ.

"15" января 1953 года.
№ 1/8/а-244

-2-

367 19

Этот дом расположен на углу улиц Унгерер-штрассе и Антонитенштрассе, в него имеется 2 входа. Вход в под'езд, в котором проживает «Кочан» со двора. Двор имеет в длину 10 метров и ширину 4 метра. Вход во двор с улицы Унгерерштрассе через железную калитку, которая все время открыта.

По Унгерерштрассе пешеходное движение незначительное, но имеется большое движение легковых и грузовых автомашин, а также проходит трамвай маршрута № 6, остановка которого находится в 20 метрах от дома № 40. Улица хорошо освещена.

Почти ежедневно от 12 до 14 часов „Кочан" обедает в „кафе-Норис" расположенном невдалеке от места его жительства и на короткое время приходит домой.

В вечернее время „Кочан" обычно возвращается домой в 17-19 часов, но иногда и позже. Он приезжает один на трамвае № 6.

III

1. Практическое осуществление ликвидации „Кочана" поручить агентам-боевикам „Орех" и „Довбуш", выведенным для этой цели из советского союза.

2. Для беспрепятственного проживания и продвижения в Западной Германии снабдить агентов специально изготовленными западногерманскими паспортами на вымышленные фамилии. (с этими паспортами они уже выводились в Западную Германию).

3. Судя по обстановке непосредственную ликвидацию „Кочана" наиболее целесообразно осуществить во-дворе дома, в котором проживает „Кочан", в вечернее время (приблизительно в 18-19 часов).

4. Снабдить агентов портативным бесшумным, но сильно действующим оружием.

-3-

38820

5. Конкретное задание агентам „Орех" и „Довбуш" будет разработано в соответствии с указанными пунктами плана после получения санкции центра.

IV

После осуществления ликвидации „кочана" „Орех" и „Довбуш", каждый в отдельности, выходят по затемненной улице Антонием на Кунигундентрассе, идущую параллельно Унгерерштрассе и затем через небольшие улицы — „Орех" через Хессельгерштрассе, а „Довбуш" через Фельтштрассе - приходят на площадь Мюнхенерфрайхайт.

На этой площади они отдельно садятся в первый подошедший трамвай, маршрутов № 6 и 3 или № 8, идущий в сторону центра города и доехав до Хоенцоллернштрассе (2 остановки) пересаживаются на трамвай идущий по направлению Вакауерштрассе. Там они снова делают пересадку на трамвай маршрута № 7 и следуют на нем до вокзала.

Таким образом они приедут на вокзал совершенно из другого района города. Путь следования трамваями, из района местожительства „кочана" до вокзала у них займет около часа.

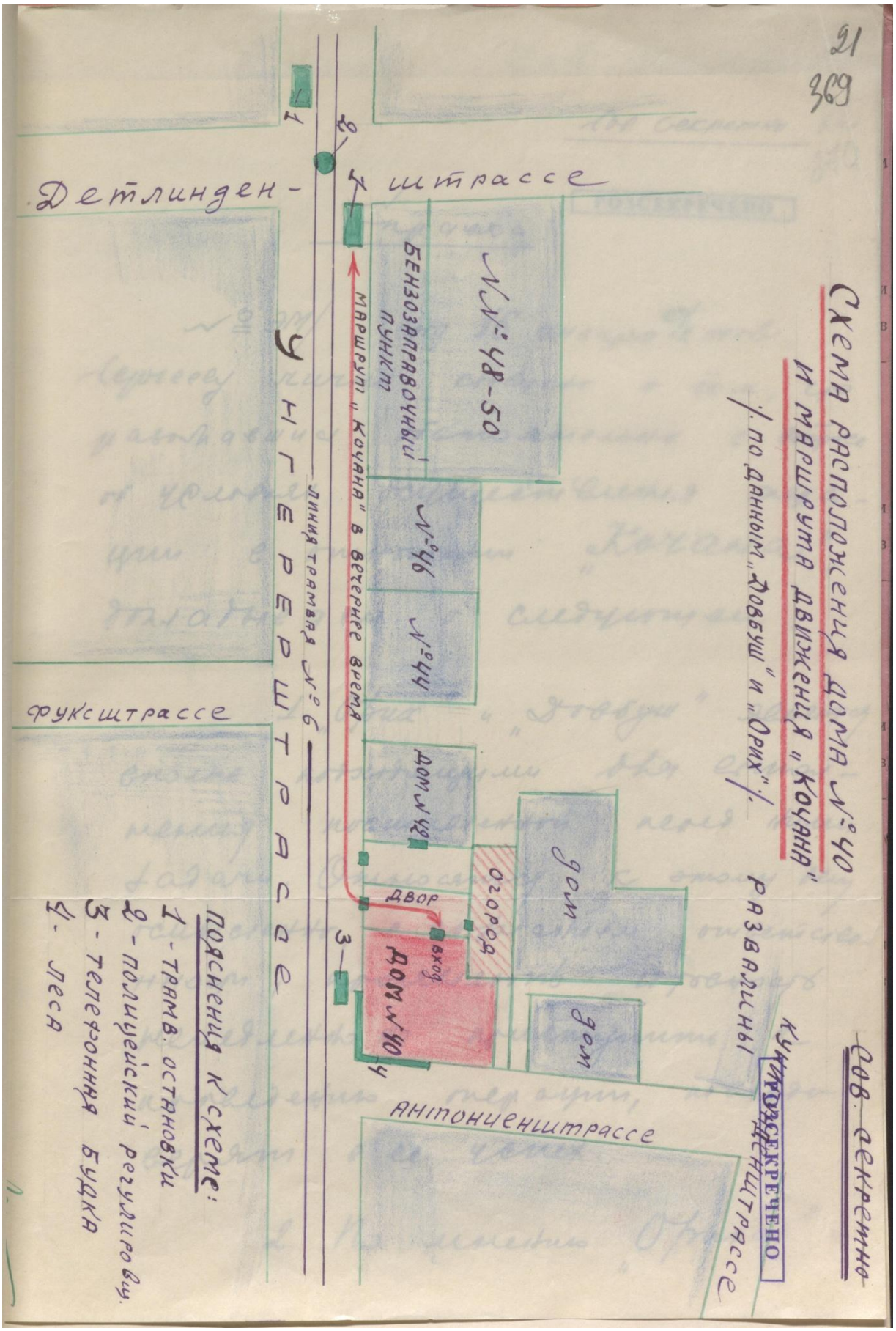
С вокзала „Орех" и „Довбуш" уезжают раздельно первым поездом, идущим в сторону Нюрнберга (поезда в этом направлении идут через каждые час - полтора), а оттуда через Бамберг приезжают на ст. Кронах.

От станции Кронах „Орех" и „Довбуш" по известному им маршруту прибывают на линию демаркации и переходят на территорию ФРГ в районе населенных пунктов Ротхейль и Хайг.

Приложение к плану: 1) донесения агентов „Орех" и „Довбуш" о поездке в Мюнхен и наблюдении за „кочаном". на 38 листах
2) Схема расположения дома „кочана".

Зам. нач. отдела 4-5 Аппарата Уполномоч. МГБ СССР в Германии подполковник — Лисовец
Нач. отдела 4-5 полковник — Шилов

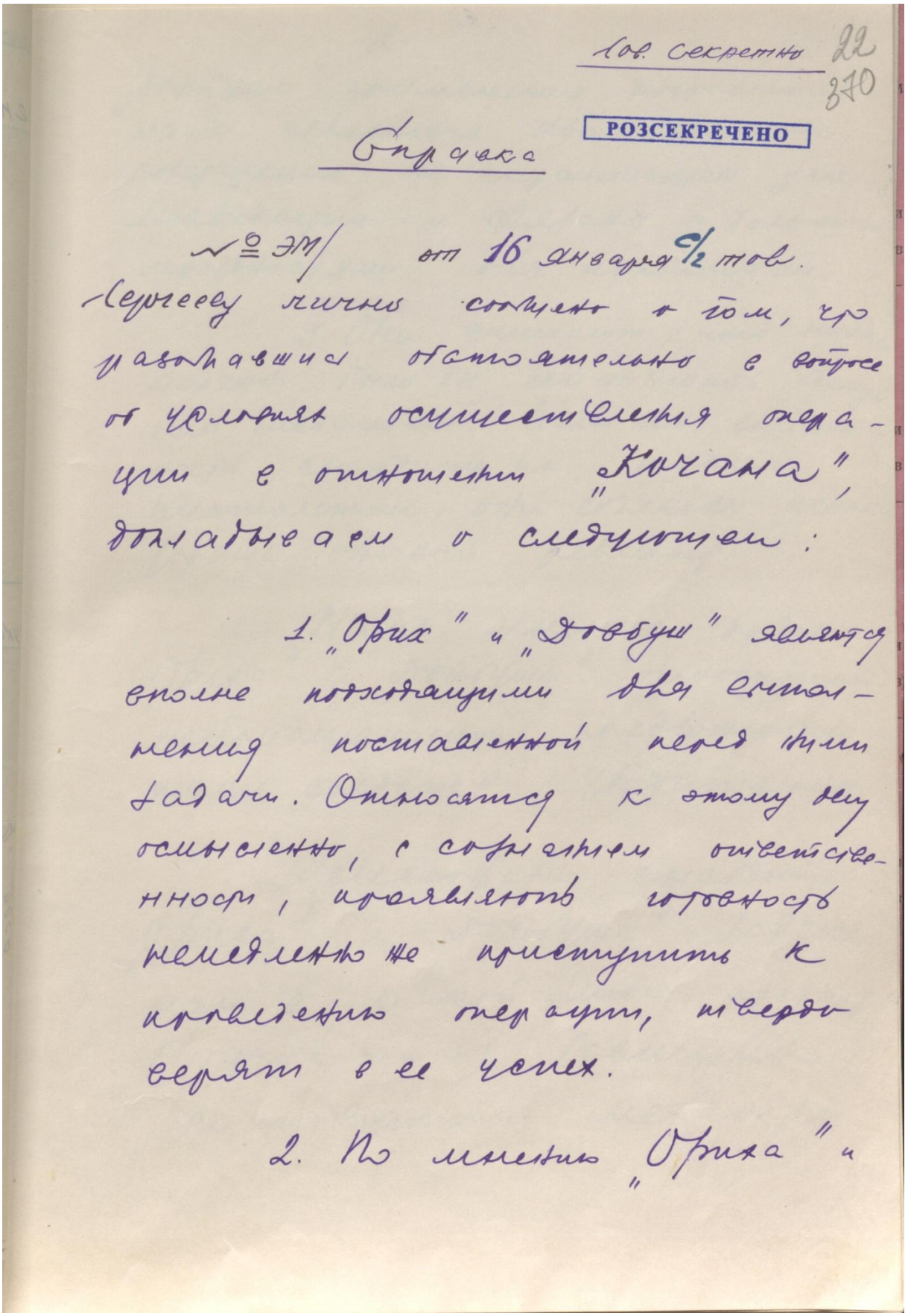
Согласен: Зам Уполномоченного МГБ СССР в Германии полковник — Макаров
„7" января 1953 г.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 365-369

№ 13

Довідка щодо використання агентами спецзасобів стосовно “Кочана”, від 16.01.1953 р.

Лов. секретно 22
370

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Справка

№ ЭМ/ от 16 января 53 г. тов. Сергееву личное сообщение о том, что ознакомившись дополнительно с вопросом о условиях осуществления операции с отношении „Кочана", докладываем о следующем:

1. „Орех" и „Довбуш" являются вполне пригодными для выполнения поставленной перед ними задачи. Относятся к этому делу осмысленно, с сознанием ответственности, проявляют готовность немедленно же приступить к проведению операции, и сердо верят в ее успех.

2. По мнению „Ореха" и „

371/23

"Довгуша" применение доставленных нами известных нам средств совершенно не гарантирует успеха ликвидации и связано с большими трудностями для исполнителей.

3. Они считают, что наиболее надежно было бы действовать бесшумным пистолетом. Если нет возможности снабдить их таким пистолетом, они согласны использовать обычный револьвер.

Наше мнение: доводы "Ориха" и "Довгуша" относительно нецелесообразности предложенных нами средств убедительны.

Целесообразно снабдить "Ориха" и "Довгуша" заданными в какой-либо предмет (ручка и т.п.) бесшумно действующим механизмом

-3-

24

372

с обработанной пулей.

Если это почему-либо невозможно, разрешить им действовать обычным пистолетом с обработанной пулей.

Далее в нашем документе говорится, что при наших Ваших решениях, прошу сразу командировать самолетом к нам нач. Наумова с соответствующими средствами.

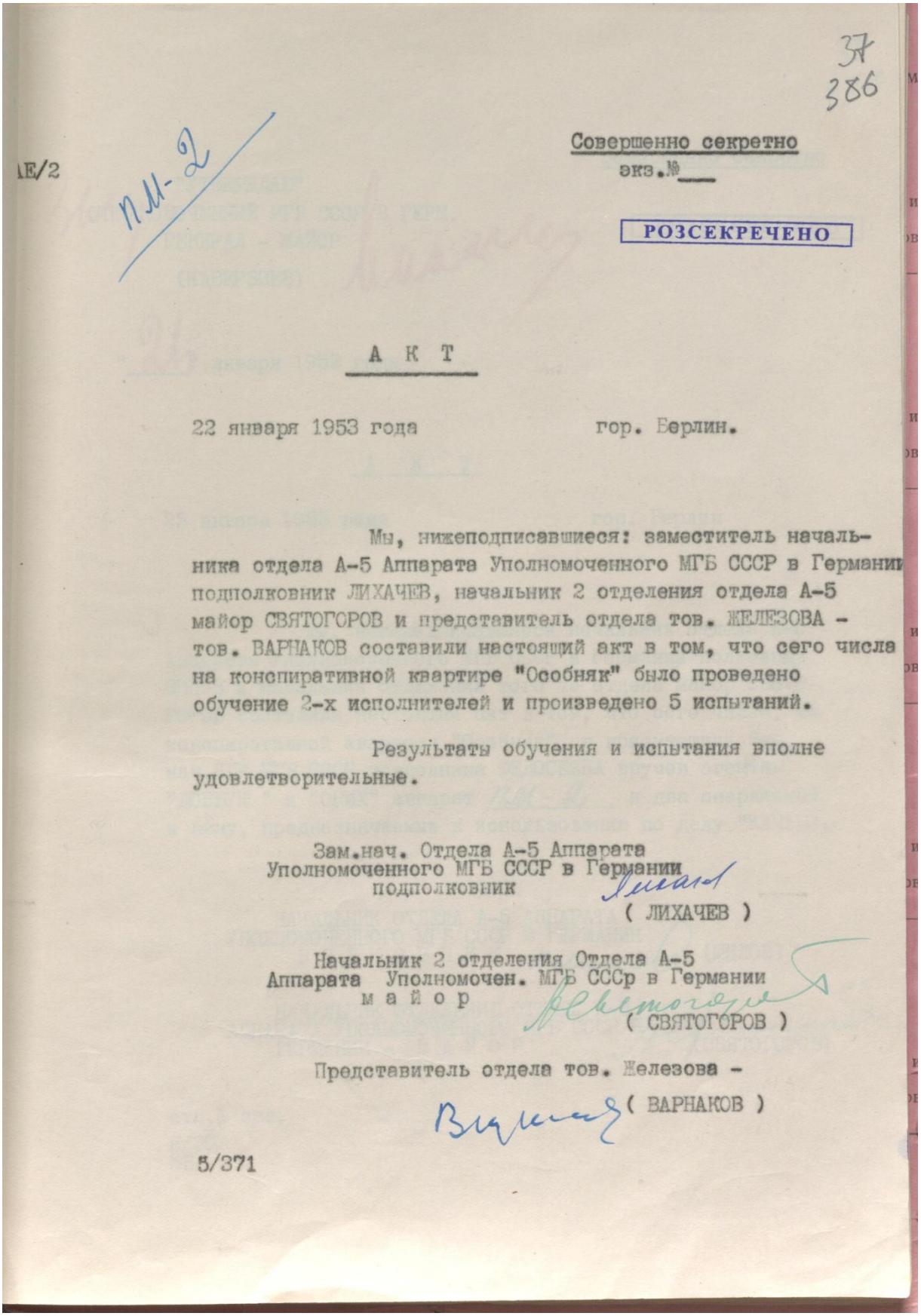
Документ подписан нач. Кассуловым М.К. и передан по частям (в 3-х документах) молнией.

Зам. Нач. отдела А-5 Аппарата Уполномоченного МГБ СССР в Германии подполковник

16/I-1953 г. Макаров

№ 14

Акт щодо навчання агентів по використанню ними спецзасобів, від 22.01.1953 р.

37
386

AE/2

ПМ-2

Совершенно секретно
экз.№___

РОЗСЕКРЕЧЕНО

А К Т

22 января 1953 года гор. Берлин.

Мы, нижеподписавшиеся: заместитель начальника отдела А-5 Аппарата Уполномоченного МГБ СССР в Германии подполковник ЛИХАЧЕВ, начальник 2 отделения отдела А-5 майор СВЯТОГОРОВ и представитель отдела тов. ЖЕЛЕЗОВА - тов. ВАРНАКОВ составили настоящий акт в том, что сего числа на конспиративной квартире "Особняк" было проведено обучение 2-х исполнителей и произведено 5 испытаний.

Результаты обучения и испытания вполне удовлетворительные.

Зам.нач. Отдела А-5 Аппарата
Уполномоченного МГБ СССР в Германии
подполковник
(ЛИХАЧЕВ)

Начальник 2 отделения Отдела А-5
Аппарата Уполномочен. МГБ СССр в Германии
м а й о р
(СВЯТОГОРОВ)

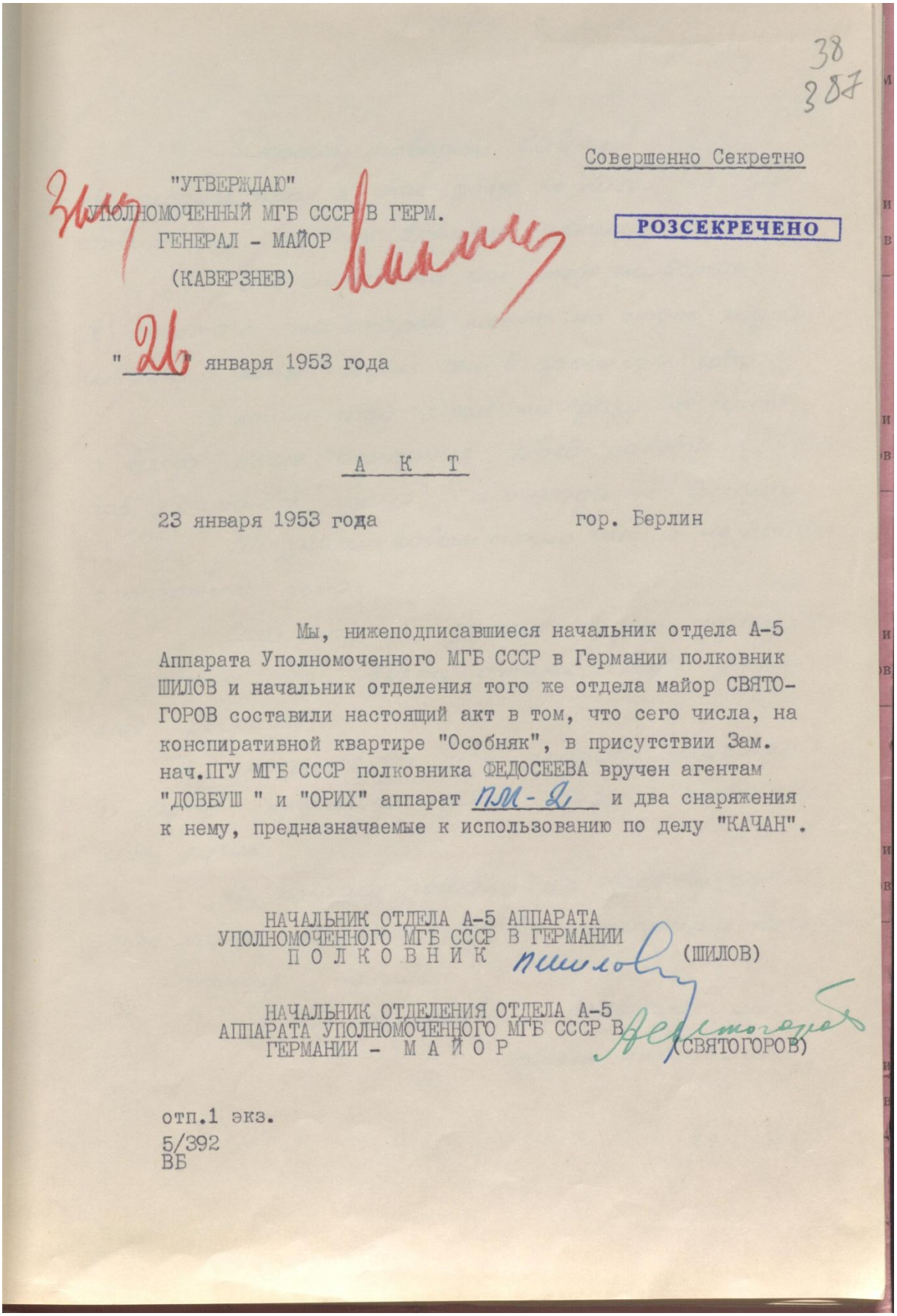
Представитель отдела тов. Железова -
(ВАРНАКОВ)

5/371

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 386

№ 15

Акт щодо передачі агентам зброї з набоями, від 26.01.1953 р.

38
387

Совершенно Секретно

"УТВЕРЖДАЮ"
УПОЛНОМОЧЕННЫЙ МГБ СССР В ГЕРМ.
ГЕНЕРАЛ - МАЙОР
(КАВЕРЗНЕВ)

РОЗСЕКРЕЧЕНО

"26" января 1953 года

А К Т

23 января 1953 года гор. Берлин

Мы, нижеподписавшиеся начальник отдела А-5 Аппарата Уполномоченного МГБ СССР в Германии полковник ШИЛОВ и начальник отделения того же отдела майор СВЯТОГОРОВ составили настоящий акт в том, что сего числа, на конспиративной квартире "Особняк", в присутствии Зам. нач.ПГУ МГБ СССР полковника ФЕДОСЕЕВА вручен агентам "ДОВБУШ " и "ОРИХ" аппарат ПМ-2 и два снаряжения к нему, предназначаемые к использованию по делу "КАЧАН".

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА А-5 АППАРАТА
УПОЛНОМОЧЕННОГО МГБ СССР В ГЕРМАНИИ
П О Л К О В Н И К (ШИЛОВ)

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛЕНИЯ ОТДЕЛА А-5
АППАРАТА УПОЛНОМОЧЕННОГО МГБ СССР В
ГЕРМАНИИ - М А Й О Р (СВЯТОГОРОВ)

отп.1 экз.
5/392
ВБ

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 387

№ 16

Інформація про невиконання агентами спецоперації стосовно ліквідації М. Капустянського, від 19.02.1953 р.

АГ/2

Совершенно секретно
Серия "ОК"
Экз.№ 2

РОЗСЕКРЕЧЕНО

ТОВАРИЩУ

ПИТОВРАНОВУ Е.П.

Шифртелеграммой №5029 от I4 февраля с/г.мы докладывали Вам о той неблагоприятной обстановке для Л. "КОЧАНА",которая сложилась у агентов "ДОВБУШ" и "ОРИХ" в период их пребывания в гор.Мюнхене с 26 января по 8 февраля I953 года.

Как видно из прилагаемых докладов "ДОВБУША" и "ОРИХА",а также материалов мероприятия "Н",задание по Л. "КОЧАНА" ими не было выполнено в основном по той причине,что на протяжении 8-дневного наблюдения агентам не удалось ни разу,как днем так и вечером,зафиксировать "КОЧАНА" одного.Следует также отметить,что инициатива и активность агентов,особенно "ДОВБУША",несколько сковывались их боязнью,чтобы выданное им ор. не попало в руки противника.

Вопреки полученным инструкциям,"ДОВБУШ" и "ОРИХ", не зафиксировав "КОЧАНА" в районе его проживания в первые два вечера 27 и 28 января,решили провести за ним дневное

77
386
426

наблюдение и поскольку оно было проведено недостаточно квалифицированно,агенты навлекли на себя внимание некоторых лиц из окружения "КОЧАНА". Из доклада "ДОВБУША" видно,что за ним дважды велось достаточно явное и даже назойливое наблюдение со стороны неизвестных ему гражданских лиц. В поле зрения одного из этих лиц попал также и "ОРИХ".

Как положительный фактор следует все же отметить, что ни "ДОВБУШ",ни "ОРИХ",после замеченного наблюдения за ними,никем не задерживались и не проверялись,а в вечернее время имели возможность беспрепятственно вести наблюдение за "КОЧАНОМ" и свободно к нему приближаться.

Очевидно,что "ДОВБУШ" и "ОРИХ" несколько поспешили со своим возвращением на нашу сторону и не исключено,что в результате еще нескольких вечерних наблюдений они могли бы избрать благоприятный момент для Л. "КОЧАНА".

Из материалов мероприятия "Н" и личных заявлений агентов видно,что они очень удручены неудачей и вполне отдают себе отчет в том,что обязаны довести дело до успешного конца.Однако с повторным выездом в Мюнхен они считают целесообразным несколько повременить с учетом того,что наблюдающие за ними лица из окружения "КОЧАНА" и сам "КОЧАН" возможно что-либо заподозрили и примут необходимые меры предосторожности. Лично для агентов также необходимы некоторая разрядка и отдых.

Учитывая сложившуюся обстановку,мы сочли целесообразным отсрочить на непродолжительный срок повторную поездку "ДОВБУША" и "ОРИХА" в Мюнхен и,в целях укрепления их

78
387
427

- 3.

морального состояния, дать им возможность встретиться со своими семьями. Эту встречу организовать в гор. Киеве, обеспечив их мероприятием "Н".

Вместе с тем считаем необходимым снабдить агентов ор.

Ваше решение просим сообщить.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Доклады "ДОВБУША" и "ОРИХА" на ____ листах и материалы мероприятия "Н" на ___ листах.

(КАВЕРЗНЕВ)

"19" февраля 1953 года
№ ЭМ/ 3448

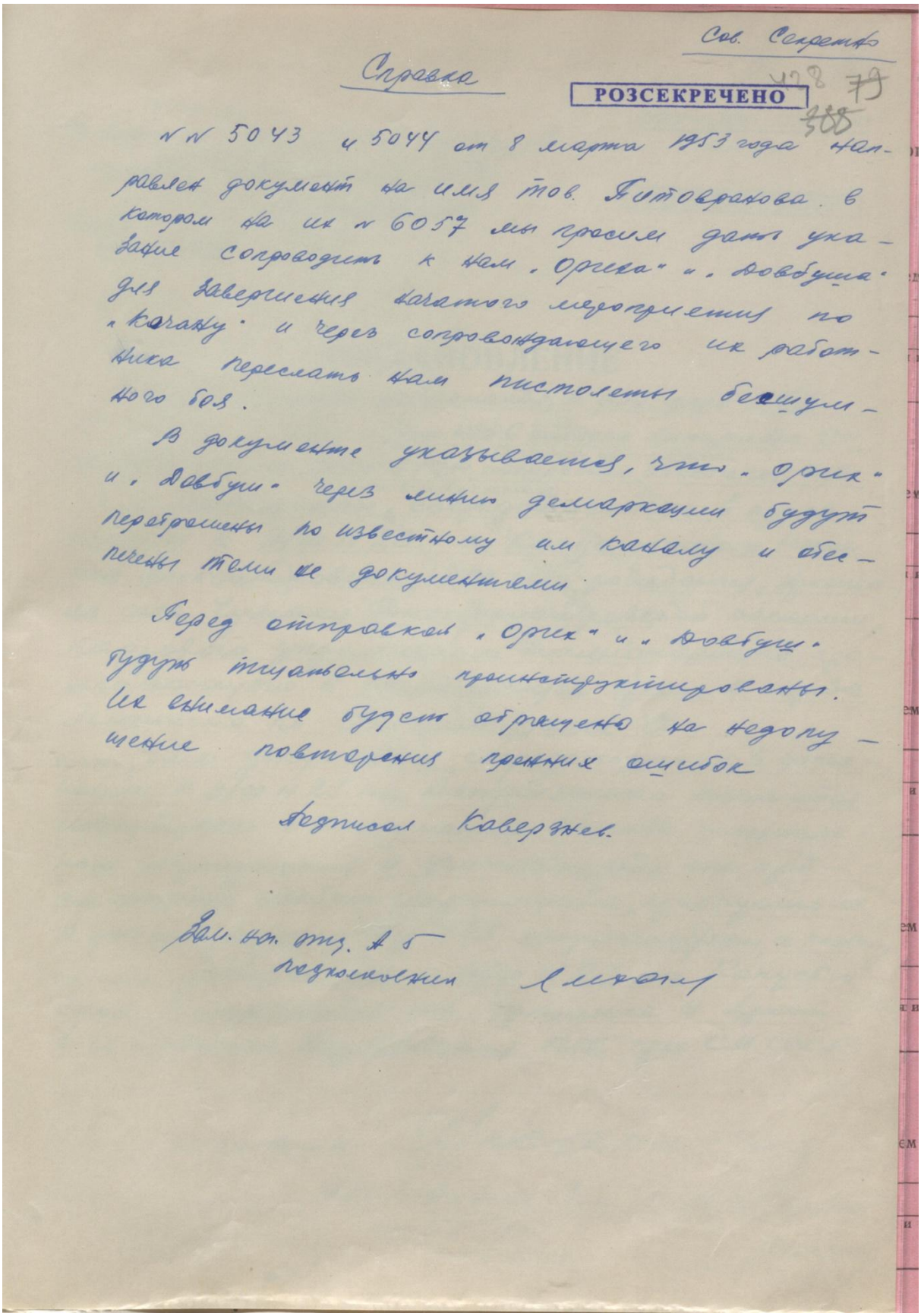
Отп. 2 экз
Экз. №1-адресату
Экз. №2-в дело № 115
Исп. Святогоров
Отп. Гаврикова
5/813 Верно: м а й о р

(Святогоров)

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 425-427

№ 17

Довідка щодо повторного використання агентів по ліквідації М. Капустянського, від 08.03.1953 р.

Сов. Секретно

Справка

РОЗСЕКРЕЧЕНО

428 79
308

№№ 5043 и 5044 от 8 марта 1953 года направлен документ на имя тов. Гитовранова, в котором на их № 6057 мы просили дать указание сопроводить к нам „Орлика" и „Довбуша" для завершения начатого мероприятия по „каналу" и через сопровождающего их работника переслать нам пистолеты бесшумного боя.

В документе указывается, что „Орлик" и „Довбуш" через линию демаркации будут переброшены по известному им каналу и обеспечены теми же документами.

Перед отправкой „Орлик" и „Довбуш" будут тщательно проинструктированы. Их внимание будет обращено на недопущение повторения прежних ошибок.

Подписал Каверзнев.

Зам. нач. отд. № 5
подполковник [illegible]

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10693, т. 3, арк. 428

7. Л. Ребет, С. Бандера

№ 1

План спецзаходів 4 управління НКДБ УРСР по агентурній справі “Овод” стосовно С. Бандери, від 11.11.1944 р.

78

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

"УТВЕРЖДАЮ"
ЗАМ НАРКОМА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УССР
КОМИССАР ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

/ДРОЗДЕЦКИЙ/

"11" ноября 1944 г.

П Л А Н

специальных мероприятий 4 Управления НКГБ УССР
по агентурному делу "Овод."

По данным агентуры и других источников известно, что руководитель центрального провода организации украинских националистов / бандеровского направления / - БАНДЕРА Степан Андреевич, в настоящее время находится в гор.Берлине, где содержится немцами под домашним арестом.

БАНДЕРА, являясь организатором и руководителем националистического движения, при непосредственной поддержке немцев, продолжает вести активную борьбу против Советского Союза, засылая в наш тыл шпионов, террористов, диверсантов, а также организовывает в нашем тылу бандформирования, так называемые " Украинской Повстанческой Армией" - УПА.

Имея ввиду разложение украинского националистического подполья и парализацию его активных действий на территории СССР, 4 Управление НКГБ УССР считает необходимым ликвидировать БАНДЕРУ С.А., для чего провести следующие мероприятия:

I. Создать специальную группу в числе 5-7 человек и вывести ее в район гор.Берлина.

79

2. Спецгруппу укомплектовать проверенной квалифицированной агентурой 4 и 2 Управлений НКГБ УССР, работающей по линии украинских националистов.

3. В состав группы включить 1-2 человек-агентов немцев, знающих хорошо город Берлин и его окрестности, а также располагающих там надежными связями среди местного населения.

4. Для поддержания с нами связи, группе придать радиостанцию и радиста. На расходы, связанные с выполнением настоящего задания - группе выдать 30.000 немецких марок.

5. Половина личного состава группы, вместе с рацией, будет находиться на нелегальном положении в окрестностях Берлина, остальные участники группы 2-3 человека легализуются и непосредственно ведут работу по ликвидации БАНДЕРЫ.

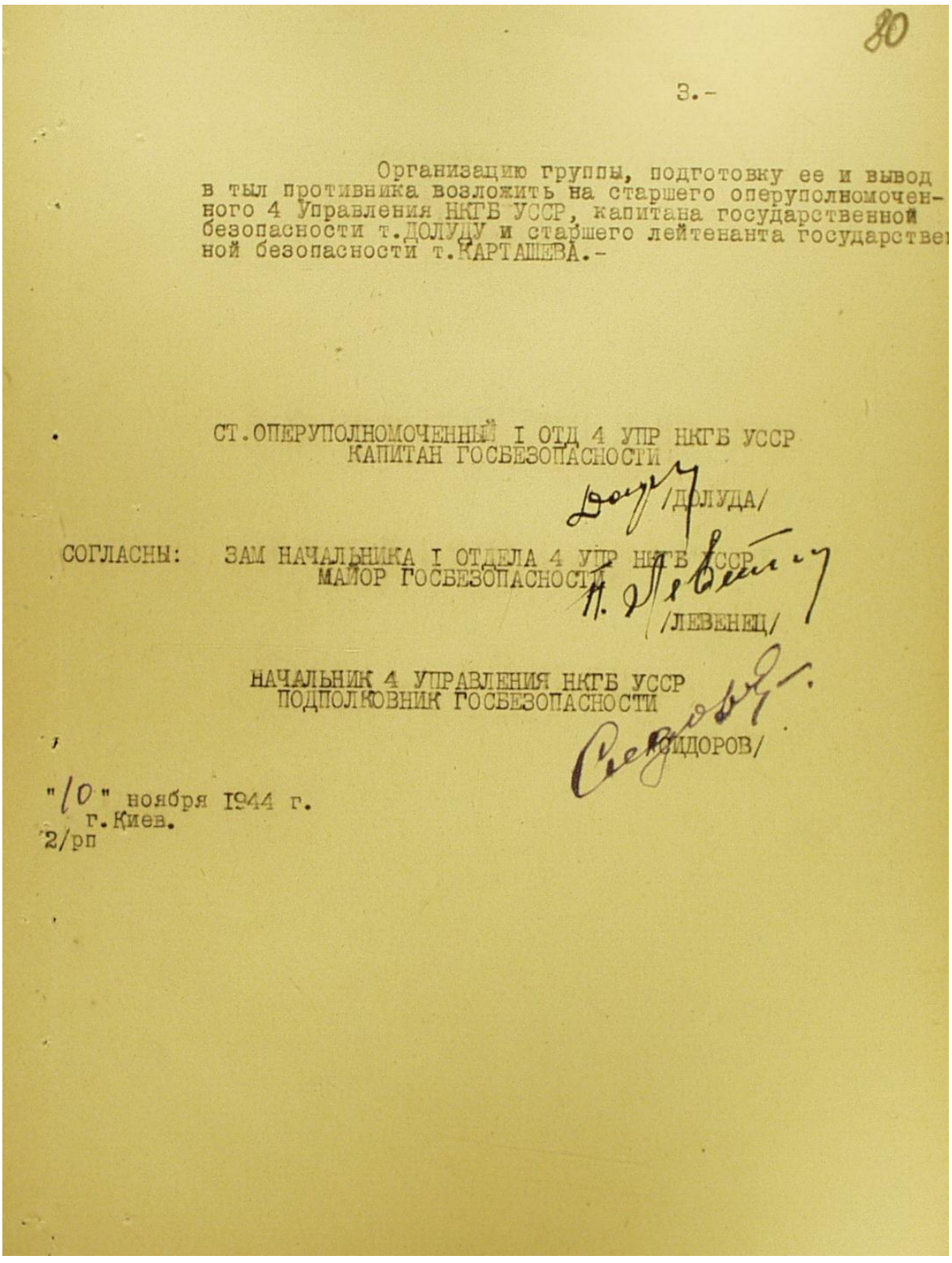
6. Связь между агентами, находящимися на легальном положении и остальным составом группы осуществляется при помощи выделенного для этой цели специального связника из числа участников группы.

7. Боевых операций группа не проводит. Вся деятельность ее подчинена исключительно одной задаче - ликвидировать БАНДЕРУ.

8. Планы использования каждого агента, входящего в состав группы, а также задания и легенды, разработать после подбора соответствующих кандидатур, в зависимости от личных качеств и возможностей каждого.-

Исходя из поставленной задачи перед группой, последнюю соответствующим образом вооружить, экипировать и снабдить необходимыми документами для легализации в условиях города Берлина.

Вывод группы осуществить самолетом в первой половине декабря месяца 1944 года.

80

3.-

Организацию группы, подготовку ее и вывод в тыл противника возложить на старшего оперуполномоченного 4 Управления НКГБ УССР, капитана государственной безопасности т.ДОЛУДУ и старшего лейтенанта государственной безопасности т.КАРТАШЕВА.-

СТ.ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ I ОТД 4 УПР НКГБ УССР
КАПИТАН ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
/ДОЛУДА/

СОГЛАСНЫ: ЗАМ НАЧАЛЬНИКА I ОТДЕЛА 4 УПР НКГБ УССР
МАЙОР ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
/ЛЕВЕНЕЦ/

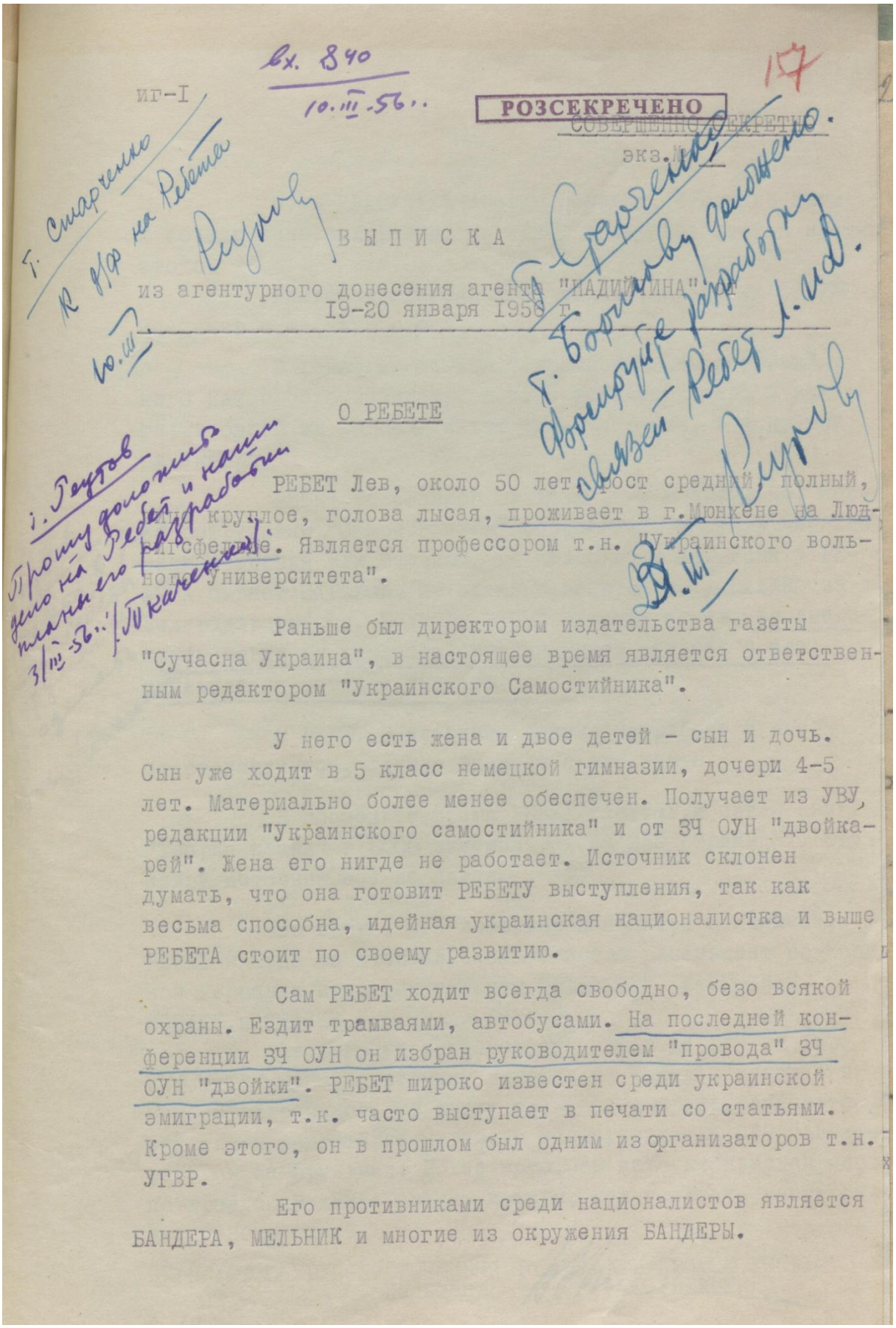
НАЧАЛЬНИК 4 УПРАВЛЕНИЯ НКГБ УССР
ПОДПОЛКОВНИК ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
/СИДОРОВ/

"10" ноября 1944 г.
г.Киев.
2/рп

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10876, т. 3, арк. 78-80

№ 2

Витяг з агентурного донесення “Надійчина” стосовно Л. Ребета,
від 10.03.1956 р.

ИГ-I

Вх. 840
10.III-56..

РОЗСЕКРЕЧЕНО
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.
экз. №

ВЫПИСКА

из агентурного донесения агента "НАДИЙЧИНА"
I9-20 января I956 г.

О РЕБЕТЕ

РЕБЕТ Лев, около 50 лет, рост средний, полный, лицо круглое, голова лысая, проживает в г.Мюнхене на Людвигсфельде. Является профессором т.н. "Украинского вольного Университета".

Раньше был директором издательства газеты "Сучасна Украина", в настоящее время является ответственным редактором "Украинского Самостийника".

У него есть жена и двое детей – сын и дочь. Сын уже ходит в 5 класс немецкой гимназии, дочери 4-5 лет. Материально более менее обеспечен. Получает из УВУ, редакции "Украинского самостийника" и от ЗЧ ОУН "двойкарей". Жена его нигде не работает. Источник склонен думать, что она готовит РЕБЕТУ выступления, так как весьма способна, идейная украинская националистка и выше РЕБЕТА стоит по своему развитию.

Сам РЕБЕТ ходит всегда свободно, безо всякой охраны. Ездит трамваями, автобусами. На последней конференции ЗЧ ОУН он избран руководителем "провода" ЗЧ ОУН "двойки". РЕБЕТ широко известен среди украинской эмиграции, т.к. часто выступает в печати со статьями. Кроме этого, он в прошлом был одним из организаторов т.н. УГВР.

Его противниками среди националистов является БАНДЕРА, МЕЛЬНИК и многие из окружения БАНДЕРЫ.

158

2.

Если ИЛЬНИЦКИЙ всегда говорит, что надо идти к объединению эмиграции, то РЕБЕТ выступает всегда против этого.

Большими врагами его, видимо, являются СТАХИВ Владимир и те, кто с ним.

В редакции газеты "Украинский Самостийник" у него нет своего кабинета, т.к. в редакции всего 2 комнаты, в одной из которых сидит администрация, а в другой редакторы.

РЕБЕТ не большой охотник до компании. Но, когда сотрудники "Самостийника" собираются отметить чей-либо день рождения или именины, то приходит и он. Дома у РЕБЕТА бывает МАРКУСЬ, но останавливается он у ГАЛИВА на Белградерштрассе. Если бы РЕБЕТ однажды исчез, то американцы могли бы отказать организации в деньгах и эта организация мога бы умереть.

С РЕБЕТОМ источник близко по работе и вообще не сталкивается, однако видится с ним часто.

В последнее время РЕБЕТ написал и издал книгу "Теория нации" в 8000 экземплярах на 350 страницах. Эту книгу источник еще не читал.

За время, что источник находится в Мюнхене, РЕБЕТ никуда не выезжал. Больше всего разъезжает по Западной Германии и другим странам ОРТЫНСКИЙ, КАМИНСКИЙ, КОРДЮК, и СТАХИВ.

Второго уполномоченного провода ОУН на Украине МАТЛУ Зенона источник никогда не видел и никогда с ним не встречался. Он живет где-то в Америке. Никакого участия в подготовке и работе конференции ЗЧ ОУН "двойкарей" он не принимал. Более того, он даже не прислал своих поздравлений конференции, которых между прочим участники ее от него ждали.

ВЕРНО: СТ ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ I ОТД КГБ ПРИ СМ УССР
Капитан (НИКИТИН)

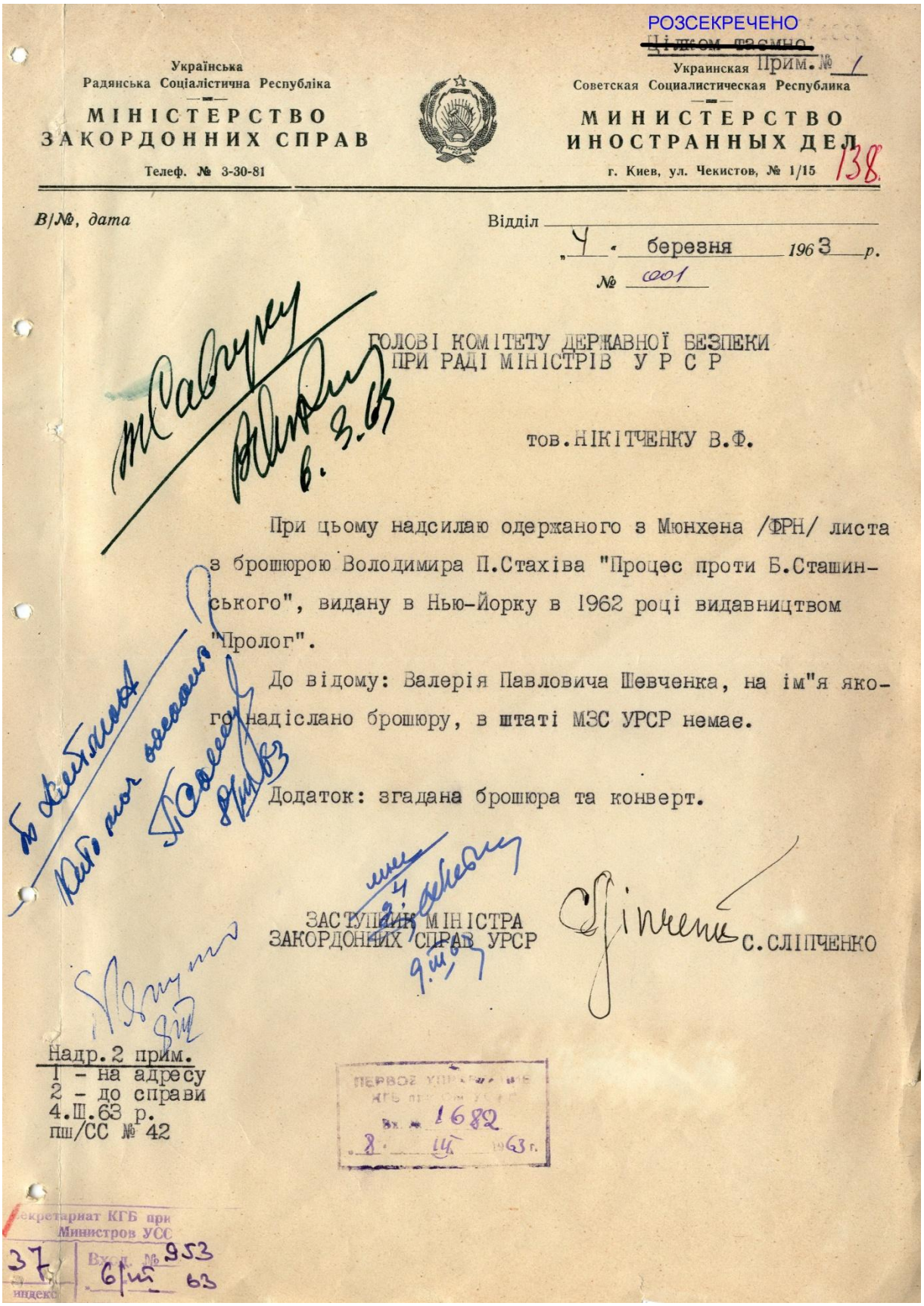
" 10 " марта 1956 года

м.б.№ 976

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 10488, т. 1, арк. 157-158

№ 3

Супровідний лист до брошури П. Стахіва “Процес проти Б. Сташинського”, від 04.03.1963 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО
Цілком таємно
Прим. № 1

Українська Радянська Соціалістична Республіка
МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
Телеф. № 3-30-81

Украинская Советская Социалистическая Республика
МИНИСТЕРСТВО ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ
г. Киев, ул. Чекистов, № 1/15

138

В/№, дата

Відділ

„4" березня 1963 р.

№ 001

ГОЛОВІ КОМІТЕТУ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ
ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ У Р С Р

тов. НІКІТЧЕНКУ В.Ф.

При цьому надсилаю одержаного з Мюнхена /ФРН/ листа з брошурою Володимира П.Стахіва "Процес проти Б.Сташинського", видану в Нью-Йорку в 1962 році видавництвом "Пролог".

До відому: Валерія Павловича Шевченка, на ім"я якого надіслано брошуру, в штаті МЗС УРСР немає.

Додаток: згадана брошура та конверт.

ЗАСТУПНИК МІНІСТРА
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УРСР С. СЛІПЧЕНКО

Надр. 2 прим.
1 - на адресу
2 - до справи
4.Ш.63 р.
пш/СС № 42

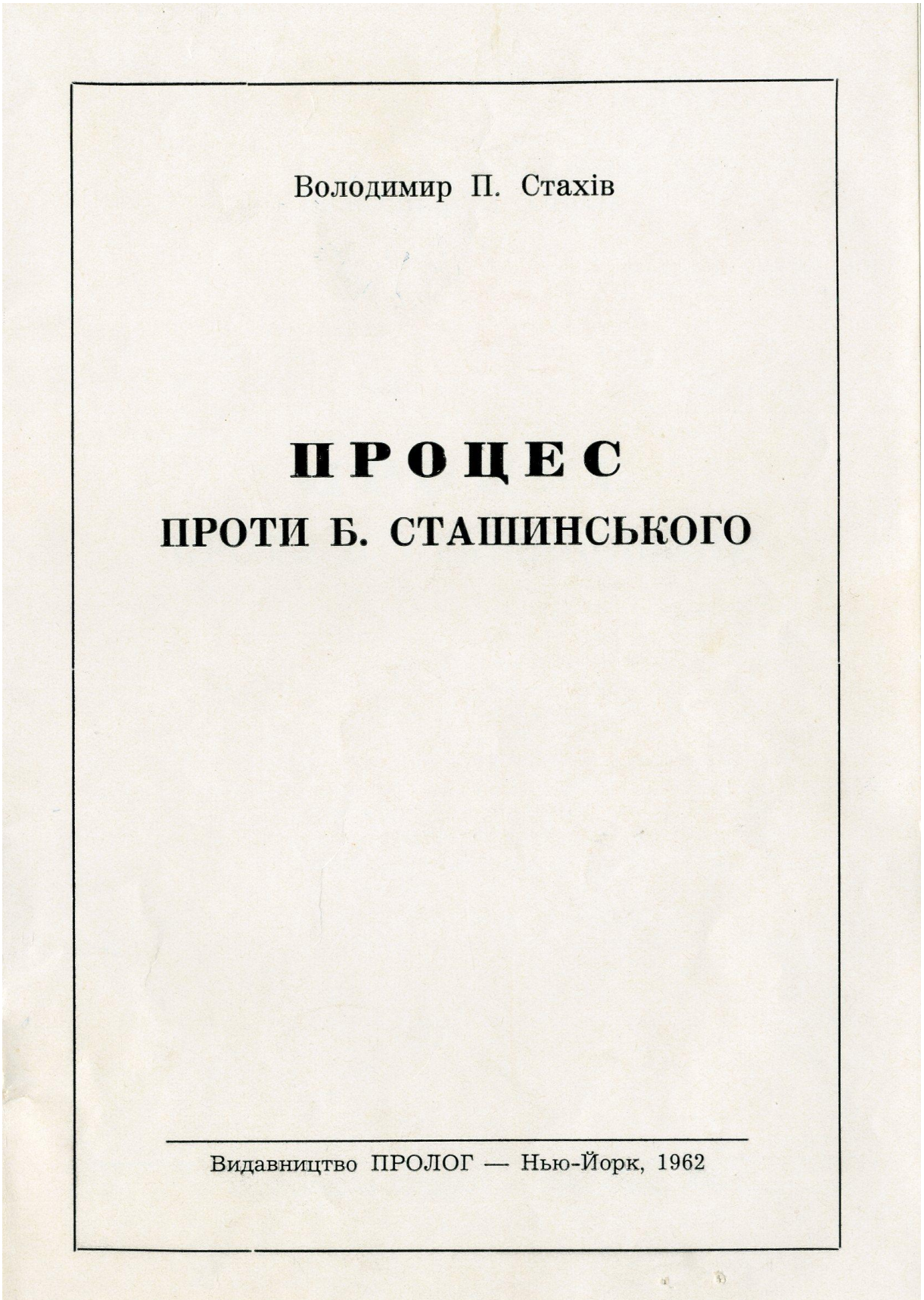
ПЕРВОЕ УПРАВЛЕНИЕ КГБ при Совете Министров СССР
Вх. № 1682
8 / III 63 г.

Секретариат КГБ при Министров УССР
37 индекс
Вход № 953
6/III 63

ГДА СЗРУ, ф. 2, спр. № 237, т. 7, арк. 138

№ 4

Друковане видання П. Стахіва “Процес проти Б. Сташинського”, за 1962 р.

Володимир П. Стахів

ПРОЦЕС
ПРОТИ Б. СТАШИНСЬКОГО

Видавництво ПРОЛОГ — Нью-Йорк, 1962

Володимир П. Стахів

ПРОЦЕС
ПРОТИ Б. СТАШИНСЬКОГО

Видавництво ПРОЛОГ — Нью-Йорк, 1962

Відбитка з журнала «Сучасність» — ч. 11 і 12 за 1962 рік

Дослідно-видавниче об'єднання ПРОЛОГ

PROLOG, INC.
875 West End Ave., New York 25, N. Y.

Читачам нашого журнала уже відомий хід процесу проти радянського громадянина Богдана Миколайовича Сташинського. Відомий він на підставі інформацій чужомовної преси та радіомовлень у різних країнах світу, а також на підставі звітувань українських періодиків, що передруковували вищезгадані інформації, а згодом — звіти за окремим бюлетенем ЗЧ ОУН, який за редакцією д-ра Г. Васьковича появлявся в Карлсруе п. н. «Українська кореспонденція». Але не зважаючи на цей факт, конечним є подати українській громаді до відома дещо докладніший звіт про цей процес, бо і чужоземні кореспонденти, і згадана «УК» просто не були спроможні детально з'ясувати всі справи: перші тому, що були обмежені місцем у своїх газетах чи встановленим часом у радіомовленнях і мусіли в майже телеграфному стилі підкреслювати якнайсуттєвіші справи, розглянені судом, перед яким провадився процес; а «УК», зрозуміло, звітувала про всю справу радше з перспективи політичних вимог ЗЧ ОУН. Цими двома ствердженнями ми аж ніяк не маємо на думці будь-який «суб'єктивізм» згаданих інформаторів преси, а тільки неповність цих інформацій. Навпаки, треба підкреслити об'єктивність та коректність у звітуванні чи не всіх без вийнятку присутніх у залі суду представників чужоземної преси без огляду на їхню національну чи навіть партійну приналежність.

У системі німецького судівництва «справа Сташинського» була передана на розгляд найвищого суду Німецької Федеративної Республіки — на розгляд Федерального трибуналу («Бундесґеріхтсгоф»). Цей трибунал проголошує остаточні вироки, від яких немає судових відкликів; можливими є тільки прохання шляхом ласки злагіднити вимір кари, що належить виключно до компетенції президента республіки. Одночасно Федеральний трибунал має право ревізувати та касувати вироки всіх нижчих судових установ або ставити дану судову справу на поновне розглянення. Також справи, вже розглянені цим трибуналом у ході якогось процесу, можуть бути передані до поновного розглянення їх тим же трибуналом, оскільки виникли б правові суперечності між одним із сенатів трибуналу і федеральною прокуратурою.

Розгляненням «справи Сташинського» був зайнятий 3-ій сенат для кримінальних справ, до компетенції якого належать справи державної та національної зради, шпигунської та протидержавної підривної діяльности і протиконституційні проступки, спрямовані на повалення демократичного ладу в Німецькій Федеративній Республіці (НФР). Цей сенат у поточній мові називають «червоним сенатом» з огляду на темночервоні тоґи членів сенату та прокуратури. Вдомашнилася також публіцистична назва «політичного сенату».

В Карлсруе працює не тільки Федеральний трибунал, а також як цілком окрема інституція Федеральний конституційний суд, до завдань якого належить давати зобов'язуючі рішення, чи дані державні закони не йдуть у розріз з конституцією НФР.

Акт оскарження проти Б. М. Сташинського за вбивство проф. д-ра Лева Ребета та Степана Бандери і за зрадницьку (розвідувальну — прим. ред.) діяльність на терені НФР був уже виготовлений у середині квітня цього року і тоді ж переданий 3-му сенатові на судове розглянення. В середині травня цей акт з слідчими документами був повернений сенатом федеральній прокуратурі для проведення доповнювального слідства. При кінці вересня Федеральний суд повідомив, що публічний процес проти Сташинського матиме місце від 8 і до 13 жовтня 1962 року.

ПЕРШИЙ ДЕНЬ ПРОЦЕСУ — СТАШИНСЬКИЙ ЗІЗНАЄ ПРО СЕБЕ

До судової залі в новозбудованому приміщенні біля палацу Федерального трибуналу не можливо дістатися звичайній людині. Весь терен суду поставлений під гострий контроль мундированої і таємної поліції. Хто хоче ввійти до залі, є двічі контрольований: кожний мусить предявити свої особисті документи та окремий пропуск, виданий секретаріятом трибуналу. А пропуски не так легко дістати, бо заля має тільки 96 сидячих місць, з того велика кількість призначена для пресових кореспондентів і для близьких осіб обох жертв скритовбивства КҐБ, виконаного його аґентом, Сташинським. Можна мати навіть деяке застереження щодо перебільшеного використання прихильниками С. Бандери нумерованих місць на залі, що було підкреслено в деякій частині німецької преси і критично прийняте німецькою правничою громадськістю, представники якої з фахових мотивів бажали бути спостерігачами цього справді небувалого процесу — небувалого з юридичного та політичного аспектів. Німецькі студентки та студенти правових наук просто боролися за утримання пропусків на залю принаймні на півдня.

Тільки половина залі призначена для глядачів, друга — для судових органів та безпосередніх учасників процесу. Під чоловою сті-

ною, на підвищенні засіли члени сенату під головуванням президента цього сенату д-ра Гайнріха Яґуша; праворуч і ліворуч від нього сидять федеральні судді Курт Вебер, д-р Віфельс, д-р Генґсберґер та д-р Шумахер, а поруч них, у кутах залі — два резервові судді. Під лівою стіною від президіяльного стола сидять на підвищенні федеральний прокурор д-р Альбін Кун та його помічник, радник обласного суду д-р Оберле. Нижче від них місця призначені для судових експертів; з-поміж них професор психіятрії Гайдельберзького університету д-р Равх і представник Федеральної розвідувальної служби, радник фон Бутляр, постійно та безперервно стежать за ходом судової розправи і обсервують оскарженого; інші судові експерти, як от професор судової медицини Гайдельберзького університету д-р Мюллер та доцент мюнхенського Інституту судової медицини д-р Шпанн присутні тільки в час їхніх переслухань. Під правою стіною сидять за окремою огорожею підсудний Сташинський і озброєний мундировий поліцай, а перед ними — оборонець підсудного д-р Гельмут Зайдель з Карлсруе. Напроти президіяльного стола засіли співобвинувачі з своїми правними дорадниками: пані мґр Дарія Ребет та її син Андрій з мюнхенським адвокатом Адольфом Міером і д-ром Богданом Кордюком і, з уповноваження своєї матери, пані Ярослави Бандери, її донька Наталія з мюнхенським адвокатом д-ром Ганнсом Нойвіртом та його помічниками — колишнім американським конґресменом, адвокатом Чарлзом Керстеном з Мілвокі, та проф. д-ром Ярославом Падохом з Нью-Йорку і дві секретарки-стенографки д-ра Нойвірта. В цьому ряді постійно стежив за ходом процесу виконуючий обов'язки генерального прокурора НФР д-р Фішер; також інші видатні особи Федерального трибуналу присвячували досить багато часу процесові. Представники преси, радіо та інформаційних аґентств сиділи в першому та другому рядах тієї частини залі, що була призначена для глядачів.

Понеділок, 8 жовтня 1962, год. 9,15 ранку

В своєму відкривальному слові президент сенату д-р Г. Яґуш дуже підкреслено застерігся проти того, щоб громадськість та преса передсуджували сам предмет процесу та судовий вирок, назвавши оскарженого вбивником чи скритовбивником; лише судова розправа визначає провину та кару підсудного. До того часу на підставі § 1 Европейської конвенції про права людини і на підставі § 6 закону про судову процедуру НФР підсудний вважається тільки підозрілим щодо виконання проступків. Не назвавши газети з імени, д-р Яґуш офіційно ствердив, що широкі інформації одного визначного німецького тижневика, опубліковані при кінці квітня ц. р., не вийшли ні з кіл Федерального трибуналу, ні з кіл Федеральної прокуратури, а з ходу несудового слідства. Трибунал не допустить до того, — ска-

зав Яґуш, — щоб справа підсудного стала мячем у розгрі будь-яких федеральних установ.

Цю офіційну заяву ми віднотовуємо з почуттям окремої сатисфакції, бо саме наш журнал став предметом несумлінних напастей одного українського тижневика в Мюнхені тільки тому, що ми не хотіли передсуджувати справи, з'ясування та вирішення якої виключно належить до компетенцій судових органів даної правової держави. Здається, що наш журнал був єдиним періодиком у світі, який з цього погляду повівся якнайкоректніше, бо ж не вистачало, щоб у журналі такого характеру, як наш, обмежуватися тільки інформуванням без того, щоб такі інформації не аналізувати, коментувати чи інтерпретувати. До речі, ці інформації не походили ні від суду, ні від прокуратури, як це було найофіційніше стверджено. До того, ми аж ніяк не бажали, щоб сама справа стала мячем у розгрі між еміґрантськими політичними середовищами. Одночасно з глибоким здивуванням стверджуємо тепер, що організована громадськість допустила до безпардонної, дуже однобічної т. зв. капіталізації «справи Сташинського» одним середовищем. Якщо підкреслюємо, що ми всі боремося за відновлення самостійної української держави, то ми зобов'язані уточнити, що ця держава мусить бути п р а в о в о ю державою, яку вже сьогодні морально зобов'язують окремі параґрафи Європейської конвенції про права людини, відповідні розділи хартії Об'єднаних Націй та за аналогією відповідні параграфи в законах про судову процедуру цивілізованих держав.

Після виступу д-ра Яґуша федеральний суддя-протоколянт д-р Шумахер прочитав короткий акт оскарження, де були стверджені особові дані про підсудного, який з 1 вересня 1961 знаходиться в слідчому ув'язненні і який з початку 1956 року проводив розвідувальну діяльність на терені НФР, щоб 12 жовтня 1957 вбити Лева Ребета, а 15 жовтня 1959 — Степана Бандеру. За обидва кримінальні вбивства та за зрадницьку діяльність він поставлений до судової відповідальности. (Німецьке праводавство визначає два роди вбивства: кримінальне вбивство — «Морд», звичайне вбивство — «Тотшляґ». Для термінологічного упрощення треба б, здається, вживати по-українськи відповідно «замордування» і «вбивство»).

Сташинський почав розповідь про свій життєпис з того, що він народився 4 листопада 1931 в селі Борщовичі, Ново-Яричівського району, Львівської области, в сім'ї бідного, національно свідомого українського селянина, власника півтора морґа землі. Щоб прогодувати свою сім'ю, (Б. Сташинський має ще дві сестри — старшу, одружену, яка живе у Львові, і молодшу, яка активно співпрацювала з українським підпіллям у 1950-их роках), його батько займався також столярством. Його рідне село має 800-1 000 жителів, у тому числі половина поляків, і цей факт постійно спричинював ворожнечу та боротьбу між обома національностями. До осени 1939, тобто до

з'єднання Західньої України з Росією, поляки жили в упривілейованому становищі, при чому вони намагалися перетягти українців до польського костьола і на польський католицький обряд. Улітку 1941 з вибухом російсько-німецької війни прийшла на Україну німецька армія, а в 1943 році знову повернулися росіяни. Його батьки далі живуть у селі — принаймні до 31 грудня 1960, коли він побував востанне в них. Останнього листа до батьків він написав 8 серпня 1961 з Москви.

Після закінчення семирічки в Борщовичах (Сташинський постійно говорить про «Борщевіце») він перейшов у 1945 році до десятирічки у Львові, де 1948 дістав атестат зрілости. Тоді мав бажання студіювати у Львівському медичному інституті, але з огляду на брак місць записався у Львівський педагогічний інститут на факультет математики. Під час своїх студій він часто їздив «зайцем» додому по харчі, поки весною 1950 його не піймала траспортна міліція. Коротко після цього випадку його покликали до львівського бюра міліції, де капітан Ситниковський, ні словом не згадавши про його їзду «зайцем», почав розмову про діяльність українського підпілля в Борщовичах та околиці. При черговій розмові із Сташинським Ситниковський повідомив, що органам КҐБ відомо, що його молодша сестра є активним співпрацівником підпілля і що його батьки виразно симпатизують підпільникам. Сташинському ставиться дилема: або піти на співпрацю з КҐБ, або спричинитися до покарання сестри на 25 років ув'язнення і до заслання всієї його родини на Сибір; йому самому також загрожує покарання на 25 років ув'язнення. Тоді він обрав першу можливість: його завданням було збирати інформації на селі та околиці і перевірювати ті інформації, що їх КҐБ отримало іншим шляхом.

Я ґ у ш: Що було вам відомо про український підпільний рух?

С т а ш.: Мені було відомо, що українські націоналісти вчинили спробу в 1941 або 1942 році проголосити самостійну Україну і що до 1941 року жадного підпілля не існувало.

Я ґ у ш: Чи німецька армія сприяла українцям?

С т а ш.: Так. З приходом німців усі важливіші становища зайняли українці, які наклали на поляків вищі хлібоздачі, ніж на своїх. До речі, німці трактували українців далеко краще, ніж поляків. Тоді то українські націоналісти зактивізувалися зокрема проти польської людности — вони організували озброєні з'єднання по лісах і нападали на польські селища. Націоналісти були поділені на дві течії — бандерівську та мельниківську.

В дальшому Сташинський розповів із сухою докладністю, як українці оточили «одне село чи польську колонію і вистріляли всю польську чоловічу людність», як у віддалі 1 чи 1 1/2 км від Борщовичі «українці спалили до тла польську оселю». На його думку, ні-

мецька окупаційна влада не турбувалася цими українськими злочинами. Коли повернулися росіяни, українські півлеґальні з'єднання пішли в ліси на цілковите підпільне становище і продовжували криваву боротьбу з поляками та вели відкриті бої з совєтськими військовими з'єднаннями, при чому по обох боках оперували великі частини. В той час поляки знову пішли вгору і допомогали росіянам виловлювати всіх тих українців, які співпрацювали з німецькими окупантами. Боротьба підпілля загострилася, коли прийшло до колективізації. На питання, звідки Сташинському це все відомо, він оповів, що в той час дуже часто побував у селі і про все довідався від батьків та молодшої сестри-підпільниці. Згодом підпільний рух послаб, бо українській людності щораз важче ставало підтримувати підпілля харчами. Менші підпільні групи — краще та струнківше зорганізовані — проіснували до 1952-1953 років. Сташинський з'ясував, які «жорстокі засоби стосували підпільники проти тих, хто добровільно зголошувався до колгоспу або аґітував за нього: в Борщовичах, наприклад, одного чоловіка розстріляли, а молодшого повісили». Всі протизаходи більшовицького режиму він схвалював, як схвалювали їх також кола, серед яких він тоді жив. У школі та інституті режимові пропаґандисти твердили, що «українське підпілля фінансоване американцями». Серед таких обставин — розтерзаний аґітацією і під тиском заповіджених репресій проти його родини — він погодився на співпрацю з КҐБ тим більше, що його власним внутрішнім бажанням було довести до спокою та миру в рідній країні.

Я ґ у ш : І ви зробили це з легким серцем!

З літа 1950 до січня 1951 Сташинський співпрацював з КҐБ під кличкою «Олег» і розвідував у селі про діяльність підпілля. В той час доручено йому більше завдання: включитися в підпільну групу в селі і довідатися про обставини атентату на письменника Ярослава Ґалана (у Сташинського — «Ґаляна»!). При допомозі сестри, яка приятелювала з керівником місцевої підпільної групи, йому легко вдалося дістатися до «лісу», саме до того відділу, в якому перебував убивник Я. Галана Стахур — підпільне псевдо «Степан». Від нього особисто Сташинський довідався, серед яких обставин загинув «Ґалян», «відомий протинаціоналістичний і протицерковний письменник». В лісі він на власні очі бачив, як керівник підпільної групи власноручно задушив 12-річного хлопця, запідозреного в шпигуванні місця постою повстанців. Ця кошмарна картина глибоко врізалася в душу Сташинського і пізніше він кількакратно повертається до неї, щоб підкреслити, чому він погодився співпрацювати з КҐБ. Однак він чомусь призабув, що цей «випадок» мав місце тоді, коли з доручення Львівського обласного управління КҐБ він уже вліз у підпільну групу. В червні 1951 він викрався з лісу і у Львові подав КҐБ докладні інформації. Стахура пізніше схоплено, «але не в наслідок моїх інформацій» — виправдував себе Сташинський. То-

ді він став постійним «таємним співробітником» КҐБ з місячною платнею 900 крб (у слідстві він подав 800 крб). До літа 1952 він був членом «спеціяльної таємної групи» («истребители»? — прим. ред.), завданням якої було ліквідувати повстанчі відділи в західніх областях України. Піля цього його покликали на спеціяльний вишкіл до Києва, де під кличкою «Мороз» він побував у 1952-1954 рр. Тут він вчився фотографувати, шоферувати, орудувати різною ручною зброєю і вивчав німецьку мову, бо дав згоду працювати як аґент КҐБ на терені Німецької Федеративної Республіки. Після закінчення курсу в Києві КҐБ спрепарував для нього «леґенду Йозефа Леманна», з якою вислано його до Польщі.

Понеділок, 8 жовтня 1962, год. 15 пополудні

На стосовне питання свого оборонця, д-ра Зайделя, Сташинський спокійно, але підкреслено стверджує, що «українське підпілля стосувало гострі, драстичні засоби в боротьбі з колективізацією» і що «важко було передбачити кінець підпільним засобам і протизаходам режиму»; що обіцяна з боку КҐБ безкарність стосувалася також його молодшої сестри-підпільниці.

Далі Сташинський оповів, як восени 1954 його перекинули без кордонного контролю «з Росії до Польщі, 80 км на захід від Львова». В Старґарді на Помор'ї під прізвищем Броніслава Качора він побув 3-4 тижні, щоб на місці вивчити «леґенду Й. Леманна». В листопаді 1954 його перекинули біля Франкфурту над Одрою знову без кордонного контролю до Східньої Німеччини, т. зв. Німецької Демократичної Республіки. Перебрав його «Серґей» (східньоберлінський опікун з КҐБ), який повіз його до «ізольованої зони» в Берліні-Карлсгорсті, де існує радянська комендантура і де Сташинському була призначена «конспіративна квартира». Після цього він побував у Штеттіні, Бавцені та Дрездені, де отримав документи бездержавного чужинця на прізвище Йозеф Леманн; а далі — в Східньому Берліні та інших містах НДР. У квітні 1955 став на працю в одному промисловому підприємстві в Цвікав як фрезувальник; там працював до кінця серпня 1955. Під прізвищем радянського громадянина «Крилов» він лікувався один місяць у військовому шпиталі: терпів на важкі звороти голови та безсоння, що, на його думку, могло бути наслідком важкого потовчення, коли в 1944 році впав з гойдалки в Борщовичах. Далі: відпочинкова відпустка над Чорним морем, побування в рідному селі і повернення до Берліну. Коли в той час він побував у Львові, старша сестра намовляла його поїхати в рідне село, мовляв, «родина йому все простила». До Борщович він поїхав щойно тоді, коли до Львова приїхав його батько.

Адвокат Міер: Яка доля постигла керівника підпілля в селі?

Сташ.: Він загинув у бою; коли і де — мені не відомо. З молодшою сестрою я не розмовляв тоді про підпілля. До речі, в той час підпілля вже не ісувало.

Продовжуючи розповідь про своє життя, Сташинський зізнав, що в 1956 році отримав від «Сергєя» доручення поїхати до Мюнхену, щоб зустрітися з радянським аґентом «Надійчином», який працював тоді у видавництві «Український самостійник». Цьому аґентові він привозив гроші, а той передавав йому інформації, які Сташинський перевозив до Берліну в валізі з подвійним дном. Із «Надійчином» він зустрічався в 1956 році 6-7 разів, а принаймні 4 рази, і кожного разу передавав йому гроші та брав інформації від нього. Також з доручення «Сергєя» він вкидав у поштові скриньки листи, адресовані різним українським еміґрантам; ішлося звичайно про 30-50 листів, з яких по вісім кидав в окремі поштові скриньки. Він не цікавився тим, ким були висилані ці листи і на чиє прізвище адресовані. (Мова йде, мабуть, про різні провокаційні більшовицькі листівки — прим. ред.). Справжнє прізвище «Надійчина» — Іван Бісаґа (президент сенату справив на «Бісага»); йому Сташинський привозив також листи від родини на Україні. Бісага прагнув залишити Мюнхен, мовляв, за ним стежать американці і просив Сташинського, щоб «Сергєй» його відкликав до Східнього Берліну. Бісага мав доручення живим схопити Лева Ребета про допомозі насонного порошка. Свою діяльність проти української еміґрації Сташинський оправдував тим, що в той час він цілковито стояв під впливом пропаґанди КҐБ щодо еміґрації.

Яґуш: Є різні люди, які йдуть на співпрацю з КҐБ, дехто з них робить це навіть радо. Ви, п. Сташинський, належите до цієї категорії. (Сташинський розгублений мовчить).

На початку грудня 1956 Сташинський передав Бісазі відповідні документи для його повернення в Берлін. Однобіжно із зустрічами з Бісагою Сташинський зустрічався ще з «однією людиною» в Мюнхені, яку мав завербувати для аґентурної роботи. На прохання президента сенату, д-ра Яґуша, прізвище цієї «мюнхенської людини» не було подане до публічного відома; було тільки сказано, що підсудний зустрічався з ним тричі — в квітні та серпні 1956 і в лютому 1957, то в Мюнхені, то в Авґсбурзі, і що цей чоловік був під більшовицьким тиском, бо його дружина та дитина жили в східній зоні Німеччини. Сташинський не домовися з ним про т. зв. «мертві пункти» для розвідувальної кореспонденції.

Влітку 1957 Сташинський дістав від «Сергєя» доручення вислідити помешкання видавця газети «Український самостійник» Бориса. Коли цей залишив своє місце праці на Дахауерштрассе, Сташинський поплівся його слідами і в цей спосіб ствердив місце його проживання.

У зв'язку з повищим з'ясуванням виникає виправдане питання: про що і про кого розвідував Бісага-«Надійчин», бувши працівником видавництва «Український самостійник»?

При кінці травня 1958 Сташинський поїхав з доручення «Сергєя» до Роттердаму у зв'язку з відзначенням там 20-річчя смерти полк. Євгена Коновальця. Там спостерів він «чоловіка, що приїхав синьою автомашиною марки „Опель-Капітен"»; цю автомашину він «бачив уже раз під українською церквою в Мюнхені і пізніше на мюнхенській Цеппелінштрассе». «Головним промовцем над могилою Коновальця був Бандера». Змісту його промови Сташинський собі не запам'ятав, бо це не належало до його завдання.

Влітку або пізньою весною 1959 він дістав доручення перевірити квартиру Данкова в Мюнхені на Ом-Штрассе; числа дому він не може собі пригадати. «Сергєй» подав йому правдиве прізвище Данкова. До будинку він не міг дістатися, бо двері замикаються при допомозі електричного автомату. Сташинський зфотографував будинок та вхідні двері і пізнав їх на фотознімці, зробленій німецькими поліційними органами.

Від «Сергєя» він дістав був також доручення «загубити» в кавярні, куди звичайно на каву заходили працівники «Українського самостійника», гумові печатки цього видавництва.

Окремим важливим завданням Сташинського було, як це він зформулював, «зібрати інформації про пов'язання українських еміґрантів з американськими та західньонімецькими розвідувальними органами, хто від кого бере гроші і скільки». Це завдання постійно втовкмачували йому КҐБ та «Сергєй» особисто.

На питання про його пригодницьку подорож на відому йому автостраду Сташинський докладно розповів, як на автостраді між Маннгаймом і Касселем, в околиці Франкфурта над Майном — при дорожньому камені 495,5 км. — він залишив з доручення «Сергєя» у визначеному ним «мертвому пункті» коверту з грішми та ключами. Зате він аж ніяк не міг собі пригадати назви міста, де шпіонував американські військові з'єднання та записував нумери американських військових автомашин. В його пам'яті залишилося тільки, що йшлося про мале місто «у величині Карлсруе» (до речі, Карлсруе не таке вже «мале», бо нараховує 250 тис. жителів!), віддалене на дві-три години залізничої подорожі з Мюнхену. Він також не міг пригадати собі, в якому напрямі їхав з Мюнхену і чи їхав туди поспішним або особовим поїздом; також не міг нагадати характеру «малого міста» — які будинки в ньому, чи старі, чи модерні? Побіжно згадав він місцевість Обераммерґав, «де знаходиться американська школа для шпигунів».

На закінчення своєї розповіді Сташинський подав, що з своєю дружиною познайомився в одному східньоберлінському танцюваль-

ному льокалі, одружився з нею в Берліні, в квітні 1960 року, взявши цивільний та церковний шлюб у католицькому обряді. Тоді він отримав також документи про громадянську приналежність НДР на прізвище Йозефа Леманна. Після цього з дружиною переїхав у Москву.

ДРУГИЙ ДЕНЬ — ПІДГОТОВА І ОПИС УБИВСТВА ЛЕВА РЕБЕТА

Вівторок, 9 жовтня 1962, год. 9,05 ранку

Судове розглянення справи почалося ідентифікацією Сташинським його рідного села Борщович на географічній карті Львівщини та його підтвердженням, що шкіц цього села, включений у судові акти, він нарисував сам.

Яґуш: Що це за містифікація з «малим містом»? Ви, п. Сташинський, посідаєте знамениту пам'ять, навіть якщо говорите тут тільки те, що вам наказали говорити. Ніяк не розумію відсутности вашої пам'яти щодо цього міста.

Сташинський повторив, що між 8 і 9 годиною виїхав з мюнхенського головного залізничого двірця, що в згадане місто приїхав «десь перед полуднем» і що не може пригадати собі, коли повернувся до Мюнхену; знає тільки, що тоді «було вже темно».

Д-р Г. Яґуш показує після цього книгу Григора Прокопчука п. н. «Українці в Мюнхені і в Німецькій Федеративній Республіці», яка вийшла німецькою мовою, і відчитує з неї короткий життепис д-ра Л. Ребета. Сташинський підтверджує показану йому фотознятку Л. Ребета і починає свою розповідь про підготову та виконання вбивства.

На початку 1957 року він дістав від «Сергєя» доручення вистежити Л. Ребета в Мюнхені, при чому отримав його адреси: приватного помешкання на Франц-Йозеф-Штрассе 45 і редакцій на Карлсплянц 8 та Дахауер Штрассе 9; одночасно «Сергєй» по можливості докладно описав цю людину і дав її фотознятку. Від «Надійчина» були інформації, що Л. Ребет працює в «Українському самостійнику». На запитання підсудний подав, що «Сергєй» схарактеризував Ребета «як людину, що була діяльна передусім на ідеологічній ділянці, і як теоретика еміґрації».

Яґуш: Чи в розмові з вами «Сергєй» говорив про цілі, до яких прямує українська еміґрація?

Сташ.: Так, ми говорили про це загально; в кожній розмові зі мною «Сергєй» повторював, що керівники еміґрації обманюють простих еміґрантів щодо становища в СРСР; що ці керівни-

ки є ворогами народу; що вони застосовують погрози та насилля супроти тих, хто хоче повертатися на батьківщину; що вони завербовують людей для західніх розвідок, і ці люди провадять шпигунську роботу в СРСР.

Я ґ у ш: Чи була мова про насильницькі засоби в поборюванні еміґрантів?

С т а ш.: Так. Слово «ліквідувати» було часто в устах «Сєрґея». Він постійно говорив, що людей, які самі не хочуть порозумнішати, треба фізично ліквідувати.

До Мюнхену Сташинський прибув у квітні 1957 і замешкав у готелі «Ґрюнвальд» — недалеко від головного залізничого двірця, на одному розі Дахауер Штрассе, звідки можна було обсервувати будинок, де приміщена редакція «Українського самостійника». Кількакратне слідження на Франц-Йозеф-Штрассе закінчилося безуспішно, бо, як згодом виявилося, Ребет там уже не мешкав. Треба було слідити на Карлспляці. Там він одного дня спостеріг Ребета і пішов за ним до трамваю; разом сіли в той самий трамвайний вагон. Ребет мав тривалу трамвайну карту і годі було знати, на якій зупинці він висяде, тому Сташинський купив пересідний квиток за 30 пфеннігів. В трамваї вони стояли «деякий час плече об плече» і Сташинському здавалося, що сліджена ним особа могла його спостерегти. Це був на його думку, тільки вияв його неспокою і тривоги, мовляв, він себе розконспірував. Тоді Сташинський, «згідно з клясичною засадою розвідувальника», наклав чорні окуляри з рефлектуючим склом, а побачивши, що ніхто з пасажирів таких окулярів не носить, нервозно зняв їх. На зупинці «Мюнхнер Фрайгайт» розвідувальник загубив сліджену ним особу. А що визначений Сташинському реченець на перебування в Мюнхені — від семи до десяти днів — проминув, він повернувся до Східнього Берліну без будь-яких успіхів. У тому ж квітні він ще раз приїхав до Мюнхену і знову замешкав у готелі «Ґрюнвальд», з вікна якого спостеріг одного дня, як Ребет вийшов з будинку бюра «Українського самостійника» і трамваєм поїхав на Карлспляц. По деякому часі Ребет увійшов до трамваю своєї лінії; цим разом Сташинський сів до другого вагона, щоб краще стежити за ним. На зупинці «Мюнхнер Фрайгайт» він вийшов за Ребетом і послідував за ним. В одній вулиці, яка лежить праворуч згаданої зупинки (якщо брати напрям трамвайної лінії з центру Мюнхену), Ребет зупинився перед кінотеатром, щоб оглянути фільмові кадри. В Сташинського виникло підозріння, чи випадково Ребет не помітив його. Схвильований він перейшов на другий бік вулиці і спостеріг, як Ребет скрутив ліворуч — по Оккам-Штрассе. В цей спосіб він встановив квартиру Ребета.

В один з наступних дн'в Сташинський, не спостережений ніким, зфотографував таблиці прізвищ жителів Ребетового будинку і та-

блицю на дверях помешкання Ребета. На поставлене питання, чи він встановив також і місця скриньок для пошти, була заперечна відповідь. На це президент сенату, д-р Яґуш: «В протоколі слідства читаю інакше: „Я (тобто Сташинський — прим. ред.) добре запам'ятав собі, де були розташовані скриньки для пошти"». На таку репліку Сташинський заклопотано мовчить.

Всі мюнхенські подорожі в 1957 році Сташинський робив на зфальшовані документи одного справжнього громадянина НФР, жителя Ессену. Д-р Яґуш просив присутніх у залі пресовиків, щоб вони не подавали цього прізвища у своїх повідомленнях, бо ця людина «справді не має нічого спільного з справою».

Яґуш: Чи була ще одна ваша подорож до Мюнхену?

Сташ.: Так, у липні 1957 я мав доручення вислідити приватну квартиру Бориса, видавця «Українського самостійника».

Сташинський розповів, що «Сергєй» надзвичайно зрадів, коли отримав дані та фотознятки з квартири Лева Ребета.

У вересні 1957 «Сергєй» повіз Сташинського в «ізольовану зону» радянської комендантури в Карлсгорсті, Східній Берлін. Там вони зустрілися з «чоловіком з Москви». Сергєй сказав тоді Сташинському: «Тепер уже надійшла пора».

Яґуш: Чи ви не можете краще пригадати собі, як тоді точно висловився «Сергєй»?

Коли Сташинський знову заклопотано мовчить, президент сенату радить йому докладно призадуматися.

Сташ.: Ну, «чоловік з Москви» показав мені отруйний пістоль-шприц і дав мені зрозуміти, що нею треба зліквідувати Ребета.

Яґуш: Що фактично сказав тоді «Сергєй»? Не пригадуєте?

Сташ.: М-да, «Сергєй» сказав, що тих еміґрантських керівників, які не хочуть порозумнішати, треба ліквідувати. Тоді справи з еміґрантами підуть легше. Цей погляд він висловлював при кожній зустрічі та розмові зі мною. Слово «ліквідувати» було поточним висловом «Сергєя».

Яґуш: Чи, на вашу думку, це була тільки теоретична розмова, чи уточнене доручення?

Сташ.: Всі дотогочасні наші розмови на таку тему носили радше теоретичний характер. Тепер я побачив, що справа стала серйозною. Я зрозумів, що цією отруйною зброєю я маю вбити Ребета. Таке доручення було дуже неприємне для мене, але, не зважаючи на це, я був свідомий, що дане доручення виконати мушу. Я був тоді переконаний, що «ворогів та зрадників народу» треба знищувати, бо в цей спосіб можна допомогти іншим еміґрантам перестати бути ворогами СРСР і повернутися на батьківщину. До речі, я не мав часу призадумуватися над цим усім — тоді в помешканні, в присутності «Сергєя» та «Москвича»; попросту я був заскочений цим не-

приємним для мене дорученням. Я почав призадумуватися над цим лише тоді, коли «Серґей» відвіз мене в місто.

Сташинський розповів, як «Москвич» з'ясував йому функціонування пістоля-шприца: при допомозі сильної пружини розривається скляна ампулка з отруйною рідиною, яка перетворюється в пару: вдихнувши цю пару, людина втрачає притомність, її кровоносні судини раптово якнайщільніше звужуються, при чому паралізується серце, і жертва вмирає на серцевий інфаркт; смерть приходить не пізніше 10 хвилин. Ампулка насаджена як стрільно на горішньому кінці 20-25 сантиметрової алюмінійової рури; після розриву ампулки дрібненькі скалки скла залишаються на лиці жертви або падуть на землю. Тому найкраще стріляти в груди, бо тоді немає жодних слідів. Годину-дві перед атентатом треба зажити протиотруйну пілюлю, а після атентату роздушити іншу ампулку з протиотруйною речовиною, випари якої цілковито невтралізують отруту з пістоля-шприца. «Москвич» продемонстрував у кімнаті постріл з ампулки, наповненої водою, — на підлозі залишилися скалки скла. А «Серґей» пояснив, що зброя є якнайпевніша, бо її застосовано вже декілька разів з абсолютним успіхом.

Президент сенату показує підсудному модель алюмінійового апарату у формі рурки і Сташинський підтверджує, що це модель, сконструйований уже тут, у Західній Німеччині, за його докладними даними та рисунками. Оскаржений якнайдокладніше з'ясовує функціонування цього смертоносного «апарату».

Вівторок, 9 жовтня 1962, год. 15,02 пополудні.

Разом із «Серґєем» та «чоловіком з Москви» — оповідає Сташинський, — він поїхав у ліс над озером Мюґґельзее в східній частині Берліну. «Серґей» купив для експерименту собаку, що його застрелив Сташинський, спожившн перед тим відповідну пілюлю. Він не може тепер пригадати собі, чи тоді сам роздушив ампулку з протиотруйними випарами, чи зробив це «Москвич».

Яґуш: Як на вашу думку, п. Сташинський, чи людина, призначена для стеження, призначається також до виконання атентату?

Сташинський заклопотано всміхається і мовчить.

Дальша його розповідь: 5 або 6 жовтня 1957 він отримав від «Серґєя» наказ полетіти до Мюнхену, а також відповідну кількість грошей і пашпорт на прізвище вищезгаданого західньонімецького громадянина з Ессену; особисті документи на ім'я «Йозеф Леманн» він мав також забрати з собою. На випадок якоїсь аварії він повинен був пред'явити відповідно той або той документ; для цього були ним вивчені відповідні «леґенди». Спочатку існував плян, що смертоносний «апарат» буде перевезений в Західню Німеччину радянським дипломатичним кур'єром, однак цей плян залишено з

огляду на небезпеку, що за Сташинським могла б стежити німецька розвідувальна служба і при передачі «апарату» могла б скомпрометуватися радянська дипломатія. Вирішено, що «апарат» вмонтують у консервну банку «франкфуртських ковбасок», тоді митні службовці на берлінському аеродромі Темпельгоф не матимуть жадного підозріння. Сказано — зроблено. На аеродромі Сташинський купив квиток і в середу, 9 жовтня 1957, відлетів до Мюнхену без будь-якого митного контролю. До Мюнхену він прибув о год. 17,30, але вже не пам'ятає, якою летунською лінією. (З перевіреної судом документації виходить, що він летів тоді лінією «Ер Франс»). На питання д-ра Яґуша, чи з практики співпраці з «Сергеєм» йому відомо, що радянські дипломати перевозили того роду «пошту», Сташинський відповів рішучим «так».

Сташинський дістав виразне доручення виконати атентат на Лева Ребета в сходовій клітці будинку на Карлспляці ч. 8. Тільки в надзвичайно несприятливих умовах він міг виконати вбивство в будинках на Оккам-Штрассе або на Дахауер Штрассе. Якби хтось непередбачено став свідком смерти Ребета, він не повинен утікати, а вдавати, що «рятує» несподівано померлого на серцевий удар; тоді він повинен видокументувати себе, якщо зайшла б потреба, довідкою Й. Леманна.

Прибувши до Мюнхену, він замешкав у готелі «Штахус» — недалеко від Карлспляцу (цей готель стоїть на Баерштрассе — прим. ред.). В готелі він приготував зброю, завинувши її в газетний папір. На вимогу президента сенату Сташинський впродовж майже 30 хвилин якнайдокладніше продемонструвує судові, як треба завинути «апарат», щоб у перехожого не викликати найменшого підозріння. Всі пояснення та демонстрування він проводить дуже фахово, може, аж надто фахово... Таке враження не в одного глядача в залі. До речі, так само дуже фахово пояснив він функціонування цього «апарату» цього ж дня перед полуднем. Вся його увага пильно зосереджена на смертоносній зброї — він ніби мисливий, що любується вже на сам вигляд своєї мисливської рушниці. А, може, це тільки суб'єктивне враження декого з-поміж глядачів та спостерігачів цього такого кошмарного з'ясування. Заля з затаєним віддихом слухала його спокійні, холодно-речеві пояснювальні слова.

В четвер і п'ятницю, 10 і 11 жовтня 1957, Сташинський надаремно чекав від год. 8,30 ранку на Л. Ребета на Карлспляці біля бару «Максім» та пасажу до кіна «Ґльорія», проковтнувши перед тим протиотруйну пілюлю. Чекав до 11 години. Ребет не прийшов тоді на місце своєї праці.

В суботу, 12 жовтня, була прекрасна соняшна і тепла погода. (Цей факт покривається з завіреним документом Мюнхенської метеорологічної станції, що його посідає суд у своїх актах). Коло год. 10,10 Л. Ребет появився на недалекій трамвайній зупинці і спря-

мував хід до будинку на Карлспляці ч. 8. Тоді Сташинський піднявся на перший поверх цього будинку і коли почув, як на партері відкрилися двері і по сходах почала ступати вгору людина, в якій він пізнав Ребета, він став сходити вниз... Коли вони зрівнялися на сходах між першим поверхом і партером, Сташинський вистрелив ампулку Ребетові в лице... (Сходячи вниз, Сташинський ішов лівим боком під стіною і зустрівся з Ребетом, який піднімався сходами праворуч від нього). Не оглядаючись, він роздушив у лівій руці протиотруйну ампулку. Він тільки завважив, що Ребет спотикнувся. Вийшовши з будинку, він відчув легкий заворот голови. Тоді він скрутив ліворуч і пішов далі знову ліворуч вулицею аж до Ленбахпляцу, попри готель «Реґіна» та каварню «Люїтпольд» аж до мюнхенського королівського городу («Гофґартен»), де кинув зброю у перепливаючий там потік («Коґльмюльбах» — прим. ред.). Після цього пішки повернувся до готелю і, переходячи через Карлспляц біля Палацу юстиції (дещо напроти будинку під ч. 8 — прим. ред.), спостеріг біля будинку свого злочину поліційне авто і великий натовп людей. В готелі швидко спакував свої речі і першим-ліпшим поїздом поїхав з головного залізничого двірця до Франкфурту над Майном, звідки брітанською повітряною лінією полетів наступного дня до Берліну. (В перевірених судом пасажирських списках того дня задокументовано, що згаданий «ессенський житель», на чиї зфальшовані КҐБ документи подорожував Сташинський, летів тоді американською лінією).

В понеділок, 16 жовтня, Сташинський телефонічно повідомив «Сєрґея» про успішне виконання «завдання», а до Москви надіслав звіт ч. 2, в якому закодовано, що він «привітав відому йому людину і що це привітання було виконане добре».

На цьому місці д-р Яґуш прочитав ствердження поліційного лікаря, д-ра Вальдемара Фішера, що смерть Лева Ребета наступила о год. 10,15.

Яґуш: На підставі цілости ваших дотеперішніх зізнань можна припускати, що в наслідок вашого перевиховання і тодішніх ваших поглядів та переконань ви були згідні з тим, що треба виконувати накази, які лежать в інтересах СРСР, що ви вірили в засаду «наказ є наказом», яким неприємним для вас він не був би. Чи ви думали колинебудь про те, що невиконання наказу може вам пошкодити?

Сташ.: При своїх попередніх міркуваннях над такими справами я приходив до висновку, що у випадку відмови я мусітиму рахуватися з дисциплінарними карами. Але одночасно «Сєрґей» постійно вмовляв у мене, що я можу вважати себе «рятівником нації», виконавши те чи те доручення.

Далі оскаржений оповів, що він виховався в бідній, але чесній та релігійній селянській родині і що «виконання першого доручення»

викликало в нього душевний конфлікт. Якщо мова про його активну участь у ліквідуванні підпілля, то він виправдує себе морально тим, що пожари та вбивства в його рідному селі, зокрема задушення 12-річного хлопчини керівником місцевого підпілля, потрясли його до глибини душі; підпілля стосувало жорстокі засоби супроти цивільного населення.

Яґуш: В мене немає враження, що ви мали якісь сумніви щодо такої своєї праці. Чи ви були переконаним комуністом?

Сташинський підтверджує це з застереженням, що членом компартії не був. Під час перебування у Львові його релігійні почуття послабли, зокрема під впливом політосвіти в інституті. На запитання федерального судді Вебера, чи він вірить у Бога, підсудний довго мовчить. З релігійного виховання залишилася в ньому життєва засада «не робити нічого злого»; його співпраця з КҐБ до жовтня 1957 не була пов'язана з будь-якими вбивствами.

Яґуш: Ви вже розповіли про своє перше завдання проти підпілля. Це могло закінчитися арештами та розстрілами.

Сташинський пояснює, що тоді йшлося про дві сторони рівних партнерів — озброєних, які знаходилися в стані відкритої боротьби. Те саме стосується його участи в радянських спецвідділах для поборювання підпілля. Але вбивство Ребета створило для нього «нову ситуацію». На його думку, таке вбивство з морального боку не допущенне. Але з політичного боку він уважав тоді, що все в порядку, бо ворогів народу треба нищити, що такий вчинок правильний та виправданий. До того, він не мав тоді жодного іншого виходу, для нього не було вже жадного повороту.

Яґуш: Ви ж мали можливість не виконати доручення. Ви все ж таки над цим усім тоді замислювалися.

Заскочений таким ствердженням президента сенату, Сташинський з'ясовує своє тодішнє становище та погляди дуже плутано. «Іншими словами, — перебив його д-р Яґуш, — ви заступали погляд, що «все є добре, що партія за добре вважає». «Так, правильно» — звучала відповідь.

Яґуш: Ви були перевиховані в тому напрямі, що завжди треба виконувати доручення, які йдуть на користь СРСР; що «наказ є наказом», від якого ухилятися не вільно; що шкідників народу та держави треба усувати. Чи таке моє формулювання правильне?

Сташ.: Зформульоване в цій короткій формі — так! Такою була моя тодішня настанова.

Д-р Яґуш відчитав із слідчих протоколів такі твердження Сташинського: а) під датою 1 вересня 1961, з протоколу першого переслухання — «я діяв на наказ і з переконання»; б) під датою 2 вересня 1961 — «відхилення мною виконання вчинку привело б до якнайгостріших засобів проти мене», а далі «таке відхилення було б зрадою власного народу і я став би зрадником».

Сташинський ствердив, що стилізування цих протокольних записів було зроблене ним спільно із слідчими службовцями і що їх зміст точно відповідає тому, що він тоді висловлював.

Президент суду, д-р Яґуш, прочитав з протоколу слідства ще такі місця, де говориться про зміну поглядів оскарженого:

«Я поволі переконувався в правильності радянського режиму і щораз більше присвоював собі погляд, що все роблю для добра радянського народу... Я був переконаним комуністом і чинив з політичного переконання... Неповернення на батьківщину я вважав зрадою. Це випливало з мого комуністичного виховання. З другого боку, я співчував родинам моїх жертв, але ж ішлося про ворогів російського народу. Моє комуністичне виховання диктувало твердість... Коли в Берліні я побачив фільмовий тижневик про похорон Бандери, це зашокувало мене і спричинило мою переорієнтацію» (слідчий протокол від 14 вересня 1961).

Після цього адвокат Адольф Міер, правний заступник співобвинувача пані Дарії Ребет, поставив Сташинському ряд питань.

Міер: Чи ви думали, що через успішне виконання першого доручення ви скваліфікували себе на виконавця дальших таких вчинків тим більше, що живуть ще інші українські екзильні політики, які могли б стати дуже бажаними жертвами подібних замахів?

Сташ.: Ні, я не мав тоді таких припущень.

Міер: Чи ви вважали виконання таких атентатів честю для себе?

Сташ.: Вбивство честю вважати не можу.

Міер: Чи в розмові з «Сєрґєєм» перед дорученим вам атентатом на д-ра Ребета, було сказано, що він є пов'язаний з окресленою політичною організацією?

Сташ.: Мені було названо тоді декілька прізвищ. Але мене не втаємничували щодо різниць між окремими політичними еміґрантськими групами.

Перед закінченням судового засідання президент сенату, д-р Яґуш, звернув увагу підсудному, щоб він добре замислився над проблемою мотивів виконаних ним убивств, як також і над мотивами його моральної та політичної переоцінки своїх вчинків.

ТРЕТІЙ ДЕНЬ — ПІДГОТОВА І ОПИС УБИВСТВА СТЕПАНА БАНДЕРИ — ПЕРЕСЛУХАННЯ СВІДКА ПАНІ ҐУБЕР ТА ОФІЙНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Сьогоднішні німецькі газети (тобто з датою 10 вересня), які мають своїх кореспондентів у судовій залі, висловили скептицизм щодо правдомовности у зізнаннях оскарженого Богдана Сташинського. Деякі з них пишуть навіть про скептицизм федеральних суддів,

арґументуючи це на підставі формулювань президента 3-го сенату для кримінальних справ, д-ра Гайнріха Яґуша, в його запитаннях Сташинському в стилі «якщо ви взагалі говорите правду» або «якщо ви фактично є виконавцем поданих вами вчинків». Так окреслили вчорашні зізнання оскарженого такі поважні щоденники, як от, наприклад, «Франкфуртер Альґемайне Цайтунґ», гамбурзька «Ді Вельт», кельнська «Дойче Цайтунґ» та мюнхенська «Зюддойче Цайтунґ» і такі бульварні газети, як от франкфуртські «Ді Абендпост» та «Франкфуртер Нахтавсґабе».

Але в дальшому ході процесу ці газети цілковито змінили свій критицизм, зокрема в наслідок дуже докладно уточнених з'ясувань судових експертів, у тому числі передусім фахівців судової медицини.

Середа, 10 жовтня 1962, год. 9,05 ранку.

Д-р Яґуш починає судове засідання зверненням до підсудного, щоб цей розповів про виконання чергового доручення КҐБ у Мюнхені. На цьому місці адвокат Міер просить дозволити поставити оскарженому ще декілька питань.

Міер: Чи в колах КҐБ говорено з вами про д-ра Ребета також у час, коли ви ще не дістали доручення його вбити?

Сташ.: Так, говорено про нього, але називано також і інші українські прізвища.

Міер: Чи давано відповідну характеристику його можливому наслідникові?

Сташ.: Так. Ця характеристика не була моїм припущенням, а ствердженням «Серґея».

Міер: Чи «Серґей» вперше зустрічався у вересні 1957 з отруйною зброєю?

Сташ.: Так, «Серґей» побачив її тоді вперше.

Міер: Який одяг мав д-р Ребет на собі 12 жовтня 1957?

Сташ.: Не пригадую собі.

Далі Сташинський заперечив, що після атентату отримав будь-яку грошову винагороду, і заявив, що йому не були відомі наукові чи публіцистичні праці Л. Ребета. На питання, чи відомі йому політичні завдання, які виконував д-р Ребет, Сташинський відповів:

«В колах КҐБ Ребета вважали ідеологом українського руху спротиву, теоретиком українського націоналізму і автором праць та статтей з питань ідеології».

Яґуш: А тепер з'ясуйте події, з 1958 року почавши.

Сташ.: Про подорож до Роттердаму я вже розповів.

Яґуш: З'ясуйте, коли та яке доручення ви отримали в 1959 році.

«Сєрґей» дав доручення розшукати в західньоберлінських книгарнях будь-яку книгу, автором якої мав би бути Степан Попель; таку книгу не можна було знайти — так розпочав свою розповідь Б. Сташинський третього дня процесу в Карлсруе.

В січні 1959 року Сташинський отримав від свого опікуна з КҐБ в Східньому Берліні, «Сєрґєя», доручення вислідити в Мюнхені Степана Бандеру, який працює на Цеппелінштрассе 67 і який під псевдонімом «С. Попель» ніби живе на одній з бічних вулиць біля мосту Людвіґа (Людвіґсбрюкке). Прибувши до Мюнхену, Сташинський перевірив, що подана йому приватна адреса «С. Попеля» не дійсна; але в телефонній книзі він встановив, що «Степан Попель живе на Крайтмаєрштрассе 7» і що на дверях згаданого будинку в списку його жителів виднівся шильд із цим прізвищем. До будинку дістатися не було можливо, бо двері відкриваються при допомозі електричного автомату. Наступного дня о год. 9,15 Сташинський спостеріг, як Бандера сів у синє авто марки «Опель-Капітен» — в авто, яке він уже бачив раз під українською церквою в Мюнхені, раз — на Цеппелінштрассе, а раз — у Роттердамі на урочистості на честь Коновальця, у травні 1958 року. Коло 11 год. цього ж дня це авто стояло на Цеппелінштрассе. Здобувши такі важливі відомості, Сташинський повернувся до Берліну, де «Сєрґєй» висловив своє задоволення та захоплення наслідками розвідувальної праці в Мюнхені.

Я ґ у ш: Це не звучить надто правдиво. Вони ж могли вже знати про це все — число телефону, адресу, нумер авта.

При кінці квітня Сташинського покликали до Москви, куди він подорожував під прізвищем «Крилов». На московській залізничій станції прийняв його один з працівників КҐБ та повіз до готелю. Туди прибув Ґеорґій Аксентієвич — один з визначних керівників КҐБ, як його окреслив «Сєрґєй». Після загальної розмови про Берлін Ґеорґій зацікавився деталями атентату на Ребета, при чому заявив, що «рішено зліквідувати також Бандеру у відомий спосіб» і що «цю ліквідацію доручено» знову Сташинському.

Я ґ у ш: Хто рішив — він чи якийсь ґреміюм?

С т а ш.: Для мене, що добре знав радянські відносини, було ясно, що таке рішення могло вийти тільки від колективного керівництва, з кола політично визначених людей — від уряду СРСР або від ЦК КПРС. На всякий випадок туди належав Шелєпін.

Я ґ у ш: Іншими словами, за вашим твердженням, ідеться про компетентні кола.

Ґеорґій Аксентієвич оповів про ту саму, але удосконалену, зброю: дві рурки з двома отруйними ампулами і з окремою сіткою, завданням якої є затримати скалки скла, щоб вони не поранили лиця жертви і не залишили жадного сліду. Подвійна рурка і друга ампула

були призначені для охоронця Бандери, бо в Москві було відомо, що Бандера без охорони не ходить. Атентат повинен бути виконаний в будинку або в ґаражі при Крайтмаерштрассе. При непередбаченій перешкоді Сташинському залишили вільну руку щодо місця атентату. Він отримав також патентові ключі для дверей згаданого будинку. Застереження Сташинського, що «завдання дуже важко виконати» з огляду на присутність охорони, не були взяті Ґеорґієм до уваги. Ця розмова тривала коло однієї години.

Я ґ у ш: Чи ви дістали тоді наказ, чи була це звичайна розмова?

С т а ш.: Хоч усе було сказане спокійним тоном, але було сказане твердо та рішуче людиною, яка звикла наказувати. Про заперечення з мого боку не могло бути й мови. Вся поведінка Ґеорґія нагадувала мені «аристократа». Так, для мене він був беззастережним авторитетом. Після розмови ми випили шампанське за успіх.

Сташинський залишився тоді в Москві декілька днів, щоб взяти участь у святі 1 травня: від офіцера-опікуна з КҐБ він отримав квиток для вступу на трибуну проти мавзолею Леніна-Сталіна.

С у д д я В е б е р: Чи Ґеорґій сказав вам, чому треба вбити Бандеру?

С т а ш.: Ні. Але я сам знав багато про Бандеру як про еміґрантського провідника і провідника еміґрантської ОУН.

Зброю Сташинський отримав від зв'язкового офіцера КҐБ в Москві коротко перед своїм виїздом до Берліну. Подвійний пістоль-шприц був вкладений в окремий алюмінійовий циліндер. Він дістав відповідні вказівки, як поводитися при польському та східньонімецькому митному контролі: він повинен відмовитися від контролю і зажадати розмови з командуючим офіцером державної безпеки, щоб при його допомозі пов'язатися з відповідним числом телефонічного апарату в Москві. (Числа цього апарату говіркий підсудний не подав, мовляв, його вже не пригадує собі). Така можливість практично виключалася, бо документи («командировка»), які стверджували його приналежність до «групи радянських збройних сил у НДР», мали відповідну печатку «польової пошти ч. 42 601». Це ґарантувало імунітет.

В Берліні, де його прийняв «Сергей», Сташинський дістав доручення (це було коло 10 травня) полетіти до Мюнхену на документи одного німецького жителя Дортмунду, на чиї документи він уже побував у Мюнхені в січні 1959 року. Циліндер із зброєю Сташинський заховав у лівій нагрудній кишені піджака.

Я ґ у ш: При першій справі обговорено з вами прерізні казки; цим разом про «франкфуртські ковбаски» не було й мови.

С т а ш.: На випадок якогось провалу я повинен був стосувати ті заходи, які були вже домовлені у випадку з виконанням доручення

супроти Ребета. Я отримав зброю та патентові ключі з твердого металу.

Яґуш: Що ви ще отримали тоді від Серґея?

Сташ. (довго замислюється): Ага, пілюлі та протиотруйні ампули.

В Мюнхені Сташинський замешкав у готелі «Шоттенгамель». Наступного дня він почав слідження. Вже в січні він спостеріг, що Бандера ходить то з охороною, то без неї. Так було й тепер, у травні.

Одного разу в той час Сташинський побачив, як Бандера сам заїхав автомашиною до свого ґаражу на Крайтмаерштрассе. Загорнувши зброю в газету, він пішов у напрямі ґаражу і наблизився до Бандери на кількадесят кроків. «Ґараж був відкритий і в ньому стояло авто, — оповідає зниженим тоном підсудний, — а він стояв ліворуч, ніби шукаючи чогось у середині авта. Він навіть не відчуває, що смерть стоїть уже так близько». Сташинський завагався і, забезпечивши пружину пістолю-шприцу та сховавши його назад у кишеню, відійшов швидко з думкою — «нехай Бандера ще поживе». В «Гофґартені» він вистрелив обидві ампули з отруєю і кинув пістоль у потік. На поданій йому д-ром Яґушем фотознятці він пізнав кам'яний міст, з якого кинув пістоль у воду. Сташинський залишився після цього кілька днів у Мюнхені, щоб призадуматися над тим, як переконати своїх зверхників щодо невдачі атентату. При допомозі переданого йому патентового ключа він пробує декілька разів відчинити двері до будинку, де живе Бандера; при одній такій пробі зломлюється борода ключа і залишається в замку. Тоді в крамниці «Вулворта» він купив пильник, щоб відповідно спилувати власний алюмінійовий ключ; також цей ламається і залишає частинку в замку. В цьому моменті д-р Яґуш показує оскарженому фотознятку.

Сташ.: Так, це — є бороди моїх ключів.

Яґуш: А, може, ви приглянулися б ближче обом бородам?

Сташ. (взявши фото в руки): Це є обидві бороди.

Цими своїми спробами з ключами Сташинський хотів переконати «Серґея», що йому не вдалося виконати атентат на Бандеру в ґаражі, мовляв, хтось у той час був на подвір'ї, і що він хотів дістатися до середини будинку, при чому зламалися ключі. Для Сташинського не було виключеним, що якийсь інший аґент КҐБ міг за ним стежити, щоб перевірити правдивість його звітування. Забезпечивши за собою таке «алібі з ключами», він повернувся літаком до Берліну.

На початку жовтня 1959 року Сташинський дістав від «Серґея» доручення з Москви відлетіти з Берліну через Франкфурт над Майном до Мюнхену, щоб виконати атентат на Бандеру. 14 жовтня він

подорожував з Берліну американською летунською лінією, а з Франкфурту — німецькою «Люфтганза». До Мюнхену він прибув вечором і замешкав у готелі «Зальцбурґ». Наступного дня, 15 жовтня, він вибрався на міст Людвіґа, спожившн по дорозі «протиотруйну» пілюлю, звідки о год. 11 спостеріг коло будинку на Цеппелінштрассе 67 синє авто марки «Опель-Капітен»; о год. 12 він побачив, як у це авто сіли дві особи — чоловік та жінка. Тоді він сів у трамвай, щоб поїхати на вулицю Крайтмаєра, куди він прибув коло 12,20 години.

Я ґ у ш: Як це все пояснити? Ви ж сказали, що він від'їхав, отже ви могли собі подумати: «Сьогодні я вільний від цього». Чому саме мав би Бандера їхати додому?

Прибувши на Крайтмаєрштрассе, Сташинський побачив, що ґараж Бандери замкнений, і на цій підставі зробив висновок, що Бандера додому ще не повернувся. Тому він рішив чекати на нього в околиці будинку до год. 13.

Я ґ у ш: Це число означало, мабуть, для вас щось у роді ворожби.

Коротко перед 13 год. Сташинський спостеріг авто з відомим йому нумером, а при керівниці — Бандеру, який їхав сам. Сташинський стояв тоді у віддалі кількох будинків. Тоді він рішив діяти: спрямував свої кроки в напрямі будинку ч. 7; з-під входових дверей помітив Бандеру з автом у ґаражі; патентовим ключем відчинив двері будинку і піднявся сходами вгору. В цей момент він почув вгорі, в сходовій клітці, жіночий голос «До побачення» («Авф Відерзеен») і стукіт жіночих закаблуків по сходах. Щоб не бути баченим та пізнаним, він зійшов вниз, станув обличчям до дверей ліфту, удаючи, що хоче поїхати вгору. Не пам'ятає, чи ввійшов він тоді у ліфт. Згадана жінка пройшла попри нього і замкнула за собою входові двері. Після цього він знову піднявся сходами і тоді почув, як відчинилися входові двері. Це — напевно Бандера, подумав. Справді, Бандера (якого пізнав) ногою притримував двері і лівою рукою намагався вийняти ключ із замку, бо в правій тримав паперові торбинки з овочами, здається, з червоними помідорами. Тоді Сташинський поволі почав сходити вниз і, щоб виграти час, нахилився, ніби поправляючи шнурівку черевика (до речі, він мав тоді черевики без шнурівок, як це він додатково пояснив). При вхідних дверях вони зустрінулися віч-на-віч. Сташинський встиг ще запитати, «чи замок не функціонує», на що Бандера, витягши ключ, відповів, що «все в порядку», при чому він повернувся лицем до Сташинського. Тоді цей вистрелив обидві отруйні ампули в обличчя своєї жертви. Не оглядаючись, Сташинський відкрив входові двері, роздушив на вулиці протиотруйну ампулу та вдихнув її випари і скрутив ліворуч. По дорозі вкинув ключі в каналізаційний отвір і попрямував до «Гофґартену», де кинув зброю в уже відомий йому потік. Повернувшись до готелю коло

14 год., він спакував свої речі і найближчим поїздом від'їхав до Франкфурту.

Яґуш: На вас чекають поїзди до Франкфурту ніби на замовлення.

У Франкфурті Сташинський переночував у готелі «Візбаден» і наступного дня відлетів брітанською летунською лінією до Берліну, зареєструвавшись у список пасажирів під фальшивим прізвищем «Ковальський». (В отриманій судом завіреній документації згоджуються і зголошувальний листок у готелі, і витяг із списка пасажирів даної лінії з того ж дня). В Східньому Берліні Сташинський телефонічно пов'язався з «Серґєєм», якому з газет та радіо вже відомою була смерть Бандери. «Серґей» вітав Сташинського з «успішним виконанням доручення». Як у випадку Ребета вбивник написав два звіти про свій вчинок, де знову повторив, що він «привітав відому йому людину і привітання було виконане добре».

У своїй розповіді Сташинський подав, що голова Комітету державної безпеки (КҐБ) при раді міністрів СРСР, Александр Н. Шелепін, дуже цікавився найдрібнішими деталями вбивства С. Бандери, наприклад, навіть питанням, якого кольору були помідори, що їх С. Бандера мав у паперових торбинках — червоного чи зеленого. В ході цієї розповіді голова сенату д-р Яґуш відчитав з документів слідства акт «оскарження проти невідомого» з датою 16. 10. 1959, в якому сказано, що «при померлому С. Попелі знайдено пістоль у спеціяльному кобурі під правою пахвою», з чого можна б робити внесок, що С. Бандера був майкутом.

Нойвірґ: Що ви думали, коли ви вбили п. С. Бандеру? Чи ви мали якунебудь особисту причину для такого вбивства?

Сташ.: Я не мав жадної особистої причини його вбити. Я тільки виконав наказ.

Середа, 10 жовтня 1962, 15,05 год. по полудні

Голова сенату д-р Яґуш поставив підсудному питання: а) чи хтось у Німецькій Федеративній Республіці (НФР) впливав на нього, щоб робити такі зізнання; б) чи хтось з-поза НФР робив те саме. На обидва питання була заперечна відповідь.

Свідок пані Кресценц Губер була тією жінкою, що 15 жовтня 1959 ішла сходами в будинку на Крайтмаєрштрассе. Вона ствердила, що біля вінди бачила чоловіка, «але його волосся не було таке чорне, як в оскарженого».

Далі Сташинський оповів, як на початку листопада 1959 «Серґей» повів його в «ізольовану зону» радянської комендатури в Берліні-Карлсгорсті, де в конспіративній квартирі їх зустрів генерал КҐБ,

«мабуть, начальник тамошнього управління КҐБ». Від нього Сташинський довідався, що за виконання обох завдань йому призначено бойовий орден «Червоного прапора» — фактично військовий орден, яким під час миру відзначаються тільки спеціяльні заслуги. Сташинський не був заскочений цією нагородою, хоч генерал підкреслив, що це велике та надзвичайне відзначення; що йому відкривається тепер шлях до великої кар'єри і що в Москві він пройде спеціяльний вишкіл.

21 або 22 листопада 1959 Сташинського викликали до Москви; 25 листопада мало відбутися урочисте вручення ордена. З невідомих причин ця дата була пересунена на 6 грудня. Тим часом він вів розмови то з московським «Серґєєм», то з Ніколаєм Ніколаєвичем — двома зв'язковими офіцерами КҐБ. Після цього відбулася розмова з начальником відділу КҐБ, Алексєєм Алексєєвичем — найвищим зверхником Сташинського, на тему майбутньої праці: однорічний спеціяльний вишкіл КҐБ, удосконалення німецької мови та докладних знань про Німеччину, вивчення англійської мови і плянування дальшої праці в Західній Европі. На цьому місці д-р Яґуш відчитує зізнання Сташинського з давніших протокольних записів:

«Принагідно мені було сказано, що дальші заплянованi атентати на еміґрантських керівників наразі не будуть виконуватися, поки не промине хвилювання серед еміґрантів».

С т а ш.: В розмові Алексей Алексєєвич виразно сказав мені, що я працюватиму далі так, як за останні три роки, і що я виконуватиму атентати.

5 або 6 грудня Сташинського повели до головного будинку КҐБ, де його прийняв Шелепін у товаристві Алексєя Алексєєвича та Ґеорґія Аксентієвича.

Я ґ у ш (показуючи фотознятку): Чи пізнаєте, хто це є?

С т а ш.: Так. Це — Шелєпін, який у 1959 році був головою КҐБ.

В урочистій обстанові Шелепін прочитав текст указу президії верховної ради СРСР від 6. 11. 1959, підписаного Ворошиловим та Ґеорґадзе, затривамши в себе грамоту про надання ордена і передавши Сташинському тільки сам орден. «Правда», яка звичайно публікує прізвища тих, хто отримує радянські ордени, промовчала цей факт, бо справи того роду мусять залишитися таємницею. При допомозі накресленого пляну Сташинський якнайдокладніше з'ясував Шелепіну всі обставини смерти С. Бандери, при чому голова КҐБ поставив питання, чи справді Бандера ніс тоді червоні помідори.

Судовий експерт російської мови прочитав тексти та переклади ряду документів, що їх Сташинський привіз із собою під час утечі в серпні 1961 року: радянський паспорт (ч. VII СА 501 141) та подорожні виказки — на прізвище «Крилов», метрика народження та студентська довідка Інституту чужоземних мов у Москві (ч. 7 004) — на його правдиве прізвище; крім цього, між цими документами було

посвідчення т. зв. «Науково-дослідного інституту» (кодована назва для КҐБ), де сказано, що «тов. Сташинський Богдан Николаєвич працював у цьому інституті від 1 лютого 1951 до грудня 1960»; що «з дорученої йому роботи вив'язувався докладно та успішно» і що «за успішну роботу при випрацюванні важливих проблем був нагороджений президією верховної ради СРСР орденом „Червоного прапора"». Дата цього кошмарного «документу» — 28 жовтня 1960, підпис — «Макар».

Після зізнань експерта Сташинський продовжував свою розповідь: в ході розмови Шелепін сказав йому, що після спеціяльного вишколу Сташинський буде використаний у такому самому напрямі на Заході, як і досі. На питання д-ра Яґуша, чи не міг він тоді скористати з нагоди, щоб, покликаючись на свою душевну розтерзаність, вказати, що для такої дальшої роботи він уже не надається, Сташинський відповів, що «в обставинах СРСР це не можливо». Підданий йому суддею приклад з Бісагою-Надійчином, який відмовився від шпигування в Мюнхені, не міг бути в його випадку застосований, бо «йшлося про дві неспівмірні речі — Бісага знав про справи мало», Сташинський же «був виконавцем дуже важливих завдань». В той час була також розмова з Ніколаєм Ніколаєвичем та Алексеєм Алексеєвичем на тему його одруження з німкенею Інґе Поль. Обидва зверхники відмовили дати йому дозвіл на це. Тепер у присутності Шелепіна Сташинський повторив своє прохання і отримав від голови КҐБ дозвіл на одруження при умові, що його німецька наречена переїде в Москву і погодиться на співпрацю з КҐБ. Алексей аж ніяк не хотів дозволити подорож до Берліну і поступився лише тоді, коли Шелепін дав на це свою особисту згоду. В грудні 1959 Сташинський побував десять днів у своїх батьків у Борщовичах, після чого 22 грудня відбув з Москви до Берліну, де пов'язався з тамошнім «Сергєєм», який уже був поінформований про стан речей.

У розмові з своєю нареченою він признався, «ким він є і де працює», — що є українцем, що називається Сташинський і є на службі державної безпеки СРСР. При цьому він подав їй також поставлені йому передумови для одруження. Тоді Інґе Поль запропонувала втечу на Захід.

Яґуш: Якби про це все написати сценарій, то все було б, як у кіні. Чому ви не використали такої пропозиції?

Сташинський пояснив, що це був би ризиковний крок для нього, що рахувався з гострою відплатою режиму супроти батьків та сестер і що хотів виграти час. (Із слідчого протоколу д-р Яґуш читає таке місце: «В своїй політичній переоцінці та душевній переорієнтації я ще не пішов був аж так далеко»).

Яґуш: Чи ви замислювалися над тим, як може закінчитися ваша кар'єра, якщо ви залишитеся в СРСР?

Сташ.: Спочатку я не рахувався з будь-якою небезпекою з радянського боку і таку можливість виключав. Таж моя дотеперішня робота була передумовою для особистої кар'єри.

Яґуш: У слідстві ви подали, що вас могли зліквідувати як того, що знав забагато.

Сташ.: Так. Але в згаданий критичний час я ще не припускав такої можливости.

Наречена Інґе погодилася виїхати з ним до Москви. Подорож мала місце 8 або 9 січня 1960; вони подорожували на паспорт подружжя «Крилови». В Москві замешкали в готелі «Україна», опісля в готелі «Будапешт», звідки при кінці лютого перенеслися до готелю «Москва». Там відбулася розмова з Ґеорґієм Аксентієвичем на тему одруження і коли Сташинський заявив, що він далі стоїть на своєму, почув від роздратованого Ґеорґія відповідь, що він «ще жалітиме свого кроку». Не маючи дозволу на поновну подорож до Берліну, Сташинський на початку березня рахувався з думкою самовільно поїхати туди з своєю нареченою. Цілком несподівано для нього він дістав такий дозвіл у квітні і тоді повінчався з Інґе Поль у цивільному уряді та католицькій церкві.

В травні 1960 подружжя «Крилових» повернулося до Москви, де ним опікувався новий офіцер-зв'язківець КҐБ Аркадій Андреєвич, якому на допомогу був приділений московський «Сергей». Вчителька Сташинського для удосконалення німецької мови була співробітником КҐБ.

У цей момент д-р Яґуш показує підсудному фотознятку, щоб той пояснив, кого на ній видно.

Сташ.: Це — фотознятка, зроблена під час нашого перебування в Борщовичах у моїх батьків; тут — моя дружина, а тут — я. Це було під час Різдвяних свят 1961 року.

Яґуш: Чи ви не помиляєтеся щодо року?

Сташ. (усміхнувшись по-зазнайськи): Ні, я не помиляюся. Це було в 1961 році. Ми ж святкуємо Різдво в січні; фото зроблене 7 січня.

Суддя Вебер: Ага, це — святкування за православним звичаєм.

ЧЕТВЕРТИЙ ДЕНЬ — СТАШИНСЬКИЙ ЗНОВУ ПРО СЕБЕ; СВІДЧЕННЯ ДЯДЬКА ІНҐЕ ПОЛЬ ТА СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТІВ

Четвер, 11 жовтня, 9 год. ранку

Сташинський з'ясовує своє ставлення до атентатів і мотивує свої вчинки. Робить це спокійним, майже монотонним голосом — без будь-якого внутрішнього зворушення. Як таємний працівник КҐБ

він не мав жадних застережень морального характеру до своєї діяльности, бо був переконаним комуністом, хоч членом партії не був. Виконання першого доручення (вбивства Л. Ребета — прим.) стало для нього поворотним пунктом. Зброя, продемонстрована «людиною з Москви», зашокувала його; це було чимсь несамовитим для нього, що викликало страх та розгублення. «Сергєй» був захоплений таким відзначенням свого підопічного. Але для нього самого це був жахливий кошмар, який примушував замислитися. Неначе в похміллі, хоч нічого не випивши, він вештався в той день вулицями Східнього Берліну і боровся сам з собою, не довівши справи до кінця. Сам від себе він не хотів вбивати. Після «випадку» з собакою нові думки переслідували його, бо цей невинний собака символізував у його уявленні людину. Він був такий розгублений, що навіть тепер не може пригадати собі, чи роздушив він тоді протиотруйну ампулу, чи ні. Щоб заглушити сумніви та сумління, він почав викликати в своїй пам'яті події, пережиті в молодості в родинному селі — криваві вчинки підпілля; а керівники еміґрації — це ж вороги народу, зрадники, які силою стримують людей від повернення на батьківщину і завербовують їх як аґентів для чужих розвідок. Але, з другого боку, виринала думка, що, може, йти про чоловіка та батька, який осиротить жінку та дітей. Одночасно він був свідомий, що наказ мусить бути виконаний беззастережно.

Будь-які його застереження зверхники не брали до уваги, навпаки, вони дали йому чергове доручення. Бувши в Мюнхені в жовтні 1957 він постійно боровся з собою і «аж відітхнув, коли двічі безуспішно чекав на Ребета». «Сергєй» настоював, щоб атентат виконати на Карлспляці 8. Коли в суботу Сташинський побачив людину, яку мав убити, ним «пострясло ніби електричним струмом».

Яґуш: Але ви вцілили преспокійно.

«Своє тодішнє доручення» Сташинський виконав ніби в сні і прочуняв щойно в дорозі на Ленбахпляц. У цей момент відбувається цікавий діялог між головою суду і оскарженим, в якому д-р Яґуш прагне йому з'ясувати, що людина, яку мучать сумніви морального характеру, таки відмовляється від кримінального вчинку. Сташинський знову покликається на дані йому накази, від яких ухилитися не можливо, бо загрожували гострі репресії.

Яґуш: Про це ви говорите вперше.

Сташ.: Мене мусіли б зліквідувати як того, що забагато знає.

Яґуш: Чи не є це висновки, зроблені вами далеко пізніше?

Сташ.: Я говорив про це з самого ж початку.

Яґуш: Таке ваше з'ясування не є достатнє, щоб ви могли посилатися на примусове становище («Нетіґунґсштанд»).

Сташинський подібно з'ясовує свою внутрішню душевну боротьбу щодо «виконання другого доручення». Йому важко зрозуміти, як міг «Сергєй» цинічно реаґувати на його застереження щодо бомбового

замаху під час жалібної зустрічі на могилі Коновальця в Роттердамі, бо «там могли загинути ні в чому не винні жінки та діти». (Реакція «Серґєя»: «Вони також не звертали б уваги ні на наших жінок, ні на наших дітей»). Він ще раз нагадує, як він захитався у травні 1959, коли була нагода «натиснути на пружину зброї»; як викинув цю зброю, не використавши її, у мюнхенський потік.

Яґуш: Але при цьому всьому вам ні раз не прийшло на думку не повертатися в СРСР.

Сташинський пояснює, що він попав у безвихідь, що він дуже важко провинився супроти НФР і тому не відважувався тоді просити про політичний притулок. А до того, коли в жовтні 1959 перед його відлетом до Мюнхену «Серґєй» показав йому фальшиву фотознятку Бандери перед будинком на Крайтмаєрштрассе, він зрозумів, що завдання виконати мусить. Цей підступ міг вказувати, що за ним стежать. Коли в листопаді 1959 він побачив в кінотижневику кадри з похорону Бандери, відчув усю низькість своїх вчинків та свою безвихідь. А поділившись обережно цими своїми враженнями з «Серґєєм», почув у відповідь: «Якщо діти Бандери підростуть та усвідомлять ролю свого батька, то вони будуть тобі вдячні». Такий цинізм його «вразив дуже неприємно».

Перебування в Москві посилило його внутрішню боротьбу. Німецька книга про адмірала Канаріса переконала його, що немає різниць між ґестапо і КҐБ, а німецькі книжки про життя в Америці відкрили йому очі на кращий світ. Ці і подібні книги він мусів читати в ході свого дальшого вишколу на курсі КҐБ. Також польські комуністичні газети та віденська «Фольксштімме» з'ясовували ситуацію на Заході об'єктивніше, ніж радянська преса.

У той час, коли він уже разом із своєю жінкою перебував у Москві, спостеріг, що його підслухують. Шукаючи одного разу за блощицями, — «а це в Росії не є чимсь надзвичайним», — він побачив кабелі підслухового апарату. Вже раніше у розмовах зі своїми зверхниками він часто чув закиди, що, замість того, щоб перевиховати свою жінку на «радянську людину», він цілковито підпав під її вплив. Нічим не маскована цензура приватних листів і ніби випадкова заміна ковертів вказували, що все його життя поставлене під контроль. Коли він повідомив зв'язкового офіцера, «московського Серґєя», про вагітність своєї жінки і цей порадив йому зробити аборт, — «що в Росії дозволяється», — то цей факт ударив його обухом. До того ще «зайшли якісь перешкоди» в його дальшому вишколі. Найбільшим ударом для себе він уважав відмову поїхати до Берліну з нагоди різдвяних свят. Новий його начальник, ген. Валентин Якович, заявив, що його дружина може подорожувати, але він, Сташинський, мусить залишитися в Москві. Тоді він відкрив своїй жінці всю правду про себе. Її порада була коротка: тікати на Захід.

Сташинський обмірковував, чи не втекти під прізвищем Йозефа Лемана під виглядом східньонімецького втікача, не признаючись при цьому, ким він є і які злочини виконав. Він та його жінка обговорили також можливість, чи не зголоситися б їм у посольстві НФР у Москві.

В січні 1961 Інґе Сташинська виїхала до Східнього Берліну, умовившись перед тим з своїм чоловіком про таємний спосіб листування. В той час Сташинський отримав нового зв'язкового з КҐБ — Юрія Миколайовича, з яким стосунки ніби дещо покращали, бо, мовляв, завданням останнього було усунути дотеперішні напруження та непорозуміння. Всі заходи Сташинського дістати дозвіл на подорож до Берліну з нагоди народження його сина Петра (30 березня 1961) закінчилися цілковитим неуспіхом. Коли 9 серпня 1961 Юрій Миколайович повідомив його, що, згідно з телеграмою від 8 серпня, підписаною прізвищем Поль, його син несподівано помер, Сташинський зважився натиснути на всі пружини, щоб дістати дозвіл поїхати на похорон свого немовляти. На своє здивування він такий дозвіл отримав і 10 серпня, о год. 10 ранку, відлетів військовою машиною в товаристві вищезгаданого зв'язкового КҐБ до Берліну. Телеграму він узяв з собою.

Четвер, 11 жовтня, 15 год. по полудні

Юрій Миколайович арґументував своє товариство під час подорожі — продовжував розповідь про втечу Сташинський — тим, що не виключено, що американські розвідники отруїли його дитину, щоб заманити його до Берліну і там схопити. Прибувши того ж самого дня до Берліну, Сташинський мав можливість одверто поговорити з жінкою щойно наступного дня — 11. 8. Тоді вони вирішили визначити день похорону дитини на 13. 8. і день перед тим, у суботу, втекти до Західнього Берліну. Будиночок батьків дружини Сташинського в селищі Дальґов (на захід від Берліну) стояв під постійною охороною радянських та східньонімецьких розвідників, які кружляли навколишніми вулицями в трьох автомашинах. Не зважаючи на це, Сташинському та його дружині вдалося неспостереженими вийти задніми дверима, пройти кількома городами і, ховаючись за кущі, дійти аж до шляху, що провадить до селища Фалькензее. Там в одному автоґаражі винайняли авто-таксі і, об'їхавши Західній Берлін з півночі, прибули без спеціяльно гострого контролю на територію Східнього Берліну (Сташинський леґітимувався документом на прізвище Йозеф Леманн) — до залізничої станції Фрідріхштрассе, звідси — на станцію Шенгавзер Аллее і в Західній Берлін, де відвідали тітку Інґе Сташинської. Дядько останньої повіз «Йоші» (так називали Сташинського в колі родини його жінки) до президії поліції Західнього Берліну.

Зайдель (оборонець): Що стається, п. Сташинський, з радянськими аґентами, які втікають на Захід?

Сташ.: Раніше чи пізніше їх досягає рука КҐБ.

Зайдель: Чому ж ви перейшли на Захід?

Сташ.: Поперше, я вирішив уже не виконувати атентатів; подруге, я переконався в Москві, що моїм обов'язком є перестерегти людей, щоб охоронити не тільки себе, але й інших.

Нойвірт (співобвинувач): Що ви думали, коли вбили панів Ребета і Бандеру?

Сташ.: Це я з'ясував уже сьогодні вранці.

Нойвірт: Чи ви вбили б свою сестру Ірину, якби дістали були такий наказ?

Сташ.: Дозвольте залишити це питання без відповіді.

Нойвірт: Чи відомий вам Тарас Чупринка, який два місяці перед тим, заки ви на доручення КҐБ пролізли в підпільну групу, загинув у бою?

Сташ.: Про це нічогісінько не знаю.

Нойвірт: Чи відомі вам такі прізвища, як от Галичин, Добрянський, Смаль-Стоцький?

Сташ.: Ні.

Нойвірт: Чи українська підпільна діяльність була спрямована тільки проти поляків, як ви це твердили, чи також і проти росіян та німців?

Сташ.: Акції проти поляків велися до 1947 року; тоді поляків виселено з України. Після цього підпілля в основному боролося проти росіян.

Нойвірт: Як відомо, український визвольний рух прагне відділити Україну від Росії. Чи на основі радянської конституції Україна не має права на вільне та самостійне існування?

Сташ.: Я не правник, щоб відповідати на таке питання.

Нойвірт: Чи знаєте, що сталося з вашим дядьком Петром?

Сташ.: Ні.

Нойвірт: Його замордували більшовики в 1941 році.

Сташ.: Мені відомо, що його арештували в 1939 році.

Нойвірт: Ви називаєте себе росіянином, хоч одночасно твердите, що ви з походження українець. Як це пояснити?

Сташ.: Коли я вживаю окреслення росіянин, то роблю це в розумінні державної приналежности.

Нойвірт: Чи відомі вам факти, що СРСР використовує дипломатичну пошту для перевозу таємної зброї чи подібних речей?

Сташ.: Таких прикладів я подати не можу. Однак мені відомо, що радянських дипломатів використовують для розвідувальної праці.

Після цього до ставлення запитів підсудному зголосився адвокат Адольф Міер, правний заступник співобвинувача пані Дарії Ребет.

Міер: Яку платню ви отримували як аґент КҐБ?

Яґуш читає із слідчих протоколів: 1951-1952 — 800 карб., 1953-1954 — 1 500 карб., 1955-1958 — 800 нім. марок, 1959 — 900 нім. марок, 1960 — 2 500 карб.

Сташ.: Крім цього, я отримував під час подорожей до Мюнхену по 30-50 нім. марок на день.

Міер: Чи відзначення орденом «Червоного прапора» було пов'язане з якоюсь грошовою платнею? Чи за виконання завдань ви отримували якісь грошові винагороди?

Сташ.: Ні. Ні орден, ні виконання окремих завдань грошима не гонорується.

Міер: Але ж відомо, що з орденами часто пов'язана місячна платня.

Сташ.: Я не дістав ордена в Америці!

Міер: Чи не думаєте, що «Сергей» міг спостерегти вашу внутрішню боротьбу, про яку ви тут так багато говорите?

Сташ.: Не припускаю. Мене ж сім років дресували, щоб назовні не показувати своїх внутрішніх зворушень та переживань.

Міер: Чи відома вам історія українського визвольного руху за останні 50-80 років? Чи відомо вам, що Петлюра і Коновалець були вбиті більшовиками?

Сташ.: Ні, ця історія мені не відома. Що Петлюра був убитий, чую уперше тут на залі.

Міер: Чи відомо вам, що в грудні 1917 Ленін визнав державний суверенітет самостійної України, а опісля напав на цю державу?

Сташ.: Мені це не відомо. Але ви ставите мені питання так, якби я був професором історії.

Міер: А, може, ви знаєте, за що боролася ваша молодша сестра?

Сташ.: За самостійну Україну.

Міер: Чи знаєте, де лежить Білогорща?

Сташ.: Прошу повторити назву, бо я не дочув. (Коли йому дуже виразно повторено цю назву, Сташинський відповів рішучим «ні». До речі, Білогорща віддалена на яких 40 км від Борщович).

Додаткове запитання д-ра Ганнса Нойвірта, правного заступника співобвинувача пані Ярослави Бандери: «Що вам відомо про Данкова, за мешканням якого в Мюнхені ви стежили?»

Сташ.: Це — Стецько, який був «міністерпрезидентом» чи міністром в уряді, який постав за німців.

В дальшому ході процесу президент сенату д-р Яґуш прочитав на цьому місці деякі уривки з протоколу поліційного переслухання Степана Бандери в Мюнхені, в лютому 1956 року. З прочитаного тексту не було ясно, з приводу якої справи був тоді переслуханий органами мюнхенської поліції С. Бандера. Однак з українського погляду ці прочитані на залі тексти не могли робити позитивного враження ні щодо особи переслуханого, ні щодо висловлених ним

тоді оцінок у справах української політики. В цьому протокольному документі С. Бандера, м. ін., дав «характеристику» двох т. зв. «розламів в ОУН» — 1940-1941 та 1954 рр. М'яко висловившись, це була дуже однобічна характеристика, скомпонована в сенсі, що «від ОУН, законно керованої С. Бандерою», відкололися група А. Мельника і група Л. Ребета. У зв'язку з цим фактом виникає дуже просте питання: чи справді форум якоїнебудь поліції є місцем для складання «політичних декларацій»?

*

Тепер прийшла черга на переслухання свідків чи експертів у ролі свідків.

Експерт-графолог від Федерального кримінального управління («Бундескрімінальамт») ствердив тотожність підписів Б. Сташинського, зроблених ним на різних документах, де він підписався різними прізвищами згідно з своїми тодішніми фальшивими документами.

Дядько Інґе Сташинської з Західнього Берліну коротко та переконливо оповів про суботу, 12 серпня 1961, коли його небога та її чоловік Йоші (тобто Сташинський) прибули до його помешкання і просили, щоб він «негайно повіз російського офіцера таємної служби» (тобто оскарженого) до президії західньоберлінської поліції. Свідок повіз його туди своєю автомашиною.

Директор Інституту судової медицини в Гайдельберзі, проф. Мюллер, продемонстрував висліди експериментів, виконаних в його інституті при допомозі зреконструйованого пістоля-шприца, і дійшов до незаперечного висновку, що вистреленими з цього пістоля випарами синильної кислоти («Блявзойре») можна вбити людину і що після двох днів не можливо знайти жадних слідів в убитого. Синильна кислота залишає сліди передусім у легенях та печінці, які однак по певному часі зникають. При ціянкалії цей процес триває довше, бо щойно в шлунку він перемінюється на синильну кислоту, яка дістається в кров. Також нікотина в плинному стані діє подібно до синильної кислоти, з тією різницею, що на об'єкті пострілу залишає жовту пляму; при вчинках Сташинського нікотину до уваги брати не можна, бо не було жадних жовтих слідів. Щодо пілюль, споживаних Сташинським перед виконанням атентатів, д-р Мюллер висловлює думку, що могла б бути мова про пілюлі, які звільняють людину від моральних скрупулів; з великим застереженням він вказує на «первентин», який однак треба споживати у великій кількості.

На цьому місці постає дискусія між ним і проф. Равхом з Інституту психіятрії при Гайдельберзькому університеті. Останній твердить, що «найвищою мірою неправдоподібним є існування такого роду пілюль». Один з федеральних суддів вказує при цьому на факт, що в травні 1959, коли оскаржений захитався і не виконав атентату на Бандеру, він таку пілюлю спожив, виходило б, без будь-якого наслідку. Ця дискусія важлива тим, що йшлося про питання, чи

можна до оскарженого стосувати параграф 51, абзац 2, кримінального кодексу НФР, де говориться про послаблену відповідальність проступника.

Протизасобом проти синильної кислоти можна б уважати «амільгідрид» — до такого висновку дійшов д-р Мюллер, мавши на увазі ампули, що їх роздушував у лівій руці Сташинський після виконання атентатів.

Від імени директора мюнхенського Інституту судової медицини, проф. Вольфґанґа Лявеса, який відповідає за розтини тіла Лева Ребета і Степана Бандери, протокольний звіт про ці розтини прочитав д-р Вольфґанґ Шпанн — доцент у цьому інституті.

У випадку Ребета стверджено, як це зробив також поліційний лікар, смерть від розриву серця, кровоносні судини якого були дуже послаблені; також печінка виявила поважне захворіння. З огляду на те, що розтин тіла міг бути проведений щойно два дні після смерти (в понеділок, 14. 10. 1957), вже не можна було сконстатувати слідів синильної кислоти. Однак не можна виключати смерти від випарів цієї кислоти. Недоцільним було розкопувати могилу покійника, бо після перших зізнань Сташинського восени 1961 року проминуло понад 700 днів від смерти Л. Ребета; за такий проміжок часу аж ніяк уже не можливо встановити найменших слідів синильної кислоти. Це підтверджує вся фахова медична література. Скалок скла ампули на лиці покійника не знайдено.

Розтин тіла Бандери був зроблений наступного дня після його смерти. Без усякого сумніву стверджено, що смерть наступила в наслідок синильної кислоти, введеної в організм — сильний запах мигдалів із шлунка та мозку. В шлунку знайдено рештки овочів. Біля уст помічено поранення від скалок скла, що тоді нічим не можна було пояснити. Також стверджено таке поранення слизових тканин. В час обох розтинів тіла нічого не було відомо про можливість вбивати людину при допомозі отруйних випарів з пістоля-шприца.

П'ЯТИЙ ДЕНЬ — СВІДЧЕННЯ ПОЛІЦІЙНИХ ТА РОЗВІДУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРТІВ; ПСИХІЯТРИЧНА ОЦІНКА ПІДСУДНОГО

У п'ятницю, 12 жовтня, публічне засідання суду почалося щойно о год. 9,30, бо «при закритих дверях» (тобто при відсутності представників преси та всіх слухачів, за винятком правних заступників обох співобвинувачуючих сторін) переслухано, здається, свідків, безпека яких могла бути загрожена. Після відкритого засідання першої половини дня в кулюарах міжнародної преси ставлено щодо прізвищ цих свідків такі припущення: а) колишній радник німецької Федеральної розвідчої служби Гайнц Фельфе, якого арештовано

на початку листопада 1961 за аґентурну співпрацю з КҐБ; б) людина, з якою Сташинський зустрічався в Мюнхені, Авґсбурзі та Ной-Ульмі впродовж 1956 року, щоб завербувати її на службу КҐБ, і прізвище якої за згодою оборонця було виеліміноване головою сенату з ходу обговорення та фігурувало «на 13 стор. акту оскарження» (до речі, журналісти цитували це прізвище на підставі передпроцесової статті в тижневику «Кріст унд Вельт» від 27 квітня 1962); в) Інґе Сташинська, дружина оскарженого; г) Євгенія Мак, яка трагічного 15. 10. 1959 о год. 12, виїхала автомашиною разом з С. Бандерою з-під будинку на Цеппелінштрассе 67. Ці журналісти також довідалися з кіл присутніх у залі членів ЗЧ ОУН, що до федеральної прокуратури ніби зголосився брат Б. Сташинського, який живе на півдні Франції; вони подали також прізвище та ім'я нешлюбного сина батька Сташинського і назву міста його перебування.

Першим, хто свідчить цього дня, є кримінальний інспектор Фангауер, який працює в «групі безпеки» Федерального кримінального управління. Він стверджує, на питання д-ра Яґуша, що ніхто не впливав на нього, щоб робити такі чи такі заяви перед судом. Фангауер керував поліційним слідством проти Сташинського від 1 вересня 1961, коли американська розвідувальна служба, до якої в Берліні зголосився оскаржений через посередництво тамошньої німецької поліції, передала справу Сташинського німецьким поліційним органам. Спочатку він у цілому не вірив розповідям Сташинського і вважав їх твором фантазії. Але при конфронтації цих розповідей з перевіреною документацією — підтверджені летунськими компаніями дати польотів підсудного з Берліну до Франкфурту чи Мюнхену і назад, встановлені в готелях зголошувальні листки і всі деталі, подані Сташинським щодо обставин вбивства Л. Ребета і С. Бандери — він дійшов до безсумнівного та незаперечного переконання, що арештований говорить правду. На жаль, з браку документації не можна було встановити числа кімнати в готелі «Ґрюнвальд», де в квітні 1957 замешкав Сташинський, щоб з вікна своєї кімнати стежити за Л. Ребетом, коли цей ішов на працю до редакції «Українського самостійника». Стверджено, що з вікон готелю, які виходять на Дахауер Штрассе, таки можна робити такі обстеження. Між свідком і підсудним виникає непорозуміння на тлі, чи під час переслухання Сташинського в сходовій клітці будинку на Карлспляці 8 (для реконструкції обставин убивства Л. Ребета) вживався магнітофонний апарат, чи ні. Сташинський казав, що так, а Фангауер заперечував. Але інспектор мусів податися, підтвердивши свого опонента: «Так, це — відповідає правді». Свідок склав присягу на правдивість своїх зізнань.

Старший кримінальний майстер Фукс («Кримінальобермайстер» — ранґа, що відповідає старшому сержантові), співпрацівник мюнхенської поліційної комісії для справ убивств («Мордкомісіон»), заявив, що Сташинський з першого погляду пізнав фотознятку Бісаги-Надій-

чина. При яких обставинах ця фотознятка опинилася в його посіданні, свідок пригадати собі не може. Він також підкреслив, що розповіді Сташинського під час слідства підтвердилися перевіреними документальними даними. Можливим є, що Сташинський міг бачити поліційний віз біля будинку на Карлспляці 8, коли 12. 10. 1957, о год. 13 повертався з «Гофґартену» до готелю. Фукс переслухував пані Мак коротко після смерти С. Бандери, тобто вже 15. 10. 1959. Він був тим, хто в замку входових дверей до будинку на Крайтмаєрштрассе 7 знайшов відламані бороди ключів, про що в слідстві та на суді зізнав Сташинський. Між цим свідком і підсудним також виникла суперечка на тему, хто накреслив плян вулиць, якими йшов Сташинський після вбивства Л. Ребета. Свідок твердив, що такий плян нашкіцував він сам на підставі заподань арештованого, що цей заперечив. Знову вийшло, що підсудний мав рацію. Цей свідок також склав присягу.

З напруженою увагою представники преси та всі учасники процесу вислухали висновки експерта Федеральної розвідчої служби, радника фон Бутляра, сподіваючись почути від нього відразу про справи, які лежать близько до політичних сенсацій. Однак на цю сенсацію довелося чекати дещо довше. Німецький експерт від розвідувальної роботи СРСР та «східнього блоку» почав з підтвердження правдивости радянських документів, пред'явлених Сташинським після його втечі на Захід. Фахова експертиза оцінила їх безсумнівно оригінальними. Подавши побіжний опис побудови апарату КҐБ, він докладніше зупинився на змінах у структурі цього апарату, які зокрема зайшли в ньому після XX з'їзду КПРС. На його думку, «відновлення принципів соціялістичної законности» не означає відмови від засобів терору, а умовну «лібералізацію» цих засобів: тепер ліквідовано тільки самовілля окремих органів поліції, щоб на це місце ввести засаду співвирішальности та колеґіяльности. Акти терору обмірковуються тепер у відповідних ґреміюмах. Александр Н. Шелєпін, який з жовтня 1958 по листопад 1961 очолював КҐБ, не має за собою кар'єри поліційного апаратника; як колишній всесоюзний секретар комсомолу він є політично профільованою особою і належить до вужчого кола прихильників Хрущова. Тепер він піднявся на партійній драбині вище, бо йому як секретареві ЦК КПРС підлягають всі справи безпеки, в тому числі також і контроль над КҐБ.

Сташинського не можна трактувати як «кур'єра КҐБ»; він назвав себе «таємним працівником КҐБ», і це відповідає правді. До працівників цього роду належать завдання оперативного характеру. Доручення, які він отримував, були колеґіяльно вирішувані на високому щаблі радянського апарату безпеки.

Вже з інших розвідувальних афер відомо, що назва «Науково-дослідний інститут» є маскованою назвою для КҐБ. Достовірність Сташинського щодо його походження з західніх областей України ствер-

дили дві довірені особи, «що добре знають околиці Львова, як також і говірку, якою там говорять українці».

Фон Бутляр дав також стислу характеристику Організації українських націоналістів, визначивши її функцію як визвольно-революційної організації, що за останні десятиріччя активно діяла на українських землях. На еміґрації існують, за його окресленням «три групи ОУН — ОУНб (або ОУНр), яку очолював С. Бандера і яка проявляє найбільшу активність; ОУНм під керівництвом А. Мельника; ОУНс, яку очолював Л. Ребет і яка займається ідеологічними питаннями та науковим дослідженням ситуації на Україні».

На цьому місці д-р Зайдель (оборонець) попросив фон Бутляра з'ясувати, що він розуміє «під революційністю ОУНб, бо в слідчих актах процесу є письмова оцінка відомого знавця східньоевропейських справ, який — цей професор — визначає революційність ОУНб як „схильність стосувати засоби насилля та бомби"».

Бутляр: Відомо, що революції в м'яких рукавичках не роблять-ся.

Яґуш: Інакше й бути не може.

П'ятниця, 12 жовтня, год. 15,30 по полудні

Засідання суду почалося спізнено, бо знову ведено розправу «при закритих дверях».

Зайдель (ставить питання Бутляру): Що стається з радянськими аґентами, які переходять на бік Заходу?

Бутляр: Кожний перебіжчик мусить рахуватися з помстою КҐБ. Є багато випадків викрадання людей. Єдина порада: бути якнайобережнішим і про можливі загрози та небезпеки з боку КҐБ негайно повідомляти дані органи безпеки стосовної країни.

Щойно тепер прийшла сенсація, на яку з нетерпінням чекали деякі німецькі журналісти. Фон Бутляр повідомив, що «колишній співпрацівник „Бундеснахріхтендінст-у", радник на пробу Гайнц Фельфе», який виявився аґентом радянської розвідки і який з перших днів листопада 1961 знаходиться під арештом, поінформував Східній Берлін про втечу Сташинського та про його самооскарження. Фельфе був якоюсь мірою інформований про хід слідства у «справі Сташинського». Німецька розвідувальна служба перехопила 20 та 27 жовтня 1961 зашифровані радіоінформації з Москви, призначені для Фельфе, де двічі ставлено питання, якою є реакція на виступ Ліппольца під час пресової конференції, що відбулася 13 жовтня 1961 у Східньому Берліні і де Ліппольц широко зреферував московську версію смерти С. Бандери.

Після цієї заяви декілька кореспондентів у поспіху залишили судову залю, щоб поінформувати свої редакції про німецьку сенсацію.

Свідок, який зізнавав з лави експертів, був запрошений головою суду до «пульту свідчень», щоб там скласти присягу, яку президент сенату д-р Яґуш попередив заявою: «Ваша присяга стосується фактів, а не ваших висновків».

Професор Равх схарактеризував Сташинського як людину великої інтеліґенції та знаменитої пам'яти. Психічно він є цілком здоровою людиною, яка повністю відповідає за свої вчинки. Його випадок на гойдалці в 1944 році ні в чому не порушив його пам'яти і не залишив жадних поганих для нього наслідків. Немає найменших застережень щодо його здатности бути відповідальним за вчинки. Його почуття свідомости не порушене, однак він не виконував замахів холоднокровно. А щодо проблеми його правдомовности: в ньому рівноважиться вольова тугість з вольовою м'якістю — в основному він людина м'яка; він вміє твердо подолати свої почуття та внутрішні переживання. Це — людина тверeза, не схильна фантазувати чи розказувати казки. Він є в стані швидко орієнтуватися і схоплювати суть справи. Науково не можна дослідити та встановити, чи хтось неправду говорить свідомо та інформує фальшиво. Оскаржений є людиною, яка не завжди вміє думати самостійно; він постійно потребує якогось авторитету, якому радо кориться. Таким авторитетом для нього були комуністична ідеологія та КҐБ, а опісля його жінка. Годі уявити собі його втечу без її ініціятиви. В цілому Сташинський є особою ще не визрілою.

Зайдель (реплікуючи на з'ясування Равха): Не вільно забувати, що оскаржений пройшов упродовж 7 років досконалу психічну дресуру.

Голова сенату д-р Яґуш повідомляє, що процес продовжуватиметься в понеділок, 15 жовтня, о год. 9 ранку.

ШОСТИЙ ДЕНЬ — ПРОМОВИ ПРОКУРОРІВ, СПІВОБВИНУВАЧУЮЧИХ СТОРІН ТА ОБОРОНЦЯ

Понеділок, 15 жовтня, 9,04 год. ранку

Оборонець Сташинського, д-р Гельмут Зайдель, складає заяву, що оскаржений хоче з'ясувати свій теперішній погляд щодо своїх вчинків.

Сташ.: Мені не є так легко говорити про це. Я вважав Ребета і Бандеру противниками та ворогами народу. Головним мотивом моїх вчинків був примус наказу, який мені було дано. Коли ж згодом я переміннився (він заклопотано усміхається — прим.) політично та ідеологічно, я пізнав, що мої вчинки є вчинками злочинними.

Першим промовив заступник прокурора, радник обласного суду д-р Оберле, який у 40-хвилинній промові зрезюмував злочинну діяльність обвинуваченого, із зустрічі з капітаном КҐБ Ситниковським почавши, а на двох кримінальних убивствах у Мюнхені скінчивши. «У випадку д-ра Лева Ребета, — сказав він, — Сташинський скваліфікував себе в очах КҐБ як успішний атентатник і тому його обрано для виконання чергового атентату». Підсудний признався в усьому, і його визнання зроблені добровільно; але цього факту не вистачало б, щоб його засудити. Його визнання підтверджуються цілим ланцюгом незаперечних доказів. Поданий ним життєпис повністю згоджується з принесеними ним документами. «В його зізнаннях немає ні одного серйозного протиріччя, тому ці зізнання заслуговують на повне довіря». «Для прокуратури вже з довгого часу не було найменших сумнівів щодо його визнання». Якщо існують неясності щодо свідчень пані Губер, то вони постали «в наслідок пересунень у пам'ятевій здатності людини реконструювати факти після довгого проміжку часу». Важливі факти були також з'ясовані під час непублічного засідання суду в п'ятницю.

Федеральний прокурор д-р Кун підкреслив у своїй промові, яка тривала 1 год. 15 хвилин, що йдеться «про політичне кримінальне вбивство, про атентати на двох провідних політиків українського екзилю» і що «фізична ліквідація еміґрантських провідників виконується, як це окреслив Сташинський, в інтересах російського народу». Процес став сенсаційним тому, що вбивник був виконавцем рішень та наказів КҐБ. Наказодавці не є якоюсь групою політичних екстремістів, а найвищими службовцями державної інституції. До того, найвищі державні органи схвалюють рішення вчинити кримінальні вбивства і нагороджують виконавця орденом. «У цьому процесі йдеться не тільки про вбивства та вимір кари, але також і про грубе порушення суверенности іншої держави — Німецької Федеративної Республіки. Цей факт заслуговує на окреме відзначення... КҐБ, давши в руки Сташинського убивчу зброю, вклав у ці руки також і престиж своєї держави... Оскаржений, який був свідомий неморальности своїх вчинків, не зробив ні найменшої спроби, щоб протистояти злочинним наказам або щоб ухилитися від співпраці з КҐБ».

Документ т. зв. «Науково-дослідного інституту» з адресою «поштова скринька 964» підтверджує, що вбивник діяв зумисно, пляново та продумано; вбивник був свідомий, що йдеться про підступні атентати. Це — кримінальне вбивство, що карається за параграфом 211 кримінального кодексу НФР, який злагіднюючих обставин не передбачає і який встановлює покарання досмертною важкою тюрмою. В прокуратури немає жадних сумнівів щодо кримінальної відповідальности оскарженого: накази щодо вбивств не були законними; вбивства були виконані з порушенням принципів міжнародного права; сліпий

послух ніяк не може звільнити людину від виконаного нею злочину. До оскарженого не можна стосувати параграфу 52, який говорить про скрутне становище проступника. Його велика сповідь, яка в таких випадках рідко трапляється, заслуговує на визнання; також треба брати до уваги його переживання з юнацьких років, коли на його батьківщині йшла «війна всіх проти всіх». Треба вірити і зміні його поглядів. Не зважаючи на це, злагіднюючих обставин йому визнати не можна. Тому прокурор запропонував покарати Сташинського:

— двічі досмертною тюрмою за кримінальне вбивство Ребета і Бандери;

— трьома роками важкої тюрми за зрадницьку діяльність (шпигунство — прим.) і співпрацю з КҐБ;

— позбавленням громадянських прав на все життя і

— заплаченням судових коштів.

Адвокат д-р Нойвірт заявив від імені пані Я. Бандери, що їй ідеться передусім про те, щоб оборонити добру пам'ять її чоловіка та вияснити справжню причину його вбивства, і що вона не прагне помсти. В дальшому він підкреслив, що український визвольний рух заступає засаду, що смерть за ідею не страшна і що кожний готовий вмерти за неї. Хоч процес був чисто кримінальний, його основа і тло суто політичні — ідеться про визвольну боротьбу цілого народу. Оскаржений став об'єктом диявольських метод більшовицького режиму, перебравши на себе ролю модерного яничара, який у найпідліший спосіб використовує свою сестру, щоб вкрастися в довір'я національного підпілля. Він свідомий, що «це ти не смієш чинити», але він зробив це; він свідомий засади «не вбивай», але він убив Ребета — ідеолога, і Бандеру — організатора українського визвольного руху. «Знищенням Ребета і Бандери ми послабимо визвольні позиції українців» — такою є диявольська логіка наказодавців у Москві.

Нойвірт згадав драматичну ролю Інґе Поль і факт, що спинено судове доходження проти проф. Оберлендера, проти якого Кремль повів був наклепницьку кампанію. Свою промову він закінчив: «Лев Ребет та Степан Бандера, які впали на полі свободи України, впали тим самим також на полі европейської свободи».

Понеділок, 15 жовтня, 15,02 год. по полудні

До слова був запрошений адвокат Міер, правний заступник співобвинувача пані Д. Ребет. Він ствердив, що визнання вини підсудним було тверезе та речеве, в наслідок чого процес був у стані з'ясувати лаштунки злочинної діяльности КҐБ. До цього спричинився передусім діловий спосіб ведення засідань суду. Одночасно процес на-

світлив визвольну боротьбу українського народу. «При цій нагоді хочу ствердити, — сказав Міер, — що сили українського визвольного руху коріняться в Україні, а не на еміґрації; ОУН з-за кордону тільки підтримує ці змагання на батьківщині. Трагізмом цього процесу вважаю смерть двох заслужених борців за державну самостійність України».

Міер ствердив, що вбитого Лева Ребета знайдено на другому поверсі і що Сташинський говорив про атентат, виконаний ним на сходах між партером і першим поверхом. Одночасно він висловив здивування, що суд не знайшов можливости переслухати пані Дарію Ребет щодо обставин, попереджуючих смерть її чоловіка, і що її офіційно не повідомлено було у відповідний час про неприродний характер цієї смерти.

В дальших своїх висновках Міер висловив погляд, що йдеться про звичайне вбивство («Тотшляґ») і пояснював, що д-р Ребет не був убитий підступно («гаймтюкіш»), а через «використання моменту заскочення». Тому не можна карати підсудного як кримінального вбивника («Мердер»).

Яґуш: Чи ви, пане адвокате, ставите в цій справі формальний внесок? (Міер заперечив).

Міер визнав за оскарженим «стан примусу в наслідок наказу» («Бефельснотштанд»), не зважаючи на факт, що він «виявив особисту нездатність ухилитися від наказу». Моя мандантка, — говорив адвокат, — оцінює вбивство свого чоловіка з перспективи визвольної боротьби України і, знаючи обставини в СРСР, має навіть деяке зрозуміння для способу, як боронить себе Сташинський, мовляв, він діяв під примусом наказу. Вона вважає, що можна припускати, що в СРСР не є можливо наказу не виконати. А в дальшому контексті: Пані Ребет, яка звірилася мені, що могла б бути правним оборонцем оскарженого, не почуває до нього ненависти і навіть жаліє Сташинського; вона вірить, що підсудний жаліє свого злочину. Смерть свого чоловіка вона трактує як поворотний стовповий камінь на шляху визвольної боротьби України.

«Я вважаю оскарженого, — закінчує Міер, — винним у виконанні звичайного вбивства. Лагідний вирок є також покутою».

Із слова пані Дарії Ребет віднотовую такі місця:

«Насамперед я маю сказати, що мені дуже важко бути в ролі співобвинувача ... Кого я обвинувачую? І якщо я маю відповісти на це питання точно і правдиво, а таким є справді моє бажання, то відповідь моя звучатиме так: оскарження стосується наказодавців, російсько-більшовицького режиму, радянської системи, в яку людину вбудовано безоглядно і майже фаталістично і в якій вона стає механічним складником.

Все те, що виявилося тут цими днями, я сприймаю як глибоку та жорстоку трагедію. Я не маю супроти оскарженого почуття злоби і ненависти. Це я можу сказати і твердити також від імени мого майже дорослого сина, точніше обох моїх дітей. З чисто людського погляду оскарженого можна жалувати, і я не кладу ніякої ваги на те, щоб його покарано гостро. Справу Сташинського я бачу... як явище, що є відзеркаленням трагічної долі нашого народу. Це явище не стоїть відірваним від усього іншого, замкненим у собі. Воно є тільки одним фрагментом в усьому історично-політичному комплексі змагань українського народу до вільного, людського, державно-незалежного життя...

Стосовно зізнань оскарженого про українську еміґрацію, про її керівних осіб... належить ствердити наступне: тут маємо справу з умисним звуженням і сплощенням справи... Еміґрація в своїй масі вже давно знає, чому вона опинилася на Заході... Далекосяжна роля російських можновладців та наказодавців у розгляданих на цьому суді речах ясно доводить, що проблема України є для московської метрополії саме проблемою, питома вага якої зростає дедалі більше.

З особистого становища деяких речей направити не можна... Якщо відомості про те, що тут діється, проб'ються крізь залізну завісу, то вони, можливо, дадуть обманеним людям привід замислитися... З другого боку, і західній світ міг би повчитися дечого з таких випадків і зробити для себе розумні практичні висновки. В такому аспекті, хочеться думати, все те, що сталося, не залишиться без значення».

Із слова 21-річної доньки С. Бандери, панни Наталії, повний текст якого вже був опублікований в українських газетах, цитую його закінчення:

«Мій незабутній батько виховав нас у любові до Бога й України. Він був глибоко віруючим християнином і загинув за Бога і за незалежну, вільну Україну... Мій блаженної пам'яти батько... залишиться провідною зіркою всього мого життя, так само — життя мого брата та моєї сестри і української молоді».

Після цього слідували промови колишнього члена американської палати репрезентантів, адвоката Ч. Керстена, та секретаря Українського народного союзу у США, адвоката проф. Я. Падоха. Керстен говорив англійською мовою. Тексти обох промов також опубліковані в українській пресі. До письмового та усного німецького перекладу промови Керстена д-р Яґуш висловив своє застереження: «Дозволю собі вказати на те, що йдеться про вільний переклад».

Оборонна промова д-ра Гельмута Зайделя була побудована фахово і виголошена блискуче. Він вказав на те, що процес є «знаменним вирізком з визвольної боротьби одного з великих народів — народу українського» і що за його перебігом «з великим напру-

женням та увагою стежать весь світ та українська еміґрація». Зайдель спеціяльно заакцентував, що в 1950-1957 рр. його мандант «попав у млин ідеології» і що «при керівниці його волі постійно сидів хтось інший». «Вже пані Ребет, якій на цьому місці висловлюю подяку за її великодушну людяну поставу, — говорив він, — ствердила, що радянська система жорстоко калічить тіло, душу і життя людини». Він уважає, що підсудного не можна трактувати як відповідального виконавця, а тільки як помічника у виконанні злочинів, бо головний виконавець не сидить тут, на лаві обвинувачених. Сташинський отримав накази вбивати від уряду своєї країни, і не можна забувати, що діялектичний матеріялізм став для його визнавців чимсь у роді релігії. Сташинський прийшов ніби з іншого світу, де не існують критерії моралі, де немає індивідуальної волі і де все життя підкорене беззастережному служ'нню більшовицькій системі. Оскаржений не мав можливости вирішувати вільно, бо він постійно був загрожений брутальним насиллям. Пояснюючи різницю між відповідальним виконавцем злочину і «помічником виконавця», Зайдель покликається на писання д-ра Яґуша в цій справі, опубліковані в журналі «Дойче Юрістенцайтшріфт», і на рішення берлінського п'ятого сенату для кримінальних справ. «Вчинки були виконані, — говорить оборонець, — бо цього прагнув головний виновник-виконавець, а його помічник мусів триматися директив цього головного виконавця». На закінчення Зайдель висловив прохання, щоб суд узгляднив у своєму вироці злагіднюючі обставини, які виникають з параграфів 211, 212 та 213 кримінального кодексу НФР, як також і параграф 51, абзац 2, цього ж кодексу, бо не є виключеним, що Сташинський діяв під впливом хемічних п'ілюль. «Підсудний був тільки сліпим знаряддям Комітету державної безпеки (КҐБ) СРСР».

Федеральний прокурор К у н коротко ствердив, що немає потреби узгляднювати названі оборонцем параграфи, бо оскарженого треба покарати як кримінального вбивника («Мердер»).

Д-р Яґуш висловлюється, що якби зайшли розбіжності в цій справі між сенатом і прокуратурою, треба б засягти рішення великого сенату, а це означало б поновлення процесу. (Великий сенат складається з уповноважених представників усіх сенатів Федерального трибуналу; його рішення та інтепретації є безвідкличні). Прокурор підтверджує таку розв'язку.

На питання д-ра Яґуша, чи оскаржений не бажає скористатися з права кінцевого слова, Сташинський каже: «Все, що я міг сказати, я сказав. Визнання моєї провини є моїм каяттям. Я свідомий своєї вини і прошу бути поблажливими до мене».

Проголошення вироку президент сенату заповів на п'ятницю, 19 жовтня, о год. 9 ранку.

*

У вироці сказано: Від імени народу. Оскаржений є винен у допомозі при виконанні кримінального вбивства в двох випадках. Він є засуджений на 8 років важкої тюрми; слідче ув'язнення враховується до кари; кошти процесу покриває оскаржений.

В глибоко продуманій промові д-р Гайнріх Яґуш якнайдокладніше умотивував вирок, подавши при цьому знамениту аналізу політичного тла, на якому виникли два наказані державними органами кримінальні вбивства.

«В квітні 1957 зближається для Сташинського внутрішня і зовнішня катастрофа — каже, м. ін., д-р Яґуш. — Він має вишпигувати в Мюнхені духового керівника однієї української політичної групи. Влітку того ж року коротко та ясно наказують йому вбити Ребета... Спеціяльний висланник Москви повчає його, як поводитися з отруйною зброєю..., яку вже вживали проти людей з найкращим успіхом. Ця зброя викликає раптову смерть і не залишає жадних слідів...»

«Радянська таємна служба безпеки тепер уже не вбиває свавільно, тепер вбивають людину на виразний наказ уряду. Політичне вбивство є тепер, так би мовити, інституціялізоване».

«Якби не радянська система, яка розцінює вбивство, виконане в державному інтересі, як допущенний та необхідний засіб, то підсудний був би сьогодні вчителем десь на Україні... Але політична дресура вможливила йому бачити в Ребеті зрадника та ворога народу, і цим він тимчасово заспокоїв своє сумління...»

«На підставі одного попереднього процесу відомо, що СРСР надужив члена свого представництва для шпигунства проти НФР. Тепер з прикрістю треба ствердити, що СРСР наказує і здійснює на території НФР замахи кримінальних убивств... Не зважаючи на факт, що кільцеві судини серця п. Ребета були пошкоджені, стверджено, що його смерть виникла в наслідок вчинку підсудного...»

«Згодом на доручення тих самих офіційних відповідальних кіл у Москві КҐБ спрямовує оскарженого на екзильного політика Степана Бандеру, який також живе в Мюнхені як провідник однієї української групи... Бандера надходить коротко перед 13 год.; Сташинський вкрадається до будинку і діє там неначе якийсь рафінований амтомат — стріляє своє отруйне стріливо в обличчя жертви і з поспіхом зникає...»

«...Оскаржений вміє подати такі деталі, про які фактично може знати тільки той, хто був причасний до даної справи... Провокацію з радянського боку треба виключати. В цьому випадку він повинен би був подати на радянське доручення тільки себе самого як виконавця злочинів. У ніякому разі йому не доручали б складати зізнання,

які спеціяльно компромітують СРСР. Ні за жадних умов він не міг би твердити, що був обговорений плян транспортувати отруйну зброю при допомозі дипломатичного кур'єра... Хто під час судового процесу бачив поведінку підсудного та чув його з'ясування, ледве чи буде сумніватися щодо правдивости його визнання. Так оцінив його також експерт...»

«...Оскаржений в обох випадках не був виконавцем вчинку. Хоч він сам виконав потрібні для вбивства вчинки, він був тільки знаряддям та помічником. Винуватцями, тобто виконавцями вбивств, є ті, хто відповідально заплянували атентати і щодо особи, і щодо місця, і щодо самого перебігу вбивства, при чому вони розпрацювали ці пляни аж до найменших деталів... Сташинський тримався меж, точно визначених йому наказодавцями».

Цих кілька цитатів вистачає, на нашу думку, щоб мати принаймні побіжне уявлення про обґрунтування судом свого вироку в цьому справді небувалому процесі в Західній Европі.

Відкритим може залишитися питання, чи цим вироком замикається т. зв. «справа Сташинського». З правдоподібністю, яка межує майже з упевненістю, можна б на теперішньому етапі сказати, що «так».

А на закінчення хочемо підкреслити, що судовий процес був ведений дуже коректно і дуже об'єктивно. Це треба завдячувати всім п'ятьом федеральним суддям 3-го сенату для кримінальних справ, у тому числі зокрема і передусім голові сенату — д-рові Гайнріхові Яґушу.

З М І С Т

Перший день:

Сташинський зізнає про себе 4

Другий день:

Підготова і опис убивства Лева Ребета 12

Третій день:

Підготова і опис убивства Степана Бандери — Переслухання свідка пані Губер та офіційного перекладача 19

Четвертий день:

Сташинський знову про себе — Свідчення дядька Інґе Поль та судово-медичних експертів 28

П'ятий день:

Свідчення поліційних та розвідувального експертів — Психіятрична оцінка підсудного 35

Шостий день:

Промови прокурорів, співобвинувачів та оборонця 39

Сьомий день:

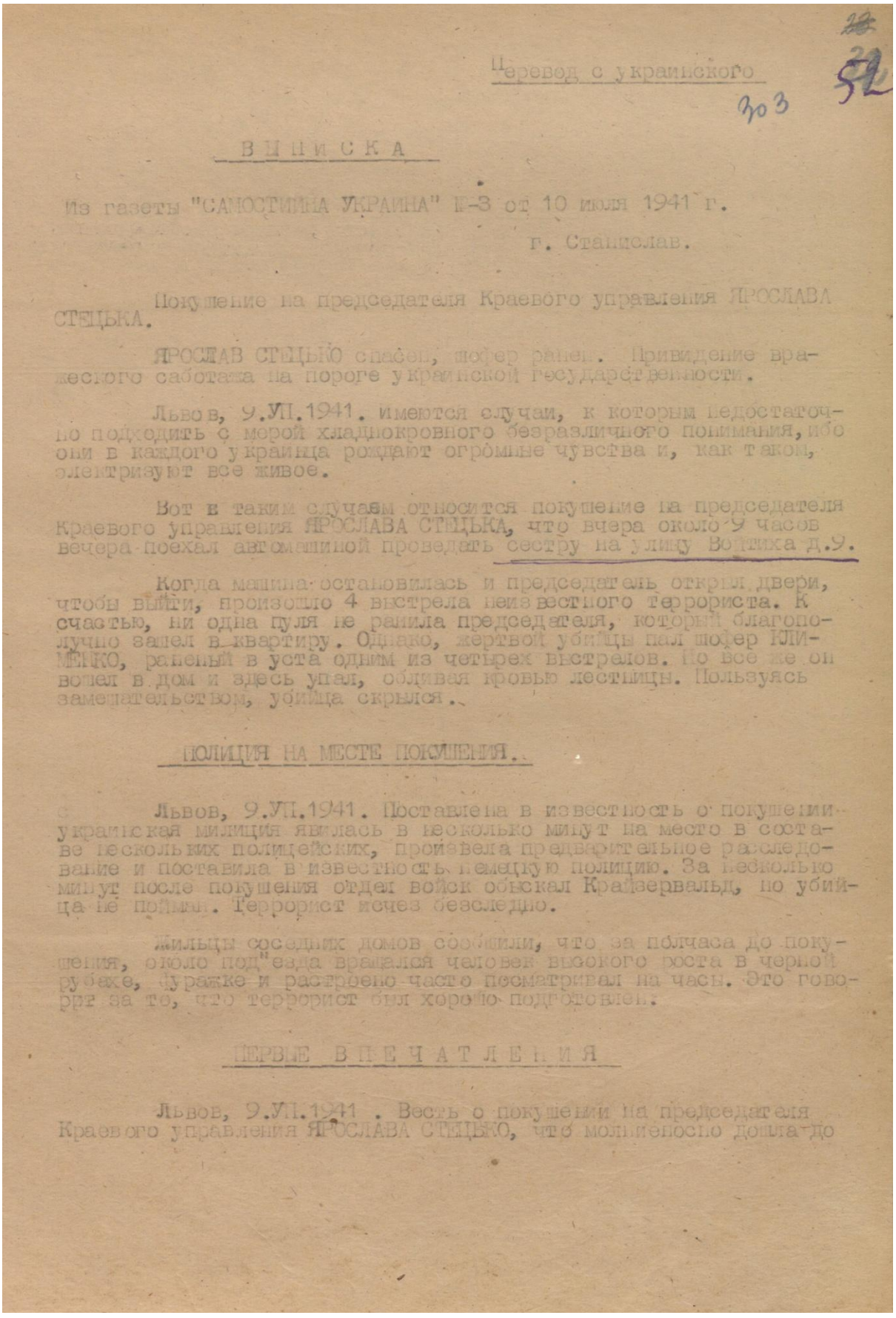
Вирок та його обґрунтування 45

ГДА СЗРУ, ф. 2, спр. № 237, т. 7, арк. 140

8. Я. Стецько

№ 1

Витяг з газети “Самостійна Україна”, від 10.07.1941 р.

Перевод с украинского

ВЫПИСКА

Из газеты "САМОСТИЙНА УКРАИНА" №-3 от 10 июля 1941 г.

г. Станислав.

Покушение на председателя Краевого управления ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА.

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО спасен, шофер ранен. Привидение вражеского саботажа на пороге украинской государственности.

Львов, 9.УП.1941. имеются случаи, к которым недостаточно подходить с мерой хладнокровного безразличного понимания, ибо они в каждого украинца рождают огромные чувства и, как таком, электризуют все живое.

Вот в таким случаем относится покушение на председателя Краевого управления ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА, что вчера около 9 часов вечера поехал автомашиной проведать сестру на улицу Вотиха д.9.

Когда машина остановилась и председатель открыл двери, чтобы выйти, произошло 4 выстрела неизвестного террориста. К счастью, ни одна пуля не ранила председателя, который благополучно зашел в квартиру. Однако, жертвой убийцы пал шофер ЛИМЕНКО, раненый в уста одним из четырех выстрелов. Но все же он вошел в дом и здесь упал, обливая кровью лестницы. Пользуясь замешательством, убийца скрылся.

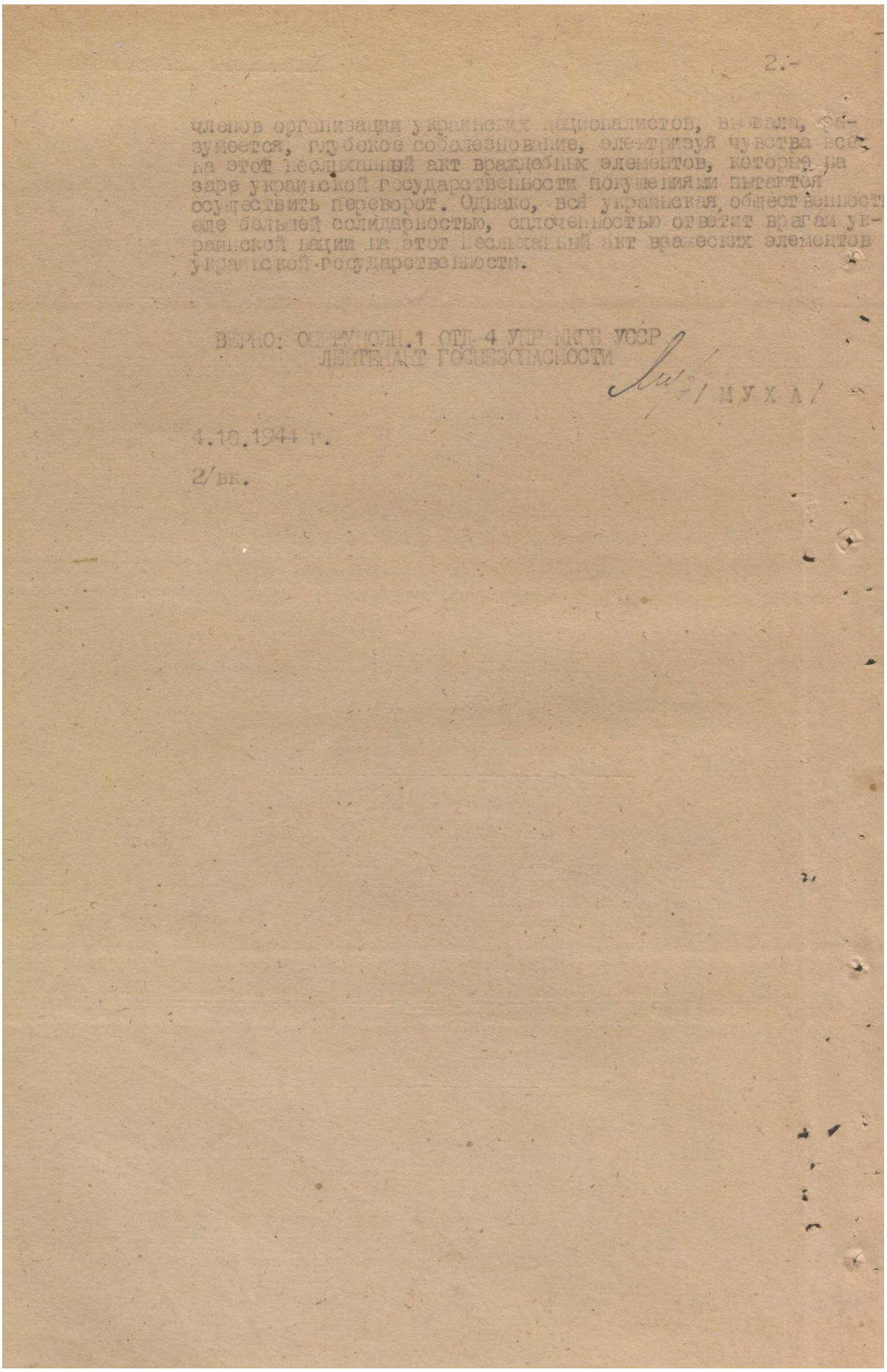
ПОЛИЦИЯ НА МЕСТЕ ПОКУШЕНИЯ.

Львов, 9.УП.1941. Поставлена в известность о покушении украинская милиция явилась в несколько минут на место в составе нескольких полицейских, произвела предварительное расследование и поставила в известность немецкую полицию. За несколько минут после покушения отдел войск обыскал Крайзервальд, но убийца не пойман. Террорист исчез безследно.

Жильцы соседних домов сообщили, что за полчаса до покушения, около под"езда вращался человек высокого роста в черной рубахе, фуражке и растрепо часто посматривал на часы. Это говорит за то, что террорист был хорошо подготовлен.

ПЕРВЫЕ ВПЕЧАТЛЕНИЯ

Львов, 9.УП.1941 . Весть о покушении на председателя Краевого управления ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКО, что молниеносно дошла до

2.-

членов организации украинских националистов, выразила, разумеется, глубокое соболезнование, электризуя чувства всех на этот неслыханный акт враждебных элементов, которые на заре украинской государственности погружениями пытаются осуществить переворот. Однако, вся украинская, общественность еще большей солидарностью, сплоченностью ответит врагам украинской нации на этот неслыханный акт вражеских элементов украинской государственности.

ВЕРНО: ОПЕРУПОЛН.1 ОТД.4 УПР.НКГБ УССР
ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
/ МУХА /

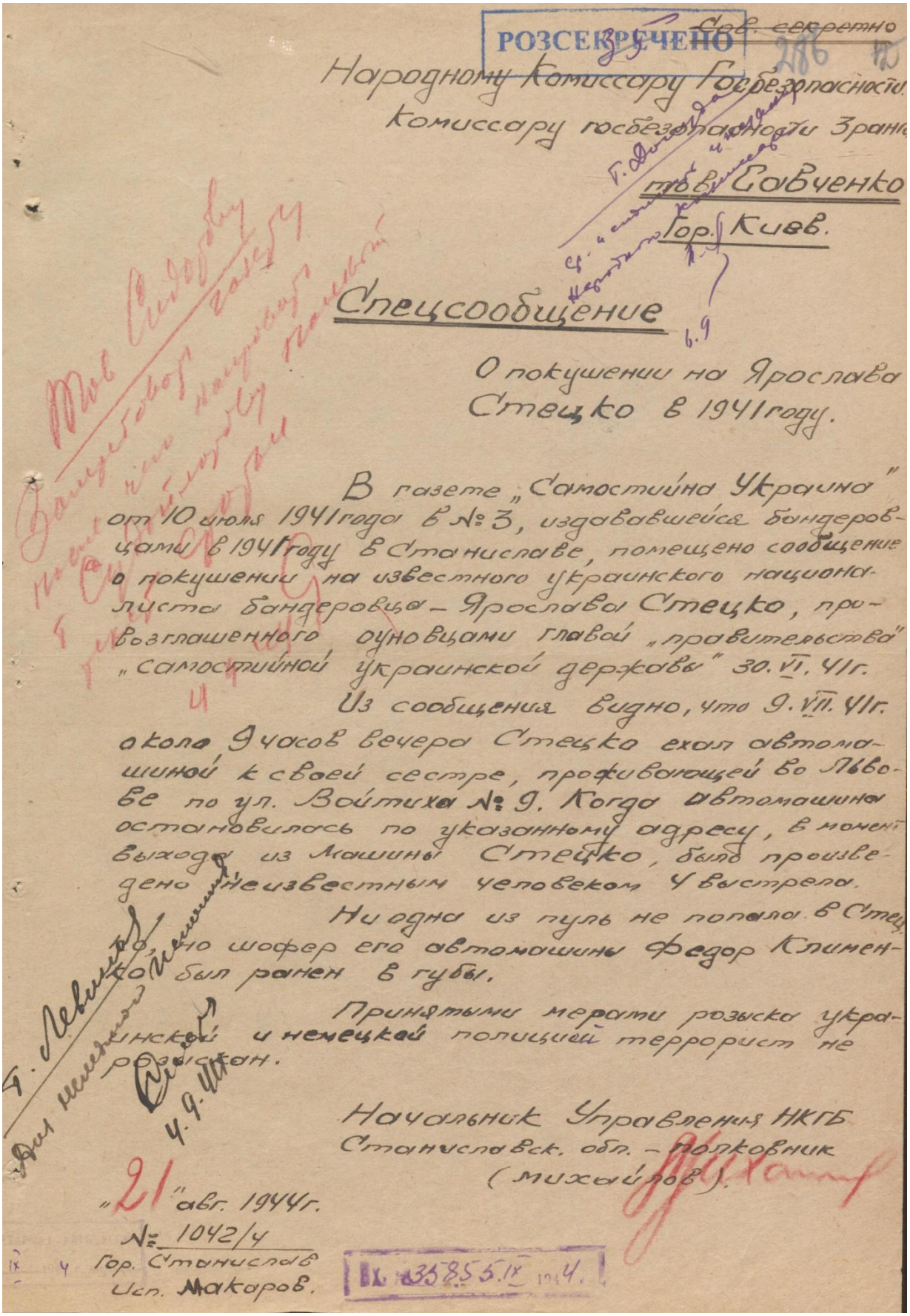
4.10.1941 г.

2/вк.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 1, арк. 303

№ 2

Спецповідомлення щодо замаху на Я. Стецька в 1941 році, від 21.08.1944 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Сов. секретно

Народному Комиссару Госбезопасности
Комиссару госбезопасности 3 ранга
тов. Савченко
Гор. Киев.

Спецсообщение

О покушении на Ярослава Стецко в 1941 году.

В газете „Самостийна Украина" от 10 июля 1941 года в №3, издававшейся бандеровцами в 1941 году в Станиславе, помещено сообщение о покушении на известного украинского националиста бандеровца – Ярослава Стецко, провозглашенного оуновцами главой „правительства" „самостийной украинской державы" 30.VI.41г.

Из сообщения видно, что 9.VII.41г. около 9 часов вечера Стецко ехал автомашиной к своей сестре, проживающей во Львове по ул. Войтиха №9. Когда автомашина остановилась по указанному адресу, в момент выхода из машины Стецко, было произведено неизвестным человеком 4 выстрела.

Ни одна из пуль не попала в Стецко, но шофер его автомашины Федор Клименко был ранен в губы.

Принятыми мерами розыска украинской и немецкой полицией террорист не разыскан.

Начальник Управления НКГБ
Станиславск. обл. – полковник
(Михайлов).

„21" авг. 1944г.
№ 1042/4
Гор. Станислав
Исп. Макаров.

Вх. №3585 5.IX 1944.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 1, арк. 286

№ 3

План заходів щодо активної розробки Я. Стецька, від 24.04.1951 р.

РП

186

24/ апреля 1951
№ 1031/м

РОЗСЕКРЕЧЕНО
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

Серия"ОК"
экз.№ 3

ЗАМ.МИНИСТРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СОЮЗА ССР
Генерал-майору

тов. ПИТОВРАНОВУ Е.П.

гор.Москва.

В соответствии с утвержденным Вами планом от 2 марта с.г. по разработке Центрального "Провода" ОУН-бандеровцев за кордоном, МГБ УССР намечается вывод в Западную Германию, гор. Мюнхен агентов - боевиков "ЮЖНОГО" и "ШУМНОГО" с заданием активной разработки члена Мюнхенского центра ОУН-бандеровцев, руководителя "Антибольшевистского блока народов" - АБН - СТЕЦЬКО Ярослава.

Агенты-боевики "ЮЖНЫЙ" и "ШУМНЫЙ" достаточно проверены и закреплены на внутренней работе за нами. Обладают необходимыми качествами для работы за

187

2.

кордоном, как-то: в совершенстве владеют польским и достаточно хорошо немецким языками, имеют значительный опыт по разработке суновского подполья в западных областях Украины, в чем проявили себя как способные, волевые и преданные нашим органам агенты.

Согласно намеченному нами плану, разработку СТЕЦЬКО Ярослава считаем целесообразным организовать в два этапа.

Первоначально агенты-боевики "ЮЖНЫЙ" и "ШУМНЫЙ" будут выведены в Западную Германию (равновременно) без расшифровки их друг перед другом с заданием: установки местонахождения СТЕЦЬКО Ярослава, его националистической деятельности, местожительства и других интересующих нас вопросов, после чего они возвращаются в гор. Берлин для личного доклада о результатах проделанной ими работы.

В зависимости от результатов выполнения первой части нашего задания, "ЮЖНЫЙ", а также "ШУМНЫЙ" напару или же в составе агентурно-боевой группы, вторично будут направлены в Западную Германию с дополнительно разработанным заданием в целях дальнейшей разработки СТЕЦЬКО Ярослава.

3. 188

Направляя при этом планы использования агентов-боевиков "ЮЖНОГО" и "ШУМНОГО", задания-инструкции и справки на них, а также справку на СТЕЦЬКО Ярослава, просим санкционировать проведение намечаемых нами мероприятий.

ПРИЛОЖЕНИЕ: по тексту на "35" листах.

ЗАМ.МИНИСТРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УССР
Генерал-майор

/П О П Е Р Е К А/

исп.Деймон
печ.Подольская
1-й экз.адресату
2-3 в дела Стецько
"Южный"

Верно Марченко.

2-39.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 1, арк. 186-188

№ 4

Заходи про подальше поглиблення протиріч в СКВУ, від 18.06.1981 р.

I-вг

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~Секретно~~
экз.ед.
~~45~~ 48

МЕРОПРИЯТИЯ

по дальнейшему углублению противоречий в СКВУ, внесению вражды между бандеровцами и мельниковцами.

I. Довести по агентурным каналам до руководства СКВУ и, в частности, его президента Н.Плавюка направленную информацию, полученную якобы из бандеровских кругов, о намерении руководства УККА сократить финансирование СКВУ и бойкотировать мероприятия этой организации.

Исп. статья "Хід України" 10 номер.

2. Опубликовать в газетах "Вісті з України" и "Ньюс фром Юкрейн" статьи, компрометирующие нового лидера СКВУ бандеровца Р.Казарко в качестве фашистского пособника. Передать по радио на закордон материалы, разоблачающие УККА как сборище нацистских военных преступников.

Исп. см. операльную "Свободу"

3. Продвинуть в редакцию мельниковского журнала "Самостійна Україна" и бюллетень "Наш голос" "инструктивное письмо", адресованное в периферийные отделы СОЧСУ, в котором ставятся задачи по усилению разложенческой работы в среде оппозиции, скрытному захвату руководящих постов в оппозиционных бандеровцам организациях.

Задание дано

4. Дать задание закордонному агенту "Нине", находящейся в настоящее время в республике, подготовить и опубликовать в мельниковской газете "Новий шлях" статью дискуссионного характера против превращения СКВУ в политическую организацию с тем, чтобы вызвать в нацпрессе выгодного нам содержания дискуссию и усилить взаимные нападки бандеровцев и мельниковцев.

Беседа проведена.

5. В июле-августе с.г. состоится встреча с объектом изучения "Компаньоном", бывшим президентом КУК. Наряду с обсуждением других вопросов, использовать встречу для того, чтобы убедить "Компаньона" в необходимости склонить главарей КУК к активному противодействию бандеровцам с целью недопущения захвата ими ключевых позиций в СКВУ и подчинения его своему влиянию.

6. Изучить возможность доведения до сведения Мороза якобы распространяемого в республике самиздатовского обращения /документа/, в котором проводится мысль о том, что созданное за кордоном ЗП УХГ не оправдало себя, что существование его не вызывается необходимостью /в частности, такую точку зрения высказывает Караван-

46.
49
2.

ский/, и что единственным выразителем интересов националистических элементов в республике за кордоном является СКВУ, в котором они должны иметь своего представителя в лице Мороза или Караванского.

7. От имени сторонников сионистской "Лиги защиты евреев" изготовить и по согласованию со Службой "А" ПГУ КГБ СССР распространить за кордоном листовку, призывающую к физической расправе со Стецько, повинном в организации участия украинской полиции в массовом уничтожении лиц еврейской национальности.

8. Через возможности Представительства КГБ СССР при МГБ ГДР от имени "благожелателя" организовать анонимный телефонный звонок в адрес редакции бандеровской газеты "Шлях перемоги" с предостережением Стецько о том, чтобы он воздержался от поездки в Канаду в начале июля с.г. /для участия в "торжествах" по поводу 40-летия т.н. "восстановления украинской государственности" и в сборище "Всемирной конференции украинской молодежи"/, т.к. на него в пути следования готовится покушение со стороны противников.

9. Оперативным путем изготовить и распространить за кордоном спецвыпуск бандеровской газеты "Шлях перемоги" с "некрологом" о смерти Я.Стецько. При этом мы рассчитываем, что в проведении указанной акции бандеровцы могут заподозрить УРДП /аналогичное мероприятие было проведено в 1961 году в отношении главаря УРДП И.Багряного, после чего УРДП заявила, что указанная акция является делом рук бандеровцев, пытавшихся устранить его как политического противника, и что УРДП оставляет за собой право предпринять ответные меры/.

10. Через агента "Марченко" довести до сведения бандеровского активиста "Скоба" информацию о том, что недальновидные действия Я.Стецько приводят к разоблачению бандеровских эмиссаров и их связей на территории УССР, опасны для "национально сознательных элементов" в республике и поэтому последние высказываются в поддержку оппозиции в "проводе" ЗЧ ОУН как умеренной и способной наладить связи с единомышленниками на Украине.

Первые три мероприятия согласованы со Службой "А" ПГУ КГБ СССР

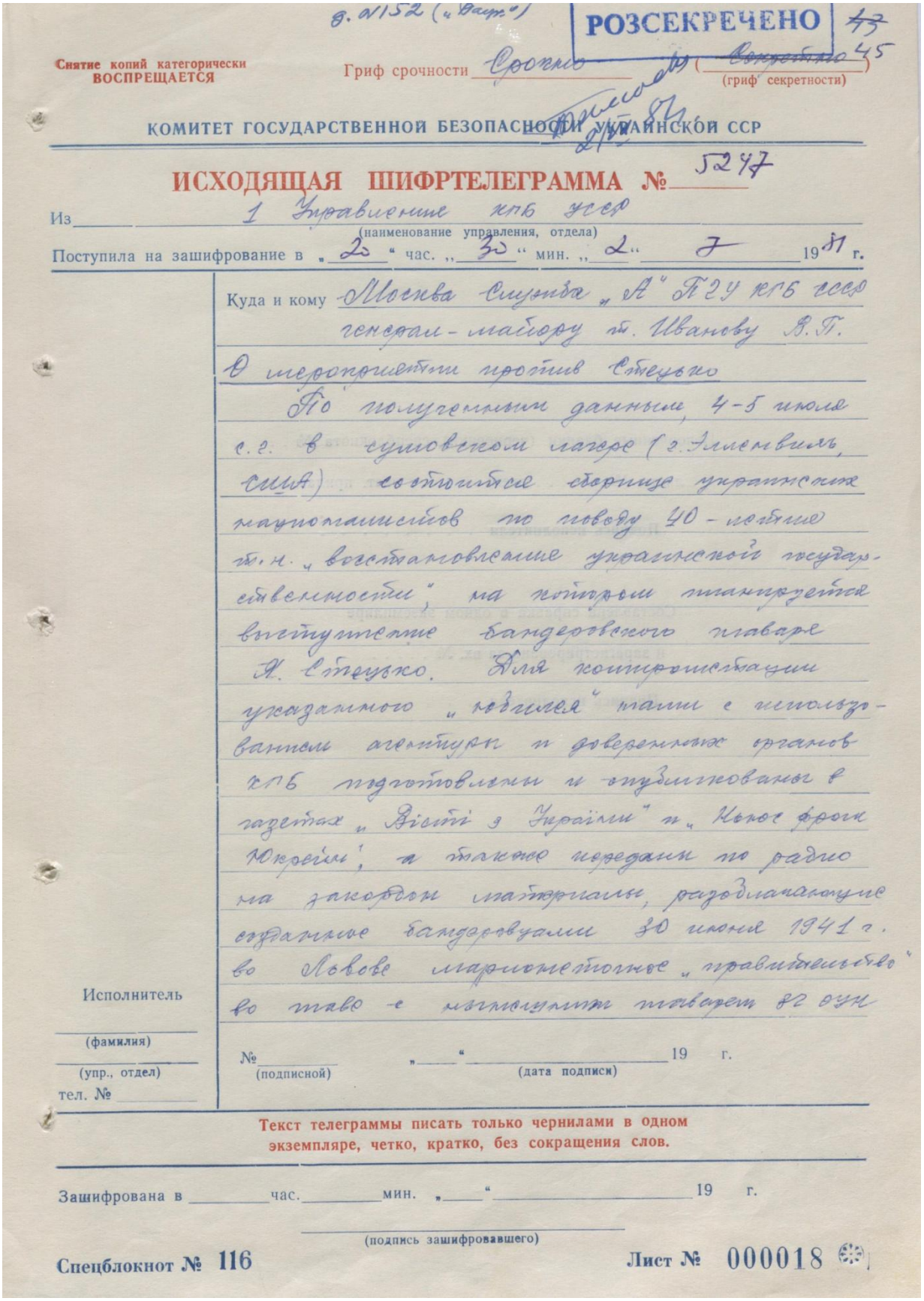
I Управление КГБ УССР

"18" июня 1981 г.
№ I/4-5906

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 48-49

№ 5

Шифротелеграма про здійснення заходів стосовно Я. Стецька, від 02.07.1981 р.

в. 01152 («Факт»)

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Снятие копий категорически ВОСПРЕЩАЕТСЯ

Гриф срочности Срочно (Секретно) (гриф секретности)

КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНСКОЙ ССР

ИСХОДЯЩАЯ ШИФРТЕЛЕГРАММА № 5247

Из 1 Управление КГБ УССР (наименование управления, отдела)

Поступила на зашифрование в "20" час. "30" мин. "2" 7 1981 г.

Куда и кому Москва Служба "А" ПГУ КГБ СССР генерал-майору т. Иванову В.П.

О мероприятии против Стецько

По полученным данным, 4-5 июля с.г. в сушовском лагере (г. Элленвиль, США) состоялось сборище украинских националистов по поводу 40-летия т.н. "восстановления украинской государственности", на котором планируется выступление бандеровского главаря Я. Стецько. Для контрпропаганды указанного "новшества" нами с использованием агентуры и доверенных органов КГБ подготовлены и опубликованы в газетах "Вісті з України" и "Голос фронтовика Украины", а также переданы по радио на закордон материалы, разоблачающие сущность бандеровцами 30 июня 1941 г. во Львове марионеточного "правительства" во главе с изгнанным гитлеровцами из СССР 82 осуж

Исполнитель

(фамилия)

(упр., отдел)

тел. № _____

№ _____ (подписной) "____" _____ 19 г. (дата подписи)

Текст телеграммы писать только чернилами в одном экземпляре, четко, кратко, без сокращения слов.

Зашифрована в _____ час. _____ мин. "____" _____ 19 г.

(подпись зашифровавшего)

Спецблокнот № 116 Лист № 000018

44 а. 46

Снятие копий категорически ВОСПРЕЩАЕТСЯ

Гриф срочности _____ (_____) (гриф секретности)

КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНСКОЙ ССР

ИСХОДЯЩАЯ ШИФРТЕЛЕГРАММА № 5247

Из _____ (наименование управления, отдела)

Поступила на зашифрование в „____" час. „____" мин. „____" _____ 19 г.

~~Куда и кому~~ Я. Стецько и руководящие его в сотрудничестве с фашистской Германией.

Одновременно, для внесения обеспокоенности, подозрительности, нанесения морального ущерба Я. Стецько считали бы целесообразным, используя его предстоящий выезд в США, через возможности Представительства КГБ СССР при МИД ГДР от имени „благожелателя" организовать анонимный телефонный звонок в редакцию бандеровской газеты „Шлях перемоги" (Мюнхен, тел. 48-24-30) с предостережением Стецько о том, чтобы он воздержался от поездки за океан, так как на него готовится покушение со стороны его политических противников.

Просим рассмотреть наше предложение и при положительном решении дать указание в Представительство КГБ СССР при МИД ГДР о проведе-

Исполнитель

_____ (фамилия)

_____ (упр., отдел)

тел. № _____

№ _____ (подписной) „____" _____ 19 г. (дата подписи)

Текст телеграммы писать только чернилами в одном экземпляре, четко, кратко, без сокращения слов.

Зашифрована в _____ час. _____ мин. „____" _____ 19 г.

_____ (подпись зашифровавшего)

Спецблокнот № 116 **Лист № 000019**

~~45~~ 47

Снятие копий категорически ВОСПРЕЩАЕТСЯ

Гриф срочности _____ (_____) (гриф секретности)

КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНСКОЙ ССР

ИСХОДЯЩАЯ ШИФРТЕЛЕГРАММА № 0247

Из _____
(наименование управления, отдела)

Поступила на зашифрование в „____“ час. „____“ мин. „____“ _____ 19 г.

Куда и кому _____ ими указанного мероприятия. О результатах прошу информировать.

Начальник 1 Управления КГБ УССР
полковник Тимофеев П.В. Тимофеев

Исполнитель
Лысенко
1 Упр. 4 отдел
(упр., отдел)
тел. № 2851

№ 10343 (подписной)

„2“ июля 1981 г. (дата подписи)

Текст телеграммы писать только чернилами в одном экземпляре, четко, кратко, без сокращения слов.

Зашифрована в 21 час. 12 мин. „2“ 07 1981 г.

(подпись зашифровавшего)

Спецблокнот № 116

Лист № 000020

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 45-47

№ 6

Щодо заходів проти Я. Стецька, від 01.11.1984 р.

ак-2

РОЗСЕКРЕЧЕНО

57
61

ЛИЧНО Сов.секретно

экз.№-2

12 декабря 84

I/4-12150.

Заместителю начальника Службы "А"
ПГУ КГБ СССР
полковнику тов. Короткову В.В.
гор. Москва

На № I55/2493 от I.XI.84 г.

О мероприятиях против Я.Стецько

Направляем на реализацию "некролог" о „смерти" главаря ОУН Я. Стецько, изготовленный с учетом Ваших рекомендаций и замечаний.

Просим Вашего указания в Боннскую резидентуру оформить прилагаемые конверты в соответствии с почтовыми правилами страны, осуществить рассылку в адреса и принять меры к сбору реагирования наццентра на проведенное мероприятие.

Приложение: по тексту, всего 38 штук, в пакете и I образец, все несекретно.

в/п Начальник I Управления
полковник Л.А.Макаров

Верно: нач. напр. 4 отд. 1 Упр.
КГБ УССР п/полковник

И.А. Украинский.

12.12.84г.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 61

№ 7

Щодо заходів проти Я. Стецька, від 27.12.1984 р.

ож 2

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~Секретно~~
Экз. № I 62

КОМИТЕТ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СССР

ПЕРВОЕ ГЛАВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ

27.12.84 № I55/2878

Москва

Начальнику I Управления
КГБ УССР
полковнику
т. Макарову Л.А.

г. Киев

На № I/4-I2I50

О мероприятии против Я.Стецько

В подготовленном Вами "некрологе" указываются две даты его написания - I4 и I5 декабря I984 года. Однако, рассылка документа из Европы может быть осуществлена только в начале января I985 г. В связи с этим просим изготовить новые копии "некролога", указав соответствующие даты его написания. Если материалы будут готовы к почте, уходящей в Бонн 8 января, дата "некролога" должна быть I8-20 января, а если к почте 23 января, то дату следует пометить концом января - началом февраля.

При этом возвращаем Вам приложение к № I/4-I2I50.

Приложение: по тексту, всего 38 штук, в пакете и I образец, все несекретно.

Заместитель начальника
службы "А" ПГУ КГБ СССР
полковник А.П.Привалов 5.03.85

Приложение 38 шт. и 1 образец, несекретно, упаковано как не представляющее ценности и в связи с изъятием документов

т. Украинский И.А.
Пр. срочно изготовить "некролог" с датами не февраль.
Макаров
30.12.84 тов. Макарову Б.Ч.
для сведения
29.XII.84 т. Украинскому
29.XII.84

1 Управление КГБ УССР
Вх. № 5923
29 XII 1984

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 62

№ 8

Підготовлений КДБ СРСР “некролог” про “смерть” Я. Стецька, від 02.03.1985 р.

РАДИО СВОБОДА • МЮНХЕН

РС 102/85 2 березня 1985 року

УКРАЇНСЬКА ПРОГРАМА

Говорить радіо Свобода!

Шановні слухачі! Провід Організації Українських Націоналістів із глибоким смутком повідомив членство ОУН, Українську громадськість в Краю і вільному світі, непримиримих борців за свободу народів світу і демократію, об'єднаних в лоні «Антибільшовицького Блоку Народів», «Європейської Ради Свободи», «Світової Антикомуністичної Ліги», а також щирих друзів українського резистансу, про те, що в п'ятницю 1 березня 1985 року в Мюнхені після важкої недуги, прийнявши Найсвятіші Тайни, помер видатний член української нації, провідний діяч Українського Визвольного Руху, один з найвизначніших націоналістів-революціонерів сучасности, ідеолог, довголітній політичний в'язень під час польської та німецької окупацій, Голова Українського Державного Правління з 1941 року і Голова Проводу ЗЧ ОУН у 1968-1985 роках

Сл. П. ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО.

Покійний народився у 1913 році в селі Кам'янка на Тернопільщині у священичій родині.

Все своє життя посвятив Він ідеї визволення України. Обставини діяльности полум'яного революціонера в умовах підпілля не дозволили Йому свого часу закінчити навчання у Львівському Університеті, але брак відповідної освіти Він вигідно компенсував силою розуму, яким обдарувало Його ласкаве Провидіння.

Постаті великих провідних людей, одним з яких був Покійний, їхній життевий шлях і діяльність слід розглядати і оцінювати лише в перспективі часу, коли на канві пройденого історичного етапу їхні ідейні спонуки та досягнення закарбовані незаперечним інтересом нації.

Ярослав Стецько був людиною націоналістичної ідеї і революційного чину, яка докладала величезних зусиль до концентрації усіх самостійницьких сил для вирішення проблеми визволення України уярмленої Москвою.

Не треба бути політичним прихильником Ярослава Стецька, щоб безсторонньо визначити надзвичайний вплив Його особовости як політика й державного мужа на розвиток визвольних змагань світу проти Москви. Ця Його прикмета добре відома і чужинцям з утворених Ним «Антибільшовицького Блоку Народів», «Європейської Ради Свободи», та «Всесвітньої Антикомуністичної Ліги».

Саме за це народи світу ставлять Покійного на один щабель з такими видатними державними діячами і безкомпромісовими борцями проти уярмлення народів, як Президент ЗСА Рональд Реган, віце-президент ЗСА Джордж Буш, директор радіовисильні Свобода Джордж Т. Бейлі, президент «Європейської Ради Свободи», посол Британського парляменту Джон Вілкінсон, Його Королівська Високість Отто фон Габсбург, діячи «Всесвітньої Антикомуністичної Ліги» Осакі Кубокі, Ву Джей Сунг, генерал Джон Сінглавб та багато інших.

Як безстрашний революціонер, націоналістичний ідеолог, політичний діяч і державний муж, Покійний сформував організаційне й політичне обличчя ОУН, АБН, та ЄРС. Покійний мав великий вплив на дієздатність української редакції і, незважаючи на обтяженість політичними та громадськими справами, прикладав величезних зусиль до поліпшення змісту та мови її передач, добору відповідних співпрацівників, за що ми, як також і вся радіовисильня Свобода, дуже Йому вдячні. У цій справі Він досить успішно спілкувався з відповідними установами демократичних держав, в тому і в питаннях, пов'язаних з поборюванням експансії комуністичного світу.

З відходом Сл. П. Ярослава Стецька у вічність Українська Нація втратила вірного сина, а Організація Українських Націоналістів — свойого визначного члена, одного з найвизначніших Провідників Українського Націоналістичного Руху. Він не завершив мети свойого життя — визволення України, але зробив все від нього залежне, щоб Організація Українських Націоналістів під проводом Його наступника І. Дмитріва стала спроможною довершити того Історичного чину. З цією метою Покійний доклав непомірного труду по підтриманню ідейної чистоти лав Організації, скріплюючи Службу Безпеки, та направляючи її корисні зв'язки з відповідними агенціями Великої Британії, ФРН, ЗСА, Франції, Канади та інших країн, використовуючи їх досвід в роботі по очищенню ОУНр і української громади від розкладового ферменту та поборюванні ворогів Українського Визвольного Руху.

Покійний залишив смутком і горем прибиту Дружину, численну родину у вільному світі та в Краю.

Чин і заслуги Покійного та пам'ять про Нього житимуть у серцях усіх, хто Його знав чи співпрацював з Ним. Душа Його житиме вічно як складова частина душі Нації.

Хай чужа земля буде Йому легкою! Вічна пам'ять і слава Йому!

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 64

№ 9

Супровідний лист щодо заходів проти Я. Стецька, від 27.02.1985 р.

ан-2

65

РОЗСЕКРЕЧЕНО
~~Секретно~~

экз.№-2

27 февраля 85
I/4-2319

Заместителю начальника Службы "А"
ПГУ КГБ СССР
полковнику тов. Привалову А.П.
гор. Москва

На №№ I/4-9671 от II.I0.I984 г.
I/4- 954 от I3.02.I985 г.

О мероприятиях против Я. Стецько.

В целях зашифровки проводимого совместно с Вами активного мероприятия по распространению за рубежом слухов о "смерти" главаря ЗЧОЧК Я. Стецько и продвижения в националистическую среду выгодных нам версий об авторстве "некролога", нами подго - товлены для рассылки соответствующим адресатам следующие документы:

I.Соболезнование от имени украинской общины во Франции за подписью редактора т.н. "Энциклопендии украиноведения" кадрового оуновца В. Кубийовича в адрес жены Я. Стецько - С. Стецько.

2."Донос" сторонников бандеровцев в адреса редакции газеты "Национальная трибуна" в США о том, что "некролог" подготовлен главарями т.н. Украинской революционно-демократической партии (УРДП) в отместку за распространение в I96I году аналогичного "некролога" на главу УРДП И. Багряного (в I982 году ряд членов УРДП выступили с заявлением о том, что им известно о причастности ЗЧОЧК к указанной акции и они намерены предпринять ответные меры).

3."Протест " через газету "Шлях перемоги" группы экстремистски настроенных бандеровцев против засилья евреев из т.н. "новой эмиграции" на радиостанции "Свобода" с обвинениями, что "некролог" распространен сотрудниками-евреями как месть за критику и увольнения некоторых из них с радиостанции.

Кроме этого будет изготовлена ксерокопия письма исполненного почерком выехавшего в США антисоветчика М. Блейхмана клеветнические выступления которого транслируются радиостанцией

66

2.

"Свобода" для засылки в адрес референта "службы безопасности" ЗЧОУК С. Мудрика, чтобы подкрепить версию о причастности сионистов к изготовлению "некролога", скомпрометировать антисоветчика перед оуновцами и руководством радиостанции в целях снижения активности его использования во враждебной пропаганде.

Просим рассмотреть прилагаемые документы и в случае Вашего согласия с их содержанием и оформлением направить их для засылки адресатам соответствующими резидентурами в примерные сроки, указанные в приложении.

По нашему мнению, предлагаемые мероприятия будут отвлекать внимание оуновцев и сионистов на взаимные обвинения и способствовать эффективности проводимого активного мероприятия против Я. Стецько.

Приложения: документы по тексту, их образцы и переводы на русский язык, всего три пакета:
- пакет №1 для засылки возможностями парижской резидентуры;
- пакет №2 для засылки возможностями нью-йоркской резидентуры;
пакет №3 для засылки возможностями мюнхенской резидентуры, - все несекретно

н/х. Начальник I Управления
полковник Л.А.Макаров

К.И.Деньяченко

Верно: Нач. направления 4 отдела
подполковник И.А.Украинский

27.02.85 г.

ПЕРЕПЕЧАТАНО
АНТИФА-252-Вас
від 22.10.2012р.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 65-66

№ 10

Підготовлена КДБ СРСР летючка для газети “Національна Трибуна” США, від 10.03.1985 р.

17

Для направления в газету
"Национальна Трибуна" /США".

10 березня, 1985

Панове!

Знову, в котрий вже раз, ми стаємо свідками шкідливих акцій, розрахованих на поглиблення братовбивчої ворожнечі серед українського загалу на екзилі.

На цей раз йдеться про поширення фальшивого павідомлення про смерть Провідника Я. Стецко на службових паперах викрадених з української редакції радіовисильні "Свобода". В подібних випадках у нас прийнято звинувачувати Москву або її агентуру в нашому середовищі. Я розумію, що ворог, бажаючи знищити українців, котрі знайшли притулок у вільному світі, не зупиниться ні перед яким злочином. І все ж таки прошу уважніше поставитися до викриття останньої провокації.

Подаю до відома, що 3-4 роки тому один з часописів, близьких до кіл УРДП, згадував про те, що у 1961 році поширювалися автентичні брудні летючки про смерть сл. п. І. Багряного. Згадка та була зроблена тільки для того, щоб звинуватити у поширюванні фальшивки про Багряного членів ОУН-революціонерів, прихильників організацій Українського Визвольного Фронту та пригрозити їм відплатою за той "нетолерантний" вчинок.

Певний, що поширення летючки про смерть п. Я. Стецько і є здійсненням погрози-відплати з боку божевільних уердепівців.

Слава Україні!

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 67

№ 11

Підготовлена КДБ СРСР летючка для газети “Шлях Перемоги”,
від 16.03.1985 р.

Для направления из Канады в
газету "Шлях Перемоги".

Дня 16 березя, 1985

До української редакції
радіо "Свобода".

З самого початку коли в етері пролунав вперше голос радіо "Свобода", ми з величезною увагою слідкували за тим, що повідомлялось нам і краянам про організоване життя на еміграції, здобутки у боротьбі за Самостійну Соборну Українську Державу.

Вже в тому часі членство і Провід ОУН-р висловлювали своє занепокоєння тим, що кваліативно ті висилання поступалися передачам інших редакцій, та не відповідали інтересам ані української, ані генерально західньої політики. Така критика з нашого боку була об"єктивною, провадилася відкрито головно ж на сторінках української преси.

Незважаючи на всі намагання української спільноти, заступленої ОУН-р, і навіть інтервенцію у ту справу чільних політиків ЗСА, завести порядок на радіо "Свобода" так і не вдалося. Ще й на сьогодні там панує спертий промосковський дух перемішаний в значній мірі з жидівським.

Всі наші вимоги і претенсії щодо небажаних змін, з огляду на добро української справи, складу редакцій та змісту самих радіопересилань залишилися без відповіді.

У цьому ж часі інформації про важливі події в житті діяспори були навіть заборонені. Там де йшлося про акції ОУН-р у вільному світі, на їх шляху до етеру з"являлися перешкоди.

На превеликий жаль пересторога членства ОУН-р щодо непомірного росту впливу жидів на радіо та наше наголошування обставини, що більшість з них пройшла школу "комуністіческого воспітанія", залишилися без уваги.

І як вислід з того маємо нечувану провокацію. Може флейшмани та ройтмани і жартували зі своїми "колегами" з української редакції, але коли то був "жарт внутрішнього користування", то як він міг вирости у провокацію?! Той "жарт" був поширений серед українства у підлий спосіб.

Чи можна жартувати з приводу, якщо навіть і не дійсної /та мабуть дуже бажаної/ смерти? Тим більше коли жертвою вибрано високоповажну людину, Героя, що пройшов тернистий шлях революційної боротьби. На чий млин ллє воду радіо "Свобода"?!

Вимагаємо від української редакції радіо "Свобода" вияснити своє відношення до цієї провокації.

Таке терпіти не будемо!

Слава Україні!

Парафіяни Української Церкви
Покрови Пресвятої Богородиці

Монтреаль

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 69

№ 12

Підготовлена КДБ СРСР летючка для АБН “Кореспонденс” Славі Стецько, від 07.03.1985 р.

Дня 7 березня,1985

Вп. П. ред. "АБН - Кореспонденц"
мґр. Славі Стецько.

З глибоким смутком і горем довідалася Українська громадськість Парижу про те, що І березня біжучого року невблаганна смерть несподівано вирвала з лав борців за щастя та незалежність України передового воїна Української Визвольної Справи славної пам'яті ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКО.

Жалобна Українська громада у Франції не може призвичаїтися до думки, що Тлінні Останки невтомного Лицаря Українського Революційного Руху, Провідника і Державного Мужа, котрий віддав все життя Українській Визвольній Боротьбі, покладено в чужу землю!

Воістину, невідомі і незрозумілі нам дороги, якими провадить Господь синів Своїх у цьому житті!

Схиляючи перед його могилою наші голови та складаючи вислови найглибшого співчуття Вам, вірній Дружині - невтомному борцеві за Ідеї та Чини Покійного, благаємо Всевишнього надати Вам сили терпіти разом з нами це невимовне горе.

Нехай чужа земля буде Йому легкою!
Нехай Господь прийме Його до Свого Царства!

Слава Україні!

Від керівництва НТШ

В. Кубійович

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 70

№ 13

Пропозиції щодо протидії екстремізму ЗЧ ОУН і розв'язаної ними кампанії проти СРСР, від 10.12.1985 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО

нз-I

~~Секретно~~

Экз.№ I

ПРЕДЛОЖЕНИЯ

по противодействию экстремизму ЗЧ ОУН и развязанной ими кампании против СССР.

Реакционные круги и спецслужбы западных стран, прежде всего США, в стремлении создать благоприятные условия для реализации своих авантюристических и милитаристских планов наращивают усилия по активизации использования ими зарубежных центров ОУН в разнообразных формах разведывательной и подрывной деятельности против Советского Союза и других стран социалистического содружества.

В целях срыва и противодействия идеологическим акциям и подрывной деятельности противника, расширения агентурных каналов влияния на процессы в эмиграции, повышения эффективности активных и контрпропагандистских мероприятий осуществить следующее:

I. С учетом возрастающей активности противника в организации и осуществлении идеологических диверсий I, 5 Управлениям КГБ УССР наладить совместное планирование агентурно-оперативных и контрпропагандистских мероприятий, а также обмен информацией, получаемой по оперативным играм для использования ее в закордонных мероприятиях I Управления и выработки дезинформации, предназначенной для передачи по каналам ДКО.

Исп. I, 5 Управления КГБ УССР
Срок - планируемый период

2. Для поднятия уровня работы против ОУН, улучшения координации и обмена положительным опытом провести кустовую рабочую встречу первых подразделений УКГБ областей по линии компрометации зарубежных наццентров с участием руководящего и оперативного состава I отдела 5 Управления КГБ УССР, на которой обсудить вопрос "О состоянии и путях повышения эффективности работы по компрометации зарубежных ОУН и противодействию попыткам реакционных политических кругов и спецслужб Запада использовать наццентры в подрывных акциях против СССР".

Исп. I, 5 Управления КГБ УССР
Срок - апрель I986 года

3. Осуществить мероприятия по дополнительной компрометации и нанесению "моральной травмы" главарю ЗЧ ОУН Я.Стецько, для чего продвинуть в издаваемый "Апостолом" журнал "Анабазис" данные о проведенной "провокации" путем распространения "некролога" на бандеровского главаря. Документ был изготовлен оперативным путем на бланке бюллетеня радиостанции "Свобода" и реализован в марте с.г. за кордоном. Снабдить "Апостола" соответствующей документацией для обвинения в изготовлении и распространении "некролога" работающих на радиостанции евреев, сделавших это в отместку за неоднократные нападки со стороны бандеровцев и требований "изгнать" их из радиостанции.

В подкрепление этой версии вместе с "некрологом" распространить копию письма, изготовленнного нами почерком выехавшего в США антисоветчика М.Флейшмана, его связи на радиостанции "Свобода" с "просьбой" добыть и переслать в США бланки бюллетеня этого идеологического центра противника, что будет способствовать усилению вражды, взаимной подозрительности и недоверия у сотрудников радиостанции.

Исп. I Управление КГБ УССР
Срок - I квартал 1986 года.

4. По долговременной акции "Арсенал" довести до окружения штаб-квартиры бандеровской ЛВУ в г.Торонто /Канада/, канадской правительственной комиссии Ж.Дешена, местной полиции дезинформационные сведения о наличии в распоряжении экстремистски настроенных главарей указанного центра оружия и взрывчатых веществ, которые они намерены применить в отношении своих "политических" противников и евреев, требующих их судебного преследования как нацистских преступников.

Исп. I Управление КГБ УССР
Срок - II квартал 1986 года.

5. Использовать имеющиеся агентурные позиции по оперативным играм "Перевал", "Лабиринт", "Трасса", а также по делам на "Мэри", "Авантюриста", "Опекуна" и др. для получения информации о намерениях и конкретных действиях главарей ЗЧ ОУН по проведению враждебных акций в соответствии с выдвинутой ими т.н. "новой психостратегией", в частности, о приездах в республику оуновских эмиссаров с заданиями по добыванию информации о дислоцирующихся на

Украине оборонных объектах, сбору клеветнической и тенденциозной информации, а также враждебной обработки временно находящихся за границей советских граждан.

Наряду с этим, по указанным и другим делам осуществлять направление в наццентры информации и дезинформации, способствующей отвлечению экстремистских замыслов противника на наши агентурные позиции с целью снижения активности проводимой против СССР подрывной работы, углублению разногласий между ЗЧ ОУН и ОУН-с, противодействию их консолидации с сионистами и другими антисоветскими группировками.

Исп. 5 Управление КГБ УССР
Срок - постоянно.

6. Через агентов "Исаева" и "Яна" оказать помощь украинской студии хроникально-документальных фильмов в постановке фильма "Именем закона памяти" о военных преступниках, осевших после войны на жительстве в США и Канаде. Английский вариант фильма распространить за границей по оперативным каналам.

С использованием закордонных источников "Лорда", "Изера", "Герберта", "Алекса" продвинуть 30 экземпляров английского варианта документального фильма "Измена - их ремесло", созданного на основе материалов органов КГБ, разоблачающих оуновцев как фашистских пособников и агентов спецслужб противника, за рубеж в адреса лиц и организаций, выступающих с требованиями привлечения к ответственности нацистских карателей из числа оуновцев, в том числе "Шалому"/институт "Яд Вашем" , Иерусалим/, венскому центру документации С. Визенталя, ассоциации "Жертвы фашизма" /Нью-Йорк/, следственной комиссии Ж.Дешена /Канада/, и организовать демонстрирование перед общественностью, а также по каналам телевидения США, Канады и других стран.

Исп. I, 5 Управления КГБ УССР
Срок - 1986 год.

7. Собрать документальные данные об участии бандеровских главарей в массовом уничтожении еврейского населения в годы войны и использовать их в подготавливаемой агентом "Косяком" по нашему заданию "Белой книги ОУН". Выпустить ее в издательстве "Днепр" на английском языке и распространить по оперативным и

официальным каналам за кордоном.

Исп. I Управление КГБ УССР
Срок - подготовка рукописи - конец 1986 года,
публикация книги - 1987 год.

8. Подготовить и опубликовать в издательстве "Наукова думка" книги /условное наименование "За спиной статуи "Свободы". Нацистские военные преступники в США и других странах НАТО"/ об укрывательстве военных преступников, в том числе оуновцев, в странах Запада. Написание книги поручить агенту "Армину", снабдив его выгодными нам документальными материалами.

Исп. I Управление КГБ УССР
Срок - подготовка рукописи - 4 квартал 1986 года,
публикация книги - 1988 год.

9. Осуществить мероприятия по дальнейшему углублению конфликта между Ватиканом и УКЦ, а также компрометации перед римской курией руководимое бандеровцами т.н. "Українське світове патріархальне об"єднання" /УПСО/, для чего:

- распространить в Ватикане среди униатов и украинцев православной веры за кордоном изготовленную оперативным путем, одобренную центром и республиканской Инстанцией антиуниатскую книгу "Унії в історії вселенського православ"я та Русі-України" и инспирировать через закордонных источников выгодную нам дискуссию, направленную на срыв предполагаемого совместного /униатов и православных/ празднования за кордоном 1000-летия христианства на Руси.

Исп. I Управление КГБ УССР
Срок - III квартал 1986 года.

- изготовить оперативным путем и довести до папы Иоанна Павла II переписку униатских и бандеровских главарей с оскорблениями и угрозами в его адрес в отместку за "игнорирование" требований УКЦ по созданию в эмиграции "униатского патриархата".

Исп. I Управление КГБ УССР
Срок - I полугодие 1986 года.

10. По согласованию с ПГУ КГБ СССР изготовить на имеющемся оригинале бланка официального документа американских спецслужб "директивное" указание по активизации работы с главарями ЗЧ ОУН

88
80

- 5.

в плане усиления ими антисоветской, выгодной США и их союзникам деятельности и ее направлениях.

Имитировать "утечку" этого документа с использованием "втемную" западных журналистов, предававших ранее гласности на страницах буржуазной прессы /в том числе в третьих странах/ разоблачительные сенсационные документы спецслужб США.

Исп. I Управление в контакте с ПГУ КГБ СССР
Срок - II полугодие I986 года.

II. На имеющемся бланке бандеровской ГУ ЛВУ /Торонто, Канада/ изготовить инструктивное секретное "указание" периферийным органам этого наццентра по оказанию противодействия канадской правительственной комиссии Ж.Дешена, занимающейся расследованием причастности оуновцев к злодеяниям фашистов в годы войны. В тексте "инструкции" указать от имени ГУ ЛВУ какие аспекты сотрудничества националистов с нацистами наиболее порочат их в глазах канадской общественности и дать рекомендации как от них защищаться.

Продвинуть оперативным путем изготовленный документ в средства массовой информации США и Канады, в комиссию Ж.Дешена и венский центр документации С.Визенталя.

Исп. I Управление КГБ УССР
Срок - II полугодие I986 года.

Зам. Начальник I Управления
КГБ УССР
полковник Л.А.Макаров
"9" декабря I985 года

Начальник 5 Управления
КГБ УССР
генерал-майор Л.А.Черченко
"10" декабря I985 года

Рег.№ I0654

Справка
За № 1/4-11038 от 27.XII.85 г. с
5. Управление направлена выписка
27.12.85 г.

11-12-85

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 76-80

№ 14

Шифротелеграма щодо активних заходів “Некро”, від 26.05.1986 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Снятие копий категорически ВОСПРЕЩАЕТСЯ

Гриф срочности ~~Секретно~~ (гриф секретности)

КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНСКОЙ ССР

ИСХОДЯЩАЯ ШИФРТЕЛЕГРАММА № 3595

Из I Управления КГБ УССР (наименование управления, отдела)

Поступила на зашифрование в „15“ час. „45“ мин. „26“ 5 1986 г.

Куда и кому Москва, Служба "А" ПГУ КГБ СССР, генерал-майору ИВАНОВУ В.П. Лично

Об активном мероприятии "Некро".

В 1985-86 гг. I Управлением КГБ УССР осуществлены согласованные со Службой "А" ПГУ КГБ СССР мероприятия по нанесению моральной травмы главарю ЗЧ ОУН Я.Стецько под условным наименованием "Некро".

По сообщению закордонных источников из окружения бандеровского главаря, эти мероприятия достигли цели и вызвали выгодный нам резонанс в националистических кругах за рубежом. Я.Стецько очень болезненно воспринял факт распространения среди мельниковцев "некролога" на него, посчитав это дурным предзнаменованием, а члены бандеровского "провода" начали усиленно обсуждать кандидатуры его преемников. Кроме того, на психическое состояние Стецько отрицательное воздействие произвели разоблачительные публикации в отношении Н.Лебедя и он проявлял значительное беспокойство в связи с ~~ожидавшимся~~ выходом в США книги С. и Дж.Л.Андерсон "Внутри лиги", содержащей аргументированные материалы, изобличающие Стецько и его подручных оуновцев в совершении кровавых зло-

Отпечатано в 1 экз. 5/2 лл

Исполнитель

(фамилия)

(упр., отдел)

тел. №

№ (подписной) „ “ 19 г. (дата подписи)

Текст телеграммы писать только чернилами в одном экземпляре, четко, кратко, без сокращения слов.

Зашифрована в час. мин. „ “ 19 г.

(подпись зашифровавшего)

Спецблокнот № 153 Лист № 000068

- 2 -

Снятие копий категорически ВОСПРЕЩАЕТСЯ

Гриф срочности _____ (_____) (гриф секретности)

КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНСКОЙ ССР

ИСХОДЯЩАЯ ШИФРТЕЛЕГРАММА № 3595

Из _____ (наименование управления, отдела)

Поступила на зашифрование в „____" час. „____" мин. „____" _____ 19 г.

деяний на территории Советской Украины, а также вскрывающие покровительство и поддержку, оказываемую этому гитлеровскому прислужнику и возглавляемым им антисоветским центрам реакционными правящими кругами США. По сообщению ТАСС от 14 мая с.г., [redacted] (указанный) содержание книги, ее антиоуновская направленность, критика в адрес президента США Р.Рейгана, принимавшего в Белом доме человека, который "открыто провозглашал верность нацистам", свидетельствуют о том, что она [redacted] во многом основана на ранее продвинутых нами в зарубежные средства массовой информации материалах, компрометирующих бандеровскую ОУН и ее главаря.

В целях [redacted] развития активного мероприятия "Некро" просим дать указание нью-йоркской резидентуре приобрести 2 экземпляра книги "Внутри лиги" за счет сметы КГБ УССР.

Одновременно считали бы целесообразным [redacted] несколько экземпляров указанной книги разослать с позиций резидентуры [redacted] в адреса сионистских деятелей, связанных с "Лигой защиты евреев" (ЛЗЕ) и выделившейся из нее террористической "Организации защиты евреев" /ОЗЕ/, совершившей убийства гитлеровских пособников Ч.Сообщаем (указано) и планируем

Исполнитель _____ (фамилия)

_____ (упр., отдел)

тел. № _____

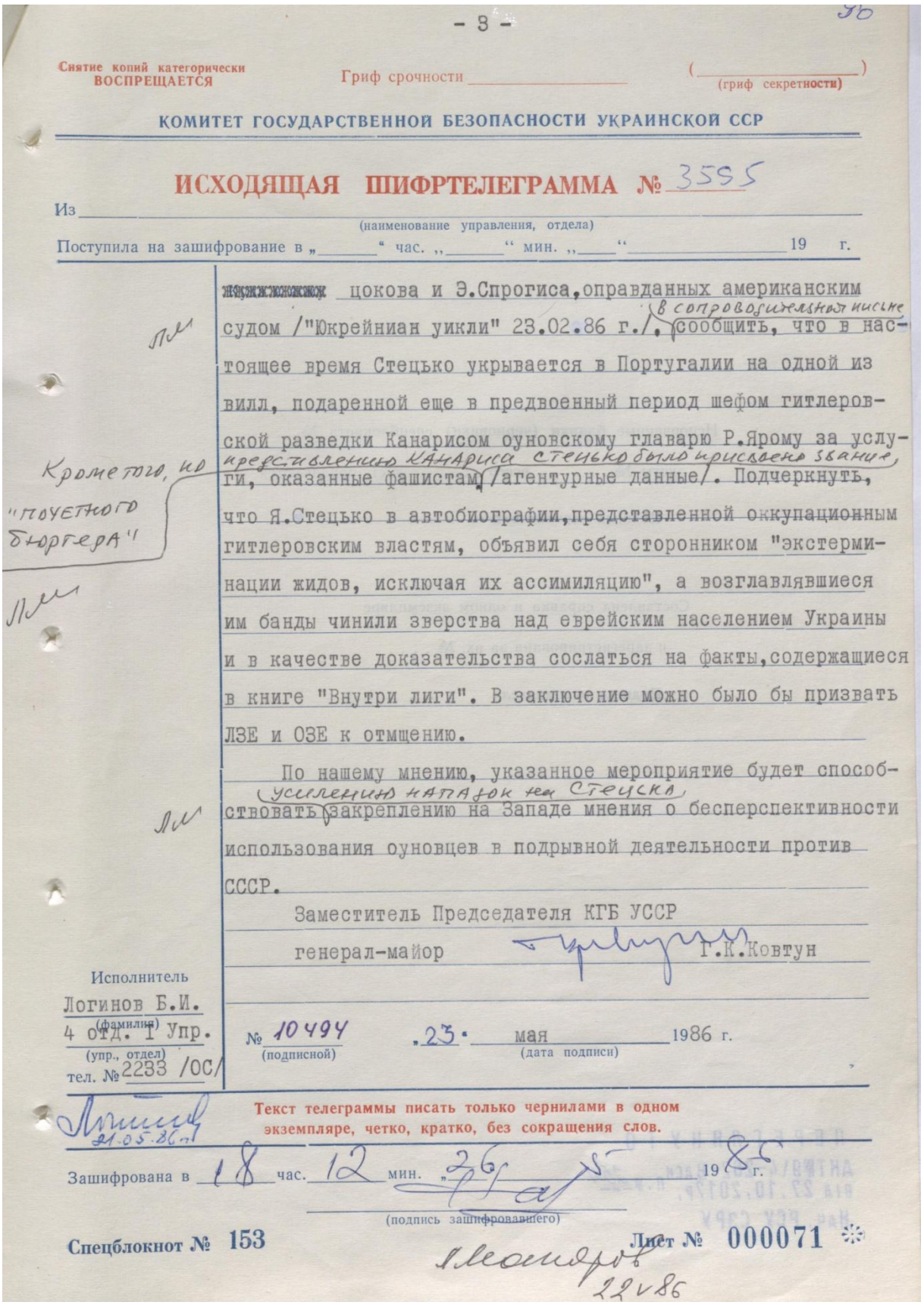
№ _____ (подписной) „____" _____ 19 (дата подписи)

Текст телеграммы писать только чернилами в одном экземпляре, четко, кратко, без сокращения слов.

Зашифрована в _____ час. _____ мин. „____" _____ 19 г.

_____ (подпись зашифровавшего)

Спецблокнот № 153 Лист № 000069

- 3 -

Снятие копий категорически ВОСПРЕЩАЕТСЯ

Гриф срочности _____ (_____) (гриф секретности)

КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНСКОЙ ССР

ИСХОДЯЩАЯ ШИФРТЕЛЕГРАММА № 3595

Из _____ (наименование управления, отдела)

Поступила на зашифрование в „____" час. „____" мин. „____" _____ 19 г.

[redacted] цокова и Э.Спрогиса, оправданных американским судом /"Юкрейниан уикли" 23.02.86 г./, (в сопроводительной записке) сообщить, что в настоящее время Стецько укрывается в Португалии на одной из вилл, подаренной еще в предвоенный период шефом гитлеровской разведки Канарисом оуновскому главарю Р.Ярому за услуги, оказанные фашистам /агентурные данные/. Подчеркнуть, что Я.Стецько в автобиографии, представленной оккупационным гитлеровским властям, объявил себя сторонником "экстерминации жидов, исключая их ассимиляцию", а возглавлявшиеся им банды чинили зверства над еврейским населением Украины и в качестве доказательства сослаться на факты, содержащиеся в книге "Внутри лиги". В заключение можно было бы призвать ЛЗЕ и ОЗЕ к отмщению.

По нашему мнению, указанное мероприятие будет способствовать (усилению нападок на Стецько) закреплению на Западе мнения о бесперспективности использования оуновцев в подрывной деятельности против СССР.

Заместитель Председателя КГБ УССР
генерал-майор Г.К.Ковтун

Исполнитель
Логинов Б.И.
(фамилия)
4 отд. 1 Упр.
(упр., отдел)
тел. № 2233 /ОС/

№ 10494 (подписной) .23. мая 1986 г. (дата подписи)

Текст телеграммы писать только чернилами в одном экземпляре, четко, кратко, без сокращения слов.

Зашифрована в 18 час. 12 мин. „26" V 19 86 г.

(подпись зашифровавшего)

Спецблокнот № 153 Лист № 000071

Кроме того, на "почетного бюргера"

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 88-90

№ 15

Шифротелеграма щодо активних заходів “Некро”, від 03.06.1986 р.

РОЗСЕКРЕЧЕНО 96
(~~Секретно~~)
(гриф секретности)

Снятие копий категорически ВОСПРЕЩАЕТСЯ

Гриф срочности

КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНСКОЙ ССР

ИСХОДЯЩАЯ ШИФРТЕЛЕГРАММА № 3829

Из Киева, 1 Управления КГБ УССР
(наименование управления, отдела)

Поступила на зашифрование в „11“ час. „45“ мин. „3“ июня 1986 г.

Куда и кому Москва, Служба „А“ ПГУ КГБ СССР
генерал-майору Иванову В.Г.

Об активном мероприятии „Некро“
К №10494 от 23 мая 1986 г.

В связи с возникшей необходимостью по рекомендации сотрудников Вашей службы (т. Максимов А.Б.) просим дать указание нью-йоркской резидентуре приобрести за счет сметы КГБ УССР дополнительно 2 экземпляра вышедшей в США книги С. и Дэс. Л. Андерсон „Внутри лиги“ для использования в мероприятиях по развитию акции „Некро“. Просим также запросить в указанной точке адреса „Лиги защиты евреев“ и выделившейся из нее террористической „Организации защиты евреев“.

Зам. Начальник 1 Управления КГБ УССР
полковник ~~Макаров~~ Н.И. Демьяненко

Исполнитель Украинский
(фамилия)
1/4
(упр., отдел)
тел. № 26-44

№ 10518 (подписной) „3“ июня 1986 г. (дата подписи)

Текст телеграммы писать только чернилами в одном экземпляре, четко, кратко, без сокращения слов.

Зашифрована в 15 час. 58 мин. „3“ VI 1986 г.

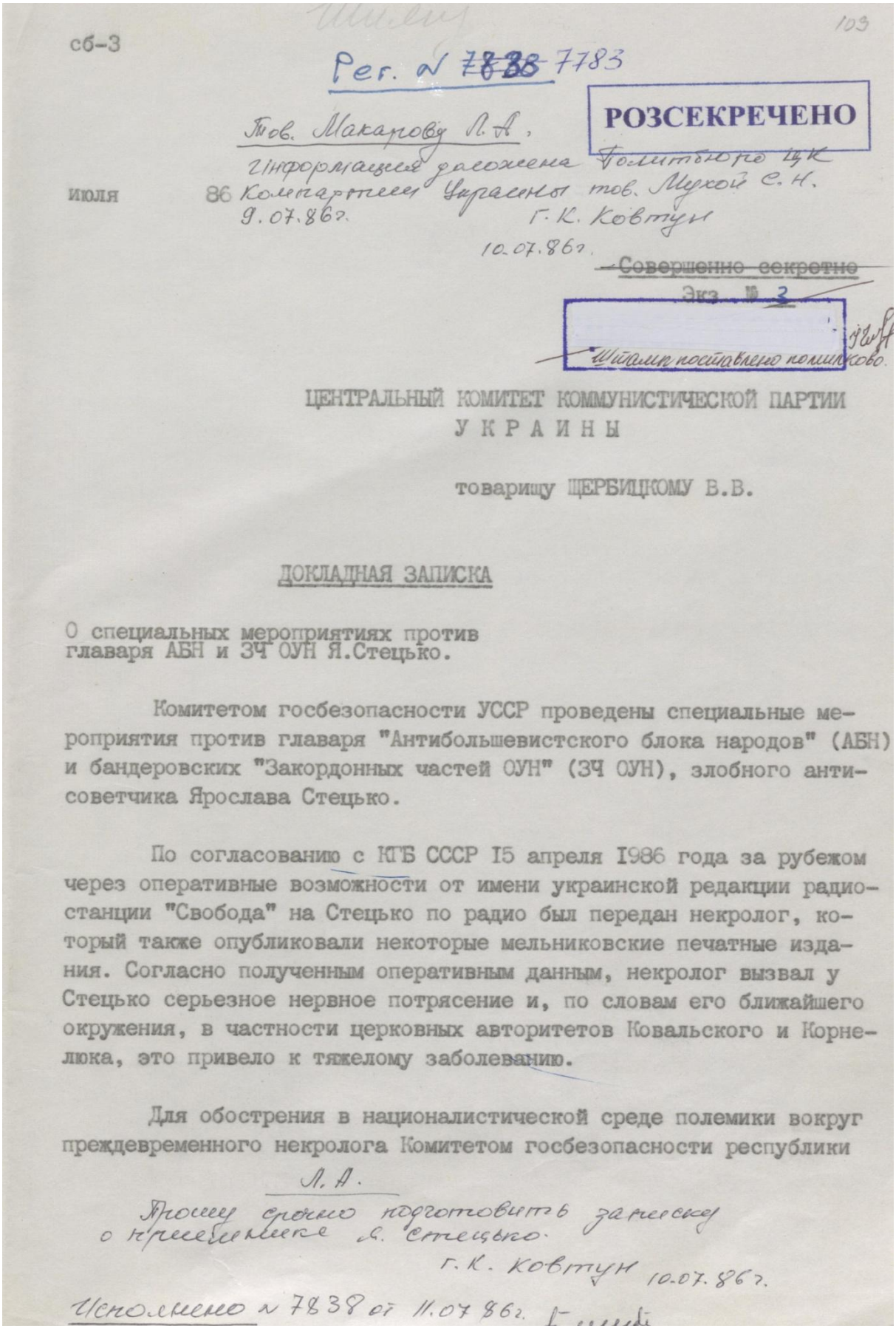
(подпись зашифровавшего)

Спецблокнот № 153 Лист № 000072

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 96

№ 16

Доповідна записка щодо спеціальних заходів проти керівника АБН і ЗЧ ОУН Я. Стецька, від 09.07.1986 р.

сб-3

Рег. № ~~7838~~ 7783

РОЗСЕКРЕЧЕНО

Тов. Макарову Л.А.,
Інформацію досхечена Политбюро ЦК
Компартії Украіни тов. Мухой С.Н.
Г.К. Ковтун

июля 86
9.07.86г.
10.07.86г.

~~Совершенно секретно~~
Экз. № 3

Шталин поставлено полинково.

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ
УКРАИНЫ

товарищу ЩЕРБИЦКОМУ В.В.

ДОКЛАДНАЯ ЗАПИСКА

О специальных мероприятиях против
главаря АБН и ЗЧ ОУН Я.Стецько.

Комитетом госбезопасности УССР проведены специальные мероприятия против главаря "Антибольшевистского блока народов" (АБН) и бандеровских "Закордонных частей ОУН" (ЗЧ ОУН), злобного антисоветчика Ярослава Стецько.

По согласованию с КГБ СССР 15 апреля 1986 года за рубежом через оперативные возможности от имени украинской редакции радиостанции "Свобода" на Стецько по радио был передан некролог, который также опубликовали некоторые мельниковские печатные издания. Согласно полученным оперативным данным, некролог вызвал у Стецько серьезное нервное потрясение и, по словам его ближайшего окружения, в частности церковных авторитетов Ковальского и Корнелюка, это привело к тяжелому заболеванию.

Для обострения в националистической среде полемики вокруг преждевременного некролога Комитетом госбезопасности республики

Л.А.

Прошу срочно подготовить записку о кончине Я. Стецько.
Г.К. Ковтун 10.07.86г.

Исполнено № 7838 от 11.07.86г.

110

2.

были осуществлены дополнительные мероприятия по доведению до окружения Стецько, а также ряду его противников, в том числе ярому антисемиту отщепенцу В.Морозу, данных о том, что некролог был изготовлен группой лиц еврейской национальности, работающих на радиостанции "Свобода", с которыми постоянно враждовали бандеровцы.

Распространенные в окружении Стецько данные усилили нанесенный ему ранее психологический шок и усугубили его болезнь. По полученным в конце июня 1986 года оперативным данным, состояние здоровья Стецько резко ухудшилось и он находится при смерти. Западногерманская газета "Ди Вельт" на днях поместила сообщение, что Стецько скончался.

Комитетом госбезопасности Украины принимаются меры к проверке имеющихся данных и слежению за обстановкой в ЗЧ ОУН в связи с возможной смертью Стецько.

Председатель Комитета С.Н.Муха

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 5, арк. 109-110

№ 17

Переклад статті Вольфганга Штрауса з газети “Рейніше Меркур”, від 03.01.1964 р.

16.III.64. Поступило из Бонна
16.III.64

Ч-ж
211

В ЦЕНТРЕ ВОСТОЧНЫХ ЭМИГРАНТОВ

/Столица Баварии стала центром АБН/

Мюнхен, январь.

В Мюнхене, центре существующих в Федеральной республике эмигрантских организаций с Востока, издается 22 эмигрантских газеты, отдельные из них имеют тираж 8-I2 тысяч экземпляров в неделю. Эти газеты издают 8 типографий. Рядом с 8-ю еженедельными газетами издается уйма ежемесячных журналов и около I2 квартальных сборников. Не поддается учету число нерегулярно появляющихся листовок и бюллетеней. И ни один другой большой западногерманский город не дает приюта такому большому числу известных эмигрантов с Востока - министров, руководителей антиправительственных выступлений, партизанских генералов, которые играли в своих странах значительную роль в государственной и партийной жизни, как Мюнхен.

Стоит назвать Др.ДУРЧАНСКОГО, бывшего министра иностранных дел в словацком национальном правительстве, Христо СТАШЕВА, бывшего болгарского министра, Ярослава СТЕЦЬКО, премьера Украины в правительстве I94I года, князя Нико НАКАШИДЗЕ, грузина, генерального секретаря центрального комитета АБН, проф.ЛЕНКАВСКОГО, последователя погибшего БАНДЕРЫ в руководстве ОУН.

Ни один из них не считает Мюнхен концом своей карьеры, все принимают это как временное место на своем длинном пути

в эмиграции. "И в Восточной Европе пробьет однажды день смерти колониализма и империализма" - говорят они. Для этого эти люди ездят и проводят конференции, для этого они жертвуют своим личным благополучием.

В противоположность бытующему на Западе мнению о том, что эти восточноевропейские политики в эмиграции являются "генералами без армий", утопистами без практического значения, руководители коммунистических государств в этих активистах видят серьезную опасность, не последнюю, потому что для многих людей за железным занавесом эти политики, кроме того, что они имеют влияние в свободном мире, одновременно являются, вероятно, представителями правомочных политических режимов. Советы не могут согласиться с существованием враждебных Москве эмигрантских организаций.

"Империалистические разведки используют против социалистических стран многочисленные антикоммунистические организации, которые состоят по преимуществу из предателей и ренегатов" - заявил руководитель отдела пропаганды и агитации ЦК КПСС В.МОСКОВСКИЙ.

В 1955 году в Восточном Берлине начал свою работу специальный "Комитет за возвращение на родину". Он имел задание разложить и парализовать эмигрантов и, наконец, заставить их вернуться на родину.

Из общего числа около 450 редакторов, работающих в эмигрантских газетах и готовящих передачи радио "Свобода" и "Свободная Европа" в Мюнхене, до сих пор ни один не вернулся на

 213

родину по собственному желанию.

Крепость эмигрантов - Мюнхен остается непоколебимой, и в газетном киоске на вокзале лежит, как и раньше, рядом с "Правдой" центральный орган украинских националистов "Шлях перемоги". И это снова как раз те националисты, которых опасаются и постоянно преследуют Советы.

На 20-й странице недавно появившейся книги Карла АНДЕРСА о случае со СТАШИНСКИМ /изданной Фрицем ШЛИХТЕНМАУЭРОМ в Тюбингене/ читаем:

"В заключении по вопросу, почему СТАШИНСКИЙ был направлен специально против украинских эмигрантских организаций в ФРГ, говорится: "Украинские эмигранты за их антикоммунистическую деятельность, которая направлена на освобождение их родины Украины от советской системы, кажутся Советам особенно опасными. Советы боятся влияния этих кругов на население Советского Союза и особенно на Украину".

Политическое убийство, как действенный метод исключения эмигрантов из политической жизни, до сих пор используется коммунистами. Это планировалось и осуществлялось в различных формах: Матюш Корнак, бывший посланник в Берлине и словацкий министр культуры, председатель словацкого национального совета за границей. 5.7-1955 года был разорван на куски на почте бомбой, которая незадолго перед этим была направлена ему в пакете с книгами. Вместе с М.КОРНАК умерли два невинных жителя Мюнхена. Через год после этого белорусу КАРАС, работнику радио "Свобода" было перерезано горло и его труп нашли позже в р.Изар.

Снова через год зверским образом был убит радиокомментатор Фатали-бей.

12 октября 1957 года украинец Лев РЕБЕТ, бывший министр ликвидированного нацистами львовского национального правительства, был найден мертвым на ступеньках здания по Карлсплатц 2, где помещается редакция "Сучасной Украины".

Украинский генерал ГОРБАНЮК был похищен, а главному редактору украинской эмигрантской газеты Д.ЧАЙКОВСКОМУ, который пробыл три года в Аушвице была подослана бомба, заделанная как пакет с книгами.

15 октября 1959 года русским убийцей был убит государственный враг № 1, руководитель ОУН в эмиграции С.БАНДЕРА.

В декабре этого года и в апреле 1961 года взорвались бомбы в типографии, где печаталась газета бандеровцев.

Нашли также заложенные заряды взрывчатки в редакции русской эмигрантской группы ЦОПЭ.

В кантине радио "Свободная Европа" нашли рассыпанной соль, в которую кто-то подложил яд.

АБН считается одной из больших и активных эмигрантских организаций. В него входят представители 16 народов Востока, Северо-Востока, Юга Европы и Юга Средней Азии.

В стороне, находясь в оппозиции к этой организации, стоят эмигрантские организации русских и поляков.

Русские эмигранты не представлены в АБН потому, что, выступая за освобождение территории России от большевизма, они не признают национального суверенитета нерусских народов.

 215

АБН основан в конце ноября 1943 года, т.е. 20 лет тому назад, на одной нелегальной конференции на оккупированной в то время немцами части Украины, при вооруженной поддержке УПА.

"С сегодняшнего дня наша борьба за независимость не является больше изолированной борьбой одного народа, а борьбой за революцию в Восточной Европе и Азии за свободу всех порабощенных народов, за новый порядок в этой части мира" - заявил тогда генерал ШУХЕВИЧ, командующий УПА /украинской повстанческой армии/.

Межнациональная организация борьбы /АБН/ была создана для борьбы за свободу против порабощения национал-социализмом и советским коммунизмом и существует до сегодняшнего дня.

Резолюция АБН от 22 ноября 1943 года наравне с другими была подписана проф.ГОРИЕЛИ и майором ГОГИА /оба грузины/, проф.СТЕЦЕНКО /Украина/, лейтенантом ФИЗУЛЬ /Азербайджан/, учителем ШИМРАТОМ /Туркестан/.

Квартира АБН находится в центре Мюнхена. Генеральным секретарем организации довольно продолжительное время является грузинский князь Нико НАКАШИДЗЕ. Президентом центрального комитета АБН является лучший друг убитого проводника БАНДЕРЫ Я.СТЕЦЬКО, который был премьер-министром львовского правительства 1941 года, пока не был арестован гестапо и водворен в концлагерь Заксенхаузен.

Президентом народного совета АБН является бывший словацкий министр иностранных дел ДУРЧАНСКИЙ. Судом чести руководит бывший государственный секретарь Болгарии ВАЛЬЧЕВ.

6. 216

В Комитете внешней политики и военных дел можно видеть ряд личностей, которые имели имя и чин в восточном мире. Между ними генерал Ф.ФАРКАШ КИШБАРНАК, бывший командующий 4 венгерского армейского корпуса, туркменский политик Фели Каюм Кхан и Христо СТАТЕВ, бывший болгарский министр.

В народном совете представлены I8 антисоветских эмигрантских организаций, число членов которых составляет миллионы, между ними венгерское движение МИНДСЕНТИ, сербское национальное движение, румынский свободный фронт, болгарский национальный фронт, чешский национальный комитет. После прихода к власти КАСТРО к АБН примкнула также антикоммунистическая лига Кубы.

Ярославу СТЕЦЬКО, президенту центрального комитета, 52 года, он является неустанным двигателем организации. Он подвергался нескольким покушениям со стороны красных и коричневых. 5 июля I94I года на него с револьвером в руках напали агенты гестапо. И коммунисты не бросили попыток к его ликвидации, доказательством тому подробные показания Б.СТАШИНСКОГО на процессе в Карльсруэ два года тому назад. Тогда подготовка к убийству СТЕЦКО при помощи газового пистолета шла полным ходом.

Бюллетень "АБН-корреспондент", который редактирует жена СТЕЦКО, в котором на английском языке сформулирован лозунг "Свобода нации - свобода людей", предназначен главным образом для англо-саксонских стран. Там находятся влиятельные друзья и покровители АБН. Назовем только некоторых: конгрессмен Михаил А.Файдман, д.КЛАРЕНЦЕ А.МАННИНГ из Колумбийского университета, конгрессмен КЕРСТЕН, его коллега Е.И.ДЕРВИНСКИ, сенаторы Кеннет

7. 217

В.КЕАТИНГ, Томас ДОДД, ЕАСТЛАНД, Эдвард КЕННЕДИ, Филипп ГАРТ, бывший английский генерал-майор Рихард ГИЛЬТОН и И.Ф.С. ФУЛЕР, канадский министр Гордон ХУРХИЛЬ и, наконец, сам бывший премьер ДИФФЕНБЕЙКЕР, который поднимал перед всей общественностью украинскую проблему на заседании ООН в 1960 году.

Сам СТЕЦЬКО появился перед колониальным комитетом ООН в роли бывшего премьер-министра Украины с жалобой против бывшего руководителя советской тайной полиции ШЕЛЕПИНА, которого в свое время 3-й уголовный сенат верховного суда в Карльсруэ назвал как инициатора убийства, несущего главную ответственность за убийство РЕБЕТА и БАНДЕРЫ. Подобная жалоба была представлена комитету прав человека ООН.

АБН имеет большие филиалы в Голландии, Италии, Англии, Канаде, США, Бразилии, Аргентине и Испании.

Парижское бюро АБН было распущено в октябре 1954 года правительством Мендес-ФРАНСА.

Целый ряд руководящих европейских организаций оказывает постоянную поддержку АБН. Такими можно назвать находящуюся в Сайгоне антикоммунистическую лигу Азии /АПАКЛ/, ранее созданную Японией свободную ассоциацию Азии, наконец американскую конференцию для защиты континента, руководимую бразильскими адмиралами Карлосом Пеума Бото, который является одновременно руководителем бразильского антикоммунистического крестового похода.

Перевод статьи ~~Б~~ из немецкой газеты Райнише меркур от 3.1.64 года.

Вольфганг Штраус

~~Верно:~~

~~/Безуглый/~~

Перевел: (Безуглый)

14.2.64 г.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. № 13091, т. 4, арк. 211-217

OMNIA VERITAS
VINCIT